

HUMAN RIGHTS HUMAN

IZVEŠTAJ CIVILNOG DRUŠTVA O LJUDSKIM PRAVIMA

— NA KOSOVU U 2024. GODINI

MAJ, 2025.

SADRŽAJ

1. UVOD

2. METODOLOŠKI OKVIR

3. OPŠTI OKVIR LJUDSKIH PRAVA NA KOSOVU

4. SAŽETAK

5. ODELJAK A: GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

- 5.1 Pravo na život
- 5.2 Zabrana mučenja, okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja
- 5.3 Pravo na slobodu i sigurnost osobe
- 5.4 Pravo na fer suđenje i efektivnu pravnu zaštitu
- 5.5 Sloboda izražavanja i mišljenja, pravo na informacije i pravo na privatnost
- 5.6 Sloboda mirnog okupljanja
- 5.7 Sloboda udruživanja
- 5.8 Sloboda verovanja, savesti i religije

6. ODELJAK B: EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURALNA PRAVA

- 6.1 Radnička prava
- 6.2 Pravo na obrazovanje
- 6.3 Pravo na zdravlje
- 6.4 Prava na imovinu
- 6.5 Kulturna prava

7. ODELJAK C: PRAVA SPECIFIČNIH OSOBA I GRUPA

- 7.1 Prava žena i rodna ravnopravnost
- 7.2 Prava dece
- 7.3 Prava mladih
- 7.4 Prava osoba sa invaliditetom
- 7.5 Prava nevećinskih zajednica
- 7.6 Prava LGBTIQ+ osoba
- 7.7 Prava ljudi u pokretu

8. ODELJAK D: INTER-SEKTORSKA PITANJA/POSEBNA PITANJA LJUDSKIH PRAVA

- 8.1 Tranziciona pravda i ljudska prava
- 8.2 Korupcija i ljudska prava
- 8.3 Životna sredina i ljudska prava
- 8.4 Pravo na jednakost i zabranu diskriminacije

LISTA POJMOVA I SKRAĆENICA

Ahtisarijev plan (2007)	Sveobuhvatan predlog za statusno rešenje Kosova
UNK	Udruženje novinara Kosova
SK	Skupština Kosova
SE	Savet Evrope
CPT	Evropski komitet za sprečavanje torture i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja
CRC	Konvencija o pravima deteta
CRPD	Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom
OCD	Organizacija civilnog društva
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija
FLAA	Agencija za besplatnu pravnu pomoć
VK	Vlada Kosova
HRN	Mreža za ljudska prava Kosovo
ICCPR	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
ICESCR	Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima
IRL	Interno raseljena lica
NKM	Nezavisna komisija za medije
IPA	Agencija za informacije i privatnost Kosova
KAS	Agencija za statistiku Kosova
KCS	Kazneno-popravna služba Kosova
KJC	Sudski savet Kosova
KPC	Tužilački savet Kosova
KPCVA	Agencija za poređenje i verifikaciju imovine Kosova
KPGE	Program za rodnu ravnopravnost Kosova
K-Albanci	Albanci na Kosovu
K-Aškalije	Aškalije na Kosovu
K-Egipćani	Egipćani na Kosovu
K-Romi	Romi na Kosovu
K-Srbi	Srbi na Kosovu
LGBTIQ+	Lezbejke, gejevi, biseksualne, transrodne, kvir i interseks osobe
MKOS	Ministarstvo za kulturu, omladinu i sport

MONTI	Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija
MFRT	Ministarstvo finansija, rada i transfera
MZ	Ministarstvo zdravlja
MP	Ministarstvo pravde
NVO	Nevladine organizacije
KDU	Kancelarija za dobar upravni rad, ljudska prava, jednake mogućnosti i nediskriminaciju
OHCHR	Kancelarija Ujedinjenih nacija za visokog komesara za ljudska prava
IOK	Institucija ombudsmana Kosova
OEBS	Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
PIK	Policijski inspektorat Kosova
PISA	Program za međunarodnu procenu učenika
UDLjP	Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
UN	Ujedinjene nacije
UNESCO	Ujedinjena nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice
UNICEF	Fond Ujedinjenih nacija za decu
Venecijanska komisija	Evropska komisija za demokratiju putem prava
SZO	Svetska zdravstvena organizacija

1. UVOD

1. Izveštaj¹ civilnog sektora o ljudskim pravima na Kosovu pruža pregled stanja u oblasti ljudskih prava na Kosovu u 2024. godini. Izveštaj obuhvata glavne probleme/razvojne događaje, kršenja ljudskih prava i izazove u efikasnom ostvarivanju ljudskih prava u praksi. Izveštaj je zajednički pripremljen od strane organizacija civilnog društva (NVO) koje deluju u različitim oblastima relevantnim za ljudska prava. Cilj ovog izveštaja je da služi kao nezavistan alat za procenu sveukupne situacije u oblasti ljudskih prava na Kosovu, čime se popunjava postojeći jaz u zajedničkom izveštavanju o ljudskim pravima na Kosovu na lokalnom i međunarodnom nivou, uz poboljšanje saradnje i koordinacije između NVO.

2. Izveštaj je podeljen na četiri glavna odseka: Odsek A razmatra građanska i politička prava, uključujući pravo na zabranu mučenja, okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja, pravo na slobodu i sigurnost osobe, pravo na pravično suđenje i pristup pravdi, slobodu izražavanja, mišljenja, informacija i pravo na privatnost, slobodu mirnog okupljanja, slobodu udruživanja, kao i slobodu veroispovesti, religije i savesti. Odsek B pokriva ekonomska, socijalna i kulturna prava, kao što su pravo na obrazovanje, pravo na zdravlje, radnička prava, pravo na imovinu i zaključuje pregledom kulturnih prava. Odsek C razmatra prava osoba u ranjivim položajima, kao što su prava dece, mladih, osoba sa invaliditetom, nevećinskih zajednica, LGBTIQ+ i osoba u pokretu. Odsek D je poslednji deo, koji se bavi brojnim intersektorskim i specifičnim pitanjima ljudskih prava, kao što su tranziciona pravda i ljudska prava, korupcija i ljudska prava, uticaj ekoloških problema na ljudska prava, kao i pravo na jednakost i nediskriminaciju.

2. METODOLOŠKI OKVIR

3. Zajednički izveštaj NVO o ljudskim pravima 2024. godine služi kao sveobuhvatan pregled situacije u oblasti ljudskih prava na Kosovu u 2024. godini. Dokument odražava oblasti koje su ključne za duboko razumevanje razvoja ljudskih prava na Kosovu u kontekstu njegovog kontinuiranog razvoja kao demokratske države sa univerzalnim vrednostima ljudskih prava i sloboda. Metodologija je zasnovana na potrebi za širokim pristupom koji ukršta aspekte politike, prakse i iskustva. Kao takav, ovaj izveštaj NVO se razlikuje od drugih pregleda ljudskih prava na Kosovu. Iako je izveštaj sveobuhvatan, priznaje se da postoje ograničenja u onome što je pokriveno.

4. Oslanjajući se na metodologiju koju je razvila Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR), koja se odnosi na razvoj indikatora ljudskih prava, korišćena je revidirana metodologija koja omogućava upoređivanje podataka na vremenskim skalama, počevši od 2022. godine. Na osnovu lista indikatora razvijenih za svaki odsek ljudskih prava, prikupljeni podaci ne odražavaju samo kvalitativni napor za razumevanje konteksta. Oni su takođe rezultat kvantitativnog napora da se meri situacija u oblasti ljudskih prava.

¹ Najnoviji izveštaji civilnog društva o stanju ljudskih prava na Kosovu za 2023. godinu. Ovaj izveštaj je pripremljen uz finansijsku podršku Komponente za ljudska prava Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) i Kancelarije Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR).

5. Proces izrade izveštaja vođen je principom pune uključenosti i vlasništva nad procesom ključnih NVO koje se bave ljudskim pravima na lokalnom i nacionalnom nivou. Prikupljanje podataka za sastavljanje zajedničkog izveštaja NVO obuhvatilo je nekoliko pristupa. Prvo, izveštaj je rezultat doprinosa 40 NVO koje rade na specifičnim pitanjima ljudskih prava. Pored toga, po prvi put u procesu izrade izveštaja NVO o ljudskim pravima, sprovedeni su intervjui sa relevantnim NVO kako bi se diskutovali specifični problemi ljudskih prava i provereni određeni podaci iz njihovih oblasti stručnosti. Ovo je omogućilo grupisanje izveštaja u četiri pomenuta odseka: Odsek A, B, C i D. Na kraju, izveštaj se oslanja na opsežno „desk“ istraživanje. Za svaki od osnovnih odseka, podaci su prikupljeni iz različitih pouzdanih izvora. Pored toga, izveštaj je pregledan u tri uzastopne faze procesa izrade. Kroz tri savetodavna sastanka organizovana od strane Mreže za ljudska prava² (HRN, novembar 2024, februar 2025 i mart 2025), organizacije NVO koje su doprinele imale su mogućnost da diskutuju o nalazima i pruže sugestije koje su potom uključene u zajednički izveštaj NVO. Takođe, savetodavni postupci su omogućeni putem mejl korespondencije između NVO YIHR KS i angažovanih istraživača.

6. Sledećih 40 NVO doprinelo je ovom izveštaju: Activism Roots, Advancing Together (AT), Advocacy Training & Resource Center (ATRC), Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC), AKTIV, Udruženje novinara Kosova (AJK), Udruženje paraplegičara i dece sa paralizom na Kosovu (HANDIKOS), Balkan Green Foundation (BGF), Balkan Investigative Reporting Network Kosovo (BIRN Kosovo), Centar za afirmativne društvene akcije (CASA), Centar za ravnopravnost i slobodu (CEL), Centar za informisanje i društveno unapređenje (QIPS), Program za građanska prava Kosovo (CRP/K), Durmish Aslano, Forum Civil Peace Service (ZFD), GAP Institut, Grupa za pravne i političke studije (GLPS), Fond za humanitarno pravo Kosovo (HLCK), Institut za zagovaranje korektivnih politika (IAPK), Kosovski centar za studije roda (KGSC), Kosovski pravni institut (KLI), Kosovo Young Lawyers (KYL), Kosovo Women for Women (KW4W), Kosovo Women's Network (KWN), Lëvizja FOL, Medica Gjakova, Centar za nestale osobe (MPRC), Nova društvena inicijativa (NSI), NGO Pishtaret, Mreža organizacija žena Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (RROGRAEK), Centar za informacije, kritiku i akciju (QIKA), Save the Children Kosova/o, Syri i Vizionit, Terre des Hommes (TDH), The Ideas Partnership, The Kosova Centar za rehabilitaciju žrtava torture (KRCT), TOKA, Glas Roma, Aškalij i Egipćana na Kosovu (VoRAE), Vullnetaret e Qytetit (VEQ), Inicijativa mladih za ljudska prava Kosovo (YIHR KS).

3. OPŠTI OKVIR LJUDSKIH PRAVA NA KOSOVU

7. Posvećenost Kosova ljudskim pravima i osnovnim slobodama snažno je ugrađena u njegov Ustav i zakonodavstvo, usvajajući sveobuhvatan trostruki pristup. Prvenstveno, Ustav uključuje brojne odredbe posvećene očuvanju osnovnih sloboda i ljudskih prava. Član 3. Ustava eksplicitno obavezuje javne vlasti na Kosovu da obezbede jednako postupanje pred zakonom i nepokolebljivo poštovanje međunarodno priznatih osnovnih ljudskih prava i sloboda. Takođe, član 7. Ustava uspostavlja osnovne principe ustavnog poretka Kosova, naglašavajući vrednosti kao

² Mreža za ljudska prava (HRN) (2024). HRN je mreža od sedam organizacija koje rade zajedno na daljem unapređenju ljudskih prava za sve u Kosovu. Članice HRN-a su: Inicijativa mladih za ljudska prava – Kosovo (YIHR KS), Udruženje paraplegičara i dece sa paralizom na Kosovu (HANDIKOS), Centar za ravnopravnost i slobodu (CEL), Kosovski pravni institut (KLI), Kosovski centar za rodne studije (KGSC), Nova društvena inicijativa (NSI), Glas Roma, Aškalija i Egipćana (VoRAE). YIHR KS je osnivač i Sekretarijat HRN-a.

što su jednakost, poštovanje ljudskih prava i sloboda i nediskriminacija, uz posebno priznavanje rodne ravnopravnosti kao osnovnog načela. Drugi deo Ustava precizno štiti građanska i politička prava, uključujući prava na pravično suđenje, privatnost, i slobodu mišljenja, izražavanja, mirnog okupljanja, udruživanja i kretanja. Takođe, pruža zaštitu ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, uključujući pravo na obrazovanje i slobodu profesije. Važno je napomenuti da član 53. nalaže da svako tumačenje ljudskih prava i osnovnih sloboda, kako je garantovano Ustavom Kosova, mora biti u skladu sa ustanovljenom praksom Evropskog suda za ljudska prava.

8. Drugi, Kosovo uključuje nekoliko međunarodnih instrumenata ljudskih prava u svoj domaći pravni okvir. Ova integracija zasniva se na članu 22. Ustava, koji propisuje da devet međunarodnih instrumenata ljudskih prava Ujedinjenih nacija (UN) i regionalnih ljudskih prava direktno primenjuju na Kosovu, pružajući dodatnu pravnu osnovu za zaštitu i promociju ljudskih prava i sloboda na Kosovu. U septembru 2020. godine, Skupština Kosova izmenila je član 22. kako bi uključila Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) među direktno primenljive instrumente ljudskih prava, što je bio značajan napredak za prava žena. Svi ovi direktno primenljivi međunarodni instrumenti ljudskih prava imaju prednost u odnosu na zakonodavstvo Kosova ili druge akte javnih institucija u slučaju sukoba, što je pravno potvrđeno i praksom Ustavnog suda Kosova.³ Iako Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR) nije među međunarodnim instrumentima ljudskih prava direktno primenjivim na Kosovu, Skupština Kosova je 24. januara 2018. godine usvojila Agendu 2030 i njenih 17 ciljeva održivog razvoja kroz jednoglasno usvojenu rezoluciju, što predstavlja značajan prvi korak u promociji i zaštiti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava na Kosovu.

9. Važno je napomenuti da je u 2024. godini obeležena 76. godišnjica Saveta Evrope (SE). U ovoj posebnoj godini, Kosovo je uspešno obezbedilo pozitivnu preporuku za članstvo od strane Parlamentarne skupštine Saveta Evrope (PSSE).⁴ U svom Mišljenju br. 302(2024) od 16. aprila 2024. godine, PSSE je potvrdila da "aspiracije Kosova za pridruživanje Savetu Evrope treba da budu dočekane pozitivno" i da bi članstvo u ovoj organizaciji dovelo do jačanja standarda ljudskih prava, konačno obezbeđujući pristup Evropskom sudu za ljudska prava za sve koji spadaju pod jurisdikciju Kosova.⁵ Iako je PSSE priznala napredak institucija Kosova u oblasti ljudskih prava, demokratije i vladavine prava, postoji mnogo oblasti u kojima su potrebna poboljšanja i dalji naponi.⁶ Pristupanje ovoj organizaciji sada čeka završnu fazu glasanja pred Komitetom ministara.⁷ Pristupanje ovoj organizaciji pomoći će da se zatvori jaz u praćenju koji trenutno postoji sa nekoliko konvencija Saveta Evrope koje su direktno primenljive na Kosovu u skladu sa članom 22. Ustava.

3 Constitutional Court of Kosovo, case no. [KI207/19](#), paragraphs 105-111.

4 See the [Recommendation of the PACE](#) that Kosovo becomes a member of the Council of Europe.

5 Parliamentary Assembly of the Council of Europe (2024), [Opinion no. 302\(2024\)](#), 16 April 2024.

6 Parliamentary Assembly of the Council of Europe (2024), [Opinion no. 302\(2024\)](#), 16 April 2024, paragraphs 13-15.

7 For more details on the accession steps towards the Council of Europe, see, Balkans Policy Research Group (2023), [Kosovo and the Council of Europe: The Accession Roadmap](#).

10. Treće, poglavlje III Ustava pruža ekskluzivne garancije i posebnu zaštitu za nevećinske zajednice na Kosovu. Ove garancije smatraju se kao “specifična prava” pored drugih prava koja obezbeđuje poglavlje II Ustava, koja se primenjuju isključivo na stanovnike koji pripadaju istoj nacionalnoj, etničkoj ili verskoj grupi, tradicionalno prisutnoj na Kosovu.⁸ Među nekoliko drugih standardnih klauzula zaštite, ovo poglavlje uključuje nekoliko odredbi koje obezbeđuju afirmativne mere u političko-ekonomskoj i socijalnoj zaštiti nevećinskih zajednica na Kosovu.⁹

11. Kosovo je uspostavilo specijalne institucije i mehanizme za promociju i zaštitu ljudskih prava, kao što su Institucija Ombudsmana, Kancelarija za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i nediskriminaciju (OGG), Predsednički savet za demokratiju, Inter-ministarska koordinaciona grupa za ljudska prava, Kancelarija poverenika za jezike, Agencija za rodnu ravnopravnost, Agencija za besplatnu pravnu pomoć, Agencija za informacije i privatnost i Komitet Skupštine Kosova za ljudska prava, da spomenemo samo neke ključne institucije.

12. NVO na Kosovu takođe igraju vrlo važnu ulogu u praćenju sprovođenja opšteg okvira ljudskih prava i godišnjem izveštavanju o postignućima, napretku, nedostacima i neuspesima koji se mogu primetiti. Godišnji izveštaj koji zajedno objavljuju NVO na Kosovu od 2018. godine ključni je instrument u metodološkom praćenju i izveštavanju o situaciji ljudskih prava na Kosovu. Na taj način, izveštaj drži javne institucije odgovornim za ljudska prava na Kosovu i detaljno razmatra sistemске izazove sa kojima se suočavaju marginalizovane grupe u njihovom angažovanju sa različitim segmentima društva. Konkretno, NVO obezbeđuju odgovornost formulisanjem preporuka koje jasno identifikuju relevantne aktere. Nakon što izveštaj bude objavljen, HRN ne samo da širi izveštaj, već takođe šalje specifične preporuke odgovarajućim institucijama putem e-maila i zahteva za dijalog. Na ovaj način, HRN je dostavila više od 200 preporuka koje su navedene u izveštaju 2023. godine odgovarajućim institucijama putem e-maila. Nakon toga, sprovođenje ovih preporuka razmatrano je tokom sastanka Komiteta za dijalog između NVO i javnih institucija 30. januara 2025. godine. Ovaj sastanak je potvrdio povećanu kredibilnost i uticaj izveštaja NVO kao vitalnog resursa za situaciju ljudskih prava na Kosovu. Dijalog nije samo privukao prisustvo brojnijih javnih institucija u odnosu na prethodne godine, već je takođe pokazao posvećenost institucija u implementaciji preporuka. Zaista, tokom ovog sastanka je razjašnjeno da se značajan broj preporuka već obrađuje ili je u potpunosti obrađen. Ovo je ohrabrujući razvoj koji dodatno motiviše NVO na Kosovu da nastave sa praćenjem i predlažu kreativna rešenja za rešavanje različitih pitanja ljudskih prava na Kosovu i time pomažu javnim institucijama da postignu ciljeve koji bi koristili društvu u celini, a naročito marginalizovanim grupama. Međutim, broj institucija nije odgovorio na e-mail niti je učestvovao na sastanku između NVO i institucija, što i dalje odražava nepoštovanje njihovih odgovornosti.

4. SAŽETAK

13. U 2024. godini, Kosovo je doživelo značajan napredak u oblasti ljudskih prava, ali i dalje postoje izazovi u obezbeđivanju potpune zaštite i primene građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. Ovaj izveštaj, koji su pripremile organizacije civilnog društva (NVO), pruža sveobuhvatan pregled ljudskih prava na Kosovu, procenjujući napredak, prepreke i preporuke za poboljšanje.

⁸ Article 57 of the Constitution.

⁹ See for example, Articles 59, 60, 61 and 62 of the Constitution.

14. Kosovo je nastavilo da se suočava sa problemima u vezi sa građanskim i političkim pravima, uključujući pravo na život, humano postupanje i zabranu mučenja. Iako su zakonodavni okviri uspostavljeni, primena zakona ostaje nekonzistentna, naročito u slučajevima policijske neprofesionalnosti i nasilja zasnovanog na rodu. Uprkos izmenama zakonodavstva, problemi poput prekomerne upotrebe sile od strane organa reda, produženih sudskih postupaka i problema u pristupu pravdi su i dalje prisutni. Femicid je i dalje ozbiljan problem, uz značajno javno nezadovoljstvo koje zahteva od vlasti da preduzmu odlučnije mere u prevenciji nasilja zasnovanog na rodu.

15. U oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava izveštaj identifikuje napredak i prepreke. Investicije u zdravstvo i obrazovanje su se nastavile, ali sistemski problemi kao što su neadekvatna medicinska infrastruktura, kršenja radnih prava i diskriminacija u pristupu uslugama su i dalje prisutni. Takođe, primena radnog zakonodavstva ostaje slaba, što utiče na prava radnika i ekonomsku stabilnost.

16. Uprkos naporima da se ojačaju pravne zaštite, žene, deca, LGBTIQ+ osobe, nevećinske zajednice, osobe sa invaliditetom i ljudi u pokretu i dalje se suočavaju sa diskriminacijom i ograničenom institucionalnom podrškom. Izveštaj ukazuje na izazove u borbi protiv nasilja u porodici, mržnje i obezbeđivanja socijalne inkluzije za marginalizovane grupe. Iako su postojala zakonodavna poboljšanja, jaz u primeni zakona ostaje ozbiljna prepreka za postizanje stvarne zaštite i jednakosti.

17. Što se tiče intersektorskih pitanja ljudskih prava, tranziciona pravda, korupcija i ekološka prava ostali su ključni problemi u 2024. godini. Napredak Kosova ka integraciji u EU i članstvu u Savetu Evrope je primećen, ali transparentnost institucija i politička odgovornost i dalje izazivaju zabrinutost. Borba protiv korupcije ostaje izazov, sa optužbama za političko mešanje u pravosudne procese, što podriva poverenje javnosti. Ekološki problemi, naročito u vezi sa zagađenjem vazduha i vode, dobili su pažnju, ali sprovođenje zakona o zaštiti životne sredine ostalo je nedovoljno.

5. ODELJAK A: GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

5.1 Pravo na život

18. Pravo na život, koje se definiše kao apsolutno pravo, uživa široku zaštitu prema međunarodnom pravu ljudskih prava. Pravo na život priznaje se u članu 3. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP), Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (ICCPR), i članu 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), uključujući druge međunarodne konvencije. U skladu sa definicijom člana 6. ICCPR-a, pravo na život je “urođeno pravo svake osobe na život,” i pravo da se ne bude “arbitrarno lišen života.”¹⁰ Važno je naglasiti da nijedno odstupanje od ovog

10 See [OHCHR](#).

prava nije dozvoljeno, uključujući u vreme humanitarnih kriza ili rata. U 2024. godini, praksa Evropskog suda za ljudska prava rešavala je nekoliko slučajeva u vezi sa pravom na život koji se odnose na pozitivne obaveze države da štiti živote svojih građana.¹¹ Na nivou Ustava Kosova, pravo na život nalazi svoju pravnu osnovu u članu 25. i članu 22. Član 25, posebno, zabranjuje smrtnu kaznu na Kosovu, što je u skladu sa zahtevima ESLJP-a za zabranom smrti u svim okolnostima. Obaveza države u vezi sa pravom na život takođe ima pozitivnu dimenziju, što od države zahteva da preduzme odgovarajuće korake kako bi zaštitila živote onih koji spadaju u njenu jurisdikciju.

19. Kao i u prethodnim izveštajima NVO, nosioci dužnosti i vlasti nisu adekvatno odgovorili na povećane slučajeve femicida na Kosovu, uprkos stalnim pozivima na povećanje akcije u prepoznavanju problema nasilja zasnovanog na rodu i smrti.¹² Tokom kampanje “16 dana aktivizma protiv nasilja zasnovanog na rodu” u 2024. godini, nekoliko aktivnosti organizovano je od strane javnih institucija (MP) i NVO, s ciljem povećanja svesti o nasilju zasnovanom na rodu. U poređenju sa prethodnim godinama, Tužilaštvo je brzo reagovalo pripremanjem optužnica za tri slučaja femicida koja su se desila u aprilu i avgustu 2024. godine, pri čemu je jedan slučaj zatvoren nakon prihvatanja krivice od strane Edomonda Lajqija, bivšeg muža preminule Gjyljete Ukellaj.¹³ U nedavnom izveštaju (2023), Amnesty International ističe neuspele obaveze Vlade Kosova da zaštiti preživeli od nasilja u porodici, kritikujući brojne prepreke sa kojima se preživeli suočavaju u pokušaju da potraže zaštitu i pravdu. Uprkos povećanom broju slučajeva femicida i naknadnoj javnoj osudi, vlasti su kritikovane zbog uskog fokusa na krivično gonjenje. Izveštaj takođe kritikuje javne informativne kampanje koje prvenstveno podstiču preživeli da prijave slučajeve policiji, dok nedovoljno adresiraju neadekvatan tretman od strane službenika organa reda prilikom prijavljivanja.¹⁴

20. Tragičan incident desio se u Đakovici u februaru 2024. godine, gde je mlada 4-godišnja devojčica izgubila život u okolnostima koje ukazuju na ozbiljan propust u medicinskoj nezi i potencijalnu diskriminaciju. Ovaj incident nije samo doveo do nemerljivog ličnog gubitka za porodicu, već je takođe podigao zabrinutost u vezi sa standardima medicinske prakse i zaštitom prava dece unutar kosovskog društva. Nekoliko NVO, naime organizacije koje su deo Mreže za ljudska prava, izdale su javno saopštenje o ovom tragičnom slučaju, pozivajući lokalne i nacionalne vlasti da preduzmu hitne mere kako bi u potpunosti istražile ovaj slučaj. Ključno je da se ovo istraživanje sprovede transparentno, držeći nemarne aktere odgovornima za njihove postupke. Nadalje, ovaj incident mora poslužiti kao katalizator za sistemske promene unutar našeg zdravstvenog i socijalnog sistema kako bi se obezbedilo da svako dete dobije pravo na negu i zaštitu.¹⁵

21. Takođe, NVO su naglasile da privatnost i dostojanstvo porodice žrtve treba da budu zaštićeni. Prema njihovim rečima, mala devojčica je navodno bila član etnički marginalizovane zajednice i zadobila je povrede kao rezultat nasilnog napada, te je stoga trebala hitnu i posvećenu medicinsku pažnju. Ipak, tvrdnje sugerišu da je medicinska reakcija na koju je naišla bila krajnje neadekvatna, postavljajući ključna pitanja o tome u kojoj meri je etnička diskriminacija mogla doprineti

11 European Court of Human Rights (2024), [Guide on Article 2 \(The Right to Life\) of the ECHR](#); see also, Council of Europe (2024), [Right to Life](#).

12 The definition of *femicide* borrows from [UN women](#), and can be formulated as follows: “intentional gender-related killing that may be motivated by stereotyped gender roles, discrimination against women and girls, unequal power relations between women and men, or harmful social norms.”

13 Nacionale (2024), [2024: Edhe një vit i përgjakshëm me vrasje të grave](#).

14 Amnesty International (2023), [Kosovo: Authorities are failing domestic violence victims](#)

15 Human Rights Network (2024), [Public Statement on Tragic Loss of a Young Life in Gjakova Due to Alleged Medical Negligence](#).

razlikama u nivou nege koja je pružena. Takvi incidenti doprinose nepovxerenju pojedinaca iz različitih etničkih sredina prema kosovskom zdravstvenom sistemu i obimu u kojem adekvatna profesionalna nega postoji za sve građane Kosova. Neophodno je da ovaj tragični gubitak podstakne temeljno i transparentno istraživanje okolnosti koje su dovele do smrti ove mlade devojčice, uključujući ispitivanje nivoa zdravstvene zaštite koja joj je pružena.¹⁶

22. U poređenju sa svim prethodnim izveštajima, očekivani životni vek pri rođenju nije se poboljšao i ostaje najniži u regionu, dok je stopa smrtnosti dece i dalje najviša. Takođe, direktni finansijski teret za domaćinstva ostaje značajan, sa troškovima iz džepa koji se procenjuju između 30 i 40 procenata.¹⁷

23. U aprilu 2024. godine, NVO QIPS i 15 drugih NVO na Kosovu pokrenule su peticiju za Nacrt Zakona o prevenciji suicida. Peticija je tražila od Skupštine Kosova da izradi zakon koji reguliše (i) kliničke usluge za prevenciju suicida, (ii) integraciju prevencije suicida u institucionalne ciljeve, (iii) mehanizme za povećanje profesionalizma i medijske pažnje prema izveštavanju o slučajevima suicida; (iv) nekliničke socijalne usluge i podršku, (v) mehanizme za smanjenje pristupa sredstvima za samopovređivanje, (vi) specifične programe za manjinske zajednice, i (vii) mehanizme za prikupljanje podataka o suicidu.¹⁸ U septembru 2024. godine, peticija sa 13.361 potpisom predata je Skupštini Kosova. Ova peticija označava početak pravnog procesa koji ima za cilj uspostavljanje, po prvi put na Kosovu, sveobuhvatnog zakonodavnog okvira za prevenciju suicida.¹⁹

24. Preporuke

- Ministarstvo finansija, rada i transfera trebalo bi da poveća javna ulaganja u zdravstvene usluge, olakšavajući Ministarstvu zdravlja da uvede sistemske reforme u zdravstveni sektor;
- Ministarstvo zdravlja trebalo bi da uspostavi čvrst protokol za hitne reakcije koji osigurava ravnopravan tretman nezavisno od etničke pripadnosti ili druge identifikacije;
- Lokalni zdravstveni organi i druge agencije, uključujući istražne organe i medije, trebalo bi da razviju proceduralne mere koje poštuju privatnost i dostojanstvo žrtava i njihovih porodica.

5.2 Zabrana mučenja, okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja

25. Zabrana mučenja, okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja nalazi svoje međunarodno priznanje u Univerzalnoj deklaraciji ljudskih prava (UDLJP, član 5), Konvenciji protiv mučenja i drugih okrutnih, nehumanih ili ponižavajućih postupanja ili kazni (član 1), Međunarodnom

¹⁶ Human Rights Network (2024), [Public Statement on Tragic Loss of a Young Life in Gjakova Due to Alleged Medical Negligence](#).

¹⁷ EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 69.

¹⁸ QIPS (2024), [Media Release on Facebook regarding the petition for the Draft-Law on Suicide Prevention](#)

¹⁹ QIPS (2024), [Media Release on Facebook regarding the submission of the petition to AoK](#).

paktu o građanskim i političkim pravima (član 7) i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (član 3). Na unutrašnjem nivou, Ustav Kosova (član 27) zabranjuje mučenje i bilo koji oblik okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja.

26. U skladu sa članom 5. UDLJP-a i članom 27. Ustava Kosova, pravo na humano postupanje i zabrana mučenja odnosi se, između ostalog, na fizički i mentalni integritet pritvorenih i zatvorenih osoba, uslove pritvora, upotrebu sile od strane službenika organa reda prema civilima i osobama izvan pritvora, kao i nasilje u zajednici i nasilje u porodici. Prema članu 3. EKLJP-a, niko ne sme biti podvrgnut mučenju ili nehumanom i ponižavajućem postupku ili kazni. U 2024. godini, Evropski sud za ljudska prava odlučivao je o nekoliko važnih slučajeva u vezi sa zabranom mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja, sa posebnim fokusom na pozitivne obaveze države da obezbedi da ovo pravo ne bude prekršeno od strane državnih vlasti, uključujući policiju, zatvore, sudove i druge državne zvaničnike.²⁰

27. Iako zakonodavni sistem osnovno štiti od lošeg postupanja i mučenja, potrebno je da se učine dodatni koraci kako bi se obezbedilo da se oni efikasno primenjuju u praksi. Iako je novo zakonodavstvo za izvršenje krivičnih sankcija generalno u skladu sa EU standardima, postoje dva implementirajuća pravna akta koja još uvek nisu odobrena kako bi Zakon o kazneno-popravnoj službi Kosova i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija postali potpuno operativni.²¹ Zatvorski sistem uglavnom ispunjava UN minimalna pravila, ali su potrebni dalji naponi da se obezbede prava zatvorenika, naročito žena, devojčica, članova nevećinskih zajednica i mentalno obolelih zatvorenika.²² Nisu zabeleženi slučajevi lošeg tretmana zatvorenika.

28. Kada je u pitanju K-pol, Standardne operativne procedure (SOP) pored drugih aspekata rada definišu kodeks ponašanja za policijske službenike u slučajevima istraga i ispitivanja uhapšenih osoba, prema NVO Institutu za zastupanje korektivnih politika (IAPK). Isto važi i za slučajeve kršenja ljudskih prava od strane policijskih službenika. Manji prekršaji se rešavaju u okviru Jedinice za profesionalne standarde, dok se ozbiljniji prekršaji rešavaju na nivou Policijskog inspektorata Kosova (PIK). Takođe, Standardne operativne procedure (SOP) za Zatvorske centre odnose se na postupke vezane za zadržavanje uhapšenih osoba u policijskim ćelijama do 48 sati, pri čemu posebno regulišu zaštitu od lošeg postupanja. Ove SOP su revidirane i odobrene 2019. godine. Pored toga, Administrativna uputstva br. 04/2019 o disciplinskim prekršajima, merama i postupcima u K-pol objašnjavaju politike u vezi sa disciplinom, prekršajima i povezanim procedurama. Administrativno uputstvo br. 04/2019 definiše implementaciju pravnih principa, institucionalnih zahteva i standarda ljudskih prava, promovišući sprovođenje zakona i poboljšane uslove rada.²³

29. Iako se navodi da je prenatrpanost u zatvorima problem, OIK je preporučio poboljšanje uslova u nekim kazneno-popravnim ustanovama. Zabeležen je povećan broj alternativnih mera i kazni pod nadzorom Kosovskog popravnog zavoda u 2024. godini.²⁴

20 European Court of Human Rights (2024), [Guide on Article 3 \(Prohibition of torture\) of the ECHR](#).

21 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 32.

22 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, pp. 31-32.

23 IAPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

24 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024.

30. Policijski inspektorat Kosova preporučio je suspenziju dvojice policajaca optuženih za prebijanje kosovskog Srbina koji je uhapšen u severnom delu Mitrovice.²⁵ Druge optužbe za loš tretman podneli su protestanti protiv K-policije nakon hapšenja četiri K-Srba u septembru 2024.²⁶ U 2024. godini, Institucija ombudsmana Kosova primila je 95 žalbi na Kosovsku policiju.²⁷

31. Nacionalni preventivni mehanizam protiv mučenja (NPMT) izvestio je o specijalnoj poseti izvršenoj u Kazneno-popravnom centru za maloletnike i Kazneno-obrazovnom centru za maloletnike u Lipljanu, sa ciljem intervjuisanja maloletnika i nadgledanja poštovanja prava maloletnika u tim institucijama. Ključna otkrića ove iznenadne posete uključuju, između ostalog, probleme sa: (i) visokim temperaturama u sobama maloletnika tokom leta koje utiču na njihovo fizičko i mentalno zdravlje, uzrokujući dehidraciju i umor; (ii) lošim kvalitetom i nedovoljnom ishranom maloletnika što utiče na njihov imunološki sistem i povećava rizik od bolesti; i (iii) nedostatkom aktivnosti koje negativno utiču na njihov razvoj, veštine komunikacije i saradnje.²⁸ Takođe, izveštaj je otkrio da na Kosovu nedostaje odgovarajuća institucija u kojoj bi se maloletnici sa problemima mentalnog zdravlja mogli odgovarajuće lečiti, što može predstavljati kršenje njihovih prava jer ih ostavlja u nepovoljnom položaju u poređenju sa odraslima.²⁹ Preporuke sadržane u izveštaju NPMT-a od ključne su važnosti kako bi se obezbedilo da se prava maloletnika u zatvoru pravilno poštuju.

32. Prema NVO Kosovski rehabilitacioni centar za žrtve torture (KRCT), Kosovo ima jasne zdravstvene politike za zatvorske centre, kako je definisano Zakonom br. 08/L-132 o izvršenju krivičnih sankcija. Ove politike obezbeđuju da osuđeni pojedinci imaju pristup istim zdravstvenim standardima kao i opšta populacija, besplatno, pri čemu je Ministarstvo zdravlja odgovorno za pružanje potrebnih medicinskih usluga i alternativne nege kada je to potrebno. Takođe, Administrativno uputstvo br. 05/2014 za funkciju zatvorskih zdravstvenih usluga definiše organizaciju i pružanje zdravstvene zaštite za zatvorenike na osnovu Zakona o zdravlju br. (član 35, stav 1, 2 i 3), Zakona br. 08/L-132 o izvršenju krivičnih sankcija, Evropskih pravila za zatvore i preporuka Svetske zdravstvene organizacije.³⁰ Iako postoji pravni okvir, u praksi, odgovarajuće usluge nisu pružene. Žalbe zatvorenika se uglavnom odnose na pristup i kvalitet zdravstvenih usluga. U 2024. godini, NVO KRCT primio je 300 telefonskih poziva od zatvorenika, od kojih je približno polovina bila u vezi sa zdravstvenim pitanjima.³¹

33. NVO KRCT je primetio da je 2024. godine Kosovska služba za izvršenje krivičnih sankcija dodelila 8 miliona EUR za kapitalna ulaganja, što je značajan porast u odnosu na budžet od 1 milion EUR u 2023. godini. Sredstva su bila namenjena za tri ključna projekta: (i) izgradnju nove zatvorske ustanove za žene u Lipljanu, (ii) izgradnju nove zatvorske ustanove u Prizrenu za smeštaj prekršajnih centara za region Prizrena i Peći, i (iii) renoviranje Forenzičkog instituta psihijatrije. Međutim, NVO KRCT primećuje da uprkos ovim planovima, nijedna izgradnja nije započela 2024. godine, a nema garancija u vezi sa korišćenjem budžeta u narednoj godini.³²

25 Balkan Insight (2024), [Kosovo Police Accused of Beating Detainee Should be Suspended: Inspectorate](#).

26 Radio Evropa e Lire (2024), [Protest in North Mitrovica](#).

27 OIK (2025), [Annual Report no. 22](#), p 19.

28 NPMT (2024), [Report on the visit to the Correctional Centre for Juveniles in Lipjan](#).

29 NPMT (2024), [Report on the visit to the Correctional Centre for Juveniles in Lipjan](#).

30 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

31 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

32 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

34. Izveštaj o poseti NPMT-a Kazneno-popravnog centru Dubrava u julu 2024. godine ističe da su „uslovi smeštaja u Kazneno-popravnog centru Dubrava generalno u skladu sa Zakonom br. 08/L-132 o izvršenju krivičnih sankcija i međunarodnim standardima za prava zatvorenika“. Ipak, napomena je da je potrebno renoviranje smeštaja u paviljonu u kojem se nalaze zatvorenici podložni disciplinskim merama solitarnog zatvora zbog infiltracije vlage u tom prostoru.³³

35. NVO KRCT navodi da je 2023. godine angažovano 45 ženskih zatvorskih čuvara, koji su započeli svoj rad. U 2024. godini, dodatnih 70 zatvorskih čuvara je u procesu regrutacije i trenutno se obučavaju na Akademiji za javnu bezbednost. Sa povećanjem broja zatvorskog osoblja, Kazneno-popravna služba je poboljšala kvalitet usluga u kaznenim ustanovama.³⁴

36. Kazneno-popravne ustanove na Kosovu su svake godine progresivno poboljšavale svoje poštovanje ljudskih prava unutar zatvorskih objekata. Zbog nedostatka doslednog nadzora, NVO KRCT primio je samo dve žalbe u vezi sa upotrebom sile tokom svoje posete Gnijlanu u maju 2024. godine. Slične zabrinutosti izneli su i maloletnici koji su bili smešteni u Kazneno-popravnog centru u Lipjanu.³⁵

37. NVO KRCT nije dobio prethodno obaveštenje od uprave zatvora u vezi sa upotrebom sile u ovim slučajevima, čak i kada je upotreba sile bila smatrana neophodnom. Tek nakon identifikacije i obrade ovih slučajeva od strane tima za monitoring NVO KRCT, uprava je odgovorila da je upotreba sile bila proporcionalna i neophodna, pozivajući se na pravne odredbe koje omogućavaju proporcionalnu i neophodnu upotrebu sile.³⁶

38. Tokom svoje posete Kazneno-popravnog centru Dubrava od 23. do 25. aprila 2024. godine, NPMT je sproveo opsežne intervjue sa zatvorenici, ali nisu primili nikakve prijave o fizičkom maltretiranju, prekomernoj upotrebi sile od strane zatvorskih čuvara ili bilo kakvom ponašanju uprave zatvora koje bi moglo biti shvaćeno kao kršenje dostojanstva zatvorenika. NPMT je takođe posetio zatvorenike koji su bili podvrgnuti disciplinskoj izolaciji. Intervjuisali su dvojicu zatvorenika i nisu primili nikakve tvrdnje o fizičkom maltretiranju, prekomernoj upotrebi sile ili kršenju drugih prava koja im pripadaju, osim pritužbi na nedostatak tople vode i tvrdnje da je mera izolacije nepravedno primenjena. Interna pravila o postupanju sa osuđenim osobama, član 26 (Samoizolacija zatvorenika), stav 1, propisuje: „Osuđena osoba koja je podvrgnuta disciplinskoj meri solitarnog zatvora, tokom boravka u solitarnom zatvoru, uživa minimum prava predviđenih primenljivim zakonskim odredbama.“³⁷

39. Prema NVO KRCT, prava zatvorenika sa mentalnim poremećajima na Kosovu su uglavnom ostala nepromenjena u 2024. godini, ali je broj osoba sa ovim poremećajima koje su uključene u kriminalne aktivnosti porastao. NVO KRCT ističe da, prema Krivičnom zakoniku br. 06/L-074, osobe sa mentalnim poremećajima koje počinje zločine treba da budu smeštene u specijalizovane zdravstvene ustanove, jer su njihovi postupci posledica njihovih mentalnih zdravstvenih problema. Međutim, zbog nedostatka takvih institucija, oni se umesto toga drže u zatvorima ili

33 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

34 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

35 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

36 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

37 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

opštim zatvorima, što NVO KRCT smatra ozbiljnim kršenjem ljudskih prava. Ove ustanove nemaju kontinuiranu, specijalizovanu zdravstvenu zaštitu prilagođenu njihovim potrebama. U nekim slučajevima, nedostatak odgovarajuće zaštite dovodi do nasilnog ili agresivnog ponašanja prema zatvorskom osoblju ili drugim zatvorenicima. NVO KRCT naglašava da ovaj problem nastaje zato što takve osobe ne bi trebalo da budu smeštene u zatvore, već u specijalizovane ustanove opremljene za pružanje odgovarajuće zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja.³⁸

40. Uprkos povećanom broju zatvorenika sa zavisnostima od droga povezanim sa njihovim kriminalnim delima, NVO KRCT primećuje da se oni drže zajedno sa opštom populacijom u zatvoru. Kosovska služba za izvršenje krivičnih sankcija nema posvećenu strategiju ili specijalizovani rehabilitacioni program za rešavanje njihovih potreba.³⁹

41. Prema NVO KRCT, misija i mandat Paviljona D u Kazneno-popravnom centru Dubrava promenili su se od njegovog otvaranja početkom 2023. godine. Prvobitno osnovan kao objekat za osobe sa posebnim potrebama, njegov rad je bio odložen nekoliko meseci, a njegova kapacitet ostao je ograničen, smeštajući zatvorenike iz različitih kategorija. Od 2024. godine, Paviljon D sada funkcioniše sa revidiranim mandatom, isključivo smeštajući osuđene osobe na specifične rehabilitacijske periode. Fokus se pomerio ka razvoju veština i rehabilitaciji, uz multidisciplinarni tim koji pruža strukturirane programe. Ova tranzicija predstavlja značajnu promenu u odnosu na njegovu prvobitnu svrhu, što odražava kontinuirana prilagođavanja u kaznenoj politici.⁴⁰

42. U 2024. godini, NVO KRCT primetio je neka poboljšanja u uslovima zatvora u kosovskim kaznenim ustanovama. Međutim, slučajevi prenatrpanosti u zatvorima i dalje postoje, što prisiljava neke zatvorenike da spavaju na podu. Tokom posete pritvorskoj ustanovi u Gnjilanu u maju 2024. godine, KRCT je pronašao zatvorenike koji spavaju na dušecima na podu umesto na krevetima. Takođe, KRCT je primio više od 300 telefonskih poziva od zatvorenika tokom 2024. godine, koji su se bavili pitanjima kao što su tretman, uslovi spavanja i drugi problemi u vezi sa zatvorom.⁴¹

43. Od 2006. do juna 2024. godine, KRCT je imao pristup praćenju kazneno-popravnih ustanova na Kosovu. Međutim, u junu 2024. godine, Ministarstvo pravde (Kazneno-popravna služba) predložilo je novi sporazum o praćenju, koji je NVO KRCT odbio, navodeći kršenje svoje misije i mandata. Sporazum je uveo nova ograničenja, zahtevajući da NVO KRCT unapred obavesti vlasti pre nego što sprovede posetu, dobije prethodnu saglasnost od pritvorenika i prevaziđe dodatne birokratske prepreke za pristup zvaničnim evidencijama o zatvorenicima. NVO KRCT upozorava da ova ograničenja ozbiljno podrivaju nezavisni nadzor ljudskih prava, jer samo NPMT sada ima ovlašćenje za sprovođenje ovog nadzora, dok su NVO isključene. Kao rezultat toga, od juna 2024. godine, NVO KRCT nije mogao da prati ljudska prava u kosovskim kaznenim ustanovama zbog nedostatka sporazuma sa Ministarstvom pravde. Ostaje neizvesno hoće li sledeća vlada obnoviti pristup za nadzor NVO KRCT.⁴²

38 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

39 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

40 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

41 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

42 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

44. Iako je broj rehabilitacionih programa za zatvorenike unekoliko povećan tokom izveštajnog perioda, NVO KRCT ističe da Kosovo još uvek nema individualizovane rehabilitacione programe koji su prilagođeni specifičnim potrebama zatvorenika. Nedostatak takvih programa znači da mnogi zatvorenici ne dobijaju odgovarajuću rehabilitaciju, čak i nakon što su proveli značajan vremenski period u zatvoru.⁴³

45. NVO KRCT i dalje ukazuje na zabrinutost zbog nedostatka efikasnog institucionalnog odgovora na slučajeve seksualnog napada u kaznenim ustanovama. U 2023. godini, NVO KRCT izvestio je o slučaju seksualnog napada počinjenog od strane jednog zatvorenika protiv drugog, pozivajući vlasti da obezbede profesionalnu istragu i pružanje neophodnih usluga žrtvi. Međutim, Kosovska služba za izvršenje krivičnih sankcija odbacila je optužbe bez sprovođenja temeljne istrage. Nakon toga, NVO KRCT je podnelo krivičnu prijavu Tužilaštvu u Peći u oktobru 2023. godine, ali nije preduzeta nikakva akcija tokom 2024. godine, uprkos tome što je NVO KRCT podnelo pet formalnih zahteva za ažuriranje slučaja. Ova stalna neaktivnost ukazuje na sistemske neuspehe u rešavanju seksualnog nasilja u ustanovama za pritvor, što obeshrabruje zatvorenike da prijavljuju ovakve slučajeve zbog nedostatka efikasnih mehanizama za žalbe. NVO KRCT smatra ovo ozbiljnim kršenjem ljudskih prava i nastavlja da zagovara strukturne reforme kako bi se osigurala odgovornost i zaštita ranjivih zatvorenika.⁴⁴

46. Uprkos značajnim naporima NVO da obezbede odgovarajuću obuku za institucije i osoblje u skladu sa Protokolom o seksualnom napadu i nasilju na Kosovu, NVO KRCT ističe da nedostaje institucionalna posvećenost implementaciji ključnih odredbi Protokola u praksi. Jedan značajan nedostatak je što nije došlo do napretka u uspostavljanju Centra za upućivanje slučajeva seksualnog napada, koji je trebalo da bude izgrađen unutar Forenzičkog instituta Kosova. Ova centralizovana institucija bila je dizajnirana da pruži sigurno okruženje za ispitivanje žrtava seksualnog nasilja, sprečavajući ih da budu premeštane između institucija kako bi dale izjave, što je trenutno praksa. Pošto Centar nikada nije izgrađen, ovaj ključni aspekt Protokola ostao je neimplementiran, ostavljajući žrtve bez specijalizovane podrške predviđene u okviru.⁴⁵

47. NVO KRCT izveštava da državne institucije ne obezbeđuju profesionalne usluge za informisanje žrtava zločina o pravnim postupcima. Zbog ovog institucionalnog jaza, u 2024. godini, NVO KRCT pružio je pravnu i psihološku podršku za 24 deteta koja su bila žrtve seksualnog nasilja.⁴⁶

48. Kritična situacija mentalnog zdravlja na Kosovu dodatno je otežana nedostatkom odgovarajućih objekata i mera zaštite u psihijatrijskim klinikama, kao što je prikazano slučajem požara koji je inicirao pacijent u psihijatrijskoj jedinici u Prištini. Nedostatak aparata za gašenje požara prikazuje ozbiljan nedostatak spremnosti medicinskih ustanova. Štaviše, upotreba prinudnih metoda za rešavanje poremećaja mentalnog zdravlja protivreči preporukama Svetske zdravstvene organizacije (SZO) i Saveta za ljudska prava (HRC), izazivajući značajnu mentalnu i fizičku štetu osobama. Odsustvo javnih usluga u kombinaciji sa nedostatkom planova za izgradnju novih centara za mentalno zdravlje pogoršava krizu. U 2024. godini, Ministarstvo zdravlja (MZ) renoviralo je psihijatrijsku kliniku za decu. Iako je renoviranje ovih objekata pozitivan razvoj, NVO QIPS primetio je da će ovo dalje centralizovati psihijatrijske usluge za decu u glavnom gradu, što

43 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

44 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

45 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

46 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

predstavlja izazove u pristupu za porodice iz drugih opština. Prema preporukama SZO, lečenje dece sa mentalnim poremećajem trebalo bi da se obavlja u neposrednoj blizini njihovih porodica kako bi se izbegao rizik od pogoršanja situacije kroz odvajanje od staratelja.⁴⁷

49. NVO QIPS je utvrdio da je pojedinac bio smešten u psihijatrijsku ustanovu na mesec dana u izolaciji, bez kontakta sa bilo kojom drugom osobom osim sa doktorima i medicinskim osobljem. Iako je to ekstremna slučaj prisilnog lečenja, NVO QIPS ističe da je ovo česta pojava u kontekstu Kosova. Svakodnevni prisilni prijem u psihijatrijske ustanove na Kosovu i dalje se dešava, suprotno međunarodnim ugovorima i standardima.⁴⁸

50. NVO NSI navodi da su 14. aprila 2024. godine specijalne operativne jedinice K-policije zaustavile K-Srba (V.S.) u Zubinom Potoku, tokom kojeg je pojedinac navodno bio podvrgnut fizičkoj sili.⁴⁹ Službenici su takođe izvršili neovlašćeni pretres njegovog telefona i naterali ga da kaže "Republika Kosovo."⁵⁰ Iako je K-pol inspekcija započela istragu u vezi sa incidentom, do sada nisu preduzete disciplinske mere.

51. NVO NSI navodi da su 16. juna 2024. godine dva srpska maloletnika uhapšena od strane K-policije u Leposaviću zbog navodnog narušavanja javnog reda pevanjem pesama na rođendanskoj proslavi. Osobe su tvrdile da su službenici policije koristili suzavac tokom hapšenja i naterali ih da ponavljaju pesme u policijskoj stanici.⁵¹

52. Takođe, 10. septembra, K-policija je uhapsila četiri mlada K-Srbina u Severnoj Mitrovici nakon sukoba sa policijskim službenicima. Optužbe su podnete zbog prekomerne upotrebe sile, lošeg tretmana tokom pritvora i uskraćivanja medicinske pomoći. Osobe su bile zadržane u policijskom pritvoru u Južnoj Mitrovici 48 sati. Mirni protesti sa zahtevom za njihovo oslobađanje održani su ispred policijske stanice i suda. Dana 11. septembra, određen im je kućni pritvor od 30 dana. Nakon posete pritvorenicima, zamenik ombudsmana je dao izjavu koja naglašava "ozbiljne elemente koji ukazuju na kršenje ljudskih prava, uključujući nehuman tretman od strane policije," i napomenuo da su pritvorenici imali vidljive povrede koje nisu bile zabeležene u njihovim medicinskim izveštajima.⁵² Kasnije su mladi ljudi pušteni iz kućnog pritvora.⁵³

53. NVO NSI takođe napominje da je 26. oktobra, Miloš Subotić, stanovnik Severne Mitrovice, prijavio da je bio pritvoren od strane K-policije u blizini glavnog mosta na reci Ibar. On je tvrdio da je tokom pritvora bio fizički zlostavljan dok je bio vezan rukama u prostoriji bez kamera i da su službenici pokušali da ga nateraju na testiranje na alkohol. Gospodin Subotić je takođe tvrdio da su mu prekršena prava na pristup pravnom zastupniku, kao i pravo na informaciju o razlozima

47 QIPS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024. See also, World Health Organisation (2023), [Mental Health, Human Rights and Legislation: Guidance and Practice](#).

48 QIPS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights 2024.

49 UN Security Council (2024), [Kosovo report 2024](#).

50 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

51 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

52 UN Security Council (2024), [Kosovo report 2024](#).

53 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

hapšenja.⁵⁴ Kao odgovor na percipiranu nemarnost i izostanak delovanja EULEX-a u vezi sa ovim incidentom, grupa nevladinih organizacija sa severa Kosova objavila je obustavu saradnje sa ovom misijom.

54. Na dan napada na vodovodni kanal Ibar-Lepenac, Dušan Milanović, vlasnik VIM Info i osnivač medijske kuće Kosovo Online, bio je uhapšen i držan u policijskom pritvoru zbog sumnje da je izvršio krivično delo „terorizam“.⁵⁵

55. 6. novembra, etnički Goranac, Šaćir Lutvija, navodno je bio izložen zlostavljanju od strane tri albanska zatvorska čuvara u Podujevo u prisustvu njegove porodice. Nakon što je porodica otišla, čuvari su ga navodno fizički napali, udarajući ga više puta u glavu. Gospodin Lutvija je potom obavestio svog advokata i porodicu o incidentu.⁵⁶

56. Tokom istrage napada na vodovodni kanal Ibar-Lepenac, nekoliko NVO i pojedinaca iznelo je zabrinutost u vezi sa profesionalizmom K-policije tokom više operacija. Naime, nekoliko NVO sa Severa Kosova izdalo je saopštenje u kojem se ističu ozbiljna kršenja ljudskih prava, naročito u vezi sa prekomernom upotrebom sile. Prema rečima potpredsednika Stranke romske inicijative, Gzima Jahirovića, on i njegova porodica bili su izloženi fizičkom zlostavljanju i ponižavajućem postupku tokom policijske racije u njegovom domu u Mikronaselju u Severnoj Mitrovici, a njegova žena je navodno bila izložena neprikladnom ponašanju od strane službenika.⁵⁷

57. Izazovi u borbi protiv terorizma i radikalizacije i dalje postoje u 2024. godini. Dok zakonodavni okvir treba da bude dalje usklađen kako bi bio potpuno usklađen sa EU i međunarodnim standardima, Kosovo nastavlja da implementira bilateralni sporazum sa EU o borbi protiv terorizma. Trenutno, 11 zatvorenika u kosovskim zatvorima osuđeni su za krivična dela povezane sa terorizmom i kontinuirani rad je potreban u implementaciji preventivnih, rehabilitacionih i reintegracionih mera. Pored toga, Kosovo mora ostati na oprezu u vezi sa novim razvojem i pretnjama i odgovarajuće revidirati postojeće programe i strateške dokumente.⁵⁸

58. Skupština Kosova ratifikovala je međunarodni pravni sporazum za smeštanje zatvorenika iz Danske na Kosovu. Zatvorenici su strani državljani kojima je određena deportacija. Dansko zakonodavstvo o izvršenju krivičnih sankcija primeniće se na oko 300 zatvorenika koji će biti zatvoreni na Kosovu.⁵⁹

59. Iznenadno nestajanje uzoraka Astrita Deharija nije rešeno 2024. godine i i dalje izaziva zabrinutost zbog istražnog procesa u vezi sa Deharijevom smrću. Naime, Ministarstvo pravde je intervenisalo u rad tužilaštva komentarišući da je nestanak uzoraka bila namerna akcija da se opstruiše istraga o Deharijevoj smrti, te je usled toga suspendovano četiri zvaničnika forenzičke medicine, iako počinilac još nije identifikovan.⁶⁰

54 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024. See also, Danas (2024), [Miloš Subotić: Kosovo – Prebijanje Kosovska Policija](#).

55 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

56 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

57 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

58 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 43.

59 Balkan Insight (2024) [News Kosovo Ratifies Deal to Host 300 Prisoners From Denmark](#).

60 Koha (2023), [Tomorrow protest for Astrit Dehari](#).

60. Preporuke

- Policijski inspektorat Kosova (PIK) trebalo bi da ojača mehanizme nadzora unutar K-policije osiguravajući pravovremene i transparentne istrage o upotrebi sile, povećavajući odgovornost javnosti i primenjujući disciplinske mere protiv službenika koji su krivi za nepravilnosti;
- Ministarstvo pravde (MP) i Kosovska služba za izvršenje krivičnih sankcija (KCS) trebalo bi da vrate nezavisni pristup praćenju zatvorskih ustanova eliminisanjem restriktivnih uslova koji podrivaju transparentnost i odgovornost u upravljanju zatvorima;
- Ministarstvo zdravlja (MZ) i KCS trebalo bi da uspostave specijalizovane zdravstvene uslove za zatvorenike sa mentalnim poremećajima kako bi primali odgovarajuću negu umesto da budu smešteni u zatvorske centre sa opštom populacijom;
- Skupština Kosova (AoK) trebalo bi da ubrza usvajanje i implementaciju Nacrta Zakona o prevenciji suicida i Nacrta Zakona o mentalnom zdravlju, osiguravajući da oni uključuju konkretne mehanizme za prevenciju, intervenciju i dugoročnu podršku u mentalnom zdravlju;
- Ministarstvo pravde (MP) i KCS trebalo bi da razviju programe rehabilitacije prilagođene specifičnim potrebama pojedinaca, uključujući zatvorenike sa zavisnostima, kako bi smanjili recidivizam;
- K-pol bi trebalo da preduzme proaktivnu ulogu u promovisanju etičkog i profesionalnog ponašanja pri kontaktu sa građanima nevećinskih zajednica na način koji unapređuje nepristrasnost i poštovanje;
- PIK trebalo bi da ojača mehanizme nadzora kroz sistematski monitoring ponašanja policije i sprovođenje istraga ex officio kad god javno dostupne informacije sugerišu na nepravilnosti ili kršenje profesionalnih standarda.

5.3 Pravo na slobodu i sigurnost osobe

61. Pravo na slobodu i sigurnost osobe nalazi svoje najizraženije međunarodno priznanje u članu 3, 4 i 9 UDLjP-a, kao i u članu 5 Evropske konvencije o ljudskim pravima. U svom najjasnijem određenju, pravo na slobodu i sigurnost je složen pojam, što znači da sigurnost i sloboda ne mogu biti tretirani odvojeno. Član 29. Ustava Kosova propisuje da "Niko ne sme biti lišen slobode osim u slučajevima predviđenim zakonom i nakon odluke nadležnog suda" u sledećim situacijama: prema presudi o zatvoru zbog izvršenja krivičnog dela; zbog opravdane sumnje da je izvršeno krivično delo, samo kada je lišenje slobode razumno smatrano potrebnim kako bi se sprečila nova krivična dela; u svrhu vaspitne nadležnosti maloletnika ili za dovođenje maloletnika pred nadležnu instituciju u skladu sa zakonitim nalogom; u svrhu medicinskog nadzora osobe koja zbog bolesti predstavlja opasnost za društvo; zbog nezakonitog ulaska na Kosovo ili u skladu sa zakonitim nalogom za deportaciju ili izručenje. Zakonska ograničenja slobode osobe dalje su propisana Krivičnim postupovnim zakonom Kosova i Zakonom o maloletničkoj pravdi.

62. Zakon br. 05/L-003 o elektronskom nadzoru osoba čiji je kretanje ograničeno sudskom odlukom mogao bi uskoro početi sa implementacijom, devet godina nakon njegovog stupanja na snagu 2015. godine. Nakon što je dodeljeno 600.000 EUR za implementaciju sistema elektronskog nadzora, koji ima za cilj poboljšanje zaštite i bezbednosti preživelih od nasilja, u julu 2024. godine, Ministarstvo pravde je potpisalo ugovor za kupovinu elektronskih narukvica za aktiviranje sistema elektronskog nadzora.⁶¹ U decembru 2024. godine, započet je projekat za sprovođenje elektronskih narukvica.⁶² Elektronske narukvice biće sigurno pričvršćene za zglob ili gležanj označene osobe, uključujući počinioce, osumnjičene ili recidiviste. U slučaju da nadgledana osoba priđe žrtvi unutar ograničenog područja, biće odmah alarmirani lokalni i centralni policijski organi, što će aktivirati standardne operativne procedure za obezbeđivanje brze intervencije.⁶³ Ostaće da se utvrdi da li će sistem elektronskog nadzora funkcionisati u praksi i da li će postići cilj sprečavanja počinilaca ili osumnjičenih da izvrše delikate vezane za nasilje u porodici.

63. Uprkos kontinuiranim diplomatskim naporima, napredak u dijalogu između Kosova i Srbije ostao je ograničen 2024. godine. Sporazum postignut između dve strane uključivao je početak pregovora o samoupravi za srpsku zajednicu na Kosovu i prihvatanje Deklaracije o nestalim osobama. Međutim, konkretni napreci u implementaciji i međusobnim obavezama ostali su neizvesni. Implementacija Ohridskog sporazuma o putu ka normalizaciji je zastala zbog osnovnih nesuglasica u tumačenju ključnih odredbi i eskalacije napetosti na severu Kosova. Sporenja u vezi sa redosledom implementacije koraka, zajedno sa nastavljenom nestabilnošću, dodatno su zakomplikovala napore da se postignu ciljevi sporazuma.⁶⁴ Uprkos naporima EU, blokada u dijalogu između Kosova i Srbije ostala je na snazi tokom 2024. godine.⁶⁵ Kao rezultat, sankcije koje je EU nametnula nastavile su da budu na snazi tokom 2024. godine⁶⁶, i uprkos pozivima vlasti Kosova da se sankcije⁶⁷ uvedu, EU još uvek nije sklona da preispita svoju odluku.

64. Napetosti na severu Kosova ostale su na snazi tokom 2024. godine. Izveštaj Komisije EU ističe da su i Kosovo i Srbija igrali ulogu u eskalaciji napetosti. Kosovo je preduzelo akcije suprotne svojim obavezama u okviru Dijaloga, uključujući policijske operacije protiv paralelnih institucija podržanih od strane Srbije na severu, sprovođenje zabrane transakcija u valutama osim evra i zatvaranje Srpske poštanske banke i poštanskih ureda.⁶⁸ S druge strane, Komisija EU takođe je potvrdila da proces normalizacije između dve zemlje i dalje negativno utiče zbog nedovoljnih koraka Srbije da obezbedi odgovornost za nasilni napad u Banjskoj, izvršen od strane naoružanih napadača iz srpske zajednice na K-policiju.⁶⁹

65. NVO AKTIV izveštava da su potpredsednik Vlade Besnik Bislimi i zamenik ministra Arbër Vokrri optuživali predstavnike NVO tokom sastanaka sa EU, podstičući govore mržnje na internetu. Ove akcije stvorile su strah među radnicima NVO i oslabile poverenje u institucije, posebno za K-Srbe.⁷⁰

61 Betimi për Drejtësi (2024), [Ministria e Drejtësisë njofton se është nënshkruar kontrata për blerjen e hallkave elektronike për monitorimin e dhunuesve](#).

62 Reporter (2024), [Parandalimi i dhunës, prej sot vendosen hallkat elektronike te dhunuesit](#).

63 Reporter (2024), [Parandalimi i dhunës, prej sot vendosen hallkat elektronike te dhunuesit](#).

64 Kosova Press (2024), [Deadlock in the dialogue, greater clarity is required if Serbia has withdrawn the letter from Brussels](#).

65 Prishtina Insight (2024), [EU Envoy in Prishtina attempts to break Kosovo-Serbia dialogue deadlock](#).

66 Group for Legal and Political Studies (2024), [The One Year Anniversary of EU Measures against Kosovo](#).

67 Prishtina Insight (2024), [Kosovo Calls for 'Immediate Removal' of Sanctions](#).

68 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 60.

69 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 60.

70 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

66. Krajem januara i početkom februara 2024. godine, K-policija je sproveda operacije usmerene na objekte koje koriste srpske manjinske zajednice u opštinama Dragaš, Peć, Klina i Istok, kao i na medicinski centar u Prištini. K-policija je izvestila o konfiskaciji raznih dokumenata, zatvaranju zgrada i privremenom pritvaranju osoblja u četiri opštine, navodeći sumnje da se ovi objekti koriste za ilegalne aktivnosti.⁷¹ Dana 3. februara 2024. godine, K-policija je privela dvojicu radnika pošte u Goraždevcu i pozvala direktora pošte na ispitivanje.⁷²

67. Dana 24. novembra, Jovana Radosavljević, izvršna direktorka NVO NSI, bila je pritvorena na kontrolnom punktu u Bistrici zbog navodnog neovlašćenog snimanja.⁷³ Istog dana, 3 crnogorska državljana su uhapšena u blizini manastira Visoki Dečani zbog isticanja slogana "Kosovo je Srbija" na registarskoj tablici svog vozila. Prvobitno su bili zadržani do 48 sati, ali su ostali u pritvoru tokom izveštajnog perioda 2024. godine.⁷⁴

68. Dana 11. jula 2024. godine, K-Srbi zaposleni u institucijama finansiranim od strane Srbije u opštini Štrpce na jugu Kosova primili su pozive da se jave K-policiji na ispitivanje, a protiv njih su podignute optužbe za „napad na ustavni poredak“.⁷⁵

69. U uslovima povećanih napetosti na severu Kosova i povećane prisutnosti operacija K-policije, EULEX je nastavio da nadgleda slučajeve K-Srba koji su uhapšeni ili ispitivani tokom izveštajnog perioda (15. mart 2024. - 15. septembar 2024.). To je uključivalo ocenjivanje, gde je to relevantno, uslove njihovog pritvora. U nekoliko slučajeva, K-policija je obavestila tužioce o planiranim operacijama u poslednjem trenutku, što podriva odredbe Krivičnog proceduralnog zakonika, koji tužiocima daje značajniju ulogu u nadgledanju i autorizaciji krivičnih istraga. Takođe, advokati K-Srba izveštavaju o kašnjenju u pristupu predmetima vezanim za njihove klijente, što dodatno komplikuje pravne postupke.⁷⁶

70. Godinu dana nakon terorističkog napada u selu Banjska, Specijalno tužilaštvo Kosova podnelo je optužnicu protiv Milana Radoičića i još 44 osobe optužene za organizovanje i izvršenje terorističkog napada u kojem je ubijen K-policajac Afrim Bunjaku, a nekoliko drugih K-policajaca je povređeno.⁷⁷ Neki od optuženih su u pritvoru, dok mnogi beže od pravde i biće suđeni u odsustvu ako ne mogu biti uhvaćeni ili izručeni. Optuženima se stavlja na teret izvršenje terorističkog dela, ozbiljna kršenja ustavnog poretka i sigurnosti Kosova, olakšavanje i finansiranje terorizma, i iznuda novca.⁷⁸ S obzirom na složenost slučaja, veliki dosije sa dokazima i istragama, kao i visok broj optuženih, suđenje će trajati nekoliko godina.

71. Pored terorističkog napada u Banjska, još jedan ozbiljan napad desio se na infrastrukturu vodovodnog kanala Ibar-Lepenac 29. novembra 2024. godine.⁷⁹ Teška eksplozija dovela je do

71 UN Security Council (2025) [Kosovo report 2024](#).

72 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

73 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

74 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

75 UN Security Council (2025) [Kosovo report 2024](#).

76 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

77 Betimi për Drejtësi (2024), [Full Indictment in the Banjë/Banjska case](#).

78 Betimi për Drejtësi (2024), [Full Indictment in the Banjë/Banjska case](#).

79 YIHR KS (2025), [DEKLARATË / IZJAVA / STATEMENT](#).

ozbiljnih prekida u snabdevanju vodom i oštetila ključnu infrastrukturu na važnom kanalu koji snabdeva dve glavne termoelektrane na Kosovu koje proizvode većinu električne energije u zemlji. Ovaj kanal je od esencijalne važnosti za snabdevanje vodom nekoliko opština i za hlađenje glavnih termoelektrana na ugalj na Kosovu, Kosova A i Kosova B. Napad je uzrokovao prekide u snabdevanju vodom i električnom energijom u više gradova.⁸⁰ Kosovske vlasti su ovaj incident označile kao teroristički akt podstaknut od strane Srbije, dok je Srbija označila takve optužbe kao neutemeljene.⁸¹ Nakon racija na deset lokacija na severu Kosova, uhapšeno je osam osoba, a pronađeni su brojni vojni uniformi i teška municija.⁸² Napad je osudila međunarodna zajednica, koja je pozvala da se počinioци dovedu pred sud nakon daljih istraga.⁸³ Na predlog javnih tužilaca, Osnovni sud u Prištini odlučio je da glavni osumnjičeni za napad, Jovan Vićentijević i Dragiša Vićentijević, moraju biti zadržani u pritvoru najmanje mesec dana dok traju dalja istraživanja ovog slučaja i njihove uloge u napadu.⁸⁴

72. Što se tiče statusa implementacije svih sporazuma iz Dijaloga, brojne obaveze iz prethodnih sporazuma ostale su neispunjene i od strane Kosova i Srbije, uključujući (i) povratak K-Srba u kosovske institucije; (ii) uspostavljanje Zajednice opština sa srpskom većinom u skladu sa evropskim predlogom predstavljenim pregovaračkim stranama 21. oktobra 2023. godine; (iii) otvaranje mosta u Mitrovici nakon koordinacije sa sigurnosnim partnerima; (iv) potpuno sprovođenje svih sporazuma iz tehničkog dijaloga; (v) potpuno sprovođenje sporazuma o slobodi kretanja; (vi) nastavak međusobne pravne pomoći koju je Srbija obustavila; (vii) napredak u vezi sa pitanjem nestalih osoba.⁸⁵ Drugim rečima, Kosovo i Srbija trebalo bi da pokažu ozbiljniju i konstruktivniju posvećenost unapređenju procesa normalizacije i da se uzdrže od akcija i retorike koje podrivaju stabilnost i nisu pogodne za pomirenje.⁸⁶

73. Preporuke

- K-policija i Specijalno tužilaštvo trebalo bi da intenziviraju istrage i napore u procesuiranju u vezi sa napadom u Banjskoj i drugim terorističkim delima, osiguravajući da svi počinioци budu odgovorni i da se sudski postupci vode u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava i pravima na pravično suđenje;
- PIK bi trebalo da obezbedi nadzor i transparentnost policijskih operacija, posebno na severu Kosova, obezbeđujući strogo poštovanje zakonskih procedura od strane K-policije koje garantuju neometan pristup pravnoj zaštiti za sve pritvorene osobe;
- PIK bi trebalo da se bavi upotrebom nezakonitih, odnosno etničkih simbola koji izazivaju podele od strane policijskih službenika u svom angažmanu za podsticanje inkluzivnosti i socijalne kohezije.

80 Balkan Insight (2024), [Kosovo makes arrests after canal explosion hits water supplies](#).

81 Aljazeera (2024), [Kosovo police arrest eight people over canal explosion blamed on Serbia](#).

82 Balkan Insight (2024), [Kosovo continue to Probe 'Terror Attack' on Canal After Weekend Arrests](#).

83 Radio Evropa e Lirë (2024), [Sulm, faj, akuza : Thirrje për hetime të pavarura në Ibar-Lepenc](#).

84 Betimi për Drejtësi (2024), [Ekskluzivno – Dosije Tuzilastva: Braca Vicentijevic osumnjiceni za izversenje teroristickog dela koriscenjem eksploziva u kanalu Ibar-Lepenac](#).

85 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, pp. 60-62.

86 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 62.

5.4 Pravo na fer suđenje i efektivnu pravnu zaštitu

74. Pravo na fer suđenje i efektivnu pravnu zaštitu nalazi svoje međunarodno priznanje kao osnovno ljudsko pravo u članu 10 UDLJP-a koji kaže da „svako ima pravo na potpuno jednako fer i javno saslušanje [...]”.⁸⁷ Član 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima takođe uključuje pravo na fer suđenje i dalje propisuje da „svako ima pravo na fer i javno saslušanje u razumnom roku [...]”.⁸⁸ U zakonodavnom okviru Kosova, ovi međunarodni pravni standardi su obavezni; oni su ukorenjeni u Ustavu putem člana 22. Takođe, član 30. propisuje prava optuženog, dok član 31. naglašava odredbe za fer i nepristrasno suđenje. Član 32. Ustava propisuje pravo svakog da traži pravnu zaštitu „protiv sudskih i administrativnih odluka koje povređuju njegova/njena prava ili interese.”⁸⁹ Pored Ustava, drugi zakoni i propisi koje je usvojila Vlada Kosova regulišu pravo na fer suđenje u sudskim postupcima u krivičnim, građanskim i administrativnim stvarima. To uključuje Zakon br. 08/L-032 o Krivičnom postupovnom zakoniku, Zakon br. 06/L-074 Krivični zakonik, Zakon br. 03/L-006 o Spornom postupku i Zakon br. 05/L-031 o Opštem administrativnom postupku.

75. Tokom 2024. godine, Ustavni sud Kosova objavio je svoj prvi „Praktični vodič o kriterijumima prihvatljivosti” koji je dizajniran da informiše podnosiocima zahteva, advokate i pravnu zajednicu u vezi sa kriterijumima prihvatljivosti za pojedinačne žalbe upućene Ustavnom sudu.⁹⁰ Među ostalim, ovaj vodič će pomoći stranama da pravilno koriste svoje pravo na pravnu zaštitu pred Ustavnim sudom i izbegnu pravne greške koje bi mogle dovesti do odbacivanja njihovih slučajeva zbog razloga prihvatljivosti. Pored ovog, Ustavni sud je takođe objavio tri periodična biltena za 2025. godinu, prikazujući najvažniju sudsku praksu koja se odnosi, između ostalog, na fer suđenje i efektivne pravne zaštite.⁹¹

76. Zakon br. 04/L-017 o Besplatnoj pravnoj pomoći izmenjen je kako bi proširio besplatnu pravnu pomoć na novinare, foto-reportere i druge osobe koje se suočavaju sa tužbama zbog klevete i SLAPP tužbama. Takođe je stavio Agenciju za besplatnu pravnu pomoć (FLAA) pod Ministarstvo pravde (MoJ), što je široko kritikovala pravna struka i civilno društvo zbog mogućeg politizovanja. U junu 2024. godine, MoJ je objavio Dokument o konceptu besplatne pravne pomoći na javnu konsultaciju. Analiza KLI iz decembra 2024. godine otkrila je da (i) strukturna reforma nije potrebna, ali da postojeći mehanizmi treba da se ojačaju; (ii) neustavno politizovanje mora biti rešeno; i (iii) Dokument o konceptu treba jasno da razdvoji besplatnu pravnu pomoć od besplatnog pravnog savetovanja kako bi se sprečila intervencija FLAA u krivične postupke.⁹² Uprkos kritikama, Vlada Kosova odobrila je Dokument o konceptu u septembru 2024. godine.⁹³

77. Neslaganja između politike i prakse i dalje postoje u sudskom sistemu. Dok je izveštaj Komisije EU iz 2024. godine naveo napredak u stopi rešavanja slučajeva, sposobnost pravosuđa i tužilaštva

87 UDHR, [Article 10](#).

88 Council of Europe (2024), [Right to Fair Trial](#); European Court of Human Rights (2024), [Guide on Article 13 \(Right to Effective Remedies\) of the ECHR](#).

89 Kosovo Constitution (2008), Articles 30-31.

90 Constitutional Court of Kosovo (2024), [Practical Guide on Admissibility Criteria](#).

91 Constitutional Court of Kosovo (2024), [Periodical bulletins for 2024](#).

92 KLI (2024), [Experiment on the Free Legal Aid](#).

93 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

da upravljaju slučajevima u razumnom vremenskom okviru i dalje je ograničena.⁹⁴ Suđenja su i dalje odlagana čestim odlaganjima saslušanja, što je često bilo zbog neučinkovitog upravljanja slučajevima i neopravdanih razloga. Iako su KJC i Vrhovni sud uveli mehanizam za ograničavanje ili minimiziranje broja ponovljenih suđenja, ova praksa nije samo nastavljena u 2024. godini, već je broj ponovljenih suđenja čak i porastao u poređenju sa prethodnim izveštajnim godinama.⁹⁵

78. U 2024. godini, predlog za sprovođenje provera integriteta za visoke sudske i tužilačke zvaničnike i dalje je bio blokiran u Skupštini Kosova. Ustavni sud Kosova je 2023. godine većinom glasova odobrio predloženu ustavnu izmenu koja omogućava privremene provere integriteta ključnih figura pravosudnog sistema, kao što su članovi Sudskog saveta, Tužilačkog saveta, predsednici sudova, glavni tužioci i kandidati za ove uloge, od strane Agencije za kontrolu integriteta.⁹⁶ Istovremeno, dva druga predložena amandmana koji se odnose na kriterijume za smenu sudija i tužilaca zbog ozbiljnog nepoštovanja dužnosti, smatrana su da ne krše osnovna prava. Međutim, prema NVO KLI, tokom 2024. godine nije došlo do napretka u implementaciji verifikacije u Kosovu u skladu sa ustavnim izmenama koje je odobrio Ustavni sud.⁹⁷

79. Čak iako stalna regrutacija novih sudija i tužilaca ima potencijal da poveća kompetenciju pravosudnog sistema i nivo profesionalizma, kvalitet presuda i optužnica ostaje nedovoljan. Osnivanje specijalizovanog Privrednog suda pomoglo je u smanjenju broja upućenih predmeta i vremena rasprave slučajeva, uključujući kvalitet slučajeva koji su rešavani. Skupština Kosova usvojila je novi Zakon o upravljanju administrativnim sporovima br. 08/L-182, koji ima za cilj poboljšanje okvira administrativne pravde i zaštite prava građana. Međutim, brzo usvajanje Građanskog zakonika i Građanskog proceduralnog zakonika smatra se ključnim za poboljšanje efikasnosti građanske pravde na Kosovu.⁹⁸

80. U 2024. godini, KJC je usvojio IT strateški plan za period 2024–2029, koji ima za cilj implementaciju digitalnih pravosudnih alata Evropske komisije za efikasnost pravde (CEPEJ)⁹⁹, koji pomažu u povećanju efikasnosti pravosudnog sistema.¹⁰⁰ U 2024. godini, KPC je takođe usvojio svoju Komunikacionu strategiju za 2024–2029.¹⁰¹ Međutim, implementacija strateških planova KJC-a i KPC-a treba da se poboljša, posebno kroz postavljanje jačih mehanizama za nadzor.¹⁰²

81. Implementacija ovog Zajedničkog izjavnog stava ministra pravde i rukovodilaca ključnih institucija pravosudnog sistema naišla je na ozbiljne prepreke i kašnjenja. Proces izrade ključnih zakona o reformama nije obezbedio značajnu konsultaciju relevantnih nacionalnih i međunarodnih aktera, a uprkos snažnim savetima EU, Vlada Kosova nije konsultovala Venecijansku komisiju o paketu zakonodavnih reformi.¹⁰³

94 EU Commission (2024), Kosovo Report, pp. 28-29.

95 EU Commission (2024), Kosovo Report, pp. 28-29.

96 Betimi për Drejtësi (2023), *Gjykata Kushtetuese i hap rrugë Vetëingut në sistemin e drejtësisë*

97 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

98 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 29.

99 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, pp. 26-29.

100 For more on CEPEJ tools on quality of justice, see CEPEJ reports [available on this link](#).

101 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 26.

102 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 26.

103 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 26.

82. Žrtve zločina su nedovoljno informisane o pravnim postupcima i retko ih pomažu profesionalni predstavnici. Prema podacima koje je pružila NVO KLI, budžet dodeljen za pravnu pomoć ostaje nedovoljan, uprkos planiranom povećanju budžeta u poređenju sa prethodnim godinama (vidi tabelu 1 ispod).¹⁰⁴

Tabela 1. Budžet Vlade dodeljen za pravnu pomoć

	2024	2023	2022	2021	2020
Ukupan budžet koji je Vlada Kosova dodelila za pravnu pomoć (u evrima)	537,831	444,170	443,995	439,298	422,699

83. Prolongirano trajanje pravnih postupaka na Kosovu, posebno pravo na suđenje u razumnom roku, ostaje značajan izazov za obezbeđivanje fer i nepristrasnih suđenja. Ovaj problem takođe podriva efikasan pristup pravdi građana. Ministarstvo pravde je planiralo da usvoji novi Zakon o ostvarivanju prava na fer suđenje u razumnom roku do 28. juna 2024. godine, prema Zakonskom programu za 2024. godinu.¹⁰⁵ Ovaj zakon još uvek nije odobren i ostaje da se vidi da li će dužina postupaka biti smatrana prioritetom u narednoj Vladi nakon izbora.

84. NVO KLI napominje da nacrt Zakona o pravu na fer suđenje u razumnom roku postavlja stroge limite za procesuiranje slučajeva sa tri godine na prvom stepenu i dve godine na apelacionom nivou. Iako je njegov cilj legitiman, zakon ne uzima u obzir složenost slučaja i druge faktore koji su navedeni u praksi Evropskog suda za ljudska prava. Takođe, ne bavi se velikim opterećenjem sudova, što je glavni uzrok kašnjenja, čime se rizikuje dalje opterećenje pravosudnog sistema.¹⁰⁶

85. Što se tiče maloletničke pravde, ovo područje je regulisano Zakonom br. 06/L-006 o maloletničkoj pravdi. Suđenja u takvim slučajevima nisu javna, što rezultira nedostatkom dovoljno informacija u vezi sa regularnošću sudskih procesa u ovom području. U vezi sa tim, Akademija pravde organizuje obuke za sudije i tužioce o maloletničkoj pravdi, sa ciljem da poboljša njihovo razumevanje i upravljanje slučajevima koji se odnose na maloletnike.¹⁰⁷

86. U svom izveštaju o praćenju suđenja u slučajevima nasilja u porodici na Kosovu za 2024. godinu, OEBS je utvrdio da redovni sudovi na Kosovu nameću preblage mere za krivična dela nasilja u porodici, kao što su novčane kazne, suspendovane kazne ili druge alternativne mere.¹⁰⁸ Prosečna kazna za efektivnu kaznu zatvora bila je nešto više od pet meseci, dok je prosečna novčana kazna bila 350 evra. Nadalje, sudovi nisu pravilno procenili olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, čime su prekršeni međunarodni standardi i odstupilo se od okvira smernica za kaznu

¹⁰⁴ KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

¹⁰⁵ Office of the Prime Minister, [Legislative Programme for the year 2024](#).

¹⁰⁶ KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

¹⁰⁷ KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

¹⁰⁸ OSCE (2024) [Trial Monitoring Report on the Adjudication of Domestic Violence Cases in Kosovo](#)

koje je utvrdio Vrhovni sud.¹⁰⁹ Pored toga, izveštaj je adresirao još jedan ozbiljan problem u vezi sa kašnjenjima u procesu odlučivanja o peticijama za zaštitu koje su „ostavile gotovo četvrtinu žrtava bez pravovremenog rešavanja, čime su ih potencijalno izložile daljem nasilju.“¹¹⁰

87. NVO KLI je identifikovala slučajeve u kojima su politički akteri prekršili princip prezumpcije nevinosti dok se ne dokaže krivica putem javnih izjava. Prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, ovaj princip ograničava javne vlasti da podstiču javnost da veruje da je optuženi kriv ili da unapred sudi o oceni činjenica od strane sudske vlasti.¹¹¹

88. Sudska nezavisnost je ključni faktor koji utiče na osnovne aspekte prava na fer suđenje i efektivnu pravnu zaštitu. Prema Ustavu i zakonodavnom okviru na Kosovu, pravosuđe je potpuno nezavisno. Međutim, NVO KLI napominje da je nezavisnost podrivana sklonostima ka političkom mešanju, uključujući javne kritike vladinih aktera prema institucijama pravosudnog sistema. Budžetska ograničenja koja se postavljaju na pravosudni sistem takođe su među preprekama koje dolaze od strane drugih institucija. Državno finansiranje za pravne usluge je ključno kako bi se obezbedio pristup pravdi za sve građane, bez obzira na njihov socio-ekonomski status. Ovo finansiranje je posebno važno za osobe sa niskim prihodima, marginalizovane zajednice i žrtve diskriminacije jer im omogućava da ostvare svoja prava i traže pravdu.¹¹²

89. Prema istraživanju UNDP-a iz 2024. godine, samo 34,28 odsto građana veruje da je pravosudni sistem nezavistan.¹¹³ Ovaj procenat, prema NVO KLI, odražava nedostatak poverenja u nezavisnost pravosudnog sistema. Uprkos preduzetim merama, pravosudni sistem i dalje zahteva dalja ulaganja kako bi se obezbedila efikasnost, poboljšala efektivna pravna zaštita i osiguralo profesionalno rukovanje slučajevima u građanskim, krivičnim, administrativnim i komercijalnim pitanjima. Ove intervencije uključuju aktivnosti unutar nadležnosti i odgovornosti Sudskog i Tužilačkog saveta kako bi se obezbedilo upravljanje predmetima, pristup pravdi, promociju prava stranaka u postupcima, jačanje odgovornosti sudija i tužilaca, rodnu ravnopravnost u liderstvu, itd. Paralelno, intervencije van pravosudnog sistema uključuju nastavak reformi, gde bi politička volja trebalo da se iskaže kroz ispunjavanje obaveza proisteklih iz Strategije za vladavinu prava, usvajanje zakona koji proizlaze iz zajedničkih obaveza, digitalizaciju pravosudnih usluga, rad sudova i tužilaštava, obustavljanje političkih napada na pravosudni i tužilački sistem, individualne sudije i tužioce, kao i obezbeđivanje dovoljno budžetskih sredstava za funkcionisanje i rad pravosudnog sistema na Kosovu.

90. NVO KLI ističe nedostatak političke volje i od strane Vlade Kosova i od strane Skupštine Kosova da sprovedu reforme u pravosudnom sistemu kako bi obezbedili nezavisan, nepristrasan i fer pravosudni sistem. Ovaj neuspeh uključuje ne samo nepočetak procesa verifikacije, već i neuspeh u usvajanju nacrtu zakona koji proizlaze iz procesa zajedničkih obaveza.¹¹⁴

91. U 2024. godini, Institucija ombudsmana Kosova (OiK) primila je ukupno 1.349 žalbi, od kojih je 171 žalba bila vezana za pravo na fer i nepristrasno suđenje, 175 žalbi odnosilo se na pravo

109 OSCE (2024) [Trial Monitoring Report on the Adjudication of Domestic Violence Cases in Kosovo](#), p. 23.

110 OSCE (2024) [Trial Monitoring Report on the Adjudication of Domestic Violence Cases in Kosovo](#), p. 23.

111 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

112 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

113 UNDP (2024), [Summary of Public Sentiment](#).

114 KLI (2024), [Failure of the Justice Reform](#).

na efektivnu pravnu zaštitu, a 47 slučajeva bilo je u vezi sa žalbama na pravo na jednakost pred zakonom.¹¹⁵

92. Efikasnost pravosudnog sistema i dalje zahteva poboljšanja, napominje NVO KLI. Iako je postignut napredak u stopi rešavanja građanskih slučajeva, sposobnost pravosuđa i tužilaštva da rukovode slučajevima u razumnom vremenskom roku i dalje je ograničena, posebno u slučajevima visoke korupcije. Sudovi i dalje trpe kašnjenja zbog čestih odlaganja, često iz neopravdanih razloga, i lošeg upravljanja slučajevima. Uprkos uvođenju mehanizma od strane Kosovskog sudskog saveta (KJC) i Vrhovnog suda za smanjenje broja ponovljenih suđenja, ova praksa se nastavila, a broj ponovljenih suđenja čak je i porastao. Ovo je dodatno povećalo broj slučajeva i često produžilo pritvor.¹¹⁶

93. NVO KLI primećuje da kršenje prava građana na fer suđenje u razumnom roku ostaje sistematski. Broj nerešenih slučajeva kontinuirano je rastao tokom godina, dostigavši 125.805 nerešenih slučajeva u septembru 2024. godine, u poređenju sa 44.213 slučajeva u 2018. godini. Ovaj porast broja slučajeva uglavnom je izazvan neuspehom javnih institucija da ispune svoje obaveze, uključujući slučajeve vezane za obaveze iz kolektivnih ugovora i slučajeve duplih penzija.¹¹⁷

94. Iako je Informacioni sistem za upravljanje predmetima (CMIS) operativan i neki pravosudni servisi su digitalizovani, prema NVO KLI, potrebna su dalja unapređenja. Proširenje upotrebe tehnologije, kao što su virtuelna saslušanja, pozivi putem e-maila i automatizovana komunikacija, poboljšali bi efikasnost, pristupačnost i transparentnost unutar pravosudnog sistema.¹¹⁸

95. Standardi sudskog obrazloženja ostaju neusklađeni sa sudovima koji ne uspevaju adekvatno opravdati odluke o presudi, uključujući primenu olakšavajućih i otežavajućih okolnosti, prema NVO KLI. Široka upotreba obrazloženja zasnovanih na šablonima i neuspeh da se pridržavaju Smernica za politiku kažnjavanja koje je utvrdio Vrhovni sud dodatno podriva doslednost u presudama i odgovornost sudija.¹¹⁹

96. Broj objavljenih presuda na srpskom jeziku ostaje vrlo nizak. Uz podršku UNMIK-a, NVO KLI pomogao je pravosudnim organima u povećanju broja presuda objavljenih na srpskom jeziku. Pored toga, komentari na specifične zakone se obezbeđuju samo na albanskom jeziku i dosledno nedostaju prevodi na srpski jezik. Nedostatak presuda i komentara na srpskom jeziku oduzima srpskim građanima i njihovim advokatima jednako pravo na pristup informacijama kao što imaju građani i advokati koji govore albanski jezik.¹²⁰

115 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024. See also, OiK (2024), [The Ombudsperson presented the 2024 report to the media](#).

116 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

117 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

118 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

119 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

120 KLI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

97. Preporuke

- Sve institucije moraju da poštuju nezavisnost pravosuđa tako što će se uzdržati od izjava koje podrivaju integritet pravosudnog sistema i obezbediti dovoljna budžetska sredstva za njegovo efikasno funkcionisanje;
- Kosovska sudska veća trebalo bi da se bavi pitanjem dugih pravnih procedura kako bi identifikovala i ublažila faktore koji doprinose kašnjenjima, uključujući loše upravljanje, performanse sudova i nedovoljno upravljanje slučajevima, i istraži potencijalnu etničku usmerenost u vezi sa ovim pitanjima, posebno u odnosu na pritvorenike iz nevećinskih zajednica;
- Reforma besplatne pravne pomoći trebalo bi da garantuje nezavisnost Agencije za besplatnu pravnu pomoć (FLAA) od Ministarstva pravde. Ojačavanje postojećeg sistema besplatne pravne pomoći je od ključnog značaja, dok bi svi alternativni modeli koji mogu ugroziti njegovu efikasnost, održivost ili funkcionalnu nezavisnost trebalo da se izbegnu;
- Vlada Kosova mora da ispuni svoje zakonske obaveze prema građanima, posebno u vezi sa kolektivnim ugovorima i dvostrukim penzijama, kako bi se sprečilo nepotrebno vođenje parnica. Obezbeđivanje pravilne implementacije postojećih zakona smanjiće zaostatke u pravosudnom sistemu i ublažiti finansijski pritisak na državni budžet.

5.5 Sloboda izražavanja i mišljenja, pravo na informacije i pravo na privatnost

98. Sloboda izražavanja i mišljenja nalazi svoje univerzalno priznanje kao osnovno ljudsko pravo u članu 19 UDLJP-a, koji kaže: „svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja [...] i putem bilo kojih medija.”¹²¹ Ovo univerzalno pravo uključuje pravo na prenošenje, prijem i saopštavanje informacija. Ove osnovne odredbe ponovo su navedene u članu 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, koja dalje naglašava da sloboda izražavanja i mišljenja može biti podložna određenim formalnostima koje su propisane zakonom u cilju zaštite bezbednosti, poverljivosti, nepristrasnosti ili zaštite ugleda ili prava drugih.¹²² Zakonodavni okvir Kosova štiti slobodu izražavanja i pravo na informacije u članu 40 Ustava i brojnim drugim zakonima. Ovi zakoni uključuju Zakon br. 04/L-046 o Radioteleviziji Kosova, Zakon br. 04/L-44 o Nezavisnoj medijskoj komisiji, Zakon br. 06/L-085 o zaštiti zviždača, Zakon br. 04/L-137 o zaštiti novinarskih izvora, Zakon br. 03/L-118 o javnim okupljanjima, Zakon br. 02/L-37 o upotrebi jezika, Zakon br. 02/L-65 Građanski zakon protiv klevete i uvrede, Zakon br. 02/L-31 o slobodi veroispovesti na Kosovu, itd. Uopšte, zakonodavstvo o slobodi izražavanja i zakoni o medijima u skladu su sa standardima Saveta Evrope i praksom Evropskog suda za ljudska prava.

99. Ustavni sud Kosova još uvek nije doneo presudu kojom bi utvrdio kršenje slobode izražavanja garantovane članom 40. Ustava Kosova. Od avgusta 2024. godine, postoji istaknuti slučaj koji čeka presudu pred Ustavnim sudom, a pokrenuli su ga poslanici Skupštine Kosova, osporavajući ustavnost novog Zakona o Nezavisnoj medijskoj komisiji, gde se tvrdi da je došlo do kršenja člana 40. Ostaje da se vidi da li će Ustavni sud utvrditi kršenje u ovom slučaju. S druge strane, postoji jedan slučaj u kojem su analizirana pitanja vezana za član 40. Ustava i član 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima, ali je Ustavni sud na kraju odlučio da nije došlo do kršenja ovog prava.¹²³

121 UDHR, [Article 19](#).

122 ECHR, [Article 10](#).

123 See for example [Judgment KI27/20 of the Constitutional Court](#) regarding an elections case where it was stated that no violation of

100. Nepovredivost prava na privatnost takođe je adresirana u UDLJP-u putem člana 1, koji navodi: „Niko ne sme biti podvrgnut proizvoljnom mešanju u njegovu privatnost, porodicu, dom ili korespondenciju.”¹²⁴ Evropska konvencija o ljudskim pravima, s druge strane, eksplicitno uključuje pravo na privatnost u svoj okvir kroz član 8, koji se odnosi na poštovanje privatnog i porodičnog života.¹²⁵ Ustav Kosova je posebno iscrpan kada je u pitanju zaštita ovog prava. U pravu na privatnost, kako je navedeno u članu 36, zaštita ličnih podataka (36.4) uključena je uz očuvanje tajnosti korespondencije (6.3) i nepovredivost privatnog i porodičnog života. Zaštita ličnih podataka je zakonski garantovana putem Zakona o zaštiti ličnih podataka br. 06/L-082.

101. Agencija za informacije i privatnost Kosova (IPA) odgovorna je za promociju i zaštitu prava na pristup informacijama i privatnosti na Kosovu. Njena glavna uloga je da nadgleda implementaciju Zakona o pristupu javnim dokumentima br. 06/L-081 i Zakona o zaštiti ličnih podataka br. 06/L-082, i da obezbedi da javne institucije poštuju ove zakone. IPA takođe pruža smernice i savete pojedincima i organizacijama u vezi sa pitanjima pristupa informacijama i zaštite ličnih podataka i ima ovlašćenje da istražuje i izriče sankcije u slučajevima kršenja ovih zakona.¹²⁶ U tom kontekstu, treba istaći nalaze predstavljene u Izveštaju IPA-a za mesece januar-novembar 2024. godine.¹²⁷ Tokom ovog perioda, IPA je primila ukupno 810 žalbi podnetih od strane NVO-a, medija, građana i drugih interesnih grupa, od kojih je 707 žalbi zatvoreno, a 103 ostaju na proceni.¹²⁸

102. Mediji na Kosovu smatraju se pluralističkim, ali sektoru medija i dalje nedostaju transparentnost i finansijska stabilnost, prema izveštaju Komisije EU. Podaci o audiovizuelnom tržištu ostaju nedovoljni, uključujući podatke o vlasništvu i finansiranju medija.¹²⁹ Prema NVO NSI, srpske štampane novine nisu bile dostupne prodavcima na Kosovu zbog ograničenja na uvoz srpskih proizvoda iz juna 2023. godine, što je uticalo na prava K-Srba na slobodu izražavanja i informisanja.¹³⁰

103. Tokom izveštajnog perioda zabeleženo je nekoliko događaja koji su uticali na novinare srpske nacionalnosti u obavljanju njihovog profesionalnog rada izveštavanja i medijskog praćenja određenih događaja. Na primer, kako su izveštavali mediji i primetila NVO NSI, 3. januara 2024. godine, vlasti Kosova su onemogućile novinarki Tanjug agencije, Anđelki Utješanović, ulazak na Kosovo kako bi pratila posetu patrijarha Porfirija. 2. februara 2024. godine, ekipa novinara Radija Goraždevac (Peć), jedine K-Srpske medijske kuće u tom regionu, zaustavljena je od strane K-policije i njihov automobil je pretražen, uprkos tome što su imali važeće novinarske akreditacije. Ovi događaji potkopavaju pravo novinara da slobodno izveštavaju i pokrivaju pitanja od javnog interesa, potencijalno pogoršavajući probleme i podstičući nastavak nepoverenja ako se ne reše.

Article 40 of the Constitution or Article 10 of the ECHR had occurred.

124 UDHR, [Article 12](#).

125 ECHR, [Article 8](#).

126 IPA (2024), see [list of publications and other information](#) on their official website.

127 IPA (2024), [Annual Report January-November 2024](#).

128 IPA (2024), [Annual Report January-November 2024](#).

129 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p.7.

130 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

104. Prema Izveštaju specijalnog izvestioca za promociju prava na slobodu izražavanja, potrebna je održivija podrška nezavisnim medijima na srpskom jeziku na Kosovu.¹³¹ Takođe, izveštaj ističe praktične zabrinutosti u vezi sa nekažnjivošću za zločine protiv novinara, pluralizmom medija i upotrebom nevećinskih jezika.¹³² Zbog političkih tenzija duž etničkih linija, okruženje u kojem novinari i borci za ljudska prava deluju je polarizovano, što stvara potrebu za hitnim delovanjem vlasti Kosova kako bi istražile i delovale promptno na sve slučajeve pretnji, napada i govora mržnje protiv novinara i boraca za ljudska prava.¹³³

105. Pozicija Kosova na Indeksu slobode štampe pogoršala se u 2024. godini u poređenju sa prethodnim godinama. U 2024. godini, Kosovo je zauzelo 75. poziciju, dok je 2023. godine bilo na 56. mestu.¹³⁴ Uprkos raznovrsnosti medijskog tržišta, sloboda medija je ugrožena zbog „politizovanih regulacija, zabrana davanja informacija, nedovoljnog pristupa informacijama i porasta fizičkih napada.“¹³⁵

106. Kosovski savet za štampu (KSS) i Nezavisna komisija za medije (NMK) glavna su tela koja se bave regulisanjem medija na Kosovu. Dugo očekivani zakon o NMK-u usvojen je u julu 2024. godine. Iako doprinosi poboljšanju regulacije medija, zakon je izazvao zabrinutost u vezi sa slobodom medija, naročito u vezi sa regulisanjem online medija.¹³⁶ Skupština Kosova nije usvojila većinu preporuka EU, Saveta Evrope i drugih međunarodnih partnera¹³⁷, i dok ovaj Zakon ne bude usklađen sa Direktivom o audiovizuelnim medijskim uslugama EU, Kosovo neće moći da učestvuje u MEDIA segmentu programa Kreativna Evropa¹³⁸. Udruženje novinara Kosova podnelo je komentare Ustavnom sudu¹³⁹, nakon što je nekoliko poslanika Skupštine Kosova osporilo ustavnost ovog zakona¹⁴⁰. Slučaj čeka presudu pred Ustavnim sudom od avgusta 2024.

107. Dezinformacije ostaju značajan izazov na Kosovu, karakterisane nedostatkom jasne vizije za borbu protiv ovog fenomena. Prema izveštaju iz 2024. godine koji je objavio Nacionalni demokratski institut (NDI), tradicionalni mediji i online platforme kao što su TikTok, X, Facebook i Telegram, korišćeni su za širenje lažnih narativa, zastrašivanje pojedinaca i manipulaciju javnim mišljenjem¹⁴¹. Na primer, od 4.859 članaka i postova koji su praćeni, 996 ih je sadržavalo informacije koje narušavaju istinu, a ti članci/postovi su imali veći angažman i pregleda, što ukazuje na potencijalno veći uticaj koji informacije koje narušavaju istinu mogu imati. Izveštaj takođe primećuje novu pretnju koju predstavljaju sadržaji generisani veštačkom inteligencijom i deepfake tehnologijom u širenju dezinformacija, kao i ulogu botova u pojačavanju političkih agendi i izobličavanju javne percepcije o određenim pitanjima od interesa. Suočavanje sa izazovima koje Kosovo ima u vezi sa tim zahteva poboljšanje medijske pismenosti, stalnu opreznost i snažan odgovor u odbrani medijskog pejzaža i podršku integritetu informacija.¹⁴² S ekonomskog stanovišta, mediji i njihovo poslovanje na

131 United Nations, General Assembly, Human Rights Council (2024), Visit to Serbia and Kosovo: [Report of the Special Rapporteur on the promotion of the right to freedom of opinion and expression, Iren Khan](#).

132 UN Special Rapporteur (2024), [Report on the promotion of the right to freedom of opinion and expression in Kosovo](#)

133 UN Special Rapporteur (2024), [Report on the promotion of the right to freedom of opinion and expression in Kosovo](#)

134 Reporters Without Borders (2024) [Kosovo](#)

135 Reporters Without Borders (2024) [Kosovo](#)

136 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024.

137 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024.

138 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024.

139 AJK (2024), [Agk Dorëzon në Gjykatën Kushtetuese Komete për Ligjin për Komisionin e Pavarur për Media](#).

140 Radio Evropa e Lirë (2024), [PDK dërgon në Kushtetuese ligjet për KPM-në dhe statutin për UP-në](#).

141 NDI (2024), [Information Disorders in Kosovo 2023 Report](#).

142 NDI (2024), [Information Disorders in Kosovo 2023 Report](#).

Kosovu uglavnom zavise od komercijalnih oglasa i finansijskih donacija, često od različitih političkih stranaka.¹⁴³ Posebno među privatnim emiterima, ova situacija stvorila je paradoks u kojem je održivost medijskih kuća zavisna od spoljnog finansiranja, ali održavanje medijskog integriteta uz objektivnost i nepristrasnost kao ključne dimenzije zahteva potpunu nezavisnost.

108. Četiri organizacije civilnog društva, NVO FOL, YIHR KS, INPO i KDI, pozvale su Ministarstvo finansija i Agenciju za informacije i privatnost da otkriju podatke o Bezbednosnom fondu, tvrdeći da njegova klasifikacija kao poverljivog više nije opravdana. Oni smatraju da bi iznos prikupljen iz dobrovoljnog fonda trebalo da bude javan, i da tvrdnje da njegovo otkrivanje može ugroziti bezbednosne interese Kosova nisu zasnovane na činjenicama. NVO ističu neslaganje u vezi sa transparentnošću, napominjući da dok je državni budžet za Kosovsku bezbednosnu službu javno dostupan, dobrovoljni Bezbednosni fond ostaje klasifikovan. Oni smatraju da ova klasifikacija protivreči zakonskim i međunarodnim standardima transparentnosti, što odražava nedostatak transparentnosti od strane vlade. Pozivaju Agenciju za informacije i privatnost da poštuje pravo građana na pristup ovim podacima i da pokaže institucionalnu nezavisnost.¹⁴⁴

109. U 2024. godini, povećano neprijateljstvo prema aktivistima i organizacijama koje se bave ljudskim pravima rezultiralo je smanjenjem civilnog prostora. Nekoliko aktivista bilo je meta pretnji i govora mržnje, uključujući pokušaje da ih diskredituju i zastraše. Neki političari su čak podsticali linč kampanje protiv aktivista, čime je dodatno pojačana atmosfera straha i odmazde. Članice mreže Ljudskih prava (HRN) osudile su jezik koji je koristio ministar finansija Hekuran Murati, koji je u parlamentarnoj sesiji u maju 2024. godine izjavio da je izveštaj Stejt departmenta SAD-a postao „žrtva medijskih dezinformacija, koje su još uvek deo stare garde, a čak i neke organizacije civilnog društva koje se predstavljaju kao takve.“¹⁴⁵

110. U incidentu koji je izvestila NVO AKTIV, Đorđe Bojović, konsultant Viole Von Cramon, bio je meta online napada koji su ga optuživali da je agent Beograda i Rusije, te da negira nasilje na Kosovu iz 1999. godine. Ove optužbe su proistekle iz videa iz 2015. godine, koji je montiran da pogrešno prikaže Bojovićeve izjave. NVO YIHR KS ga je odbranila i naglasila važnost sigurnih prostora za diskusiju o osetljivim pitanjima. Ovi napadi, prema NVO AKTIV, doprinose stvaranju atmosfere u kojoj se ljudi plaše da izraze svoje mišljenje, čime se ograničava sloboda govora.¹⁴⁶

111. U poslednje tri godine, prema NVO AKTIV, pojavio se zabrinjavajući trend na društvenim mrežama, posebno na TikTok-u, gde članovi K-policije promovišu albanski etnonacionalizam. Ova dela su u suprotnosti sa Ustavom Kosova, koji promoviše građansku neutralnost i inkluzivnost. Početkom novembra 2024. godine, kumulativna pretraga hashtagova koji se odnose na K-policiju otkrila je više od 14.000 postova. Na primer, hashtag #njesiaspecialekosoves (specijalna jedinica Kosova) imao je više od 4.000 postova, generišući više od 270 miliona pregleda. Problematični postovi često sadrže etnonacionalističku muziku, koja prikazuje bezbednosni aparat kao promotera albanskih nacionalističkih ciljeva, umesto da sprovodi građansku viziju Kosova. Više

143 NDI (2022), [Information integrity in Kosovo. Assessment of the political economy of disinformation.](#)

144 YIHR KS (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

145 YIHR KS (2025), [HRN condemns Minister Hekuran Murati's attack on the media and CSOs.](#)

146 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

od 140 fotografija je pruženo kao dokaz, pokazujući više od 300 policajaca koji koriste etničke embleme, simbole, zastave ili geste koje identifikuju njihovu etničku pripadnost. Ova dela naglašavaju njihove nacionalističke stavove i, u nekim slučajevima, glorifikuju vaninstitucionalnu "pravdu." Uprkos širokoj rasprostranjenosti ovog trenda na Kosovu, malo je bilo javnog priznanja njegovih štetnih efekata, niti su izrečene sankcije ili osude. Institucije odgovorne za rešavanje ovih pitanja, kao što su K-policija i međunarodne misije kao što je EULEX, nisu reagovala tokom poslednje tri godine dok je ovaj trend rastao.¹⁴⁷

112. Nakon što je 2023. godine suspendovana poslovna dozvola medijske kuće Klan Kosova¹⁴⁸, pravna bitka je nastavljena 2024. godine. U martu 2024. godine, Privredni sud je odobrio tužbu koju je Klan Kosova podneo protiv Agencije za registraciju preduzeća (ARBK), potvrđujući poslovnu licencu medijske kuće.¹⁴⁹ Početno, kada je doneta odluka o zatvaranju medijske kuće, Udruženje novinara Kosova (AJK) sa novinarima, foto-reporterima, kameramanima i aktivistima okupila se ispred vlade kako bi osudila suspenziju licence kao oblik medijske cenzure i pretnje slobodi govora.

113. Javna medijska kuća RTK suočila se sa nestabilnošću tokom 2024. godine, uz brojne ostavke među najvišim menadžerima i članovima odbora.¹⁵⁰ Postoje ozbiljne brige u vezi sa uredničkom nezavisnošću i odgovornošću, koje je potrebno hitno rešiti, prema izveštaju EU o Kosovu. Konkurs za izbor novog generalnog direktora RTK-a poništen je u oktobru 2024. godine, a od tada javni servis funkcioniše sa vršiocem dužnosti direktora.¹⁵¹

114. Zakon br. 02/L-37 o upotrebi jezika još je jedan pravni alat putem kojeg se može nametnuti sloboda izražavanja i mišljenja i pravo na informacije. Tokom izveštajnog perioda, došlo je do kontinuiranih kršenja Zakona o upotrebi jezika, naročito u vezi sa srpskim jezikom kao zvaničnim jezikom širom Kosova, što je imalo štetan uticaj na pravo na pristup informacijama. Sudovi se bore da ispoštuju zahtev Zakona o jezicima da objavljuju presude na oba zvanična jezika zbog nedostatka srpskih prevodilaca. Dostupnost i kvalitet interpretacije tokom sudskih postupaka i dalje ostaju izazov. Mediji na srpskom jeziku i dalje se suočavaju sa izazovima u pristupu informacijama jer javne institucije ne poštuju zahteve Zakona o upotrebi jezika.¹⁵²

115. Zakon br. 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima i Zakon br. 06/L-085 o zaštiti zviždača usvojeni su, ali još uvek nisu implementirani na zadovoljavajućem nivou. U 2024. godini, NVO FOL objavila je izveštaj pod nazivom: „Rezultati ankete o razumevanju i percepciji zviždača od strane zaposlenih u privatnom sektoru“, koji je otkrio da 75 procenata ispitivanih preduzeća nisu stvorila unutrašnje akte za regulisanje procedure zviždanja kao što to predviđa Zakon o zaštiti zviždača.¹⁵³ Izveštaj takođe otkriva da (i) većina preduzeća ima izazove u razumevanju procedure zviždanja; (ii) mnogi smatraju da mehanizam zviždanja nije „vrlo važan“; i (iii) samo mali broj ispitivanih preduzeća je imao inspekcije od strane Inspektorata za rad u vezi sa imenovanjem zvaničnika za zviždače – što ukazuje na nedovoljnu nadležnost Inspektorata za rad.¹⁵⁴

147 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

148 Prishtina Insight (2023), [Suspension of Media Certificate Sparks Protests in Kosovo](#).

149 Klan Kosova (2024) [Klan Kosova fiton padinë ndaj ARBK-së](#).

150 EU Commission (2024), Kosovo Report, p. 7.

151 Koha (2024), [RTK-ja emëron ushtruesin e detyrës së drejtorit të përgjithshëm](#).

152 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

153 FOL (2024), [Report: Survey findings on understanding and perception of whistleblowing by private sector employees](#).

154 FOL (2024), [Report: Survey findings on understanding and perception of whistleblowing by private sector employees](#).

116. Nedavni izveštaj koji je objavila NVO FO: u decembru 2024. godine identifikovao je nekoliko ključnih pitanja u vezi sa usklađenošću sa obavezama koje proizlaze iz Zakona br. 06/L-082 o zaštiti ličnih podataka. Ova pitanja uključuju neuspeh značajnog broja javnih institucija da imenuju odgovorne službenike za zaštitu ličnih podataka, nedostatak politika privatnosti, nedovoljnu obuku službenika, mali broj institucija koje su razvile protokole za upravljanje osetljivim podacima, i nedostatak propisa o sigurnosnim merama za zaštitu ličnih podataka, među ostalim. Podaci prikupljeni iz javnih institucija pokazuju da, dok je neki napredak postignut u ovoj oblasti, i dalje postoji značajan jaz u implementaciji potrebnih zakonskih standarda.¹⁵⁵

117. Preporuke

- Agencija za informacije i privatnost treba da nastavi sa nadzorom pristupa javnim dokumentima i zaštite ličnih podataka osiguravajući usklađenost javnih institucija sa zakonima i sprovođenjem sankcija za svako kršenje;
- Vlada Kosova treba da ojača zaštitu novinara i medijskih radnika osiguravajući pravovremene istrage o pretnjama i napadima, poboljšanjem transparentnosti u vlasništvu medija i rešavanjem problema finansijske održivosti sektora;
- Sudski i Tužilački saveti treba da poboljšaju usklađenost sa Zakonom br. 02/L-37 o upotrebi jezika rešavanjem problema sa nedostatkom prevodilaca na srpski jezik u sudovima i obezbeđivanjem pravovremenog objavljivanja sudskih odluka na oba zvanična jezika.

5.6 Sloboda mirnog okupljanja

118. Sloboda mirnog okupljanja kao osnovno ljudsko pravo međunarodno je priznato u članu 20 UDLJP-a, koji jasno navodi da „svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja“ (pogledati i odeljak 5.7 ovog izveštaja o slobodi udruživanja). Član 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima takođe formuliše slobodu okupljanja kao osnovnu vrednost. U Ustavu Kosova, sinonimna formulacija usvojena je u članu 43 kao sloboda sastajanja, a ne okupljanja. Ustav navodi da „svaka osoba ima pravo da organizuje sastajanja, proteste i demonstracije i pravo da učestvuje u njima.“¹⁵⁶ Ostali zakoni koji čine zakonsku podlogu za ovo pravo na Kosovu uključuju Zakon br. 08/L-166 o javnim sastajanjima, Zakon br. 04/L-076 o policiji i Krivični zakonik br. 06/L-074.

119. Tokom posete premijera Albina Kurtija severu Kosova u septembru 2024. godine, dvojica K-Srpskih političara (Aleksandar Arsenijević i Ivan Orlović) uhapšena su nakon njihovog protesta protiv politike Vlade Kosova. K-Srpski političari su uhapšeni od strane K-policije pod izgovorom da su narušili javni red i mir zviždanjem premijeru i njegovoj pratnji tokom njihove posete na severu Kosova. Mreža za ljudska prava (HRN) izrazila je ozbiljnu zabrinutost zbog njihovog navodno nezakonitog hapšenja nakon mirnog protesta, pozivajući Vladu Kosova i K-policiju da poštuju

¹⁵⁵ FOL (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

¹⁵⁶ The Kosovo Constitution (2008), Article 43.

prava garantovana Ustavom i pokrenu postupak protiv onih koji su učestvovali u hapšenju ovih pojedinaca.¹⁵⁷ Oni su pušteni za nekoliko sati.

120. Prema NVO NSI, pravo na mirni protest bilo je jedno od najugroženijih prava za srpsku zajednicu na Kosovu tokom 2024. godine. Političar Aleksandar Arsenijević uhapšen je sedam puta zbog učešća u mirnim demonstracijama, uključujući četiri slučaja u kojima je njegovo navodno krivično delo bilo jednostavno „zviždanje“. Ove akcije bile su široko kritikovane od strane nekoliko NVO-a i političkih aktera, koji su ih osudili kao očigledno suzbijanje prava na mirni protest. U jednom posebno zabrinjavajućem slučaju, Arsenijević je optužen za uznemiravanje Visara Syle, šefa kabineta gradonačelnika Severne Mitrovice, Erdena Atiqa, zbog upotrebe pištaljke kao sredstva protesta. Drugi aktivisti iz Arsenijevićeve političke stranke takođe su bili predmet višestrukih hapšenja. Mirne demonstracije i aktivističke akcije često su bile praćene velikim prisustvom policije, a neki događaji obezbeđivani su od strane specijalnih policijskih jedinica. Upotreba velikih kontingenata specijalnih jedinica, kako u uniformama tako i u civilu, zajedno sa ciljanom akcijom protiv aktivista, delovala je kao pokušaj suzbijanja javnog izražavanja neslaganja i obeshrabrivanja daljih protesta.¹⁵⁸

121. Dana 8. marta 2024. godine, organizovan je protest u cilju ostvarivanja pravde, jednakosti i bezbednosti za žene, sa pozivima za kažnjavanje počinilaca nasilja u porodici kaznama koje će obeshrabriti ponavljanje takvih zločina na Kosovu.¹⁵⁹ Aktivisti, koji su zahtevali promene za žene i devojčice na Kosovu, naišli su na prekomernu upotrebu sile od strane K-policije dok su pokušavali da uđu u otvoreno dvorište Vlade Kosova. Aktivisti su ostali posvećeni borbi za svoja prava, pozivajući na odgovornost za postupke policije i potvrđujući da „ulice pripadaju nama, a ne vladi.“¹⁶⁰

122. Dana 9. avgusta 2024. godine, organizovan je protest protiv femicida i nasilja nad ženama ispred policijske stanice u Gračanici. Protest su organizovali NVO Pravo na pravo, koja je navela da femicid treba da bude kažnjen doživotnim zatvorom i da nasilje u porodici nije privatna stvar, već pitanje za koje Vlada i društvo moraju učiniti više.¹⁶¹ Protest je organizovan nakon ubistva žene u Gračanici, koja je preminula od povreda zadobijenih fizičkim napadom od strane njenog muža.¹⁶²

123. U februaru 2024. godine, hiljade K-Srba okupile su se na severu Mitrovice kako bi protestovale protiv odluke Vlade da euro postane jedina zakonska valuta na Kosovu.¹⁶³ U avgustu 2024. godine, K-Srbi sa severa Kosova protestovali su protiv otvaranja glavnog mosta u Severnoj Mitrovici, nakon što su otkriveni planovi Vlade da most bude otvoren za saobraćaj – odluka Vlade Kosova koju su snažno odbile NATO i zemlje Quinte.¹⁶⁴ U septembru 2024. godine, desetine K-Srba protestovale su protiv zatvaranja pet „paralelnih“ institucija na severu Kosova.¹⁶⁵ Tokom protesta, koji je okupio oko 80 građana, nisu zabeleženi incidenti.

157 YIHR KS (2025), [Human Rights Network Strongly Condemns the Arrest of Kosovo-Serb Citizens in North Mitrovica](#).

158 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

159 Radio Evropa e Lirë (2024), [Thirrje për drejtësi, barazi dhe siguri për gratë](#).

160 YIHR KS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

161 Radio Evropa e Lirë (2024), [Në Graçanicë protestohet kundër femicidit dhe dhunës ndaj grave](#).

162 Kallxo (2024), [Vdekja e gruas në Graçanicë, rasti kualifikohet nga dhuna në familje në vrasje të rëndë](#).

163 Reuters (2024), [Serbs in Kosovo rally against ban on Serbian dinar](#).

164 Radio Evropa e Lirë (2024), [Kosovo Serbs Protest in North Mitrovica Against Opening of Main Bridge](#).

165 Balkan Insight (2024), [Kosovo Serbs Protest Closure of Serbia-Run 'Parallel Institutions'](#).

124. Pravo na slobodu izražavanja za decu priznaje i štiti član 13 Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta (UNCRC). Ovaj član utvrđuje nekoliko ključnih principa koji se odnose na pravo dece da slobodno izražavaju svoje stavove i pristupaju informacijama. Član 13 navodi da „dete ima pravo na slobodu izražavanja.“ Ovo obuhvata sposobnost da se traže, primaju i saopštavaju informacije i ideje svih vrsta, bez obzira na korišćeni medij (usmeno, pisano ili umetničko izražavanje). Pravo na pristup informacijama takođe je sastavni deo slobode izražavanja. Član 13 nalaže da deca treba da imaju pristup različitim medijima i materijalima koji promovišu njihovo razumevanje društvenih, političkih i kulturnih pitanja, čime im se omogućava da budu informisani učesnici u društvu.¹⁶⁶

125. U vezi sa postojećim zakonodavnim okvirom, NVO Save the Children Kosova/o primećuje da Zakon br. 08/L-166 o javnim okupljanjima može nametnuti proceduralne zahteve koji komplikuju mogućnost dece i mladih da organizuju ili učestvuju u javnim okupljanjima. Na primer, odredbe o obaveznim prethodnim obaveštenjima vlastima mogu nesrazmerno uticati na mlađe učesnike koji možda nemaju resurse ili znanje za snalaženje u birokratskim procesima. Ovo direktno suprotstavlja članu 12 UNCRC-a, koji kaže da deca imaju pravo da slobodno izražavaju svoje stavove u svim pitanjima koja ih se tiču i da njihovi stavovi treba da budu uzeti u obzir. Glavni fokus zakona na održavanju javnog reda nenamerno daje prioritet interesima države u odnosu na participativna prava dece. Iako je važno obezbediti sigurnost tokom javnih okupljanja, prekomerna naglašenost restrikcija podriva duh demokratskog angažovanja. Član 29 UNCRC-a naglašava važnost obrazovanja za razvoj deteta, uključujući poštovanje prava drugih, što podrazumeva učenje o građanskom angažovanju i participaciji.¹⁶⁷

126. U junu 2024. godine, održana je LGBTIQ+ Parada ponosa u Prištini. Prema NVO CEL, Nedelja ponosa i Parada ponosa iz 2024. godine mogu se smatrati događajem koji je prošao bez većih incidenata ili prepreka. Paradu ponosa iz 2024. godine podržali su brojni uticajni pojedinci i organizacije na Kosovu, uključujući političare na visokim funkcijama. Posetioци su imali slobodu da se izraze i uživaju u događaju.¹⁶⁸

127. Preporuke

- Vlada Kosova i K-policija treba da obezbede da se pravo na mirno okupljanje poštuje i da hapšenja ili pritvor ne budu korišćeni kao sredstvo suzbijanja neslaganja, naročito u politički osetljivim oblastima;
- Skupština Kosova treba da preispita i izmeni Zakon o javnim sastajanjima kako bi uklonila nepotrebne proceduralne barijere za decu i mlade, osiguravajući njihovo pravo na mirno sastajanje u skladu sa Konvencijom o pravima deteta;
- Ministarstvo pravde treba da ojača zakonsku zaštitu slobode izražavanja, naročito za aktiviste, nevećinske zajednice i novinare, osiguravajući da mogu da rade bez straha od uznemiravanja ili intervencije države;

¹⁶⁶ Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

¹⁶⁷ Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

¹⁶⁸ CEL Kosova (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

- PIK i OIK treba da prate ponašanje policije tokom javnih protesta, osiguravajući da akcije zakonodavstva budu u skladu sa standardima ljudskih prava i da se bilo koja kršenja istraže.

5.7 Sloboda udruživanja

128. Sloboda udruživanja je ključna dimenzija ljudskih prava i međunarodno je priznata zajedno sa slobodom okupljanja u članu 20 UDLJP-a. Dodatna odredba je formulisana u članu 20.1, kao pravo svakog pojedinca da ne bude prisiljen da bude član bilo kojeg udruženja.¹⁶⁹ Sloboda udruživanja i okupljanja takođe je garantovana čl. 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima, a Evropski sud za ljudska prava izgradio je vrlo raznovrsnu jurisprudenciju koja se odnosi na oblik i vrstu okupljanja/udruživanja, pozitivne obaveze države u osiguravanju ovog prava; ograničenja u ostvarivanju ovog prava, itd.¹⁷⁰ Venecijanska komisija je takođe bila aktivna u davanju smernica o slobodi udruživanja.¹⁷¹ Sloboda udruživanja takođe je garantovana kroz Ustav Kosova, i uključuje pravo na „osnivanje organizacije bez dozvole“ (član 44.1) i pravo na osnivanje sindikata (član 44.2). Pored ovih međunarodnih i ustavnih instrumenata, skup drugih domaćih zakona i propisa upotpunjava zakonodavni okvir primenljiv za ovo pravo.

129. Zakon br. 06/L-043 o slobodi udruživanja u nevladinim organizacijama dalje reguliše ustavno pravo na udruživanje bez potrebe za dozvolom. Poznat kao Zakon o NVO, zakonodavstvo za NVO obezbeđuje poboljšani pravni okvir uklanjanjem ograničenja za strane rezidente i uvođenjem novih pravnih formi sa skraćenim rokovima za registraciju.¹⁷²

130. U 2024. godini, određene odredbe osnovnog zakona o slobodi udruživanja bile su izmenjene putem Zakona br. 08/L-244 o izmeni i dopuni Zakona br. 06/L-043 o slobodi udruživanja u nevladinim organizacijama.¹⁷³ Najvažnija izmena odnosi se na pravo na žalbu na bilo koju konačnu odluku koja je doneta na osnovu ovog Zakona, a koja će biti razmatrana od strane Komisije za žalbe koju će uspostaviti Ministarstvo javne uprave. Prema zakonskom okviru, Komisija za žalbe imaće 3 člana, od kojih jedan mora biti predstavnik iz NVO sektora. Podzakonski akt pod nazivom: „Regulacija (MUP) br. 01/2024 o osnivanju, sastavu, mandatu, dužnostima i odgovornostima Komisije za žalbe za nevladine organizacije“ odobren je u septembru 2024. godine od strane Ministarstva unutrašnjih poslova.¹⁷⁴ Prema tome, izveštaj Evropske komisije potvrdio je da zakonodavstvo o slobodi udruživanja ispunjava međunarodne standarde ljudskih prava, ali je upozorio da nova Komisija za žalbe mora biti nezavisna od izvršne vlasti.¹⁷⁵

131. Takođe, Zakon br. 04/L-011 o organizovanju sindikata na Kosovu i Zakon br. 03/L-212 o radu regulišu pravo pojedinca da formira sindikate u kontekstu javnog i privatnog sektora zapošljavanja. Zakon o slobodi udruživanja u nevladinim organizacijama primenjuje se na sve vrste NVO, uključujući „grassroots“ organizacije. Administrativna uputstva br. 12/2022 o registraciji, radu i

169 UDHR, [Article 20](#).

170 European Court of Human Rights (2024), [Guide on Article 11 \(Freedom of assembly and association\) of the ECHR](#).

171 Venice Commission, [Joint Guidelines on Freedom of Association](#).

172 European Center for Not-for-Profit Law (2019), [Kosovo Adopts new, Progressive Law on NGOs](#).

173 [Law No. 08/L-244 for the amendment of Law No. 06/L-043 on Freedom of Association in Non-Governmental Organisations](#).

174 Ministry of Internal Affairs (2024), [Regulation no. 01/2024 on the Establishment, Composition, Mandate, Duties and Responsibilities of the Complaints Commission for Non-Governmental Organisations](#) which was enacted based on Article 8.3. of the [Law No. 08/L-244 for the amendment of Law No. 06/L-043 on Freedom of Association in Non-Governmental Organisations](#).

175 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 34.

brisanju nevladinih organizacija takođe definišu postupke za registraciju, rad i brisanje instituta kao nove forme organizacije NVO-a, priznate Zakonom o NVO.¹⁷⁶ Javni registar NVO treba da se ažurira i obezbedi da elektronski sistem za nevladine organizacije na Kosovu bude potpuno pouzdan.

132. Jun 2024. godine obeležio je godišnjicu mera EU protiv Kosova, kao odgovor EU na jednostranu odluku Vlade Kosova da na javne funkcije pošalje gradonačelnike koji su izabrani uz minimalno učešće biračkog tela u severnim opštinama. Ova odluka nije imala podršku EU.¹⁷⁷ Kao rezultat, projekti u vrednosti od oko 300 miliona evra su suspendovani, što je značajno uticalo na NVO na Kosovu i potencijal za ekonomski i društveni razvoj. Iako je Visoki predstavnik EU preporučio ukidanje sankcija protiv Kosova i dok su neke NVO smatrale da su mere EU „kontraproduktivne“, „neuravnotežene“ i „udarac za zemlju“, EU nije ukinula mere protiv Kosova. Prema poslednjim izveštajima, EU planira postepeno ukidanje mera, a ne sve odjednom.¹⁷⁸

133. U 2024. godini, Vlada Kosova (VK) nije usvojila Vladinu strategiju za saradnju sa civilnim društvom (2024-2029), uprkos stalnim naporima Kancelarije za dobro upravljanje (KDU) i platforme CiviKos da je finalizuje. Ovo odlaganje, zajedno sa neaktivnošću Saveta za saradnju Vlade sa civilnim društvom tokom godine, postavlja zabrinutost u vezi sa posvećenostima VK u podsticanju značajnog angažovanja sa nevladinim organizacijama na Kosovu. Odsustvo ažurirane strategije dodatno podvlači stagnaciju u institucionalnoj saradnji, što ograničava efikasnost učešća civilnog društva u procesima donošenja politika.¹⁷⁹

134. Prema Freedom House-u, zakonodavni okvir na Kosovu omogućava NVO da slobodno funkcionišu i mnoge se bave kritikom vlasti i uglavnom su u mogućnosti da se bave zagovaračkim radom bez ometanja. Međutim, u nekim prilikama, NVO doživljavaju pritisak da smanje kritiku prema vladi.¹⁸⁰

135. Analiza građanskog prostora koju je sproveda NVO Save the Children Kosova/o u konsultaciji sa grupama koje vode deca identifikovala je određena ograničenja u vezi sa slobodom udruživanja za decu. Jedna od osnovnih kritika je da zakon generalno ograničava sposobnost lica mlađih od 18 godina da samostalno formiraju ili vode nevladine organizacije. Ovo stvara prepreke za angažovanje mladih u civilnom društvu, sprečavajući ih da u potpunosti koriste svoje pravo na udruživanje. Iako maloletnici mogu da se pridruže organizacijama, njihov nedostatak pravne autonomije značajno ograničava njihovu sposobnost da utiču na procese donošenja odluka.¹⁸¹

136. Prema NVO Save the Children Kosova/o, postojeći pravni okvir nije u dovoljnoj meri obezbedio da glasovi dece i mladih budu saslušani u udruženjima kojima pripadaju. Ovo nepredstavljanje može dovesti do nedostatka zastupanja pitanja koja se posebno odnose na mlade ljude, kao što su obrazovanje, zdravlje i učešće u građanskim aktivnostima. Posledično, interesi i prava maloletnika

176 Zyra për Qeverisje të mirë (2022), [Projektudhëzim administrativ nr. xx/2021](#).

177 GLPS (2024), The One Year Anniversary of EU Measures against Kosova.

178 Radio Evropa e Lirë (2024), [BE-ja pritët t'i heqë pjesërisht dhe gradualisht masat ndaj Kosovës](#).

179 Platforma CiviKos (2024), [The working group for the development of the Government Strategy for Cooperation with Civil Society 2024-2029 held another workshop](#).

180 Freedom House (2024), [Kosovo](#).

181 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

mogu biti zanemarena u širim agenda organizacija. Iako formalna udruženja regulišu zakon, neformalne omladinske grupe, koje mogu biti ključne za angažovanje u zajednici i društveni aktivizam, možda neće biti prepoznate ili adekvatno podržane. Ovo može ograničiti sposobnost mladih da se mobilizuju za pitanja koja su im važna, smanjujući njihov kapacitet za organizovanje i zajedničko zastupanje. Postojeći zakoni i propisi mogli bi imati koristi od eksplicitnijih odredbi koje prepoznaju i podržavaju prava dece i mladih ljudi da formiraju svoja udruženja. Inkluzivni okviri treba eksplicitno da obuhvate prava mladih ljudi da se organizuju, učestvuju i preuzmu vođstvo unutar civilnog društva, u skladu sa međunarodnim konvencijama kao što je Konvencija o pravima deteta, koja naglašava važnost učešća dece u pitanjima koja ih se tiču.¹⁸²

137. Preporuke

- Ministarstvo unutrašnjih poslova treba da obezbedi potpunu nezavisnost novoustavljene Komisije za žalbe za nevladine organizacije, sprečavajući izvršnu vlast da utiče na njen rad;
- Vlada Kosova treba da usvoji Vladinu strategiju za saradnju sa civilnim društvom (2024-2029) bez daljih odlaganja i da reaktivira Savet za saradnju sa civilnim društvom kako bi poboljšala institucionalni dijalog sa NVO;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova treba redovno da ažurira Javni registar NVO i poboljša elektronski sistem za registraciju NVO na Kosovu kako bi povećalo transparentnost, dostupnost i pouzdanost.

5.8 Sloboda verovanja, savesti i religije

138. Sloboda mišljenja, savesti i religije odnosi se na inherentno pravo pojedinaca da manifestuju, obožavaju i praktikuju svoja verovanja, bilo pojedinačno ili u zajednici sa drugima. Njeno priznanje kao univerzalnog ljudskog prava propisano je u članu 18 UDLP-a, i ekvivalentno je navedeno u članu 9 Evropske konvencije o ljudskim pravima. U toj Konvenciji, ograničenja na manifestacije verovanja ili religije mogu biti propisana zakonom samo u okolnostima kada se ta manifestacija sukobljava sa interesima i vrednostima demokratskog društva i kada su potrebna za zaštitu javne bezbednosti, javnog reda, javnog zdravlja ili za zaštitu prava i sloboda drugih. Evropski sud za ljudska prava tumačio je član 9 EKLJP-a u brojnim važnim slučajevima, gde je postavio ključne principe koji se odnose na negativne i pozitivne obaveze države u obezbeđivanju zaštite ovog prava.¹⁸³

139. U okviru Ustava Kosova, ovo pravo je formulirano kao sloboda verovanja, savesti i religije u članu 38. Takođe, Ustav Kosova (Prava zajednica) u članu 59 (stav 1) propisuje da „članovi zajednica imaju pravo, pojedinačno ili u zajednici, da izražavaju, održavaju i razvijaju svoju kulturu i čuvaju ključne elemente svog identiteta, odnosno svoju religiju, jezik, tradiciju i kulturu“. Pravo na verovanje i manifestovanje svoje religije u Ustavu ide ruku pod ruku sa pravom na promenu religije (član 3) ili da se ne bude prisiljen da se pridruži religijskoj zajednici ili da javno objavi svoju religijsku pripadnost. Međutim, treba napomenuti da je Kosovo sekularna država i da je neutralno

¹⁸² Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

¹⁸³ European Court of Human Rights (2024), [Guide on Article 9 \(Freedom of thought, conscience and religion\) of the ECHR](#).

u pitanjima religijskih uverenja, kako je predviđeno čl. 8 Ustava. Ovo je dobro potvrđeno u slučaju Arjete Halimi, u kojem je Ustavni sud između ostalog izjavio da su javne vlasti obavezne da poštuju član 8. Ustava kako bi očuvale neutralnost države u religijskim pitanjima.¹⁸⁴

140. Usvajanje Nacrta zakona o verskim slobodama već nekoliko godina čeka. Nije bio uključen u Zakonodavnu agendu Vlade Kosova za 2024. godinu¹⁸⁵, uprkos tome što je bio usvojen godinu dana ranije. Prvobitni nacrt Zakona o verskim slobodama prvi put je usvojen 2006. godine, a zatim ponovo 2023. godine, u oba slučaja sa ciljem ažuriranja pravnog okvira za verske slobode i povećanja usklađenosti sa ljudskim pravima i osnovnim slobodama garantovanim Ustavom.¹⁸⁶ Očekivalo se da će promene u pravnom statusu verskih zajednica uključivati pravo na legalno vlasništvo nad imovinom, pravo na iznajmljivanje imovine, održavanje zvaničnih bankovnih računa, zapošljavanje radnika i osnivanje institucija humanitarnog i obrazovnog karaktera. Takođe se očekivalo da će promene uključivati formiranje komisije koja će se baviti praktičnim pitanjima i utvrditi kriterijume za registraciju novih verskih zajednica na Kosovu.

141. Kosovo ima 43 Specijalne zaštićene zone, koje su ustanovljene Zakonom br. 03/I-039 o Specijalnim zaštitnim zonama, sa ciljem zaštite lokacija od verskog i kulturnog značaja. Ove zone imaju zakonsku zaštitu od bilo kakvih aktivnosti koje bi mogle izazvati štetu ili poremetiti istorijsko, kulturno ili prirodno okruženje. Specijalizovana policijska jedinica, sastavljena od lica različitih etničkih grupa, obezbeđuje ovim zonama sigurnost 24 časa. Iako u poslednjim godinama nisu zabeleženi ozbiljni incidenti na ovim mestima, tokom izveštajnog perioda dogodili su se akti sknavljenja protiv Srpske pravoslavne crkve i pokušaji prisvajanja i podrivanja identiteta verskih lokaliteta.¹⁸⁷

142. Dana 13. marta 2024. godine, premijer Albin Kurti zatražio je od Katastarske agencije Kosova da u potpunosti sprovede Odluku Ustavnog suda iz 2016. godine u vezi sa Manastirom Visoki Dečani. Sledećeg dana Katastarska agencija Kosova sprovela je ovu odluku, a ministarka spoljnih poslova Kosova poslala je usmenu notu Savetu Evrope, obaveštavajući ih o zaključku ovog ključnog pitanja¹⁸⁸, koje je postavljeno kao preduslov za nastavak procesa pristupanja u organizaciju. U zajedničkoj izjavi, Quinta je pozdravila i pohvalila akciju Vlade Kosova naglašavajući da „sprovođenje vladavine prava i poštovanje sudske nezavisnosti obaveze su svih demokratski izabranih vlada i neophodni preduslovi za integraciju Kosova u evropske i evroatlantske institucije”.¹⁸⁹ Odluka Vlade Kosova da sprovede Odluku vezanu za Manastir Visoki Dečani bila je odlučujuća za postizanje pozitivne preporuke od Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, koja je ovu odluku nazvala „velikim iskorakom”.¹⁹⁰ Takođe, sprovođenje ove odluke smatrano je stvarnim pokazateljem posvećenosti Kosova da postupa u potpunosti u skladu sa vladavinom prava, bez obzira na političkarazmatranja.¹⁹¹

184 Case No. [KI 36/11](#) Constitutional Review of alleged non execution of Judgment of the District Court in Gjilan/Gnjilane CN.nr.24/09 of 17 November 2009 and alleged violation of the Applicant's human rights.

185 Government of Kosovo, [Legislative Agenda for 2024](#).

186 Nacionale (2023), [Qeveria miraton projektligjin për Liritë Fetare](#), AA (2023), [Qeveria e Kosoves miraton projektligjin per liritë fetare](#).

187 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 33.

188 Balkan Insight (2024), [Kosovo to Implement Court Ruling Awarding Serbian Monastery Disputed Land](#).

189 [Quint Statement](#) on the Implementation of the Registration of the Decani Monastery's Land, March 14, 2024.

190 [Recommendation of the PACE on Kosovo's request for membership to the Council of Europe](#) (2024).

191 [Recommendation of the PACE on Kosovo's request for membership to the Council of Europe](#) (2024). For more on the importance of the Deçani Judgment in Kosovo's path towards the Council of Europe, see also European Stability Initiative (2024), [A monastery](#).

143. U januaru 2024. godine, Arheološki institut Kosova postavio je ogradu oko specijalne zaštitne zone manastira Bogorodice Hvostanske kod Istoka. Srpska pravoslavna crkva podnela je pritužbe zbog nedostatka komunikacije Prištine u vezi sa postavljanjem ograde i radovima na obnovi. Na tabli postavljenoj tom prilikom tekst je bio napisan isključivo na albanskom jeziku, navodeći da se radi o „bazilici, a ne manastiru Srpske pravoslavne crkve“. Početkom marta, postavljena oграда je oštećena.¹⁹²

144. Dana 13. maja 2024. godine, kosovske vlasti sprečile su Patrijarha Porfirija i sedam drugih episkopa Srpske pravoslavne crkve da uđu na Kosovo kako bi prisustvovali Svetom sinodu SPC u Pečkoj patrijaršiji u opštini Peć. Quinta i Evropska unija ocenili su ovu odluku kao suprotnu Ahtisarijevom planu. Dana 26. juna, gospodinu Petru Petkoviću, šefu pregovaračkog tima Beograda u Dijalogu, vlasti Kosova nisu dozvolili da doputuje na Kosovo povodom srpskog nacionalnog praznika Vidovdana.¹⁹³ Prema NVO AKTIV, ova odluka prekršila je postojeće sporazume, Ahtisarijev plan i UDLJP, posebno u vezi sa verskim pravima.¹⁹⁴

145. Zabeleženi su brojni incidenti koji su uticali na Srpska pravoslavna i katolička mesta u područjima sa nevećinskim zajednicama, prema zapažanjima podnetim od strane NVO NSI. Ovo uključuje provale ili pokušaje provala u Srpske pravoslavne crkve u Šilovu, Velikom Kruševu, Muhadžer Talinovcu i u Lipljanu. Dodatni slučajevi koji se odnose na verske lokalitete nevećinskih zajednica uključuju ilegalno odlaganje otpada na Srpskom pravoslavnom groblju u Klini i u specijalnoj zaštitnoj zoni manastira Binač u Buzoviku u martu; neprimereni grafiti ispisani unutar Srpske pravoslavne crkve Svete Trojice u Naklu; i oštećenja krsta na Srpskom pravoslavnom groblju u Orahovcu u maju.¹⁹⁵ Takođe, NVO AKTIV izveštava da je crkva opljačkana od strane lica poznatih lokalnim stanovnicima, a vlasti nisu preduzele značajne mere uprkos ponovljenim incidentima. Prema NVO AKTIV, ovo izaziva zabrinutost zbog institucionalne zanemarenosti, što doprinosi strahovima od daljih oštećenja imovine i eskalacije napetosti između K-Srba i K-Albanaca.¹⁹⁶

146. Takođe, NVO NSI primećuje više incidenata koji su uticali na specijalne zaštićene zone, uključujući ilegalnu seču šuma od strane tri K-Albanca, koje je identifikovala K-policija, u šumi koja pripada Srpskom pravoslavnom manastiru Draganac u aprilu 2024. U istom mesecu, vlasti su sprečile K-Albanca da neovlašćeno obrađuje njive koje pripadaju Pečkoj patrijaršiji u selu Budisavci. NVO NSI takođe primećuje da je u avgustu 2024. godine, na putu koji je finansirala kosovska institucija, izgrađena putna deonica unutar kruga od 50 metara zaštićene zone manastira Dolac. Izgradnja nije bila prethodno odobrena od strane Srpske pravoslavne crkve, što je propisano Zakonom o specijalnim zaštićenim zonama. Prvi put od novembra 2020. godine, Savet za implementaciju i praćenje održao je vanredni sastanak 4. septembra, na kojem je Srpska pravoslavna crkva pristala na nastavak radova na izgradnji puta.¹⁹⁷

[Kosovo courts and the road to the Council of Europe.](#)

192 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

193 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

194 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

195 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

196 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024

197 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

147. Dana 3. jula 2024. godine, Srpski pravoslavni manastir Visoki Dečani dobio je nacrt plana razvoja opštine koji je manastir i značajan deo specijalne zaštitne zone klasifikovao kao „urbanizovano područje“ i predvideo nekoliko infrastrukturnih projekata u toj zoni. Manastir je pozvao opštinske vlasti da se pridržavaju zakonskog okvira i pozvao na konsultacije kako bi istražili alternativne razvojne strategije, ali do sada nije bilo konsultacija.¹⁹⁸

148. Preporuke

- Vlada Kosova treba da prioritizuje usvajanje Nacrta zakona o verskim slobodama kako bi obezbedila pravnu jasnoću u vezi sa pravima i odgovornostima verskih zajednica, u skladu sa međunarodnim standardima i ustavnim obavezama;
- K-policija i pravosudni organi treba da ojačaju mere zaštite verskih lokaliteta i preduzmu odlučne pravne akcije protiv dela skrnavljenja, vandalizma i religijski nasilja motivisanog, kako bi očuvali vladavinu prava i podstakli međunacionalnu i međureligijsku harmoniju;
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta treba da obezbedi potpuno poštovanje Zakona o specijalnim zaštićenim zonama kroz inkluzivne konsultacije sa verskim zajednicama pre nego što odobri projekte razvoja koji mogu uticati na verska i kulturna nasleđa;
- Katastarska agencija Kosova treba da održava transparentne i zakonski utemeljene postupke u vezi sa pravima svojine verskih zajednica, obezbeđujući da se svi relevantni sudski nalazi i zakonske odredbe u potpunosti primenjuju.

6. ODELJAK B: EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURALNA PRAVA

6.1 Radnička prava

149. Radnička prava imaju svoje univerzalno i međunarodno pravno temelje u članu 23 UDLjP-a, dok EKLjP zabranjuje bilo koji oblik prinudnog rada u svom članu 4, kada se navodi da „niko ne sme biti prisiljen da obavlja prinudni ili obavezni rad“.¹⁹⁹ Na lokalnom nivou, radnička prava su zaštićena Ustavom Kosova. Ustav garantuje pravo na rad i slobodu izbora zanimanja, kako je propisano u članu 49.1, „svaka osoba je slobodna da izabere svoje zanimanje i posao“. Sloboda udruživanja, sloboda osnivanja sindikata i zabrana prinudnog rada takođe su zaštićeni kroz Ustav. Ostale odredbe uključuju osnovno socijalno osiguranje povezano sa nezaposlenošću u članu 51, kao i pravičnu reprezentaciju zajednica i članova u javnim institucijama u članu 61.²⁰⁰ Zakonski okvir čine i Zakon br. 03/L-212 o radu, Zakon br. 04/L-161 o bezbednosti i zdravlju na radu, i Zakon

¹⁹⁸ NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

¹⁹⁹ ECHR, [Article 4](#).

²⁰⁰ The Kosovo Constitution (2008).

br. 04/L-011 o organizovanju sindikata, koji regulišu i određuju prava i slobode zaposlenih da osnuju sindikate u javnom i privatnom sektoru.

150. Iako postoje brojni zakoni koji se odnose na rad, sprovođenje tih zakona ostaje slabo. Nedostatak sprovođenja dovodi do kršenja radničkih prava, uključujući niske plate, duga radna vremena i nesigurne uslove rada. Značajan procenat radne snage na Kosovu je zaposlen u neformalnom sektoru. Ovaj oblik zaposlenja često je povezan sa niskim platama, (ne)bezbednošću zaposlenja i ograničenim pristupom socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti. Značan broj radnika nije obuhvaćen sistemima socijalne zaštite, kao što su penzije, zdravstveno osiguranje i naknade za nezaposlenost. Ovaj nedostatak socijalne zaštite čini radnike podložnijim ekonomskim šokovima i siromaštvu. Posebno je štetan neformalni sektor za žene, čiji neplaćeni rad u domaćinstvima, angažovanje u porodičnim preduzećima i poljoprivredni rad ostaju nedovoljno obuhvaćeni zakonskim okvirom i regulativama o pravednoj plati.²⁰¹

151. Iako je bila predviđena u zakonodavnom programu Vlade Kosova za 2023. godinu, nacrt zakona koji bi izmenio postojeći Zakon br. 03/L-212 o radu nije bio deo zakonodavnog programa za 2024. godinu.²⁰² Ženski ekonomski forum protestovao je ispred Vlade Kosova, tražeći da se Zakon o radu ponovo uvrsti u zakonodavnu agendu nakon što je uklonjen od strane Vlade. Uprkos slanju dva hitna poziva na akciju od 15. februara 2024. godine, vlada nije preduzela nikakve korake u vezi sa ovim pitanjem.²⁰³ Prema NVO KDI (2024), kontinuirani neuspeh trenutne vlade, kao i svih prethodnih administracija, da izmeni Zakon o radu iz 2012. godine negativno je uticao na ljudska prava radnika, kao i na stvaranje klime nesigurnosti i stagnacije na tržištu rada na Kosovu.²⁰⁴ Postoji hitna potreba da Vlada Kosova uključi Zakon o radu u predstojeću zakonodavnu agendu za 2025. godinu. Pre nego što započne proces izrade zakona, takođe je neophodno započeti širok i smislen konsultativni proces sa svim relevantnim zainteresovanim stranama i grupama interesa kao način izrade novog zakona koji je usklađen sa evropskim standardima i odgovara potrebama radnika i tržišta rada na Kosovu.

152. U 2024. godini, Vlada Kosova je usvojila novu Strategiju zapošljavanja za period 2024-2028.²⁰⁵ Treba napomenuti da Strategija nema osnovni pregled, tj. ciljevi nisu uključeni u dokument, niti sadrži uvod ili zaključak. Plan akcije za zapošljavanje za 2024-2025 godinu navodi se kao dodatak na kraju dokumenta kao Aneks 1 strategije, ali nije objavljen kao takav i ne pojavljuje se u predloženom dokumentu. Strategija procenjuje da će finansijska sredstva za implementaciju ove strategije iznositi 90.234.248 evra, ali ne objašnjava kako i gde će se ta sredstva investirati.

153. Inspektorat za rad Kosova je centralno telo za nadzor sprovođenja radnih zakona u praksi. To uključuje upravljanje celokupnim radnim odnosima, kao i zdravstvene odredbe na radu. Poslednje se usklađuje sa Zakonom br. 04/L-161 o bezbednosti i zdravlju na radu. Aktivnosti Inspektorata za rad takođe su u okviru određenog seta drugih zakona i propisa. Među njima su Zakon br. 04/L-156 o kontroli duvana, koji je izmenjen 2022. godine²⁰⁶, Zakon br. 04/L-219 o strancima, Zakon br. 03/L-019 o stručnoj sposobnosti, rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom i Zakon br. 02/L-81 o podsticanju i zaštiti dojenja dojenčadi. Vlada Kosova nije uspela da ispuni sopstveni

201 Kosovo Women's Network (2024), [In the Shadows: A Gender Analysis of Informal Work in Kosovo](#).

202 Government of Kosovo, [Legislative Program 2024](#).

203 Telegrafi (2024), [Protestohet para Qeverisë kundër heqjes së Ligjit për Punën nga Kalendarit Legjislativ](#).

204 KDI (2024), [Ligji i Ri i Punës në mes të nevojës dhe kërkesave për ndryshim](#).

205 Government of Kosovo (2024), [Employment Strategy 2024-2028](#).

206 Official Gazette (2022), [Law on amending and supplementing Law No. 04/L-156 on tobacco](#).

rok za jun 2024. godinu da zaključi novi nacrt Zakona o Inspektoratu rada, kako je to predviđeno zakonodavnim programom za 2024. godinu.²⁰⁷

154. Vlada Kosova je najavila povećanje plata u javnom sektoru 2024. godine, neposredno pred izbore u februaru 2025. godine. Povećanje plata planira se u dve faze—januar i jul 2025. godine. Ova mera usledila je nakon prethodnih prilagođavanja plata, uključujući Zakon o platama iz 2023. godine, koji je strukturirao plate u javnom sektoru na osnovu koeficijenata od 1 do 20. Dok vlada ovu povećanje plata opravdava kao sredstvo za jačanje ekonomske stabilnosti, sindikati, posebno u sektoru obrazovanja, kritikovali su ovu meru kao neadekvatnu, tražeći veće povećanje od 30 procenata. Lideri opozicije su takođe odbacili meru kao neadekvatnu. Tajming ovih prilagođavanja plata, zajedno sa prethodnim odlukama o povećanju minimalnih plata i penzija, izazvao je zabrinutost u vezi sa korišćenjem javnih sredstava u izborne svrhe, a ne za održivu reformu javnog sektora.²⁰⁸

155. Najnoviji podaci o nezaposlenosti prema Kosovskoj agenciji za statistiku (KAS) za uzrast 15-64 godina iznose 10,7 procenata. Ostale važne statistike sa tržišta rada, prema najnovijim rezultatima upitnika o radnoj snazi, su sledeće: (i) stopa učešća radne snage za uzrast 15-64 godina iznosi 42,3 procenata; (ii) 57,7 procenata je stopa ekonomski neaktivnog stanovništva; (iii) 22,6 procenata je stopa radne snage među mladima (15-24 godina); 37,8 procenata je odnos zaposlenosti u odnosu na populaciju (15-64 godina); 18,3 procenata je odnos zaposlenosti mladih u odnosu na populaciju (15-24 godina); 19 procenata je stopa nezaposlenosti među mladima.²⁰⁹

156. Značajna zabrinutost i dalje postoji zbog nedovoljnih mera zaštite na radu u privatnom sektoru, pri čemu je građevinski sektor oblast sa najviše povreda i smrtnosti.²¹⁰ Sindikati su pozvali na hitnu akciju i povećane inspekcije kako bi rešili trajnost ovog problema. Stručnjaci za bezbednost zabrinuto napominju da nije postignut nikakav napredak u poslednjim godinama uprkos velikom broju nesreća, i pozivaju Inspektorat za rad da sprovede stroži nadzor širom Kosova.²¹¹ Dok je prema Inspektoratu za rad tokom 2024. (od januara do novembra) došlo do 8 smrtnih slučajeva na radnim mestima, Sindikat privatnog sektora tvrdi da je 23 osobe izgubile život na radnom mestu tokom 2024.²¹² Ova neslaganja podižu zabrinutost u vezi sa jasnim izveštavanjem i međuinstitucionalnom koordinacijom u praćenju bezbednosti na radu.

157. Mlade osobe na Kosovu izražavaju najznačajniju zabrinutost u vezi sa nedostatkom mogućnosti za zaposlenje na tržištu rada Kosova. Naime, zabrinutost zbog nezaposlenosti najizraženija je među osobama uzrasta od 15 do 29 godina.²¹³

158. Stručnjaci upozoravaju da bi loši uslovi zapošljavanja zajedno sa liberalizacijom viza za Kosovo u januaru 2024. mogli izazvati masovnu emigraciju. Konkretno, Savez kosovskih preduzetnika

207 Government of Kosovo (2024), [Legislative Program 2024](#).

208 Prishtina Insight (2024), [Kosovo government announces pay hike ahead of 2025 elections](#).

209 Kosovo Agency of Statistics (2025), [Latest data on Labour Market](#).

210 Dukagjini (2024), [Siguria e punëtorëve në punë, ligji e garanton por s'gjen zbatim](#).

211 Dukagjini (2024), [Siguria e punëtorëve në punë, ligji e garanton por s'gjen zbatim](#).

212 Albinfo.ch (2024), [Kosovë: Siguria në punë, sfidë për punëtorët kosovarë](#).

213 Friedrich Ebert Stiftung (2024), [Independent but concerned: the voices of young people in Southeast Europe](#).

pozvao je Vladu Kosova da subvencionise privatni sektor kako bi sprečio odlazak radnika. Prema podacima Eurostata, režim bez viza izazvao je 1960 zahteva za azil u EU27 tokom prvih četiri meseca 2024. godine, što predstavlja povećanje od 68 procenata u poređenju sa istim periodom 2023. godine.²¹⁴

159. Egzodus je posebno zabrinjavajući u zdravstvenom sektoru. U 2024. godini, 109 lekara je zatražilo svoje etičke sertifikate, dokument koji je potreban za apliciranje za posao u inostranstvu. U poređenju, 167 sertifikata je zatraženo 2023. godine.²¹⁵ Kao rezultat egzodusa, vreme čekanja na određene usluge se povećalo, a moderna medicinska oprema ne može se koristiti zbog nedostatka stručnog medicinskog osoblja.²¹⁶

160. Zakon br. 03/L-019 o stručnoj sposobnosti, rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom i dalje se ignoriše u praksi. Iako zakon obavezuje kompanije iz javnog i privatnog sektora da rezervišu svako 50. mesto za osobu sa invaliditetom, poslodavci ignorišu profesionalne kvalifikacije osoba sa invaliditetom.²¹⁷ Kao rezultat toga, Inspektorat za rad je povećao kazne u privatnom sektoru i povećao kapacitete za nadzor. Pored toga, NVO Handikos navodi da čak i ako bi pravo na zapošljavanje bilo poštovano, osobe sa invaliditetom su uskraćene za adekvatne uslove rada, uključujući pristup odgovarajućim preduzećima, prevoz i druge fizičke uslove. Takođe, NVO Down Syndrome Kosova naglašava da ova situacija nije samo prisutna u privatnom sektoru, već da javne institucije, koje bi trebalo da imaju primerenu funkciju na tržištu rada, ne sprovode zakon.²¹⁸

161. Žene i devojke na Kosovu suočavaju se sa značajnim izazovima na radnom mestu, sa nezaposlenošću koja je najviša, i znatno viša nego kod muškaraca.²¹⁹ Sa statističkog aspekta, samo 20,9 procenata žena (15-64 godina) je zaposleno, u poređenju sa 54,8 procenata muškaraca u istoj starosnoj kategoriji. Suprotno tome, 17,2 procenata žena (15-64 godina) je nezaposleno, u poređenju sa 7,9 procenata muškaraca u istoj starosnoj kategoriji. Slično tome, visok procenat žena (74,8 procenata) smatra se neaktivnim (15-64 godina) u poređenju sa 40,5 procenata neaktivnih muškaraca u istoj starosnoj kategoriji. Među mladima, 33,6 procenata žena (15-24 godina) nije zaposlena niti se bavi obrazovanjem ili obukom, u poređenju sa 31,7 procenata muškaraca u istoj starosnoj kategoriji.²²⁰

162. Preporuke

- Vlada Kosova treba da prioritizuje izmenu Zakona o radu vraćanjem ovog zakona u zakonodavnu agendu za 2025. godinu i obezbedi široke konsultacije sa zainteresovanim stranama kako bi bio usklađen sa evropskim standardima i potrebama tržišta rada;
- Ministarstvo finansija treba da poboljša transparentnost i odgovornost u zapošljavanju, jasno definišući budžetske alokacije i ciljeve Strategije zapošljavanja 2024-2028, obezbeđujući njenu efikasnu implementaciju;

214 EU Commission (2024), Kosovo Report, pp 45-46.

215 Radio Evropa e Lirë (2024), [Edhe një vit me mbi 100 mjekë të ikur nga Kosova](#); Bold News (2024), [Edhe një vit me mbi 100 mjekë të ikur nga Kosova](#).

216 Radio Evropa e Lirë (2024), [Edhe një vit me mbi 100 mjekë të ikur nga Kosova](#).

217 Handikos (2025), input for the joint CSO report on human rights in Kosovo 2024.

218 Syri TV (2024), [Ligji për Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuara, nuk respektohet nga sektori privat](#).

219 UN Women (2024), [Kosovo Gender Country Profile](#)

220 Kosovo Agency of Statistics (2024), [Results of the Labour Force Survey](#)

- Inspektorat za rad treba da pojača nadzor i sprovođenje radnih zakona, posebno u visokorizičnim sektorima poput građevinske industrije, kako bi poboljšao bezbednost na radu i smanjio smrtnost na radnim mestima.

6.2 Pravo na obrazovanje

163. Međunarodni okvir unutar kojeg je najbolje razumeti pravo na obrazovanje u kontekstu razvoja Kosova kao demokratskog društva je član 26. UDLjP i član 2 Protokola br. 2 uz EKLjP. Konkretno, stav 26.1 UDLjP navodi da “svako ima pravo na obrazovanje” i naglašava da obrazovanje treba biti besplatno i dostupno svima barem na osnovnom i srednjem nivou. S druge strane, član 2 Protokola br. 2 uz EKLjP navodi da “nijedna osoba ne sme biti uskraćena za pravo na obrazovanje” i da države moraju poštovati “pravo roditelja da obezbede takvo obrazovanje i nastavu koja je u skladu sa njihovim religijskim i filozofskim uverenjima.”

164. U zakonodavnom okviru Kosova, pravo na obrazovanje je ustavno zaštićeno. Član 47. Ustava garantuje pravo na besplatno osnovno obrazovanje i jednake mogućnosti obrazovanja za sve pojedince u skladu sa njihovim specifičnim potrebama i sposobnostima. U članu 59. Ustava, u poglavlju o pravima zajednica i njihovih članova, Ustav garantuje pravo pripadnicima nevećinskih zajednica da uživaju obrazovanje na svom maternjem jeziku, pod uslovom da je jezik zvanično u upotrebi na Kosovu. Ovo je ponovljeno u Zakonu br. 03/L-047 o zaštiti i promociji prava zajednica i njihovih članova na Kosovu. Zakon zakonski štiti jezik koji govore nevećinske zajednice kao jezik nastave u osnovnom i srednjem obrazovanju. Zakonodavni okvir obrazovnog sistema Kosova upotpunjuje Zakon br. 03/L-068 o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo. Ovaj zakon reguliše organizaciju javnih institucija u osnovnim i srednjim školama. Osnovni zakonodavni okvir za obrazovanje na tercijarnom nivou je Zakon br. 04/L-037 o visokom obrazovanju.

165. Implementacija Zakona br. 08/L-153 o obrazovanju u ranom detinjstvu započela je pilotingom novih kurseva za školsku 2023/2024. godinu.²²¹ Ovaj zakon reguliše obezbeđivanje standarda kvaliteta obrazovanja i čini predškolsko obrazovanje obaveznim od 2024. godine. Prema Ministarstvu obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI), zakon “postavlja temelje za rast i razvoj najmlađih.” Do sada, UNICEF Kosovo izveštava da je pristup predškolskom obrazovanju na Kosovu daleko ispod evropskog standarda od 96 procenata, i niži od regionalnih proseka.

166. Obrazovna strategija 2022–2026 fokusira se na poboljšanje pristupa, kvaliteta i pravičnosti u obrazovnom sistemu Kosova. Ovo uključuje obezbeđivanje obaveznog obrazovanja za svu decu do određenog uzrasta i održavanje besplatnog pristupa obrazovanju. Strategija naglašava smanjenje dispariteta u obrazovanju, posebno u ruralnim i marginalizovanim područjima, i rešavanje prepreka sa kojima se suočavaju društveno ugrožene grupe, kao što su deca sa invaliditetom i deca iz etničkih manjina. Međutim, uprkos preostale dve godine do završetka implementacije strategije, prema rečima NVO Save the Children Kosova/o, nije postignut značajan napredak.

221 EU Commission (2024), Report on Kosovo, p 16.

Uporni problem kvaliteta obrazovanja ostaje posebno zabrinjavajuć, što se odražava u PISA rezultatima. Ostali trajni izazovi uključuju uključivanje dece sa invaliditetom i dece iz zajednica K-Rom, K-Aškalija i K-Egipćana, koji i dalje imaju neadekvatan pristup kvalitetnom obrazovanju.²²²

167. Obrazovanje je ključni stub Nacionalnog akcionog plana za osobe sa invaliditetom; međutim, njegova implementacija suočava se sa značajnim izazovima. NVO Save the Children Kosova/o ističe odsustvo efikasnih mehanizama za izvršenje i neadekvatno finansiranje. Usluge rehabilitacije, koje su ključne za inkluzivno obrazovanje, pruža isključivo neregistrovani privatni sektor, što ograničava pristup na decu iz bogatih porodica. Nedostatak ovih usluga negativno utiče na ishode u učenju dece sa invaliditetom. Takođe, postoji kritički nedostatak specijalizovanih učitelja za podršku. Iako je Ministarstvo obrazovanja angažovalo oko 400 asistenata, to i dalje nije dovoljno s obzirom na visoku potražnju.²²³

168. Posebno zabrinjavajući problem koji je primetila NVO Save the Children Kosova/o je nepoznat broj dece sa invaliditetom koja ostaju van obrazovnog sistema. Za decu iz K-Roma, K-Ashkali i K-Egyptian zajednica, stopa napuštanja škole ostaje problematična, posebno u srednjem obrazovanju. Stipendije koje je dodelila Vlada Kosova u višem srednjem obrazovanju pozitivno su uticale na njihov nastavak školovanja. Stope napuštanja škole ostaju visoke u srednjem obrazovanju. Ovo je pogoršano ranijim uključivanjem dece na tržište rada, ali i zbog ranih brakova, te okolnosti trajnog siromaštva koje ometaju potpuno ostvarivanje ciljeva inkluzivnog obrazovanja.²²⁴

169. Izazovi u vezi sa neskladom između zahteva tržišta rada na Kosovu i obrazovne ponude delimično se rešavaju kroz Obrazovnu strategiju (2022-2026). Ključne inicijative uključuju ažuriranje kurseva, proširivanje digitalnih platformi, jačanje obuke učitelja i podsticanje javno-privatnih partnerstava kako bi se premostili jazovi u veštinama. Međutim, u praksi ostaju izazovi u vezi sa kvalitetom, jer još uvek postoji nesklad između zahteva tržišta rada i kvalifikacija diplomaca, kao i jazovi u kompetencijama samih diplomaca.²²⁵

170. Prema zvaničnim podacima koje je iznela NVO Save the Children Kosova/o, odnos učenika i učitelja u osnovnom obrazovanju je 1 učitelj na svakih 20 učenika; u srednjem obrazovanju ovaj odnos iznosi 1 učitelj na svakih 15 učenika. Urban-ruralne migracije rezultirale su pretrpanošću urbanih škola, što opterećuje resurse i kapacitete. S druge strane, seoske škole suočavaju se sa smanjenjem broja upisanih učenika, što dovodi do spajanja razreda i postepenog zatvaranja škola. Ove demografske promene moraju se ozbiljnije sagledati jer kontinuirano šire obrazovne razlike između urbanih i ruralnih učenika. Rešavanje ove neravnoteže ključno je za obezbeđivanje pravičnog pristupa kvalitetnom obrazovanju. Broj dece van obrazovnog sistema ostaje nejasan, a ovo pitanje posebno pogađa decu sa invaliditetom i decu iz zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, kao što je ranije pomenuto.²²⁶

222 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

223 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

224 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

225 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

226 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

171. Rodne razlike u obrazovanju ostaju zabrinjavajuće, posebno u ruralnim područjima gde tradicionalne rodne uloge često ograničavaju pristup devojčica obrazovanju. Kulturna očekivanja, rani brakovi i ekonomski pritisci mogu naterati devojčice da prerano napuste školu. Ove prepreke perpetuiraju ciklus ograničenih mogućnosti za žene i devojčice, podrivajući njihov potencijal da se potpuno angažuju u društvu.

172. Iako je pristup obrazovanju poboljšan, obezbeđivanje njegove kvalitete i dalje ostaje hitno pitanje. Škole često nemaju adekvatne resurse, uključujući savremene nastavne materijale i obučene nastavnike, posebno u ruralnim i nedovoljno uslužnim područjima. Ovo disproportionalno utiče na marginalizovanu decu, koja se možda već suočavaju sa dodatnim barijerama za učenje.²²⁷

173. Kreiranje sigurnih i zaštitnih okruženja za decu u školama je od ključnog značaja. Međutim, slučajevi nasilja i zlostavljanja u školama nisu retkost. Mehanizmi za prijavljivanje i rešavanje ovih incidenata ostaju slabi, ostavljajući mnogu decu ranjivu i nezaštićenu.²²⁸

174. U martu 2024. godine, Vlada Kosova objavila je izveštaj o reviziji školskih udžbenika nakon temeljne revizije koja je započela u aprilu 2023. godine.²²⁹ Fokus revizije bio je na predmetima albanskog jezika i matematike, jer su to najkritičniji predmeti koji zahtevaju poboljšanje u školskim udžbenicima.²³⁰

175. U novembru 2024. godine započela je podeljena javna debata o seksualnom obrazovanju u školama, nakon optužbi člana SK, Eman Rrahmanija, da je MONTI navodno odobrio udžbenike za seksualno obrazovanje koji se protive određenim porodičnim vrednostima, zahtevajući da deca "dodiruju jedno drugo na različitim delovima tela", uključujući intimne delove tokom časova seksualnog obrazovanja u školama.²³¹ Tvrdnje člana SK bile su netačne, jer se praktična sesija na koju je aludirao zapravo nije odnosila na seksualno obrazovanje, već na vežbu sa slepim osobama.²³² Uprkos ovom nesporazumu, debata je trajala dani, a političke stranke i NVO su zauzele različite stavove u okviru diskusije. Neke opštine su takođe zabranile upotrebu udžbenika u svojim školama.²³³ Takođe, MONTI je priznalo greške u sadržaju udžbenika, izjavivši da će oni biti revidirani i ispravljeni.²³⁴ Kao rezultat ove debate, Koalicija NVO za zaštitu dece (KOMF) naglasila je vitalni značaj seksualnog obrazovanja za decu, napominjući da obrazovni materijali i školski tekstovi treba da budu primereni uzrastu.²³⁵

176. U decembru 2024. godine, YIHR KS objavio je izveštaj o perpetuaciji diskriminacije kroz upotrebu jezika u školskim udžbenicima.²³⁶ Izveštaj pruža opsežnu analizu manifestacija različitih

227 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

228 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

229 Kallxo (2024), [Nagavci ia prezanton Kurtit raportin mbi 600-faqësh pas rishikimit përmbajtësor të teksteve shkollore](#).

230 Telegrafi (2024), [Rishikimi i teksteve shkollore, dorëzohet raporti për vlerësimin e teksteve të gjuhës shqipe dhe matematikës së klasave 1-9](#).

231 Nacionale (2024), [Doracaku i edukatës seksuale](#).

232 Radio Evropa e Lirë (2024), [Debati për edukatën seksuale: çka është e vërtetë e çka jo?](#).

233 Gazeta Express (2024), [Pas Prishtinës, edhe Skenderaji ndalon përdorimin e doracakëve të edukimit seksual](#).

234 Nacionale (2024), [Doracaku i edukatës seksuale](#).

235 Nacionale (2024), [Doracaku i edukatës seksuale](#).

236 YIHR KS (2024), [Discriminatory Language in School Textbooks: An analysis of upper secondary level school textbooks in Kosovo](#).

oblika eksplicitne i implicitne diskriminacije kroz jezik i slike koje su usvojene u školskim udžbenicima različitih predmeta u višem srednjem obrazovanju na Kosovu, otkrivajući potrebu da obrazovni materijali budu revidirani kako bi se odražavala inkluzivna svetska gledišta sa savremenim razumevanjima roda, seksualnosti, rase, starosti i etničke pripadnosti.²³⁷

177. Uprkos uzastopnom povećanju budžeta MONTI za 2024. godinu, tokom 2024. godine bile su očigledne razlike u korišćenju budžeta. Najistaknutija je bila digitalizacija škola, koja je predviđala budžetsko planiranje od 18 miliona evra, ali je ova sredstva ostala potpuno neiskorišćena. Ovaj propust je posebno zabrinjavajuć s obzirom na to da javne škole na Kosovu imaju u proseku samo 1 računar na svakih 35 učenika, dok samo 15 procenata preduniverzitetskih institucija ima pristup internetu. Kao rezultat toga, MONTI je kritikovan zbog neuspeha u korišćenju svog budžeta za nabavku neophodne digitalne opreme za obrazovne institucije.²³⁸

178. Učešće Kosova u Erasmus+ programu za 2021-2027. godinu je značajno, jer omogućava mobilnost za studente i osoblje unutar država članica EU i olakšava razmenu dobrih praksi u nauci i tehnologiji. Tokom godina 2014-2024, više od 10 hiljada kosovskih studenata imalo je koristi od Erasmus+ projekata u visokom obrazovanju.²³⁹ Najnoviji podaci pokazuju da se učešće Kosova u Erasmus+ programu poboljšalo u 2024. godini, potvrđujući pozitivan trend iz prethodne godine.²⁴⁰

179. Iako je više od polovine učenika višeg srednjeg obrazovanja na Kosovu upisano u stručnu obuku i obuke (VET), u sektoru i dalje postoje izazovi. Tokom 2023-2024, VET je proširen sa osam dodatnih profila, čime je ukupan broj profila dualnog obrazovanja porastao na 12. Ova ekspanzija ima za cilj poboljšanje zaposlenosti i devojčica i dečaka. Premijer je pokrenuo kampanju za podršku implementaciji dualnog VET-a na Kosovu, dok koncept novog zakona o VET-u još uvek treba da bude finalizovan. Jačanje usklađenosti između obrazovanja i potreba tržišta rada zahteva saradnju sa preduzećima i reviziju zakonodavnog okvira o stručnom obrazovanju i obukama.²⁴¹

180. Poboljšanje pristupa obrazovanju za decu sa invaliditetom ostaje ključni prioritet. U svom mišljenju iz 2024. godine o pristupanju Kosova, Parlamentarna skupština Saveta Evrope je naglasila potrebu da vlasti Kosova obezbede efikasan pristup kvalitetnom osnovnom i srednjem obrazovanju i udžbenicima za svu decu, posebno onu sa invaliditetom, iz manjinskih zajednica i ugroženih socijalnih slojeva.²⁴² Prema Izveštaju EU komisije, usvajanje specifičnog zakona o pravima, evaluaciji, lečenju i statusu prepoznavanja usluga i beneficija za osobe sa invaliditetom kasni.²⁴³

181. Široko medijski obelodanjeni slučaj teškog zlostavljanja autistične devojčice od strane njenog logopeda izazvao je snažnu reakciju Nacionalne asocijacije za autizam na Kosovu (ANAK). Ovo je usledilo nakon presude iz 2024. godine kojom je logoped Iljasa Fazliu oslobođen optužbi, što je izazvalo javnu pobunu i ponovo pokrenulo pozive za jaču zaštitu dece sa posebnim potrebama.²⁴⁴ Prema ANAK-u, odluka da se terapeut oslobodi bila je nelogična s obzirom na stigmatizirajući i

237 YIHR KS (2024), [Discriminatory Language in School Textbooks: An analysis of upper secondary level school textbooks in Kosovo](#).

238 Koha.net (2024), [Ministria e Arsimit s'e shfrytëzon buxhetin për digjitalizimin e shkollave](#)

239 Telegrafi (2024), [Over 10 thousand students from Kosovo have benefited from Erasmus+ projects](#).

240 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024.

241 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 76.

242 Parliamentary Assembly of the Council of Europe, [Opinion no. 302\(2024\)](#) of 16 April 2024.

243 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024.

244 Bota Sot (2024), [Logopedi s'u dënua për keqtrajtimin e 3-vjeçares me autizëm, reagon ANAK](#)

uvredljiv jezik koji je korišćen prema devojčici.²⁴⁵ Kao posledica toga, Tužilaštvo u Gnjilanu podnelo je žalbu Apelacionom sudu 21. novembra 2024. godine.²⁴⁶ Ostaje da se vidi hoće li Apelacioni sud vratiti slučaj na ponovno suđenje Osnovnom sudu ili će doneti konačnu presudu o ovom slučaju zlostavljanja dece.

182. Usled nerešenih imovinskih pitanja koja uključuju bivše društvene preduzetnike na Kosovu, Kosovska agencija za privatizaciju je prodala objekte koji su prethodno sadržavali Univerzitetsku biblioteku Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Severnoj Mitrovici.²⁴⁷

183. Zahtev Kosovske centralne izborne komisije da koristi škole koje vodi Srbija kao biračke centre za glasanje za opoziv gradonačelnika bio je odbijen od strane određenih upitanih škola. 4. jula 2024. godine, tužilaštvo u Mitrovici pokrenulo je postupak protiv 14 direktora K-Serb škola zbog navodnog ometanja izbornog procesa. Direktori su ispitani, ali nijedna krivična prijava nije podneta.²⁴⁸

184. Situacija etničke segregacije u školama perpetuira etničke podele i ometa razvoj istinskog multietničkog i multikulturnog društva. Segregacija zajednica K-Roma i K-Aškalija ostaje relevantna u 2024. godini, uključujući i obrazovni plan sponzorisan od strane Vlade Srbije u Severnoj Mitrovici. Škole ostaju podeljene duž etničkih linija, stope napuštanja škole su veće za ove zajednice nego za učenike drugih etničkih grupa, a sveukupni osećaj diskriminacije ostaje prepoznatljiv element obrazovnog pejzaža Kosova.²⁴⁹

185. U 2023. godini, Pravni fakultet Univerziteta u Prištini postigao je značajan korak pokretanjem svog prvog magistarskog programa za ljudska prava, međunarodno krivično pravo i tranzicionu pravdu. Ovaj progresivni poduhvat dobio je podršku UNMIK-a/OHCHR kroz NVO Youth Initiative for Human Rights – Kosovo (YIHR KS). UNMIK, putem YIHR KS, aktivno podržava ovaj program, koji je prvi ovog tipa na Kosovu, prijem studenata iz inostranstva i uspostavljanje pravne klinike. Ključni memorandum o razumevanju (MoU) je potpisan sa Pravnim fakultetom kako bi se unapredila koordinacija i praktična implementacija ovog značajnog obrazovnog poduhvata.²⁵⁰ Nakon njegovog uspeha u prvoj godini, program je nastavio sa radom u drugoj godini tokom 2024. godine.

186. Preporuke

- Vlada Kosova i MONTI treba da obezbede potpuno sprovođenje politika inkluzivnog obrazovanja, dodeljujući dovoljno sredstava za podršku uslugama, specijalizovanim učiteljima i asistivnim tehnologijama kako bi poboljšali pristup deci sa invaliditetom i deci iz marginalizovanih zajednica;

245 Bota Sot (2024), [Logopedi s'u dënua për keqtrajtimin e 3-vjeçares me autizëm, reagon ANAK](#)

246 Nacionale (2024), Pas raportimit në Nacionale dhe protestës, Prokuroria ankohet për vendimin e Gjykatës që liroi Iljasa Fazliun.

247 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

248 United Nations, *Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*, S/2024/741 (New York; United Nations, 2024), accessed January 12, 2025, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/281/08/pdf/n2428108.pdf>.

249 Radio Kosova e Lirë (2023), [Edukimi, armë kundër diskriminimit](#).

250 YIHR KS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

- MONTI treba da revidira i ažurira školske kurse i udžbenike kako bi eliminisali diskriminatorski jezik, obezbedili inkluzivnost i pružili tačne, raznolike i nepristrasne istorijske i kulturne prikaze u obrazovnim materijalima;
- Vlada Kosova i MONTI treba da ojačaju obrazovanje i obuku na strukovnom nivou (VET), finalizovanjem novog zakona o VET-u, proširivanjem programa dualnog obrazovanja i usklađivanjem kurseva sa zahtevima tržišta rada kroz snažnu saradnju sa preduzećima i industrijskim partnerima.

6.3 Pravo na zdravlje

187. Međunarodno priznata ljudska prava na osnovu kojih možemo proceniti pravo na zdravlje u kontekstu razvoja Kosova kao demokratskog društva zasnivaju se na UDLJP-u. Član 5 UDLJP-a usmerava pažnju na pravo svih pojedinaca na „standard života koji je adekvatan za zdravlje i blagostanje njega i njegove porodice, uključujući hranu, odeću, stanovanje [...]“.²⁵¹ Iako Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP) eksplicitno ne izjavljuje pravo na zdravlje, Evropski sud za ljudska prava se bavio širokim spektrom pitanja u vezi sa zdravljem. Praksa Suda zahteva da države štite mentalno i fizičko blagostanje ljudi u mnogim različitim okolnostima, uključujući pristup zdravstvenoj zaštiti, pravo na odlučivanje o tretmanu koji uživaju i pravo na pravdu kada dođe do medicinskih grešaka.²⁵²

188. Zakonski okvir Kosova u vezi sa pravom na zdravlje obuhvata brojne zakone i odredbe. Izvrstan pregled počinje sa Članom 51. Ustava Kosova o zdravlju i socijalnoj zaštiti. Konkretno, stav 1 formuliše da je zdravstvena zaštita i socijalno osiguranje regulisano zakonom, dok stav 2 obuhvata osnovno socijalno osiguranje u vezi sa nezaposlenošću, bolešću, invaliditetom i starošću, kao što je takođe regulisano zakonom. U maju 2022. godine usvojen je Zakon o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-249 o zdravstvenom osiguranju.²⁵³ Ovaj zakon predstavlja važan korak ka regulisanju javnog zdravstvenog osiguranja za građane Kosova na nivou Vlade Kosova. Zakonski okvir se dalje dopunjuje sledećim zakonima: Zakon br. 04/L-125 o zdravlju, Zakon br. 02/L-78 o javnom zdravlju, Zakon br. 02/L-76 o reproduktivnom zdravlju, Zakon br. 06/L-042 o krvi i krvnim komponentama i Zakon br. 02/L-200 o prevenciji i kontroli zaraznih bolesti.

189. Stvarnost zdravstvenog sistema Kosova oštro se kontrastira sa zakonskim osnovama zemlje. Napredak u poboljšanju zdravstvene zaštite zahteva značajnu rekonstrukciju sistema, što Vlada Kosova još nije pokušala kroz funkcionalan zdravstveni sistem. Delimično kao posledica loših infrastrukturnih uslova za lekare i zdravstvene radnike i relativno niskih plata u javnom sektoru u poređenju sa drugim regionima, emigracija u bogatije zemlje postala je uobičajena. Ovo je problematično jer dovodi do značajnog odliva mozgova iz zemlje.

190. Naglašavajući opšti ispodstandardni kvalitet zdravstvenog sektora, izdaci Kosova za zdravstvo su drugi najniži u regionu, čineći samo 3 procenta ukupnog BDP-a. To je tri puta manje od proseka EU, koji iznosi 11 procenata. Uprkos tome, 2024. godina je postavila još jedan rekord u povećanju budžeta za zdravstveni sektor, koji je dostigao 345 miliona (povećanje od

²⁵¹ UDHR, [Article 5](#).

²⁵² Council of Europe (2024), [Human rights and health](#).

²⁵³ [Law No. 08/L-042 on amending and supplementing Law No. 04/L-084 on health insurance](#).

14,2 procenta) u poređenju sa 300 miliona u 2023. godini.²⁵⁴ Kvalitet zdravstvene zaštite i dalje predstavlja zabrinutost, jer nacrti zakona o zdravstvu i zdravstvenom osiguranju čekaju na uspešnu primenu i/ili izmene već nekoliko godina. Nova Strategija zdravstvenog sektora za 2025-2030. godinu usvojena je novembra 2024. godine, sa ciljem da se „obezbedi mogućnost da zdravstveni kreatori politike, zdravstvene institucije i svi ostali učesnici sektora imaju uticaj na zdravlje i dobrobit stanovništva“.²⁵⁵ Uprkos rekordnom budžetu za zdravstvo u 2024. godini, institucionalna odgovornost ostaje niska, a ne postoje indikatori zasnovani na učinku.²⁵⁶

191. Uprkos značajnom povećanju budžeta od oko 14,2 procenta za 2024. godinu u poređenju sa prethodnom, još uvek ne postoji strateško kupovanje u javnom zdravstvu, što dovodi do velikih neefikasnosti i slabih zdravstvenih rezultata, sa najnižim očekivanim životnim vekom pri rođenju u regionu, dok su stope smrtnosti dece najviše.²⁵⁷ Alocirani budžet za mentalno zdravlje iznosio je 4.077.437 evra u 2024. godini, dok je za 2025. godinu planirano povećanje na 4.236.172 evra, što je blagi porast koji će uglavnom biti usmeren na plate, i malo je verovatno da će doneti suštinsku promenu u uslugama mentalnog zdravlja, prema rečima NVO QIPS. Izdaci za mentalno zdravlje kreću se od 1 do 2 procenta godišnjih izdataka, zbog čega mentalno zdravlje ima nizak prioritet u Vladi Kosova.²⁵⁸ Nadalje, izveštaj EU Komisije naglašava da zdravstvene nejednakosti ostaju ozbiljan problem, što je rezultat nedostatka odgovarajuće finansijske organizacije koja bi obezbedila univerzalno zdravstveno osiguranje i zaustavila kontinuirano visoke izdatke iz džepa koji se procenjuju na između 30-40 procenata.²⁵⁹

192. Takođe, postoji rasprostranjeno nepoverenje u javni zdravstveni sistem, koja proističe iz favoritizma, ostavljajući značajan deo stanovništva bez pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti zbog nedostatka veza. Posledično, mnogi ljudi pribegavaju korišćenju ličnih sredstava za privatne zdravstvene usluge. Situacija u 2024. godini pogoršana je u tom pogledu jer su cene u privatnim klinikama znatno porasle, što zdravstvene usluge čini još nedostupnijim za one koji su u potrebi.²⁶⁰

193. Kosovo ostaje jedina zemlja u regionu čiji građani nemaju pristup javnom zdravstvenom osiguranju. Zakon o zdravstvenom osiguranju i dalje je na zakonodavnoj agendi za 2024. godinu, ali još uvek nije usvojen, uprkos ponovljenim obećanjima različitih vlada u poslednjih 10 godina. Kosovo 2.0 je pregledalo trenutnu verziju nacrti zakona koju je Vlada Kosova usvojila i razložila ključne implikacije.²⁶¹ Kritičari su naglasili da su budžetske implikacije potrebne za funkcionisanje državnog sistema osiguranja visoke i smatraju da su te precizne implikacije korišćene za „pravdanje“ kašnjenja u implementaciji zdravstvenog osiguranja. Prema stručnjacima za javne osiguravajuće sisteme, biće potrebno više od pet godina da se potpuno implementira sistem zdravstvenog osiguranja na Kosovu, a sam zakonodavni proces takođe traje značajno vreme.²⁶²

254 Klan Kosova (2024), [Vitia : Buxheti i vitit 2024, më i larti që i dedikohet shëndetësisë](#).

255 [Health Sector Strategy 2025-2030](#), published on November 2024.

256 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 69.

257 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 69.

258 QIPS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

259 EU Commission (2024), Report on Kosovo 2024, p. 69.

260 QIPS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

261 Kosovo 2.0. (2024), [Health Insurance: What, Why and When?](#)

262 Kosovo 2.0. (2024), [Health Insurance: What, Why and When?](#)

194. Pored nedostatka institucionalnog sistema zdravstvenog osiguranja, odsustvo Sistema za zdravstvene informacije (HIS) dodatno otežava napredak. Operacionalizacija HIS-a može olakšati generisanje podataka o zdravstvu i prikupljanje, analizu i komunikaciju između privatnog i javnog zdravstvenog sektora. Iako je Ministarstvu zdravlja za inicijativu HIS u 2024. godini dodeljeno 7 miliona EUR,²⁶³ sistem je ostao na početku kao pilot projekat pre 10 godina²⁶⁴, bez očiglednog napretka u 2024. godini.²⁶³ Proširenje hardverskih uređaja u zdravstvenim ustanovama nije realizovano, niti su prošireni softverski moduli potrebni za HIS. Tender u vrednosti od 700.000 evra za održavanje HIS-a u javnim institucijama (29 glavnih centara porodične medicine), nekoliko Medicinskih centara i ambulantnih centara porodične medicine je otkazan, ostavljajući ove institucije bez osnovne IT podrške. U pogledu budućih planova, Ministarstvo zdravlja je izjavilo da se očekuje da HIS bude operativan širom Kosova, sa svim komponentama i modulima, do 2030. godine – u kontrastu sa početnim planom Vlade Kosova da sistem bude završen do 2020. godine.²⁶⁴

195. U maju 2024. godine Svetska banka je odobrila projekat Kosovo – Komprehenzivni pristup jačanju zdravstvenog sistema u vrednosti od 18,6 miliona evra.²⁶⁵ Intervencije projekta biće usmerene na unapređenje upravljanja i institucionalnih mehanizama za kvalitet pružanja usluga, praćenje, izgradnju kapaciteta za zdravstvene radnike i koordinate kvaliteta za korišćenje kliničkih smernica, ulaganje u ključnu infrastrukturu, podršku Zdravstvenoj inspekciji itd.²⁶⁶

196. U pogledu mentalnog zdravlja, ne postoji nacionalna politika ili strategija koja se odnosi na institucionalni domen i koja bi jasno definisala viziju za mentalnu zdravstvenu zaštitu. Jedini relevantan dokument koji je dostupan je Zakon br. 05/L-025 o mentalnom zdravlju, koji uopšteno definiše pojmove vezane za mentalno zdravlje na Kosovu. U 2024. godini započeto je donošenje novog Zakona o mentalnom zdravlju, a nacrt zakona je objavljen na platformi za javne konsultacije, ali nije postignut nikakav dalji napredak. U vezi sa tim nacrtom zakona, NVO QIPS je dostavila svoje komentare, navodeći da nacrt ne rešava potrebe u vezi sa mentalnim zdravljem na Kosovu. Prema NVO QIPS, ne postoji dostupna informacija o statusu nacrt zakona od njegovog početnog predloga, ostavljajući ovu pravnu inicijativu u stanju nesigurnosti i stagnacije.²⁶⁷ Sledeća godina može odrediti hoće li donošenje novog Zakona o mentalnom zdravlju biti prioritet u novoj zakonodavnoj agendi Vlade Kosova.

197. Dva značajna pravna razvoja dogodila su se u 2024. godini. Prvo, novi Zakon o zdravlju je obavljen na javne konsultacije novembra 2024. godine. Među njegovim odredbama, predlaže se klasifikacija kliničkih psihologa u primarnu zdravstvenu zaštitu, što bi značajno poboljšalo pristup uslugama mentalnog zdravlja na Kosovu, prema NVO QIPS. Ako se predložene izmene usvoje, svaka opština biće obavezna da zaposli najmanje jednog psihologa u lokalnim centrima medicinske zaštite. Trenutno, u javnim zdravstvenim ustanovama radi samo 12 psihologa, dok bi bilo potrebno zaposliti dodatnih 37 psihologa kako bi se ispunili minimalni standardi iz nacrt Zakona o zdravlju. Drugi razvoj je bio uvođenje Administrativne uputstva za licenciranje školskih psihologa, koje je bilo otvoreno za javne konsultacije 2024. godine. Prema NVO QIPS, usvajanje ovog podzakonskog akta je ključno, jer trenutni okvir omogućava licenciranje samo kliničkih psihologa.²⁶⁸

263 Balkan Insight (2024), [Unconnected : Kosovo's Health Information System Remains 'Forgotten Promise'](#).

264 Balkan Insight (2024), [Unconnected : Kosovo's Health Information System Remains 'Forgotten Promise'](#).

265 World Bank (2024), [Work Bank Supports Enhancement of Health Services in Kosovo, Improving the Lives of Its People](#).

266 World Bank (2024), [Work Bank Supports Enhancement of Health Services in Kosovo, Improving the Lives of Its People](#).

267 QIPS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

268 QIPS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

198. Povećanje problema je nedostatak strateškog planiranja za deinstitucionalizaciju i prelazak na model zasnovan na zajednici. Značajan deo populacije pati od depresije, anksioznosti i posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP).²⁶⁹ Svetska zdravstvena organizacija izvestila je o povećanju od 25 procenata problema mentalnog zdravlja, uključujući anksioznost i depresiju, tokom pandemije COVID-19, što je takođe uticalo na Kosovo.²⁷⁰ U nedavnom izveštaju Evropske banke za obnovu i razvoj, 30 procenata građana Kosova prijavilo je iskustva sa mentalnim problemima, uključujući osećanja depresije, tuge, anksioznosti i apatije.²⁷¹ Usluge su vidno nedostupne za određene zajednice i pojedince. Na primer, nedostatak kliničkog centra za građane starije od 65 godina ostavlja starije osobe bez ključne podrške. Takođe, ne postoje posvećene usluge za LGBTIQ+ osobe, a postporođajna mentalna zdravstvena zaštita je uočljivo odsutna. Nedostatak mentalnih ustanova i zaštite prikazuje hitnost sveobuhvatnih i inkluzivnih reformi mentalnog zdravlja na Kosovu. Pored toga, homofobija i transfobija ostaju zabrinjavajući problemi u zdravstvenom sektoru, odvrćajući LGBTIQ+ zajednice od traženja pomoći u javnim institucijama. Ovo je poznat problem u LGBTIQ+ zajednicama, koji stvara strah i obeshrabruje ih da traže pomoć u javnim institucijama i da umesto toga idu u privatne klinike.²⁷²

199. Stopa smrtnosti dece na Kosovu ostaje alarmantna u poređenju sa EU i regionom: ona je tri puta viša od prosečne stope smrtnosti u EU i najviša u zapadnom Balkanu.²⁷³ Posebno u nevećinskim zajednicama K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, stope smrtnosti dece su veće, što pokazuje da osnovne zdravstvene potrebe nisu zadovoljene. Deo problema treba tražiti u medicinskoj oblasti i nedostatku specijalizovanih lekara i opreme koja je potrebna za hitne slučajeve u ranom detinjstvu.

200. Zdravstvene nejednakosti ostaju ozbiljan problem zbog nedostatka odgovarajućih finansijskih aranžmana koji ometaju napredak ka univerzalnom zdravstvenom pokriću i nastavljaju doprinositi visokim troškovima iz džepa. Finansijski teret za pokriće zdravstvenih troškova je posebno težak za ljude sa hroničnim stanjima koji redovno trebaju lekove i one koji dolaze iz ranjivih i siromašnih segmenata društva Kosova. Za ozbiljne zarazne bolesti i ozbiljne prekogranične pretnje zdravlju, Kosovo je usvojilo Zakon br. 08/L-200 o prevenciji i kontroli zaraznih bolesti u skladu sa preporukama Evropskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti.²⁷⁴

201. Dana 5. decembra 2024. godine, Skupština je usvojila Zakon br. 04/L-249 o zdravstvenom osiguranju²⁷⁵, u sednici koja je označena proceduralnim povredama, zbog kojih je opoziciona stranka PDK podnela ustavnu žalbu pred Ustavnim sudom, osporavajući ustavnost procedure usvajanja/glasanja pred Skupštinom.²⁷⁶

202. Takođe, 2024. godine, Vlada je usvojila nacrt Zakona o zdravlju i održan je proces javnih konsultacija od 24. oktobra do 13. novembra 2024.²⁷⁷ Prema objašnjenjima koja prate ovu pravnu

269 KTV (2022), [Sonte me Rronin: Shendeti mendor në Kosovë](#).

270 Evropa e Lirë (2023), [Prishtina pyet "Qysh je?"](#)

271 Revista Psika (2023), [Statistikat e sfidave të shëndetit mendor në Kosovë: Një realitet shqetësues në raportin e BERZH-it për vitin 2023](#).

272 QIPS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

273 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 69. See also, World Bank (2022), [mortality rate infants, Kosovo](#).

274 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 69.

275 Kallxo (2024), [Kuvendi miraton Ligjin për sigurimin e detyrueshëm të kujdesit shëndetësor](#).

276 Kallxo (2024), [PDK dërgon në Kushtetuese 16 ligje të miratura në seancën e 5 dhjetorit](#).

277 Platform for Public Consultations (2024), [Draft-Law on Health](#).

inicijativu, cilj novog nacrtu Zakona o zdravlju je da organizuje zdravstveni sistem, bolje obezbedi pravo građana na zdravstvenu zaštitu i reguliše prava i obaveze zdravstvenih radnika na Kosovu. Ovaj nacrt zakon još nije bio izglasan u Skupštini i ostaje da se vidi hoće li ova pravna inicijativa napredovati nakon izbora 2025. godine.

203. Godina 2024. bila je takođe obeležena kontinuiranim debatama i protestima o reproduktivnim pravima, nakon neuspele pravne inicijative da se ženama omogući pristup IVF tretmanu, bez obzira da li su neudate, u istopolnom braku ili u bilo kojem drugom obliku odnosa. Odbijanje Skupštine da usvoji zakon o IVF (službeno poznat kao: Zakon o reproduktivnom zdravlju i medicinski potpomognutom začecu) blokirali su opozicioni poslanici koji žele da se pomognuto začecje ograniči na bračne parove, kako bi, kako su rekli, „sačuvali institucije braka i porodice.”²⁷⁸ Organizatori protesta smatrali su diskusije o ovoj pravnoj inicijativi kao „dehumanizujuće prema ženama na Kosovu [...] prenete propagandom i lažima od strane poslanika, u patriotske i izborne svrhe”.²⁷⁹

204. Uprkos tome što Kosovo ima program za skrining raka, proces se ne sprovodi sistematski i ne postoji funkcionalni registar raka u zemlji, prema izveštaju EU komisije.²⁸⁰ U 2024. posebno, bilo je nekoliko medijskih izveštaja koji su obavestili javnost o značajnom porastu broja slučajeva raka na Kosovu: u poređenju sa 2023. zabeležen je porast od 7 do 10 procenata.²⁸¹ Do septembra 2024. godine, 1.430 novih slučajeva raka je registrovano na Kosovu.²⁸² Najviše se pominje rak dojke kod mladih žena, sa 325 novih slučajeva. Kod muškaraca, rak pluća je porastao sa 180 novih slučajeva u 2024. godini. Oko 250-300 pacijenata sa rakom prima hemoterapijske usluge na dnevnom nivou, a 120-140 pacijenata sa rakom prolazi kroz radioterapiju. Da bi se zadovoljio povećani broj pacijenata, uslovi u onkološkim klinikama su poboljšani uz povećan snabdevanje lekovima i novom opremom za lečenje pacijenata.²⁸³

205. Prema zapažanjima NVO NSI, ograničenja Vlade Kosova u vezi sa srpskom robom, koja su započela u junu 2023. godine, nastavila su da utiču na socioekonomska prava stanovnika i preduzetnika tokom izveštajnog perioda. Nakon diplomatskih napora, isporuka lekova i medicinskih zaliha iz Srbije 9. novembra 2023. samo je privremeno ublažila nestašice. Ipak, lokalne apoteke i medicinske institucije ponovo su prijavile nestašice lekova i zaliha u severnom Kosovu krajem januara i februara 2024. godine.²⁸⁴

206. Pitanje dostupnosti srpskih lekova u zdravstvenim centrima pod upravom VS na Kosovu ostaje nerešeno, jer su ovi lekovi i dalje klasifikovani kao ilegalni za prodaju. Ovo predstavlja značajan izazov, prema NVO NSI, jer zdravstveni sistem Srbije propisuje ove lekove svojim korisnicima.²⁸⁵

278 Radio Evropa e Lirë (2024), [Religious and Social Conservatives in Kosovo block controversial IVF bill](#).

279 Balkan Insight (2024), [Kosovo Activists Protest MPs blocking assisted Fertilization Law](#).

280 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 69.

281 Klan Kosova (2024), [Mjekët bëhen “NJË” me sëmundjen, në Kosovë dominojnë kanceri i gjirit dhe mushkërive](#); see also other media reports on cancer cases in 2024, namely: Syri (2024), [Rritet numri i të prekurve me kancer në Kosovë, mbi 1 mijë raste të reja brenda një viti](#); Ekonomia (2024), [Shtohen rastet me kancer në Kosovë](#).

282 Klan Kosova (2024), [Mjekët bëhen “NJË” me sëmundjen, në Kosovë dominojnë kanceri i gjirit dhe mushkërive](#).

283 Bota Sot (2024), [Rritet numri i të prekurve me kancer në Kosovë, Kurtishi thotë se kushtet janë përmirësuar në Onkologjisë](#).

284 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights 2024.

285 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights 2024.

207. Dana 31. januara, K-policija je sproveda operaciju u srpskoj medicinskoj klinici u Prištini, uhapsila medicinsko osoblje i zaplenila vozilo hitne pomoći. Kasnije je podignuta optužnica protiv dvoje osoba optuženih za obavljanje neregistrovanih medicinskih aktivnosti. Prema NVO AKTIV, klinika je pogrešno optužena za obavljanje neregistrovanih medicinskih aktivnosti. Kasnije je klinika (CPT) pojasnila da njen rad podržava zdravstvene usluge za nevećinske zajednice, bez pružanja direktne medicinske pomoći. Ksenofobni komentari ministra unutrašnjih poslova ugrozili su bezbednost osoblja i narušili poverenje, naglašavajući ranjivu poziciju nevećinskih zajednica.²⁸⁶

208. Dana 2. februara, K-policaјci, naoružani automatskim puškama, ušli su u prostorije Privremenog organa opštine Istok u povratničkom selu Osojane i zatvorili Zdravstveni centar. Ponovo, ovo je problematično prema NVO NSI, s obzirom da je rešavanje pitanja koja se odnose na ove institucije trebalo biti rešeno u okviru formiranja Zajednice opština sa srpskom većinom. Dana 16. aprila 2024. i 1. avgusta 2024. K-policija je pretresla brojne apoteke u Leposaviću i Zubinom Potoku pre nego što je zaplenila srpske lekove.²⁸⁷

209. Preporuke

- Vlada Kosova treba da prioritetno implementira univerzalni zdravstveni osiguravajući sistem kako bi obezbedila ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama i ublažila finansijski teret građanima, posebno onima iz ranjivih zajednica;
- Ministarstvo zdravlja treba da poveća ulaganja u usluge mentalnog zdravlja povećanjem broja obučениh profesionalaca, osnivanjem centara za mentalno zdravlje zasnovanih na zajednici i implementacijom Sistema za zdravstvene informacije (HIS) kako bi se poboljšala koordinacija usluga i upravljanje podacima;
- Ministarstvo zdravlja treba da eliminiše praktikovanje involontarnog lečenja u psihijatrijskim ustanovama, obezbeđujući da sve intervencije u vezi sa mentalnim zdravljem budu u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava i da autonomija pacijenata bude potpuno poštovana, uključujući ukidanje zahteva za saglasnost staratelja u odlukama o lečenju;
- Ministarstvo zdravlja treba da pređe sa centralizovanog institucionalnog modela mentalnog zdravlja na decentralizovani, zajednicama zasnovani sistem širenjem lokalnih usluga mentalnog zdravlja, obezbeđujući pristupačnost u svim opštinama, i integrisanjem mentalne zdravstvene podrške unutar osnovnih zdravstvenih ustanova;
- Vlada Kosova treba da obezbedi neprekinut pristup esencijalnim medicinskim potrepštinama iz Srbije za zdravstvene institucije koje služe K-srpskim građanima u skladu sa primenljivim propisima.

286 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

287 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights 2024.

6.4 Prava na imovinu

210. Međunarodni standardi prema kojima bi trebalo da razumemo situaciju u vezi sa pravima na stanovanje i imovinu na Kosovu su Čl. 17 i 1 UDLjP-a i Član 1 Protokola br. 1 uz EKLjP. UDLjP je sažet kada izjavljuje da „svako ima pravo da bude vlasnik imovine“ i da „nijedna osoba ne sme biti proizvoljno lišena svoje imovine“.²⁸⁸ S druge strane, EKLjP detaljnije opisuje osnovnu slobodu prema imovini, označavajući je kao „svojину“. Takođe su precizirana prava obveznika da primenjuju regulatorne mehanizme za kontrolu vlasništva nad imovinom.

211. Na Kosovu je usvojeno nekoliko zakona i propisa koji definišu i regulišu prava na imovinu. U Ustavu, zaštita imovine garantovana je kroz Čl. 46 i 156. Šire gledajući, Čl. 46 garantuje pravo na vlasništvo. Proizvoljno oduzimanje imovine, suprotno zakonu, je protivustavno. Konkretno, u vezi sa Interno raseljenim licima (IRL) i povratnicima, posebno nakon rata na Kosovu, Ustav obavezuje Vladu Kosova da pruži hitnu pomoć za zakonito vraćanje imovine. Ostali zakoni i propisi koji oblikuju zakonodavni okvir prava na imovinu na Kosovu su sledeći: Zakon br. 03/L-154 o imovini i drugim stvarnim pravima, Zakon br. 08/L-052 o izmenama i dopunama Zakona br. 05/L-010 o Agenciji za upoređivanje i verifikaciju imovine Kosova, Zakon br. 05/L-010 o Agenciji za upoređivanje i verifikaciju imovine Kosova (KPCVA), koji je stupio na snagu 2002. godine. Takođe, Zakon br. 2002/5 o uspostavljanju Registra prava na nepokretnu imovinu, Zakon br. 03/L-007 o postupku vanparničnog postupka, Zakon br. 2004/26 o nasledstvu, Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti, Zakon br. 2004/32 o porodici, Zakon br. 03/L-139 o eksproprijaciji nepokretne imovine i Pravilnik br. 01/2018 o povratku raseljenih lica i trajnim rešenjima upotpunjuju zakonodavni okvir.

212. U 2024. godini, Ustavni sud Kosova je odlučio da Zakon br. 08/L-121 o Državnom birou za verifikaciju i konfiskaciju neprijavljene imovine krši, između ostalog, pravo na imovinu kao što je zaštićeno Čl. 46 Ustava i Čl. 1 Protokola br. 1 uz EKLjP.²⁸⁹ Ovaj Zakon predviđa da svaki državni službenik, uključujući njihove članove porodice, može biti podvrgnut verifikaciji imovine ako postoji sumnja da je takva imovina/svojina stečena nezakonito. Ovaj zakon je usvojen od strane Vlade Kosova i glasali su poslanici Skupštine, dok je 10 poslanika Skupštine osporavalo zakon pred Ustavnim sudom, tvrdeći da je neustavan.²⁹⁰ Konkretno u vezi sa pravima na imovinu, Ustavni sud je utvrdio da je Zakon trebao da bude primenjen retroaktivno od 17. februara 2008. godine, ali nije sadržao neophodne garancije u vezi sa teretom dokazivanja za pojedince koji bi bili podvrgnuti verifikaciji imovine. Dana 5. decembra 2024. godine, Skupština je usvojila drugu verziju Zakona koja je, kako se tvrdi, rešila i ispravila povrede koje je ustanovio Ustavni sud.²⁹¹ Međutim, 13. decembra 2024. godine, poslanici su osporavali i drugu verziju Zakona.

213. Nadzorni mehanizam koji se odnosi na sprovođenje prava na imovinu, zakona i propisa je Agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine Kosova (KPCVA). Ova Agencija je odgovorna za rešavanje imovinskih zahteva i utvrđivanje prava na korišćenje nepokretne imovine, uključujući i stambene i komercijalne objekte. To uključuje imovinske zahteve i sporove povezane sa ratom na Kosovu krajem 90-ih godina, sa IRL i povratnicima.²⁹²

288 UDHR, [Article 17](#).

289 Constitutional Court of Kosovo (2024), [Case No. KO46/23](#), Abeldard Tahiri and 9 (nine) other deputies of the Assembly of the Republic of Kosovo.

290 Radio Evropa e Lirë (2024), [Kushtetutesja shpall të pavlefshëm Ligjin për Byronë për Konfiskimin e Pasurisë](#).

291 Kallxo (2024), [Miratohet Ligji për Byronë Shtetërore për Verifikimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Pajustificueshme](#)

292 Kosovo Property Comparison and Verification Agency [THE KOSOVO PROPERTY COMPARISON AND VERIFICATION AGENCY – My blog \(kpcva.org\)](#)

214. Dana 3. juna 2024. godine, KPCVA je najavila pripremu 100 obaveštenja o deložaciji na severu Kosova. U junu je oko 40 obaveštenja uručeno stanovnicima Severne Mitrovice, a očekivana su i dodatna obaveštenja o deložaciji. Ove odluke o deložaciji, koje su bile na čekanju od 2006. i 2007. godine, bile su usmerene na olakšavanje prava na povratak nekih K-Albanaca. Dvanaest K-Srpskih porodica je dobrovoljno napustilo objekt, uključujući jedan koji je predat K-Albancu 18. jula.²⁹³ Međutim, važno je da pravo na adekvatno stanovanje bude ispoštovano za K-Srbe koji su deložirani u vulnerabilnim situacijama, smeštajući ih u alternativne kuće.

215. Početkom godine, akcije Vlade Kosova na severu Kosova izazvale su govore mržnje i kod K-Srba i kod K-Albanaca. Vandalizam na kućama povratnika u Severnoj Mitrovici podstakao je tenzije na internetu, zajedno sa letcima zastrašivanja od strane "Narodne Odbrane". NVO-e i njihovo osoblje sve više su bili meta, posebno oni koji su radili sa K-Srpskim zajednicama. Ova neprijateljstva ugrožavaju prava na imovinu, civilno društvo i podrivaju napore za uključivanje i izgradnju mira.²⁹⁴

216. Pitanje bivših društvenih preduzeća ostaje nerešeno u 2024. godini. Agencija za privatizaciju Kosova preuzela je kontrolu nad ovom imovinom, što je dovelo do problema za pojedince koji su koristili ove prostore, iznajmljujući, kupujući ili ih stičući kroz treće strane unutar srpskog paralelnog sistema. Dana 9. aprila 2024. godine, Agencija za privatizaciju Kosova, koja upravlja društvenim preduzećima, obavestila je nekoliko K-Srpskih vlasnika preduzeća da će društveni prostori koje su koristili biti stavljeni na aukciju.²⁹⁵

217. Dana 23. maja 2024. godine, zaposleni u jednim novinama na srpskom jeziku u Severnoj Mitrovici, Jedinstvu, protestovali su protiv prisilne deložacije iz svojih prostorija zbog privatizacije. Biblioteka Univerziteta u Prištini u Severnoj Mitrovici, koja se nalazi u istoj zgradi, dobila je slično obaveštenje o deložaciji, a zaposleni su kasnije napustili prostorije. Takođe, dana 16. i 22. jula 2024. godine, Agencija za privatizaciju Kosova, uz pratnju K-policije, izvršila je inspekciju i zatvorila pet benzinskih stanica na severu Kosova zbog toga što nisu bile licencirane u kosovskom sistemu. Javna nabavka je pokrenuta 26. jula za izdavanje stanica, koja je završena 5. septembra. Kosovske vlasti su nastavile da ispituju još benzinskih stanica na severu Kosova, ali nisu preduzeli nikakve daljnje akcije.²⁹⁶

218. Odluke Vlade Kosova i tekući sudski postupci u vezi sa eksproprijacijom zemljišta za vladine infrastrukturne projekte, koji su već bili završeni u Leposaviću i Zubinom Potoku, i dalje predstavljaju izazov za imovinska prava K-Srba. Dana 30. maja 2024. godine, Vlada Kosova je donela konačnu odluku o eksproprijaciji više od 100 parcela zemljišta u Zubinom Potoku i Leposaviću. Ova akcija Vlade Kosova usledila je nakon prethodnih odluka Osnovnog suda u Prištini, koje su utvrdile legalnost prethodno sprovedenih eksproprijacija. Izveštač PSSE za mišljenje o pristupanju Kosova Savetu Evrope, gospođa Dora Bakojanis, izjavila je 16. aprila 2024. da je Kosovo dužno da osigura da se eksproprijacije sprovedu u skladu sa zakonom, a ovaj zahtev se takođe nalazi u Mišljenju

293 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

294 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

295 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

296 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

objavljenom od strane PSSE 2024. godine.²⁹⁷ U junu 2024. godine, Quinta, Evropska unija i OEBS su izdali saopštenja u kojima izražavaju žaljenje zbog odluke vlade, dok je u julu 2024. godine, Vlada Kosova odobrila zahtev za prenos parcela u Zubinom Potoku Ministarstvu unutrašnjih poslova i zatražila dokaz o vlasništvu od vlasnika imovine.²⁹⁸

219. OEBS je objavio svoj „Monitor prava na imovinu“ za mesece januar-jun 2024.²⁹⁹ U vezi sa eksproprijacijom, OEBS je ustanovio da je tokom izveštajnog perioda 211 privatnih svojina koje pripadaju K-Srbima bilo pogođeno eksproprijacijom u regionu Mitrovice i Peći, dok nije bilo prijavljenih slučajeva ilegalne okupacije niti dodela zemljišta za raseljena lica.

220. Tokom 2024. godine prijavljeno je 17 napada na imovinu članova K-Srpske zajednice, uključujući dva odvojena incidenta čija je meta bio stan Dragice Gašić, jedine srpske povratnice u Đakovicu.³⁰⁰

221. Zbog strukturne rodne nejednakosti na Kosovu, žene su ozbiljno uskraćene u pristupu pravima na imovinu i nasledstvo uprkos ustavnim, zakonskim i političkim garancijama. Sa nesposobnošću javnih vlasti da verifikuju validnost katastarskih podataka i nastavkom patrijarhalnog ponašanja u vezi sa pravima na imovinu, žene nastavljaju da budu diskriminisane kada je u pitanju vlasništvo nad imovinom. Naime, samo 23 procenta žena je zvanično registrovano kao naslednice imovine, jer mnoge tradicionalno odustaju od svojih prava u korist muških srodnika.³⁰¹

222. Iako sa zakonodavne tačke gledišta Vlada Kosova priznaje zajednička bračna prava na imovinu stečenu tokom braka, stvarna realizacija tih prava od strane žena suočava se sa izazovima zbog patrijarhalnih tradicija. Prema tome, dispariteti u vlasništvu nad imovinom su i dalje prisutni u 2024. godini, što potkopava napore za ekonomsko osnaživanje žena. Napori Vlade Kosova da se pozabavi ovim pitanjem kroz Administrativno uputstvo iz 2016. godine, koje podstiče zajedničku registraciju imovine bez naknade, doveli su samo do povećanja od 4 procenta imovine u vlasništvu žena. Međutim, izazovi i dalje postoje zbog nedovoljne primene postojećeg zakonodavstva, a trenutne politike treba dalje prilagoditi kako bi se postigao dublji uticaj na ostvarivanje prava žena na imovinu u praksi.

223. U 2024. godini, Vrhovni sud Kosova objavio je svoj Bilten sudske prakse sa najvažnijim slučajevima iz 2024. godine.³⁰² Posebno u jednom slučaju, Vrhovni sud navodi povredu prava na imovinu podnosioca zahteva od strane nižeg suda koji je oduzeo imovinu treće strane, a da nije dao priliku podnosiocu zahteva da bude saslušan. Obrazlažući svoju odluku, Vrhovni sud Kosova se nije pozvao samo na redovne zakonske odredbe vezane za slučaj. Takođe je pozvao na Čl. 46 Ustava, Čl. 1 Protokola br. 1 uz EKLP i praksu Evropskog suda za ljudska prava (slučaj *BMK Logjistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi protiv Slovenije*).³⁰³ Sprovođenje međunarodnih konvencija i sudske prakse ESLJP-a u domaćem sudskom odlučivanju predstavlja značajan razvoj koji treba pohvaliti jer utiče na zaštitu prava i sloboda pojedinaca na Kosovu, uključujući prava na imovinu.³⁰⁴

297 Balkan Insight (2024), [Western Powers Condemn Kosovo Land Expropriation in Serb-Populated North](#); see also Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) (2024), [Opinion no. 302\(2024\)](#), 16 April 2024.

298 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

299 OSCE (2024), [Property Rights Monitor](#).

300 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

301 Access to Justice in Eastern Europe (2024), [Renunciation of Inheritance by Kosovar Women: Desire or Injustice? A Case Law Perspective](#), authored by Detrina Alishani Sopi.

302 Supreme Court of Kosovo (2024), [Buletini i Praktikës Juridike](#).

303 Supreme Court of Kosovo (2024), [Judgment PML.No.345/2024 of the Panel on Criminal Law](#), 18 June 2024. See also the ECtHR property case referred to by the Supreme Court of Kosovo is [available on this link](#).

304 Ovde treba napomenuti da se Ustavni sud Kosova konstantno i opširno poziva na međunarodne konvencije, standarde i praksu

224. Preporuke

- Vlada Kosova treba da obezbedi da bilo koji novi zakonski okvir o verifikaciji imovine i konfiskaciji strogo poštuje ustavne garancije i međunarodne standarde ljudskih prava, posebno u vezi sa pretpostavkom nevinosti i teretom dokazivanja, kako je to izloženo u Čl. 46 Ustava i Čl. 1 Protokola br. 1 uz EKLJP;
- KPCVA treba da poboljša transparentnost i pravičnost u postupcima deložacije, osiguravajući da ranjive osobe pogođene imovinskim zahtevima dobiju adekvatne pravne remedije i alternativna rešenja stanovanja pre nego što se preduzmu izvršni koraci;
- Skupština Kosova treba hitno da preduzme mere za jačanje zakonskih zaštita prava žena na imovinu i nasledstvo, uključujući mehanizme za sprovođenje koji će se baviti patrijarhalnim praksama koje ograničavaju vlasništvo žena, i proširi inicijative kao što je zajednička registracija imovine kako bi se promovisala rodna ravnopravnost u vlasništvu imovine;
- Vlada Kosova treba da osigura da sve eksproprijacije zemljišta, posebno one na severu Kosova, strogo budu u skladu sa nacionalnim i međunarodnim pravnim standardima, da poštuju prava pogođenih vlasnika imovine i sprovedu transparentne procedure koje omogućavaju sudski nadzor i javnu konsultaciju pre nego što se odluke o eksproprijaciji finalizuju.

6.5 Kulturna prava

225. Međunarodni standardi koji prepoznaju kulturna prava kao integralna za dostojanstvo i samospoznaju pojedinaca su Čl. 22. i 27. UDLP-a. U zakonodavnom okviru Kosova, Ustav je mnogo eksplicitniji u zaštiti kulturnih prava zajednica i njihovih članova. Član 59. kaže da članovi zajednica imaju pravo da „izražavaju, očuvaju i razvijaju svoju kulturu i očuvaju suštinske elemente svog identiteta, naime svoju religiju, jezik, tradicije i kulturu”.³⁰⁵ Takođe, zajednice imaju pravo da „osnivaju udruženja za kulturu, umetnost, nauku i obrazovanje, kao i naučna i druga udruženja za izražavanje, negovanje i razvoj svog identiteta”.³⁰⁶ Kršenje kulturnih prava je shvaćeno u Rezoluciji 30/20 Saveta za ljudska prava kao pretnja „stabilnosti, društvenoj koheziji i kulturnom identitetu”.³⁰⁷ U svom vladinom programu, Vlada Kosova se obavezala da će unaprediti zakonodavni okvir za promociju kulturnog nasleđa Kosova.³⁰⁸ Ipak, važno je naglasiti da Kosovo još uvek nije integrisalo Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima kao ključni instrument svog ustavnog okvira.

226. Infrastruktura za zaštitu kulturnog i verskog nasleđa Kosova navedena je u Članu 9. Ustava Kosova. U Članu 9, kulturno nasleđe zajednica opisano je kao „integralni deo nasleđa Kosova”, a u skladu s tim, navodi se da „[...] Kosovo ima posebnu dužnost da osigura efikasnu zaštitu

Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), dok redovni sudovi Kosova nisu naročito skloni tome — iako je to ustavna obaveza prema članu 53. Ustava.

305 The Kosovo Constitution (2008).

306 The Kosovo Constitution (2008).

307 The Kosovo Constitution (2008).

308 GoK (2021), [Programi-i-Qeverise-se-Kosoves-2021-2025.pdf \(rks-gov.net\)](#).

svih lokaliteta i spomenika kulturnog i verskog značaja za zajednice”.³⁰⁹ U Zakonu br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu, obim kulturnog nasleđa definisan je kao „arhitektonsko, arheološko, pokretno i duhovno nasleđe bez obzira na vreme nastanka i izgradnje, vrstu izgradnje, korisnika, stvaraoca ili izvršioca dela”.³¹⁰

227. Neuspeh Vlade Kosova da izmeni Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu donesen 2008. godine, što je uslovljeno političkom transformacijom Kosova u Aneksu V Ahtisarijevog plana (2007), ostaje značajan problem. Izmena Zakona o kulturnom nasleđu nastavila je da bude na čekanju tokom izveštajnog perioda, bez napretka u tom pogledu. Savet za implementaciju i praćenje (IMP) i dalje ostaje jedini formalni mehanizam za dijalog između Vlade Kosova i Srpske pravoslavne crkve, a prema izveštaju Evropske komisije za 2024. godinu, IMP se sastao po prvi put od 2020. godine na vanrednoj sednici 2024. godine. Preporučeno je da se redovne sednice IMP-a ubrzo nastave.³¹¹

228. Najveći uspeh u kulturnim pravima u 2024. godini smatra se implementacija presude Ustavnog suda iz 2016. godine u vezi sa manastirom Visoki Dečani. Nakon godina uzastopnih poziva međunarodne zajednice i međunarodnih i lokalnih pravnih stručnjaka da se implementira ova konačna i obavezujuća presuda, Vlada Kosova je konačno zatražila od Kosovske katastralne agencije da registruje sporno zemljište u ime manastira Visoki Dečani.³¹² Vredno je podsetiti da je ova odluka doneta od strane Vlade Kosova nakon neformalnog pristupnog uslova postavljenog od strane tela Saveta Evrope, koji je jasno naznačio da neće biti napretka u pristupanju bez implementacije ove presude Ustavnog suda. Implementacija ove presude bila je potrebna ne samo da bi se napredovalo na putu pristupanja Savetu Evrope, već i da bi se izbeglo podrivanje etno-religijske slobode K-Srpske zajednice.³¹³

229. U 2024. godini, Skupština Kosova usvojila je Zakon br. 08/L-245 o umetnosti i kulturi. Zakon definiše opšte principe kulturnih politika na Kosovu i reguliše uslove za njihovu stvarnu implementaciju. Zakon takođe reguliše osnovna pravila za osnivanje, finansiranje, organizaciju i administraciju javnih institucija umetnosti i kulture, kako na lokalnom tako i na centralnom nivou. Međutim, prema izveštaju Evropske komisije, Kosovo još uvek mora usvojiti strategiju kulture.³¹⁴

230. Kosovo trenutno nije članica Organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), jer nije priznato kao nezavisna država od strane svih članica UN. Da bi postala članica UNESCO-a, zemlja mora prvo postati članica Ujedinjenih nacija. Iako je njen zahtev za članstvo dosledno blokiran od strane Srbije i njenih saveznika, to nije odvratilo Kosovo od nastojanja da postane član, iako bez napretka.

231. U 2024. godini nekoliko incidenata dogodilo se u vezi sa srpskim pravoslavnim i katoličkim mestima u područjima gde žive nevećinske zajednice na Kosovu.³¹⁵ Ovi incidenti uključuju provale, pokušaje provala u srpske pravoslavne crkve u Šilovu, Velikom Kruševu, Muhadžer Talinovcu, i u

309 The Kosovo Constitution (2008).

310 The Law on Cultural Heritage [The Law no 022/L-88 on Cultural Heritage](#).

311 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 39.

312 Balkan Insight (2024), [Kosovo to Implement Court Ruling Awarding Serbian Monastery Disputed Land](#).

313 CSO Report on Human Rights Situation in Kosovo in 2023.

314 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 77.

315 UN Security Council (2024), Kosovo Report of the Secretary-General 2024, pp. 12.

Lipljanu. Takođe je prijavljena krađa u katoličkoj crkvi u Zlokučanu, koja je iznova postala meta provala. Dodatni slučajevi u vezi sa verskim mestima uključuju ilegalno odlaganje otpada u pravoslavnim grobljima i na posebnim zaštićenim zonama; zapaljive grafite ispisane unutar srpske pravoslavne crkve Svete Trojice; i oštećenje krsta u pravoslavnom groblju u Orahovcu.³¹⁶

232. Preporuke

- Vlada Kosova treba da prioritetno izmeni Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu kako bi se uskladila sa međunarodnim standardima kulturnih prava i obezbedila potpuna implementacija obaveza iz Aneksa V Ahtisarijevog plana. Proces izmene Zakona treba da uključuje opsežne konsultacije sa relevantnim zainteresovanim stranama, uključujući nevećinske zajednice i stručnjake za kulturno nasleđe;
- Skupština Kosova treba da uključi Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima kao ključni instrument ljudskih prava u Ustav;
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta treba da ubrza usvajanje sveobuhvatne strategije kulture kako bi se utvrdile jasne politike za zaštitu, promociju i razvoj različitog kulturnog i verskog nasleđa Kosova. Ova strategija treba da osigura održivo finansiranje kulturnih institucija i spomenika nasleđa;
- K-policija i pravosudne vlasti treba da pojačaju mere za sprečavanje i rešavanje incidenata vandalizma, krađe i uništavanja verskih i kulturnih mesta. Organi za sprovođenje zakona treba da povećaju patrole i nadzor u područjima pod rizikom i osiguraju pravovremene istrage i krivične gonjenja odgovornih za takve postupke.

7. ODELJAK C: PRAVA SPECIFIČNIH OSOBA I GRUPA

7.1 Prava žena i rodna ravnopravnost

233. Prava žena zaštićena su različitim zakonima i propisima. U ustavnom okviru, rodna ravnopravnost prepoznaje se kao "fundamentalna vrednost za demokratski razvoj društva, koja pruža jednake mogućnosti za učešće žena i muškaraca u političkom, socijalnom, kulturnom i drugim oblastima društvenog života."³¹⁷ Pored ove odredbe, Ustav se usklađuje sa nizom međunarodnih ugovora i konvencija o zaštiti od diskriminacije na osnovu pola. Konkretno, član 22 navodi da imaju prednost direktno primenjive konvencije u odnosu na domaće zakone

³¹⁶ UN Security Council (2024), Kosovo Report of the Secretary-General 2024, pp. 12.

³¹⁷ The Kosovo Constitution (2008).

i odredbe.³¹⁸ Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena i Istanbul konvencija su direktno primenjivi ljudskopravaški instrumenti za prava žena.³¹⁹ Iako nisu eksplicitno navedene u Ustavu, zakonodavstvo Kosova prepoznaje Rezoluciju 1325 Saveta bezbednosti UN o ženama, miru i bezbednosti (Rezolucija 1325 UN).³²⁰

234. Član 24 Ustava Kosova opisuje jednakost pred zakonom kao pravo da se “ne diskriminiše na osnovu rase, boje kože, pola, jezika, religije, političkih ili drugih uverenja, nacionalnog ili socijalnog porekla, pripadnosti bilo kojoj zajednici, imovine, ekonomskog ili socijalnog statusa, seksualne orijentacije, porekla, invaliditeta ili bilo kog drugog ličnog statusa.” Ostali lokalni zakoni i propisi o rodnoj ravnopravnosti odražavaju međunarodne principe i zakonodavstvo o rodnoj ravnopravnosti i promociji prava žena. Ovo uključuje Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti, Zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije i Zakon br. 08/L-185 o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i nasilja zasnovanog na polu, koji je zamenio Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici u oktobru 2023. godine.³²¹

235. Nasilje zasnovano na polu je oblik diskriminacije prepoznat u članu 4 Zakona br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti. U skladu s tim, i javni i privatni subjekti moraju integrisati princip rodne ravnopravnosti pri planiranju, budžetiranju i implementaciji politika i programa. Ovaj zahtev odnosi se na oblasti kao što su porođaj i naknade. Zakon takođe eksplicitno zabranjuje uznemiravanje i seksualno uznemiravanje u svim kontekstima. Krivični zakonik definiše nasilje zasnovano na polu, nasilje u partnerskim odnosima i seksualno nasilje kao krivična dela, regulisanjem pravnog temelja za dodatne kazne za osobe koje budu osuđene za nasilje u porodici i seksualno nasilje, kao i prioritetizovanjem istraga i presuda za ova dela.³²²

236. Takođe, Krivični zakonik Kosova definiše i kriminalizuje silovanje, nasilje u porodici, trgovinu ljudima, seksualnu eksploataciju i zlostavljanje. Član 227 Krivičnog zakonika definiše silovanje u vezi sa pristankom u stavu 1, gde se navodi da “svako ko drugu osobu podvrgne seksualnom činu bez pristanka te osobe biće kažnjen zatvorom od dve (2) do deset (10) godina.” S druge strane, upotreba sile je navedena kao dodatna okolnost u članu 4.2, u kojem slučaju se predviđa da počinilac bude kažnjen zatvorom od pet (5) do petnaest (15) godina. Ovo definiše silovanje u smislu nedostatka pristanka, umesto zahteva za dokazivanje upotrebe sile, što je u skladu sa međunarodnim standardima. Pristanak mora biti dat dobrovoljno i kao rezultat slobodne volje osobe. Ako je pristanak odsutan ili povučen u bilo kojem trenutku, čin predstavlja silovanje.

237. Dalje, član 248 Krivičnog zakonika definiše nasilje u porodici kao “svakog ko počinu fizičko, psihološko ili ekonomsko nasilje ili zlostavljanje sa ciljem da povredi dostojanstvo druge osobe u okviru porodične veze, biće kažnjen novčanom kaznom i zatvorom do 3 (tri) godine.” Član 239 Krivičnog zakonika precizno navodi da “svako ko prisili drugu osobu da uđe u brak ili uđe u brak sa osobom za koju zna da je prisiljena da uđe u brak, biće kažnjen zatvorom od jedne (1) do osam (8) godina”, a u stavu 2 ovog člana se definiše da “kada se krivično delo iz stava 1. počinu prema detetu,

318 Notably, it is only in the case of conflict or misunderstanding that the international agreements take precedence over provisions of laws and other acts of public institutions.

319 The Istanbul Convention is formally known as the [Council of Europe convention on preventing and combating violence against women and domestic violence](#).

320 [Resolution 1325](#) affirms the impact of war on women and girls and the importance of women's full participation in conflict resolution.

321 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

322 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

počinilac će biti kažnjen zatvorom od dve (2) do deset (10) godina.” Član 165 Krivičnog zakonika takođe smatra trgovinu ljudima krivičnim delom, u kojem se navodi da “svako ko učestvuje u trgovini ljudima biće kažnjen novčanom kaznom i zatvorom od pet (5) do dvanaest (12) godina.” Eksploatacija uključuje prostituciju, pornografiju, prisilan rad, ropstvo, prosjačenje, vađenje organa ili slične prakse. Krivični zakon takođe smatra seksualno uznemiravanje krivičnim delom, gde se jasno definiše da “seksualno uznemiravanje znači bilo koji oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja seksualne prirode, s ciljem da se povredi dostojanstvo osobe ili koje povređuje dostojanstvo osobe i stvara objektivno zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće ili ponižavajuće okruženje.”³²³

238. Na nivou Saveta Evrope, rodna ravnopravnost se smatra važnim ciljem organizacije, a prioritetne oblasti intervencije jasno su definisane Strategijom rodne ravnopravnosti za period 2024-2029, a one se odnose na sledeće ciljeve: (i) sprečavanje i borba protiv rodni stereotipa i seksizma; (ii) sprečavanje i borba protiv nasilja nad ženama i devojčicama i nasilja u porodici; obezbeđivanje jednakog pristupa pravdi za žene i devojčice; (iii) postizanje uravnoteženog učešća žena i muškaraca u političkom, javnom, socijalnom i ekonomskom životu; (iv) obezbeđivanje osnaživanja žena i rodne ravnopravnosti u vezi sa globalnim i geopolitičkim izazovima; (v) postizanje rodne ravnoteže i uključivanje interseksionalnog pristupa u sve politike i mere.³²⁴ Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) je već razmatrao niz slučajeva vezanih za diskriminaciju i nasilje u porodici koji su rezultirali kršenjem odredbi Evropske konvencije o ljudskim pravima, naime, člana 2 (Pravo na život), člana 3 (Zabranjena nehumanog ili ponižavajuće postupanje) i člana 14 (Zabrana diskriminacije), člana 1 Protokola br. 12 (Opšta zabrana diskriminacije). U cilju rešavanja ponovljenog femicida na Kosovu, postoji niz relevantnih slučajeva koje je rešavao ESLJP (direktno primenljivih na Kosovo), koji se odnose na nasilje u porodici i neuspeh vlasti da zaštite žrtve usprkos ponovljenom nasilju, pretnjama smrću i postojanju mera zabrane prilaska.³²⁵

239. Institucionalni mehanizmi koji obezbeđuju implementaciju rodne ravnopravnosti kao ustavnog prava u javnim institucijama i zaštitu politika koje osiguravaju jednak pristup žena društvu i uslugama regulisani su zakonom. Agencija za rodnu ravnopravnost (AGE) je nadležno telo za praćenje lokalne implementacije međunarodnih javnih politika i sistematizaciju rodne ravnopravnosti u politikama VK. Međutim, ne postoje dovoljni podaci, izveštaji ili drugi nedavni publikacije na veb-sajtu AGE koji bi obavestili javnost o radu koji je obavljen tokom izveštajnog perioda u vezi sa unapređenjem rodne ravnopravnosti na Kosovu.³²⁶ Potrebno je da AGE poveća svoje napore u informisanju javnosti o preduzetim radnjama i merama u okviru svog mandata za podršku rodnoj ravnopravnosti na Kosovu. Obezbeđivanje transparentnosti kroz blagovremeno objavljivanje informacija takođe je ključno za poštovanje prava javnosti na pristup informacijama, garantovanog zakonom.

323 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

324 Council of Europe (2024), [Gender Equality](#); see also, Council of Europe (2024), Gender Equality Strategy [2024-2029](#).

325 Evropski Sud za Ljudska Prava (2024), [Factsheet on Gender Equality](#), gde se citiraju najvažniji slučajevi nasilja u porodici, uključujući i druge slučajeve koji se odnose na rodnu ravnopravnost.

326 See for example the [website of the Agency of Gender Equality](#) (2024), where there is a lack of relevant publications/reports to inform the public about the work of the AGE in the past two years.

240. Glavni akcioni planovi i politike na nacionalnom nivou su Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama (2022-2026)³²⁷ koja se fokusira na prevenciju, zaštitu, podršku i integrisane politike, kao i Program Kosova za rodnu ravnopravnost 2020-2024 (KPGE), koji je završen 2024. godine.³²⁸ Obaveza za razvoj KPGE kao referentne platforme za razvijanje institucionalnih akcija i strategija za implementaciju pravnog okvira navedena je u članu 11 Zakona br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti. Glavni cilj KPGE bio je "unapređenje principa rodne ravnopravnosti i postizanje mirnog, prosperitetnog i harmoničnog društva za žene i muškarce na Kosovu." U oktobru 2024, Agencija za rodnu ravnopravnost je objavila svoj finalni Izveštaj o evaluaciji Programa rodne ravnopravnosti za 2020-2024, gde je među postignućima navedeno smanjenje stope nezaposlenosti među ženama u ovom periodu.³²⁹ Agencija za rodnu ravnopravnost/ Kancelarija Premijera radi na nacrtu Programa za rodnu ravnopravnost Kosova 2025-2035, koji je strateški ključni dokument koji ima za cilj da adresira izazove i promoviše napredak u pravcu rodne ravnopravnosti u zemlji.³³⁰

241. Iako još uvek nedovoljno zastupljene, žene igraju sve važniju ulogu u donošenju odluka na Kosovu. Ombudsman Kosova (OLK) je poslao novi Zakon br. 08/L-228 o Opštim izborima Ustavnom sudu kako bi razjasnio razliku između rodne kvote od najmanje 30 procenata za Skupštinu i pravila o ravnomernoj zastupljenosti od 50 procenata koja zahteva Zakon o rodnoj ravnopravnosti. Dana 27. decembra 2024, Ustavni sud je doneo odluku u ovom slučaju, utvrdivši da član 28 (Rodne kvote) Zakona o opštim izborima nije u suprotnosti sa članom 45 (Sloboda izbora i učešća) Ustava.³³¹ Ustavni sud je pojasnio da Ustav ne sprečava nametanje afirmativnih mera potrebnih za unapređenje prava nedovoljno zastupljenih pojedinaca ili grupa koje se nalaze u neravnom položaju, omogućavajući, između ostalog, uvođenje zakonskih kvota za ravnomernu ulogu i zastupljenost rodova u političkom životu dok se ne postigne tražena ravnoteža. Međutim, Ustav ne precizira tačan procenat zakonske kvote, čime je ovo pitanje prepušteno Skupštini Kosova (AoK) na odlučivanje, na osnovu svojih političkih odluka, dok ostaje obavezana da poštuje standarde koji proizilaze iz primenljivih međunarodnih instrumenata.³³²

242. U 2024. godini, NGO Kosovski centar za studije roda (KGSC) objavila je tematsku analizu o rodnim kvotama, preporučujući modalitet "zipper kvota" kao deo političkog puta Kosova ka rodnoj ravnopravnosti.³³³ Zanimljivo, sistem "zipper kvota" teži ravnomernoj 50-50 zastupljenosti polova, ali njena stvarna implementacija zavisi od izbornih i socijalnih faktora, kako je prikazano u mnogim zemljama koje primenjuju ovaj sistem u EU. Prema praksi Ustavnog suda o kvotama, Ustav dozvoljava kvote kao afirmativne mere ka rodnoj ravnopravnosti, ali Ustavni sud ne može obavezati Skupštinu Kosova (SK) da uvede kvotu od 50 procenata ili bilo koji oblik sistema "zipper kvota" na opštim izborima, jer to nije ustavna obaveza, već politički izbor Vlade Kosova (VK) i Skupštine Kosova (SK).

243. Diskontinuiteti između politike i prakse takođe su se manifestovali u nedovoljnoj zastupljenosti žena u agendama bezbednosti i mira. Prema rezoluciji UN 1325, procesi bezbednosti i izgradnje

327 GoK (2022-2026), [National Strategy for Protection from Domestic Violence and Violence against Women \(2022-2026\)](#).

328 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

329 Agency for Gender Equality (2024), [Prezantohet Raporti përfundimtar i Programit të Kosovës për Barazi Gjinore 2020-2024](#).

330 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

331 Constitutional Court of Kosovo (2024), [case no. KO15/24, the Ombudsperson Institution – Evaluation of the constitutionality of Article 28 of Law no. 08/L-228 on General Elections in the Republic of Kosovo](#).

332 Constitutional Court of Kosovo (2024), [summary of case no. KO15/24](#).

333 Kosovo Gender Studies Center (2024), [Gender Quotas and the Debate over them](#).

mira na Kosovu zahtevaju učešće žena u pregovaračkim timovima tokom dijaloga između Kosova i Srbije.

244. Seksistički jezik i pogrdni komentari upućeni ženskim političarkama nastavili su se 2024. godine, ilustrirajući neprijateljsko okruženje koje utiče na ženske aspiracije za učešćem u javnoj političkoj sceni. NGO Kosovski pravni institut (KLI) objavio je izveštaj 2024. godine o seksističkom, rasističkom, mizoginističkom i homofobičnom jeziku koji koriste predstavnici Skupštine Kosova (SK). Izveštaj je otkrio čestu upotrebu nepristojnog i uvredljivog jezika sa diskursom koji uključuje lične napade i pogrdne uvrede koje podrivaju dostojanstvo Skupštine Kosova (SK).³³⁴

245. Uprkos formalnim obavezama za rodnu ravnopravnost, GAP Institut pokazuje da Kosovo i dalje ima značajne praznine u korišćenju podataka razvrstanih po polovima za efikasno kreiranje politika. Iako su postojali neki naponi, institucionalna ograničenja—uključujući nizak nivo svesti, ograničene kapacitete i nedostatak rodno osetljive kulture—nastavljaju da ometaju napredak. Ažurirani i sistematski prikupljeni statistički podaci o rodu i dalje su retki, posebno za budžetiranje i procenu uticaja. Takođe, Kosovo još uvek nije razvilo Indeks rodne ravnopravnosti, a iako Kosovska agencija za statistiku objavljuje podatke razvrstane po polovima, oni se retko dalje razrađuju po etnicitetu, geografiji ili drugim ključnim varijablama.³³⁵

246. GAP Institut takođe naglašava finansijske prepreke kao glavni izazov za preduzetnice i preduzetnice iz nevećinskih zajednica. Rodni stereotipi i dalje postoje, posebno u tradicionalno ženskim sektorima kao što su prehrambena industrija i maloprodaja, gde patrijarhalni normativi i porodična interferencija ometaju rast. Etnička pripadnost, međutim, ima mali uticaj na poslovni uspeh. U nekim slučajevima, žene osećaju potrebu da uključe muške partnere kako bi izbegle uznemiravanje ili isključivanje. Dok neka preduzeća prijavljuju da su dobila pomoć države, preduzeća u vlasništvu nevećinskih zajednica nikada nisu imala koristi od vladine pomoći.³³⁶

247. Međutim, NGO KGSC navodi da, uprkos kriminalizaciji seksualnog uznemiravanja na radnom mestu u zakonodavstvu Kosova, pojava seksualnog uznemiravanja u privatnom sektoru nije dovoljno adresirana. Seksualno uznemiravanje na radnom mestu često vrše osobe na visokim pozicijama koje koriste svoju autoritet da utiču na ključne odluke koje oblikuju karijere zaposlenih i vrše kontrolu i moć nad njihovim žrtvama. S druge strane, žrtve na Kosovu često su u ranjivim pozicijama bez prava odlučivanja i radne sigurnosti. Prema KGSC, 64 procenta zaposlenih žena u privatnom sektoru smatra da je seksualno uznemiravanje rasprostranjeni fenomen, dok samo 10 procenata tvrdi da su imale iskustva sa seksualnim uznemiravanjem.³³⁷

248. U novembru 2024, NGO GLPS objavila je izveštaj koji je otkrio da je u slučajevima nasilja u porodici i nasilja zasnovanog na polu, 79 procenata prijavljenih žrtava bile žene. Pored toga, 71,9 procenata žrtava nije imalo pravnu pomoć tokom sudskih postupaka, što otkriva značajne praznine

334 KLI (2024), [Kuvendi i dështimeve: Raport i monitorimit të punës së Kuvendit të Kosovës për vitin 2023](#)

335 GAP (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

336 GAP (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

337 GAP (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

u pristupu pravdi za preživeli.³³⁸ Na osnovu ove studije, sudovi su u 98,2 procenata slučajeva našli optužene krivima; međutim, odgovarajuće kaznene politike nisu primenjene jer dominira primena alternativnih kazni, dok se u 50 procenata presuda ne spominje da li su počinioci bili recidivisti.³³⁹

249. Takođe, NGO KGSC napominje da, prema oceni Saveta Evrope³⁴⁰, Kosovo je napredovalo u rešavanju nasilja nad ženama, usklađujući svoje zakonske i političke okvire sa Istanbulskom konvencijom kroz inicijative kao što je Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama (2022-2026). Međutim, izazovi i dalje postoje, uključujući nedovoljnu obuku za profesionalce, neravnomerne procene rizika, nedostatak specijalizovane podrške za žrtve seksualnog nasilja i prisilnog braka, kao i nedovoljnu pažnju na dugoročne ekonomske i psihološke posledice nasilja nad ženama.³⁴¹

250. Što se tiče politika i pravnog okvira za eliminaciju štetnih tradicionalnih praksi poput ženske genitalne mutilacije, ranog ili prisilnog braka i ubistava iz časti, NGO KGSC ističe da član 180 Krivičnog zakonika kriminalizuje žensku genitalnu mutilaciju, a član 239 kriminalizuje prisilni brak. Krivični zakonik Kosova je značajno usklađen sa Istanbulskom konvencijom. Kriminalizacija ubistva iz časti može se izvesti iz člana 173 Krivičnog zakonika. Kosovo je nacrtao sveobuhvatan pravni i politički okvir za rešavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama (2022-2026). Takođe su preduzete mere za imenovanje specijalizovanih jedinica za sprovođenje zakona, tužilaca ili civilnih sudija koji se bave slučajevima nasilja u porodici.³⁴²

251. Takođe, Državni protokol za postupanje sa slučajevima seksualnog nasilja fokusira se na standardizovanje "neophodnih radnji za kontinuiranu, sveobuhvatnu i odgovornu reakciju, za identifikaciju, zaštitu, lečenje, dokumentaciju, upućivanje, održivo osnaživanje i reintegraciju žrtava/survivora seksualnog nasilja, kroz neposredne i profesionalne intervencije odgovarajućih institucija."³⁴³

252. Dana 29. avgusta 2024, NGO Kosovska ženska mreža (KWN) poslala je otvoreno pismo ministru pravde, tražeći da se obezbedi da predstojeći budžet države bude budžet sa rodno odgovornim pristupom, fokusiran na rešavanje potreba za rodnom ravnopravnošću. U tom smislu, NGO KWN je posebno preporučila da se obezbedi adekvatno finansiranje za implementaciju Državnog protokola za tretman slučajeva seksualnog nasilja.³⁴⁴ U 2024. godini, Ministarstvo pravde je najavilo osnivanje referalnog centra posvećenog rešavanju slučajeva seksualnog nasilja u okviru Instituta za sudsku medicinu. Ovaj centar, prvi tog tipa u regionu, ima za cilj pružanje sveobuhvatnih usluga, uključujući prikupljanje dokaza, preglede i psihološku podršku za žrtve.³⁴⁵

253. Prema poslednjem izveštaju K-policije objavljenom za 2024. godinu, došlo je do povećanja broja prijavljenih slučajeva nasilja u porodici tokom 2024. u poređenju sa 2023. godinom, sa

338 GLPS (2024), [Institutional treatment of domestic violence cases in 2024](#).

339 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

340 Council of Europe, [Assessment of the alignment of Kosovo's laws, policies and other measures with the standards of the Istanbul Convention](#).

341 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

342 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

343 [Protokolli Shtetëror për Trajtimin e Rasteve të Dhunës Seksuale](#)

344 KWN (2024), [Towards a more gender-responsive 2025 Kosovo Budget](#)

345 Telegrafi (2024), [For the first time in Kosovo and the region, a referral center for cases of sexual violence will be opened in IML](#)

2,959 prijavljenih slučajeva nasilja u porodici 2024. godine, u poređenju sa 2,638 slučajem u 2023. godini.³⁴⁶ NGO KGSC je primetila da se tokom 2024. godine u Kosovu mogla primetiti povećanja stope prijavljivanja incidenata nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici, seksualno nasilje i nasilje zasnovano na polu. Kosovo je zabeležilo povećanje od 6 procenata u prijavljenim slučajevima u poređenju sa 2023. godinom. Kako se vlasti bore da se nose sa sve većim brojem prijava nasilja u porodici, u decembru 2024. K-policija je pokrenula novi sistem za praćenje počinilaca nasilja u porodici pomoću elektronskih narukvica.³⁴⁷

Tabela 2. Slučajevi nasilja u porodici od 2019. do 2024. godine³⁴⁸

Godina	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Broj slučajeva nasilja u porodici	1,915	2,069	2,200	2,273	2,638	2,959

254. Kosovo ima osam licenciranih sigurnih kuća posvećenih podršci žrtvama nasilja u porodici, pružajući osnovne usluge poput smeštaja, psihološke podrške i pravne pomoći. Po sigurnoj kući može se smestiti u proseku 15 osoba (uključujući decu), ali većina sigurnih kuća nudi i dodatne krevete za hitne situacije. Maksimalni period boravka je šest meseci; međutim, ako sigurna kuća nije sigurna i žrtva nema drugo mesto gde može da ide, može biti premeštena u drugu sigurnu kuću ili ostati u istoj sigurnoj kući nakon šest meseci uz prethodni dogovor sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i komunikacija.³⁴⁹

255. Iako trendovi pokazuju da nasilje u porodici raste, ukupan broj incidenata verovatno je nedovoljno prijavljen. U kontekstu patrijarhalnih normi, žene doživljavaju sveobuhvatan strah od svojih partnera i porodica da prijave počinioce policiji. Drugi faktori uključuju nedostatak nasledstva i finansijsku nesigurnost.

256. Tokom poslednja četiri izveštajna perioda (2021-2024), femicid je postao duboko ukorenjen problem u društvu Kosova, što odražava upornost zabrinjavajućih društvenih trendova. Godina 2024. zabeležila je 3 slučaja femicida. Podaci otkrivaju veoma zabrinjavajući trend sa najmanje 58 žena ubijenih na Kosovu od 2010. godine, pretežno od strane muškaraca, uključujući muževe, očeve i sinove.³⁵⁰ U roku od pet dana u aprilu 2024. godine, dve mlade K-Albanke (Erona Cakolli i Gjyljeta Ukellaj) ubijene su od strane svojih bivših muževa u otežanim okolnostima, što je izazvalo javne proteste. Predsednik Kosova proglasio je 17. april 2024. za dan žalosti, "u sećanje na sve žene i devojke ubijene na Kosovu kao rezultat nasilja zasnovanog na polu".³⁵¹ Ljudska prava mreža

346 Ministry of Justice (MoJ 2024), [databaza për evidentimin e rasteve të dhunës në familje](#).

347 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

348 Ministry of Justice (MoJ 2024), [databaza për evidentimin e rasteve të dhunës në familje](#).

349 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

350 Gazeta INFOKUS (2024), [Familja vendi më i rrezikshëm për gratë : 58 gra u vranë për 14 vite në Kosovë, 3 prej tyre vetëm në vitin 2024](#).

351 President of Kosovo (2024), [Presidentja Osmani e shpallë të mërkuren ditë zie shtetërore](#).

(HRN) je takođe izdala saopštenje izražavajući duboku tugu zbog ubistva mladih žena, pozivajući odgovorne institucije da brzo i profesionalno reše slučajeve femicida. Femicid bi trebalo da se tretira kao nacionalna vanredna situacija od strane institucija Kosova ako je cilj da se okonča ciklus nasilja zasnovanog na polu.³⁵²

257. Kao odgovor na ova dva tragična slučaja femicida, Tužilaštvo je brzo delovalo podnošenjem optužnica protiv optuženih. Jedan od optuženih, Edmond Lajqi, bivši muž Gjyljete Ukellaj, osuđen je na doživotnu kaznu zatvora nakon što je prihvatio optužbe za ubistvo. U avgustu 2024. godine, desio se treći tragičan femicid u Gračanici, gde je K-Srpkinja preminula u bolnici dva dana nakon što je zadobila teške povrede koje je naneo njen muž.³⁵³

258. Tri slučaja femicida koja su se dogodila 2024. godine izazvala su javnu uzbunu i proteste, jer su ukazala na neuspeh K-policije i drugih odgovornih institucija da zaštite žrtve nasilja u porodici. Protesti su predvodile organizacije za prava žena, različite NVO, aktivisti i preživele žrtve nasilja, koje su zahtevale da vlada preduzme mere kako bi rešila pitanje bezbednosti svih žena na Kosovu i nasilja zasnovanog na polu u regionu.³⁵⁴ Ovi protesti su ponovo ukazali na potrebu za proaktivnijim stavom javnih institucija u zaštiti žena ugroženih od strane počinilaca nasilja. Sudije i tužioci još uvek nisu dovoljno obučeni da upravljaju slučajevima na odgovarajući način, često ne primenjujući zakonski okvir pravilno. Verbalni napadi i diskriminatorski jezik prema ženama na javnim funkcijama, kao što su članice Skupštine, i dalje su prisutni u 2024. godini.³⁵⁵ U junu 2024. godine, Ministarstvo pravde Kosova započelo je izradu prvog Zakona protiv femicida. Inicijativa ima za cilj jasno definisanje femicida u zakonodavnim okvirima, kao i uvođenje strožih mera za prevenciju, procesuiranje i zaštitu žrtava.³⁵⁶

259. Nakon denuncijacija 27 studenata sa Medicinskog fakulteta zbog seksualnog uznemiravanja od strane profesora Xhevat Krasniqi, NVO YIHR KS i 41 druga civilna društva poslala su Otvoreno pismo (tadašnjem) rektoru Univerziteta u Prištini, gospodinu Qerimu Qerimiju. Kroz ovo pismo, NVO su tražile hitnu reakciju rektora kako bi se adresirali ovi ozbiljni slučajevi, odmah suspendovanjem profesora do okončanja slučaja. NVO su naglasile da mora postojati nulta tolerancija za seksualno uznemiravanje u obrazovnim institucijama. Svako ko prećuti ovakve zločine, zapravo, sarađuje sa počinioem i amnestira seksualne zločine unutar Univerziteta u Prištini.³⁵⁷

260. U 2024. godini, Centar za savetovanje, socijalne usluge i istraživanje SIT realizovao je studiju pod nazivom "Nasilje zasnovano na polu kroz objektiv Gen Z", koja se fokusirala na stavove mladih muškaraca na Kosovu. Studija je pokazala da značajan deo mladih muškaraca nije prepoznao kontrolišućeg ponašanja prema partnerkama kao oblik nasilja. Dodatno, istraživanje je identifikovalo preovlađujuće verovanje među ovim muškarcima da određeni uslovi mogu opravdati ili racionalizovati nasilje zasnovano na polu. Zabrinjavajuće je da je veliki broj ispitanika iz Gen Z saglasan sa izjavom da "muškarci imaju pravo da disciplinuju žene za 'neprikladno' ponašanje" (38 procenata).³⁵⁸

352 HRN (2024), [Another case of FEMICIDE in Kosovo!](#)

353 Nacionale (2024), 2024: [Edhe një vit i përgjakshëm me vrasje të grave](#); Albanian Post (2024), [Vrasja e gruas në Graçanicë, protestohet kundër dhunës e femicidit](#).

354 Sinjali (2024), [Protestohet në Graçanicë kundër femicidit dhe dhunës ndaj grave](#).

355 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 36.

356 Kallxo.com (2024), [Ministria e Drejtësisë iniciu hartimin e Projektligjit kundër femicidit](#).

357 YIHR KS (2024), [Open Letter to the Rector of the University of Prishtina, Mr. Qerim Qerimi](#).

358 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024. See also, SIT (2024), [Gender-Based Violence \(GBV\) through the Lenses of Gen-Z](#).

261. NVO KGSC napominje da dostupnost hitne kontracepcije, bezbednog abortusa i STI profilakse na Kosovu ostaje nejasna. Prema izveštaju NVO KWN, hitna kontracepcija se pominje kao tehnički dostupna, ali dostupnost je otežana zbog ograničenog javnog znanja i neujednačene snabdevenosti apoteka i zdravstvenih ustanova.³⁵⁹

262. Preporuke

- Inspektorat za rad treba poboljšati propise na radnom mestu kako bi se bavili seksualnim uznemiravanjem, naročito u privatnom sektoru, gde je ono nedovoljno prijavljeno;
- Skupština Kosova treba da kriminalizuje femicid kao posebnu i otežanu krivičnu sankciju, sa obaveznim minimalnim kaznama i pojačanim sankcijama;
- Skupština Kosova treba da usvoji obavezujući Kodeks parlamentarne etike sa specifičnim odredbama koje zabranjuju seksizam, rasizam i mizoginistički jezik, sproveden nezavisnim disciplinarnim mehanizmom sa ovlašćenjima za sankcionisanje.

7.2 Prava dece

263. Konvencija UN o pravima deteta (CRC), koja definiše decu kao osobe mlađe od 18 godina, direktno se primenjuje na Kosovu prema članu 22. Ustava i nadmašuje domaće zakone i aktove vlade. Ova konvencija, međutim, još uvek nije dovoljnu primenjena od strane sudija i tužilaca, kako je to predviđeno čl. 22 Ustava Kosova.³⁶⁰ Zaštita prava dece kao temeljni stub demokratskog razvoja Kosova definisana je u članu 50 Ustava. Ovaj član stavlja naglasak na dobrobit dece, jednakost i zaštitu od zlostavljanja, nasilja i bilo kog oblika eksploatacije. U skladu sa međunarodnim standardima, primarna zakonodavna osnova nedavno je dopunjena Zakonom br. 06/L-084 o zaštiti dece. Ovaj zakon štiti decu od različitih oblika fizičkog, mentalnog i emocionalnog zlostavljanja, zanemarivanja i eksploatacije u svim društvenim sferama, od ustanova za brigu o deci, preko javnih objekata do doma.

264. Zakonski okvir Kosova o pravima deteta uglavnom je u skladu sa pravom EU i međunarodnim standardima, ali je primena još uvek ograničena. Od ukupno 17 administrativnih instrukcija predviđenih Zakonom o zaštiti dece, sve su sada odobrene, ali sa značajnim i zabrinjavajućim kašnjenjem.³⁶¹ Prema podacima NVO Terre des Hommes Kosovo, osim napretka zakonodavnog okvira 2024. godine, ne može se reći da je bilo kakav suštinski napredak u primeni ovog okvira. Iako je došlo do određenih napora da se primena poboljša u nekim oblastima, a javne institucije su obratile nešto više pažnje, na nivou uticaja – nema pozitivnih promena koje bi se mogle istaknuti.³⁶²

265. Institucionalni mehanizmi koji garantuju sprovođenje zakonodavstva i uključuju mehanizme učešća dece definišu se Zakonom br. 06/L-084 o zaštiti dece.³⁶³ Oni uključuju Međuministarski

359 KGSC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

360 UNHCR (1989), [Convention on the Rights of the Child](#).

361 Terre des Hommes Kosova (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

362 Terre des Hommes Kosova (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

363 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

komitet za prava deteta, koji funkcioniše u okviru Kancelarije premijera, kroz Kancelariju za dobro upravljanje, i druge mehanizme na centralnom i lokalnom nivou.³⁶⁴ Strategija za prava deteta i Akcioni plan (2019-2023)³⁶⁵ više nisu na snazi i tokom izveštajnog perioda nije usvojena specifična Strategija za prava deteta. Međutim, 2024. godine, MKOS je objavio svoju Državnu strategiju za mlade (2024-2032)³⁶⁶, koja se odnosi na pitanja vezana za prava dece, iako mnogo manje nego što bi to činila specifična strategija za prava deteta. Glavni nalazi Državne strategije za mlade (2024-2032) koji se odnose na prava deteta su sledeći: (i) 88 odsto dece sa invaliditetom ne pohađa školu; (ii) stopa upisa u osnovne škole među K-Romima, K-Aškalijama i K-Egipćanima je 84 odsto u poređenju sa 100 odsto celokupne populacije, dok je stopa u srednjim školama 63 odsto i 31 odsto u višem obrazovanju.³⁶⁷ Ovaj nedostatak strateških ciljeva i planova za poboljšanje prava deteta na Kosovu znači da postoji potreba da se usvoji specifična Strategija za prava deteta.

266. U 2024. godini, formirano je Odeljenje za zaštitu dece unutar Ministarstva pravde. Preporučuje se da ovo odeljenje bude potpuno operativno i da bude popunjeno kvalifikovanim osobljem kako bi efikasno obavljalo svoje odgovornosti.³⁶⁸

267. Potpuna implementacija Zakona o zaštiti dece i dalje je na čekanju, prevencija i dalje nije ključni element usluga zaštite dece, a inicijative poput besplatne dečje linije za pomoć i sigurna kuća za zaštitu dece, kako je predviđeno Zakonom, još nisu uspostavljene. Isto važi i za Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama br. 08/L-255, prema Save the Children Kosova/o. Najnovija analiza situacije u vezi sa pravima deteta od strane Save the Children Kosova/o otkriva osnovne prepreke, uključujući nedostatak preventivnih i dugoročnih integracionih usluga, fragmentisan sistem pružanja usluga, nizak stepen prijavljivanja u nasilnim situacijama, ograničene ljudske i infrastrukturne kapacitete i zabrinutost zbog finansijske održivosti usluga zaštite dece.

268. Najnoviji izveštaj KOMF-a objavljen u oktobru 2024. godine otkriva sledeće podatke: (i) 30 odsto stanovništva na Kosovu čine deca; (ii) iznos socijalne pomoći varira od 70 do 250 evra mesečno; (iii) postoji 36.633 dece korisnika socijalne pomoći; (iv) 46.000 dece je koristilo 20 evra mesečno i oko 344.000 dece koristilo je 10 evra mesečno; (v) prosečan broj slučajeva po službeniku za socijalne usluge je oko 250 slučajeva godišnje; (vi) jedini smeštaj za decu na nacionalnom nivou je zatvoren zbog nedostatka finansiranja; (vii) 634 dece je bez roditeljskog staranja; (viii) 564 slučajeva incidenata u školama i okolini; (ix) samo 45 slučajeva nasilja u školama prijavljeno od strane škola SMIA; (x) 335 dece žrtava nasilja u porodici primilo je usluge iz skloništa; (xi) 194 slučajeva maloletnih lica u sukobu sa zakonom ispod 14 godina; (xii) 1.867 krivičnih prijava maloletnih izvršilaca krivičnih dela; (xiii) 124 slučaja smrti novorođenčadi; (xiv) jedan školski psiholog ili pedagog radi sa oko 1.400 dece, dok je samo 7 psihijatar za decu u javnim institucijama; (xv) samo 54 predškolske/vrtačke ustanove u javnom sektoru, sa 10 opština koje nemaju javne predškolske ustanove.³⁶⁹

269. Godina 2024. bila je godina finansijske krize koja je pogodila licencirane organizacije koje se bave pravima dece i pružaju socijalne usluge, prema NVO Terre des Hommes. To je zato što su

364 Terre des Hommes Kosova (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

365 OGG website (2025), [strategy on the rights of the child 2019-2023](#)

366 MCYS (2024), [State Strategy on Youth 2024-2032](#).

367 MCYS (2024), [State Strategy on Youth 2024-2032](#).

368 Terre des Hommes Kosova (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

369 KOMF (2024), [Report card: What is Kosovo's overall score for child care?](#)

mnoga donatorska sredstva, naročito EU programi koji su podržavali pružanje socijalnih usluga, prekinuta. Ministarstva i drugi akteri nisu imali potrebne finansijske kapacitete da pokriju jaz koji je nastao zbog nedostatka sredstava. Kao rezultat toga, mnoge organizacije su morale smanjiti nivo svojih usluga ili ih potpuno ukinuti, što je dovelo do zatvaranja dve organizacije (jedna od njih bila je specijalizovana za smeštaj dece bez roditeljskog staranja i raznih žrtava nasilja). Opštine su nudile malo ili nikakvu podršku, dok je vladin fond od 1,5 miliona bio nedovoljan da pokrije potrebe.³⁷⁰

270. Prema Young Voices 2024, dok je značajna većina dece (94 odsto) svesna prava dece, a 68 odsto je upoznato sa Konvencijom UN o pravima deteta, stvarno učešće u upravljanju i javnim konsultacijama ostaje alarmantno nisko. Samo 9 odsto dece je izjavilo da je učestvovalo u bilo kojoj javnoj konsultaciji koju je organizovala njihova opština ili vlada u poslednje dve godine. To ukazuje na značajan jaz između svesti o pravima i aktivnog angažovanja u donošenju odluka. Uprkos tome, postoji snažna želja među decom za većim učešćem. Impresivnih 83 odsto izrazilo je želju za većim uticajem, moći i mogućnostima da iznesu svoje mišljenje o pitanjima koja se tiču njih i njihovih vršnjaka. Takođe, 64 odsto dece je pokazalo interesovanje da prisustvuje javnim konsultacijama, što ukazuje na spremnost za angažman ako im se pruži prilika.³⁷¹

271. Diskusija sa decom iz grupa Respect Our Rights (ROR), Hëna Group i Um za Decu koji su bili konsultovani tokom sprovođenja Young Voices 2024, istakla je ključne nedostatke u javnim konsultacijama. Mnoga deca su kritikovala ove forume kao neprijateljske prema deci ili nedovoljno angažujuće. Napomenuli su da struktura ovih konsultacija često ne uzima u obzir školske rasporede i može biti previše formalna, što otežava razumevanje diskusija. Jedna 17-godišnja devojka je izjavila: "Čak i ako učestvujemo, izražavanje našeg mišljenja nema uticaja na donosiocje odluka", naglašavajući povezanost između učešća dece i stvarnog uticaja na politiku. Iako nisu uočene značajne razlike između polova u stopama učešća, starija deca imaju veću uključenost. Uprkos ovim preprekama, 64 odsto dece je izrazilo želju da prisustvuje takvim konsultacijama, sa 70 odsto devojčica i 55 odsto dečaka koji su pokazali interesovanje za učešće.³⁷²

272. Kosovo ima zakonski okvir za rešavanje maloletničke delikvencije koji osigurava zaštitu prava dece u sukobu sa zakonom i promoviše njihovu rehabilitaciju i reintegraciju u društvo. Prema Zakonu 06/L-006 o maloletničkoj pravdi, deca koja čine krivična dela podvrgnuta su drugačijim postupcima i sankcijama u odnosu na odrasle.

273. Deca su i dalje podložna nasilju, zanemarivanju, zlostavljanju, eksploataciji i trgovini, navodi NVO Terre de Hommes. Nasilje i telesno kažnjavanje i dalje se prihvataju kao društveno prihvatljive disciplinske mere na Kosovu, uz ograničene programe ili usluge koje podržavaju pozitivno roditeljstvo i dobrobit dece. Identifikacija i prijavljivanje dece u nasilnim situacijama ostaje veliki izazov, čak i unutar institucija uprkos zakonskim obavezama. Fragmentisan sistem zaštite dece dovodi do izolovanih, nekoordinisanih usluga koje nemaju multidisciplinarni pristup za efikasno rešavanje nasilja. Prepreke u pristupu uslugama i dalje postoje, posebno za decu sa

370 Terre des Hommes Kosova (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

371 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

372 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

invaliditetom, zbog ograničenih ljudskih resursa, specijalizovanih usluga i fragmentiranih usluga, što često dovodi do ponovnog viktimizovanja. Trenutni sistem socijalne zaštite na Kosovu, iako pruža finansijsku pomoć, ne zadovoljava adekvatno raznovrsne potrebe ranjivih porodica i dece. Mnoge porodice i deca su isključeni zbog diskriminacionih kriterijuma, a šema socijalne pomoći funkcioniše gotovo nezavisno od socijalnih usluga, što ograničava njen ukupni uticaj.³⁷³

274. Save the Children Kosova/o naglašava da digitalna era uvodi rizike koji moraju biti pažljivo upravljani, kao što su izloženost neprimerenom sadržaju, cyberbuling i narušavanje privatnosti. U vezi sa rizicima vezanim za probleme u digitalnoj sferi, postoji nedostatak postojećih mehanizama za prijavu, kao što su telefonske linije i drugi alati za prijavu, koji služe kao kontakt tačke za decu i druge potencijalne žrtve koje žele da prijave seksualno zlostavljanje ili eksploataciju, sa posebnim fokusom na online zlostavljanje dece. Izveštaj Young Voices 2024 pokazuje da 78% dece smatra da je nasilje u njihovim školama vrlo ili umereno prisutno. Deca dalje identifikuju TikTok (78%), Snapchat (57%), školske i javne prostore (52%), Instagram (45%) i Facebook (28%) kao mesta gde nasilje često ili uvek dolazi do izražaja.³⁷⁴

275. U julu 2024. godine, VK je predstavio novi program za dečje dodatke, kroz koji majke sa jednim ili dva deteta dobijaju 20 EUR mesečno po detetu, dok majke sa tri ili više dece dobijaju 30 EUR mesečno po detetu.³⁷⁵ U decembru 2024. godine, GoK je dodelio sredstva za jednokratne dodatke u iznosu od 100 evra za svu decu i penzionere.³⁷⁶ Međutim, prema analizi Radija Slobodna Evropasprovedenoj 2024. godine u vezi sa dečjim dodacima, određene zajednice (poput K-Roma, K-Egipćana i K-Aškalija) imaju veće poteškoće u ostvarivanju ovih prava zbog nekoliko faktora, naime, neregistrovanja u civilnim knjigama kosovskih institucija, nesposobnosti za čitanje i pisanje i poteškoća u korišćenju tehnologije za online prijavu.³⁷⁷ Međutim, prema Institutu za razvoj socijalnih politika, postoji potreba za osnivanjem kancelarije ili imenovanjem službenika koji mogu pomoći zajednicama i osobama koje žive u udaljenim mestima sa procedurama prijave.³⁷⁸

276. Efikasnost usluga zaštite dece je posebno izazovna za marginalizovane grupe, uključujući decu iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, kao i decu sa invaliditetom. Ove zajednice doživljavaju višeslojnu diskriminaciju, što pogoršava njihove ranjivosti i ograničava pristup uslugama zaštite. Sistematske neefikasnosti unutar sistema maloletničke pravde, posebno u sprovođenju mera diverzije, dalje naglašavaju oblasti koje je potrebno poboljšati kako bi se osiguralo da marginalizovana deca dobiju adekvatnu zaštitu i podršku.³⁷⁹

277. Sistem socijalnih usluga na Kosovu i dalje je preopterećen, slabo finansiran i nesposoban da se nosi sa sve većim zahtevima ljudi u potrebi i ranjivim grupama. Usvajanje novog Zakona br. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama smatra se dobrim razvojem, jer garantuje pružanje usluga višeg kvaliteta, prema NVO Terre Des Hommes. Najkritičniji problem ostaje implementacija zakona u vezi sa radom Centra za socijalni rad. Ovo je glavna institucija sa jasnim mandatom za zaštitu dece. Međutim, ovi centri pate od nedostatka ljudskih i finansijskih resursa, te im je potrebna

373 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

374 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

375 Kallxo (2024), [Rriten shtesat për fëmijë, Kurti prezanton skemën e re të pagesave](#).

376 Monitor (2024), [Qeveria e Kosovës ndan nga 100 euro shtesa për pensionistë e fëmijë](#).

377 Radio Evropa e Lirë (2024), [Shtesat për fëmijë: Kush fiton e kush humb?](#)

378 Radio Evropa e Lirë (2024), [Shtesat për fëmijë: Kush fiton e kush humb?](#)

379 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

obuka i bolje profilisanje socijalnih radnika. Na primer, jedan socijalni radnik se bavi obradom svih kategorija, bilo da su to deca, odrasli, stariji ljudi, i nisu specijalizovani za specifične kategorije koje takođe imaju specifične potrebe. NVO Terre des Hommes ponovo preporučuje da svaki centar za socijalni rad imenuje posebnu osobu koja se bavi isključivo dečjim pitanjima. Kvalitet pružanja usluga biće bolji ako ove osobe budu profilisane da rade sa specifičnim kategorijama, a ne sa svim kategorijama istovremeno.³⁸⁰

278. Eksploatacija dece kroz rad i prosjačenje i dalje se dešava u 2024. godini. Prema izveštaju EU komisije, oko 9% dece je uključeno u rad, od kojih 5,6% u opasnim uslovima, što je problem koji je uglavnom prisutan među zajednicama Roma i Aškalija.³⁸¹ Kosovo i dalje nema specijalizovane opštinske usluge za zaštitu dece koja se bave radom. Većina dece koja rade u opasnim uslovima nije uključena u sistem zaštite i ne prima usluge. Siromaštvo se smatra glavnim razlogom zbog kojeg su ova deca prisiljena da prose po ulicama Kosova. Sličan problem pogađa dečje žrtve ljudske trgovine, uz velike izazove u njihovoj identifikaciji i odsustvo dugoročnih programa reintegracije.³⁸²

279. Deca sa invaliditetom suočavaju se sa dodatnim izazovima, često morajući da putuju u veće gradove kako bi dobila osnovne usluge zbog nedostatka lokalnih resursa. Slično tome, Zakon 03/L-022 o materijalnoj podršci porodicama dece sa invaliditetom priznaje pravo na materijalnu naknadu samo za decu sa trajnim fizičkim, mentalnim i senzornim invaliditetom, koji su potpuno nesposobni da obavljaju svakodnevne aktivnosti bez pomoći druge osobe, čime se isključuje većina dece sa invaliditetom.

280. Određene usluge, poput hraniteljstva za decu bez roditeljskog staranja, nisu dostupne u svim opštinama, uprkos zakonskim obavezama da svaka opština uspostavi tri hraniteljske porodice. Mnoge opštine nisu ispunile ovaj zahtev, a specijalizovane hraniteljske porodice koje mogu da reše specifične potrebe (kao što su deca sa invaliditetom) nedostaju, što dovodi do značajnih praznina u pristupu uslugama i njihovom kvalitetu.³⁸³

281. Deca iz nevećinskih zajednica nalaze se u najranjivijem položaju u društvenim, ekonomskim i kulturnim aspektima. Nejednakosti u pristupu osnovnoj zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i kulturi i dalje su prisutne, delimično jer su zajednice K-Roma i K-Aškalija stalno diskriminisane. Javne institucije nisu dovoljno pomerile zakonodavne odredbe ka socijalnim akcijama i programima inkluzije.³⁸⁴ Uprkos određenim poboljšanjima tokom izveštajnog perioda, deca iz ranjivih grupa i zajednica koje nisu u većini i dalje su marginalizovana kada je reč o obrazovnim prilikama, naročito deca iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Neka obrazovna centra su zatvorena zbog njihove velike zavisnosti od spoljnog finansiranja, a MONTI mora osigurati da ova centar nastave sa radom i da im obezbede potrebne ljudske i finansijske resurse.³⁸⁵

380 Terre des Hommes Kosova (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

381 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 73.

382 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

383 Save the Children Kosova/o (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

384 Kosovo 2.0, [Poor help to the poor](#).

385 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 74.

282. Fenomen ranih brakova i dalje je rasprostranjen i utiče na živote i obrazovanje dece na Kosovu, posebno među zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana.³⁸⁶ Prema izveštaju EU o Kosovu, VK je pokazao posvećenost uspostavljanjem međuinstitucionalne radne grupe za prevenciju ranih brakova među zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana.³⁸⁷

283. U oktobru 2024. godine, UNICEF na Kosovu objavio je ekskluzivni izveštaj o efektima klimatske krize na prava dece na Kosovu.³⁸⁸ Analiza otkriva složene i alarmantne opasnosti povezane sa klimatskim i ekološkim faktorima koji prete sigurnosti, zdravlju i ukupnom blagostanju dece. Sve regije Kosova ocenjene su sa “visokim” ili “izuzetno visokim” u pogledu ukupne izloženosti ekološkim opasnostima, što čini decu na Kosovu “jednima od najizloženijih klimatskim ekstremima u Evropi”, što je još više pogoršano visokim nivoima ranjivosti usled siromaštva. Glavni uzroci smrti među decom i dalje su usko povezani sa klimatskim promenama i životnom sredinom, sa nižim respiratornim infekcijama koje su pogoršane ekstremnim temperaturama, zagađenjem vazduha i nedostatkom pristupa sigurnoj vodi. Ovi izazovi akcentuju hitnu potrebu za koordinisanim akcijama u cilju zaštite nacionalnih resursa Kosova i obezbeđivanja održive budućnosti za najmlađe građane zemlje.³⁸⁹

284. Preporuke

- Vlada Kosova treba da pozicionira prava dece kao politički prioritet, osiguravajući da politike, budžeti i strategije u svim sektorima integrišu pristup koji je fokusiran na dete;
- Treba uložiti veće napore u jačanje učešća dece u donošenju odluka na nacionalnom i lokalnom nivou. To uključuje kreiranje sigurnih, značajnih i strukturiranih prilika za decu i grupe koje vode deca da izraze svoja mišljenja, osiguravajući da budu konsultovani putem mehanizama prijateljskih prema deci i garantujući da se njihova mišljenja zaista uzimaju u obzir u procesima donošenja politika i odluka;
- Ministarstvo pravde treba da poveća budžetske alokacije za socijalne i porodične usluge na centralnom i lokalnom nivou, uključujući programe zaštite dece, kako bi obezbedilo održivo i visokokvalitetno pružanje usluga;
- Ministarstvo pravde treba da ojača sprovođenje Zakona o zaštiti dece uspostavljanjem sigurnih kuća za zaštitu dece;
- Kancelarija za dobru upravu treba da obezbedi pravilnu implementaciju besplatne telefonske linije za decu, osiguravajući efikasno prijavljivanje i odgovor na nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje i trgovinu ljudima;
- Vlada Kosova treba da razvije sveobuhvatnu Strategiju za osnaživanje porodica kako bi se rešavali ekonomski i socijalni izazovi, osiguravajući jednak pristup uslugama podrške i unapređujući blagostanje porodica;
- Skupština Kosova treba da odobri Zakon o socijalnoj pomoći bez daljih odlaganja.

386 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 74.

387 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 74.

388 UNICEF Kosovo (2024), [A Climate Landscape Analysis for Children](#).

389 UNICEF Kosovo (2024), [A Climate Landscape Analysis for Children](#).

7.3 Prava mladih

285. Ustav Kosova ne spominje mlade i njihova prava u tekstu. Samo se utvrđuje da su osobe starosti 18 godina i više podobne za glasanje na lokalnim i nacionalnim izborima. Novi Zakon br. 08/L-264 o mladima stupio je na snagu u avgustu 2024. godine, sa ciljem da reguliše oblast mladih na međuinstitucionalnom i međusektorskom nivou, postavljajući mlade u centar državnih prioriteta.³⁹⁰ Zakon uspostavlja „Državnu komisiju za mlade“, kao najviši međuinstitucionalni koordinacioni mehanizam za sprovođenje politika za mlade. Komisija je ustanovljena odlukom Vlade Kosova i vodi je premijer, dok predstavnik „Centralnog saveta mladih“ učestvuje u sastancima Komisije sa savetodavnom, zastupničkom i nadzornom ulogom. Komisija će se sastajati dva puta godišnje i, između ostalog, odrediti prioritete za mlade gde su potrebne mere; predložiti osnivanje različitih međusektorskih radnih grupa koje će se baviti specifičnim pitanjima mladih; koordinisati institucije i mehanizme koji imaju uticaj na sektor mladih, i izveštavati o sprovođenju politika za mlade, uključujući Državnu strategiju za mlade i odobravanje godišnjeg plana strategije.

286. Prema novoj Strategiji za mlade koja pokriva period 2024-2032, Vlada Kosova će se dalje posvetiti osnaživanju potreba ljudi na Kosovu, obezbeđujući ostvarivanje njihovih potreba, prava i ljudskog potencijala. Strategija ima za cilj integraciju mladih u društvo i osnaživanje njihovih doprinosa inkluzivnom i održivom društvu.³⁹¹ Strategija je na snazi, ali nema zvaničnih ažuriranja od strane Ministarstva za kulturu, omladinu i sport (MKOS) u pogledu njene praktične primene ili specifičnih akcijskih planova donesenih za sprovođenje.

287. Novi Zakon o mladima iz 2024. godine nadgleda Centralni savet mladih kao savetodavnu, zastupničku i nadzornu grupu za pitanja mladih, koji služi kao platforma za saradnju između Vlade Kosova, lokalnih saveta, omladinskih organizacija i neformalnih omladinskih grupa. Ostaće da se vidi da li će novi zakonodavni okvir, uz novu strategiju o mladima, biti u mogućnosti da unapredi zaštitu i razvoj prava mladih.

288. Kosovo je zvanično postalo član Evropske asocijacije omladinskih kartica (EYCA), međunarodne organizacije sa sedištem u Briselu koja izdaje Evropsku omladinsku karticu u više od 30 evropskih zemalja.³⁹² Ova inicijativa je u skladu sa povećanjem mobilnosti mladih u Evropi, uz podršku mera kao što su Program „Mlade ćelije“, stipendije Ministarstva obrazovanja i mobilni grantovi Ministarstva kulture, omladine i sporta, koji pružaju brojne mogućnosti za obrazovne, takmičarske i profesionalne doživljaje mladim ljudima u Kosovu. Sa karticom, omladino Kosova će uživati jednake mogućnosti i benefite uz svoje evropske vršnjake. U novembru 2024. godine, objavljen je poziv za prijave za XV krug Programa „Mlade ćelije“.³⁹³

289. Nezaposlenost među mladima i dalje predstavlja problem sa značajnim velikim posledicama za socioe-ekonomski razvoj regiona sa stopom zaposlenosti od samo 20,4%.³⁹⁴

390 AoK (2024), Law No.08/L-264 on Youth.

391 MCYS (2023), [The state strategy for Youth \(2024-2033\)](#).

392 MCYS (2024), [Tashmë zyrtare: Kosova anëtare në EYCA - European Youth Card Association](#).

393 European Union Office in Kosovo (2024), [Call for Applications – Young Cell Scheme Round XV](#).

394 KAS (2024), [Tregu i punës](#).

290. Nakon usvajanja Plana za implementaciju Garancije za mlade, Kosovo je u januaru 2024. godine pokrenulo pilotiranje Programa Garancije za mlade u dve opštine. Prema izveštaju EU komisije o Kosovu, Vlada Kosova treba da se pripremi za punu primenu Programa Garancije za mlade na osnovu naučenih lekcija tokom faze pilotiranja i nastavi da jača upravljanje VET-om i kvalitet VET-a za profesije u potražnji za Garanciju za mlade.³⁹⁵

291. U skladu sa Paketom za ekonomski oporavak, u kojem je Vlada Kosova garantovala mladima „prvi posao, subvencionisan od strane države na nivou minimalne plate“³⁹⁶, Vlada Kosova je pokrenula platformu „Superpuna“, ključnu inicijativu usmerenu na rešavanje nezaposlenosti mladih i podsticanje ekonomskog rasta. Platforma, kojom upravlja Ministarstvo finansija, rada i transfera (MFRT), obećava subvenciju od 264 evra pored minimalne plate za prva šest meseci zaposlenja. Platforma „Superpuna“ nastavila je sa radom 2024. godine i proširena je na starosnu grupu od 18-29 godina u poređenju sa početnom fazom u kojoj je bila ponuđena samo mladima uzrasta 18-25 godina.³⁹⁷ Međutim, uprkos brojnim pozitivnim pričama o uspehu mladih koji su se angažovali na tržištu rada, Kallxo.com je objavio niz anonimnih svedočenja mladih ljudi koji su se žalili na platformu „Superpuna“, tvrdeći da ne primaju svoje plate od MFRT-a (sa jednim posebnim respondentom koji je naveo da nije primio platu ni nakon 5 meseci od završetka svog rada).³⁹⁸

292. U 2024. godini, nevladina organizacija Kosovski centar za studije roda (KGSC) objavio je analizu pod nazivom „Povećanje efikasnosti platforme Superpuna za rešavanje potreba žena iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana“, naglašavajući nužnost revizije kriterijuma za kvalifikovanost, širenja informacija i integracije intersekcionalnog pristupa. Studija je istakla da su ove mere ključne za to da Superpuna postane inkluzivniji i uticajniji program, značajno doprinosi osnaživanju marginalizovanih zajednica u Kosovu.³⁹⁹

293. Kosovo beleži visok procenat (39,8 procenata) omladine koja nije angažovana u obrazovnim programima. Dodatno je pogođeno ukupno niskim angažmanom u tercijarnom obrazovanju kao rezultat socijalnih faktora uključujući ekonomske teškoće, visoke stope nezaposlenosti i ograničeno javno finansiranje za obrazovanje. Konkretno, niži stepen angažovanja Kosova u tercijarnom obrazovanju je takođe povezan sa njegovom jedinstvenom političkom i ekonomskom situacijom. Samo 26,7 procenata mladih u Kosovu radi u svojoj stručnoj profesiji, dok impresivnih 81,7 procenata prekomerno obrazovanih mladih u Kosovu radi van svoje profesije.

294. Profil mladih koji žele da emigrišu promenio se tokom godina: 2018. godine ovo su bili pojedinci sa nižim socijalno-ekonomskim uslovima, dok u 2024. godini socio-ekonomski status nema značajnu ulogu. U Kosovu, snaga želje za napuštanjem zemlje pozitivno je povezana sa rizicima (na tržištu rada i stambenim pitanjima). Međutim, istraživanje FES-a je takođe primetilo da mladi ljudi (uključujući one sa Kosova) provode duže vreme u inostranstvu iz drugih razloga osim emigracije.⁴⁰⁰

395 EU Commission (2024), Report on Kosovo 2024, p. 16.

396 Ministry of Finance, Labor and Transfers (2021), [Economic Recovery Package](#).

397 Radio Evropa e Lirë (2024), [Qeveria e Kosovës zgjeron skemën Superpuna](#).

398 Kallxo (2024), [Ankesa për platformën "Superpuna", nuk po ju dalin pagat](#).

399 Kosovar Gender Studies Center (2024), [Enhancing the Superpuna platform effectiveness to address the needs of Roma, Ashkali and Egyptian Women](#).

400 Friedrich-Ebert-Stiftung (2024), [Youth Study Southeast Europe 2024](#).

295. Prema izveštaju objavljenom od strane NGO YIHR KS u oktobru 2024. godine, mladi ljudi u Kosovu pokazuju snažnu svest i saglasnost u vezi sa neophodnošću procesuiranja ratnih zločina, bez obzira na etničku pripadnost žrtava ili počinilaca. Studija je pokazala da većina ispitanika (65,5 procenata) ima određeno znanje o ratnim zločinima. Konkretno, 18,3 procenata je izjavilo da ima mnogo znanja, dok 54,1 procenat smatra da imaju neko znanje. Ova svest je značajno pod uticajem razgovora sa članovima porodice, naročito sa roditeljima, koji služe kao glavni izvor informacija o ratu.⁴⁰¹ Postoji snažna saglasnost među omladinom da ratni zločini treba da se procesuiraju, bez obzira na etničku pozadinu žrtava ili počinilaca. Ovo odražava jedinstveni stav među različitim etničkim grupama, naglašavajući značaj pravde u posleratnom periodu.⁴⁰²

296. Takođe, izveštaj NGO YIHR KS potvrđuje da kolektivno sećanje na ratne događaje ima dubok uticaj na stavove kosovskih mladih u pogledu njihovih stavova prema interetničkoj pomirenju i interetničkim kontaktima.⁴⁰³ Istraživanje pokazuje značajne razlike u stavovima između K-Albanaca i K-Srba u vezi sa ratom, procesuiranjem ratnih zločina i ulogom omladine u naporima pomirenja. Uprkos percipiranim razlikama, postoji opšte slaganje u vezi sa potrebom za akcijama tranzicione pravde radi poboljšanja međunacionalnih odnosa.⁴⁰⁴ Mnogi ispitanici su izrazili nezadovoljstvo načinom na koji škole obrađuju ratne događaje, ukazujući na hitnu potrebu za boljim obrazovanjem na ovu temu. Ovaj jaz u obrazovanju može sprečiti razvoj dobro informisane omladine koja bi mogla da se uključi u konstruktivan dijalog o prošlim događajima.⁴⁰⁵

297. Preporuke

- Ministarstvo kulture, omladine i sporta (MKOS) treba da obezbedi potpunu implementaciju Zakona o mladima i Državne strategije za mlade (2024-2032) razvijanjem jasnih akcionih planova, postavljanjem merljivih ciljeva i uspostavljanjem robustnih mehanizama za praćenje napretka i uticaja;
- Ministarstvo finansija treba da revidira kriterijume kvalifikacije za platformu "Superpuna" kako bi bolje uključila žene iz zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI) treba da ojača programe za obuku i obrazovanje odraslih i proširi finansijsku pomoć za visoko obrazovanje kako bi rešilo visoki procenat omladine koja nije angažovana u obrazovanju ili zapošljavanju;
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta (MKOS) treba da integriše interetnički dijalog, multikulturno suživot i pomirenje u školske kurikule i vanškolske aktivnosti kako bi podstakao dugoročni društveni koheziju i izgradnju mira.

401 YIHR KS (2024) [Youth Attitudes towards War and War Crimes in Kosovo](#), p.6.

402 YIHR KS (2024) [Youth Attitudes towards War and War Crimes in Kosovo](#), pp 31-37.

403 YIHR KS (2024) [Youth Attitudes towards War and War Crimes in Kosovo](#), p. 37.

404 YIHR KS (2024) [Youth Attitudes towards War and War Crimes in Kosovo](#), p. 11 and 37.

405 YIHR KS (2024) [Youth Attitudes towards War and War Crimes in Kosovo](#), pp 31-37.

7.4 Prava osoba sa invaliditetom

298. Zakonski okvir koji se odnosi na ljudska prava osoba sa invaliditetom na Kosovu sastoji se od ustavnih garantija, kao i brojnih zakona i propisa u kojima se specifično pominje ovaj segment populacije. Deo zakonskog okvira kroz koji su prava osoba sa invaliditetom zaštićena je Zakon br. 2003/23 o invalidskim penzijama i Zakon br. 03/L-022 o materijalnoj pomoći porodicama dece sa trajnim invaliditetom. Dva druga zakona koji podržavaju specifične osobe sa invaliditetom su Zakon br. 05/L-067 o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom i Zakon br. 04/L-092 za slepe osobe. Deo pravnog okvira Kosova odražava Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD), ali ona još nije inkorporirana u Ustav kao direktno primenjiv međunarodni instrument ljudskih prava prema članu 22. Kosovo je takođe usvojilo inkluzivnu viziju koja je usmerena na promociju prava i uslova za ovu zajednicu i njene objekte u svojoj Strategiji o pravima osoba sa invaliditetom (2013-2023). Iako je Kancelarija za dobru upravu planirala razvoj nove strategije koja bi trebalo da počne 2024. godine, nijedna takva strategija nije usvojena tokom 2024. godine.

299. Zakoni Kosova su implicitno zasnovani na evropskim i međunarodnim ljudskim pravima, ali im nedostaje pravilno formulisana i eksplicitna harmonizacija. U članu 22. Ustava, nekoliko ključnih međunarodnih ljudskih prava služi kao osnova za domaće zakone i propise, ali CRPD nije uključena među njih. Prema rečima nevladine organizacije HANDIKOS, uključivanje CRPD-a je od ključne važnosti ako je cilj da se postignu osnovni preduslovi za osobe sa invaliditetom da vode normalan i dostojanstven život.⁴⁰⁶

300. Uvezistim, Ustavni sud Kosova je doneo odluku (Predmet KO 207/22) o usklađenosti predloženog ustavnog amandmana za dodavanje CRPD-a na listu direktno primenjivih međunarodnih ugovora i instrumenata na Kosovu. Sud je odlučio da je referral prihvaćen i jednoglasno je utvrdio da predloženi amandman, tj. uključivanje CRPD-a u član 22. Ustava, ne umanjuje osnovna prava i slobode garantovane u Poglavljima II i III Ustava. Odluka je naglasila principe UN konvencije, ističući prava koja se odnose na dostojanstvo, autonomiju, nediskriminaciju, puno učešće i pozitivne obaveze za implementaciju.⁴⁰⁷ U oktobru 2023. godine, Skupština Kosova pokušala je da izmeni Ustav kako bi uključila CRPD u član 22, ali zbog političkih razloga amandman nije mogao da bude donesen jer članovi Skupštine Kosova iz srpske zajednice nisu bili prisutni da glasaju.⁴⁰⁸ U 2024. godini nije bilo pokušaja izmene Ustava i dodavanja CRPD-a, uprkos tome što postoji saglasnost Ustavnog suda od avgusta 2023. godine.

301. Nevladina organizacija HANDIKOS naglašava da Ustav Kosova ne sadrži nikakvu posebnu regulaciju za osobe sa invaliditetom. S druge strane, značajan broj zakona štiti i promovise prava osoba sa invaliditetom, uključujući jednak pristup zdravstvenoj zaštiti, inkluzivno i fizički i društveno osetljivo okruženje, pristup kvalitetnom obrazovanju i jednake mogućnosti za zapošljavanje. Međutim, prema rečima HANDIKOS-a, ovi zakoni sadrže terminologiju koja nije u skladu sa Ustavom.⁴⁰⁹

406 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

407 Constitutional Court (2023), [Notification on decision in Case KO 207/22](#).

408 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

409 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

302. U kontekstu infrastrukture i drugih pritužbi koje proističu iz svih oblika diskriminacije prema osobama sa invaliditetom, podnete su četiri tužbe protiv raznih institucija od 2018. godine.⁴¹⁰ Do sada su samo dve tužbe završene u prvostepenom postupku u korist tužilaca, a sada se nalaze na apelacionom sudu. Ostale četiri slučaja još uvek nisu razmatrali osnovni sudovi. Mnoge osobe sa invaliditetom podneli su pritužbe protiv komisija za procenu prava na invalidske penzije. Ove komisije su kritikovane zbog nedostatka profesionalizma i neadekvatnog poznavanja relevantnih zakona, često izdajući odluke koje su u suprotnosti sa zakonodavnim odredbama i ne štite prava garantovana zakonom. Nakon mnogih pritužbi podnetih od strane HANDIKOS-a, VK je krajem 2024. godine osnovala novu komisiju.⁴¹¹

303. Uprkos njihovoj ključnoj važnosti, zdravstveni sistem i socijalne usluge na institucionalnom nivou nedovoljno odgovaraju na osnovne potrebe osoba sa invaliditetom. Paradoks se proteže i na nejednako i diskriminatorno postupanje koje osobe sa invaliditetom doživljavaju od zdravstvenih radnika. Takođe, nedostaju mehanizmi koji osiguravaju neposrednu zdravstvenu zaštitu za osobe sa invaliditetom. Kao posledica toga, HANDIKOS ističe da osobe sa invaliditetom moraju da traže pomoć u privatnim medicinskim centrima ili čak inostranstvu, što dovodi do značajnih finansijskih opterećenja. Srodno tome, osoba sa invaliditetom je podnela tužbu zbog zaštite od diskriminacije 2018. godine protiv Univerzitetskog kliničkog centra Kosova, ali slučaj nije dobio nikakvu epilogiju sve do 2023. godine. U 2023. godini tužilac je preminuo, a sudovi nisu bili u mogućnosti da iznesu odgovarajuće saslušanje ili zaključak u tom slučaju. Pored toga, svakodnevno se prijavljuju teškoće u dobijanju lekova od strane osoba sa invaliditetom zbog nedostatka zdravstvenog osiguranja i niskih penzija.⁴¹²

304. Postoje značajne barijere u mobilnosti i fizičke prepreke za osobe sa invaliditetom, koje su u potrebi za pomagalima kao što su invalidska kolica, štake, pomoć životinja vodiča, ljudska podrška itd. Međutim, prema rečima HANDIKOS-a, GoK ne pokriva niti pruža mobilna pomagala. Umesto toga, sva ova pomagala besplatno pružaju udruženja, uprkos zakonodavnim propisima koji zahtevaju da ih VK obezbedi.

305. Tokom izveštajnog perioda, HANDIKOS je ukazao na zabrinutost da javne institucije donose brze odluke o pitanjima koja se tiču osoba sa invaliditetom bez sprovođenja opsežnih prethodnih analiza. Ove situacije su često u suprotnosti sa primarnim i sekundarnim zakonodavstvom, čime dolazi do kršenja prava pogođenih osoba. Takođe, u slučajevima javnih konsultacija, kao i u slučajevima kada su prava osoba sa invaliditetom ograničena, nevladine organizacije su podnosile pritužbe putem reakcija i sastanaka sa institucijama. Ipak, ove zabrinutosti nisu razmatrane od strane VK. Strategija i akcioni plan za osobe sa invaliditetom još uvek nisu finalizovani iako je više od godine dana prošlo od kada je ova strategija trebalo da bude na snazi.⁴¹³

306. U 2024. godini, HANDIKOS i Save the Children Kosova/o su objavili dokument pod nazivom: „Analiza o perspektivi invaliditeta i rodnoj perspektivi na Kosovu“.⁴¹⁴ Među ključnim nalazima ove

410 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

411 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

412 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

413 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

414 HANDIKOS and Save the Children (2024), [Analizë mbi perspektivën e aftësisë së kufizuar dhe perspektivës gjinore në Kosovë](#).

analize su sledeći: (i) Zakon o ravnopravnosti polova ne predviđa specifične mere za obezbeđivanje jednakih mogućnosti u zapošljavanju i obuci za osobe sa invaliditetom; (ii) žene sa invaliditetom suočavaju se sa dvostrukim preprekama u diskriminaciji; (iii) politike i programi za promovisanje ekonomske nezavisnosti među paraplegičnim i tetraplegičnim ženama su retki i nedovoljni; (iv) zakonodavstvo na Kosovu ne reguliše detaljno jednak pristup zdravstvenoj zaštiti za žene i devojke sa invaliditetom; (v) politike o zaštiti od diskriminacije često ne uključuju detaljne mere za zaštitu žena sa invaliditetom od nasilja i diskriminacije na efikasan način; (vi) Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022-2026 ne uključuje obuke za zdravstvene radnike i one iz sektora pravde i socijalnih usluga kako da tretiraju specifične potrebe žena i devojaka sa invaliditetom; (vii) postoji nedostatak učešća žena i devojaka sa invaliditetom u procesima izrade i implementacije politika i strategija za zaštitu od nasilja, čime se njihove glasove ignoriše.⁴¹⁵

307. Postoji nekoliko slučajeva gde građani sa invaliditetom tvrde da su bili diskriminisani u zapošljavanju. Neki od njih, poput Metije Kastrati, odlučili su da tuže VK zbog toga što im nije ponuđeno zapošljavanje iako su prošli sve konkursne procedure. Njen slučaj je još uvek na redovnim sudovima u 2024. godini.⁴¹⁶ Zakon o profesionalnoj sposobnosti, rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom utvrđuje koji poslodavci moraju zaposliti osobe sa invaliditetom, kao što su institucije javne uprave, poslodavci iz privatnog sektora i nevladine organizacije (pod određenim okolnostima). Međutim, postoje široki i verodostojni izveštaji koji govore da ovaj zakon nije primenjen u praksi, čak ni od strane javnih institucija.⁴¹⁷ U praksi, HANDIKOS primećuje da samo mali broj radnih mesta eksplicitno obraća ovu kategoriju zaposlenih za prijavu. U stvarnosti, osobe sa invaliditetom često se nalaze u nepovoljnijem položaju u poređenju sa svojim vršnjacima, jer njihova invalidnost negativno utiče na njihove mogućnosti za zapošljavanje.⁴¹⁸

308. Usvajanje nacrtu Zakona o proceni, tretmanu i statusu, kao i uslugama i benefitima za osobe sa invaliditetom, smatra se „kašnjenjem“.⁴¹⁹ Novi pravilnik usvojen u julu 2024. godine trebalo bi da poboljša odgovornost Komisije za procenu i priznavanje statusa i prava osoba sa paraplegijom i tetraplegijom, kao i da eliminiše nepotrebnu ponovnu procenu invaliditeta.⁴²⁰ Ostaće da se vidi da li će u praksi osobe koje moraju da dobiju lične i socijalne negovatelje moći da ostvare svoje pravo. U avgustu 2024. godine, Centar za strateško litigiranje na Kosovu podneo je zahtev za hitnost pred Osnovni sud u Prištini u vezi sa njihovim nerešenim slučajem o pravima paraplegičnih i tetraplegičnih osoba podnetim protiv Ministarstva finansija, rada i transfera 2023. godine. Prema rečima Centra za strateško litigiranje, koji je deo nevladine organizacije Grupe za pravne i političke studije (GLPS), Osnovni sud u Prištini nije preduzeo nikakve proceduralne korake više od godinu dana od trenutka kada je tužba podneta.⁴²¹ Slučaj je hitne prirode jer se odnosi na uskraćivanje prava građaninu na mesečnu naknadu i ličnu negu u skladu sa pravom garantovanim Zakonom br. 05/L-067 o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom.

415 HANDIKOS and Save the Children (2024), [Analizë mbi perspektivën e aftësisë së kufizuar dhe perspektivës gjinore në Kosovë](#).

416 Tëvë1 (2024), [Sfidat e personave me Aftësi të Kufizuara në Kosovë e Shqipëri](#).

417 Tëvë1 (2024), [Sfidat e personave me Aftësi të Kufizuara në Kosovë e Shqipëri](#); shih gjithashtu, Forumi Kosovar i Aftësisë së Kufizuar, [Niveli i Zbatimit të Strategjisë Nacionale për Personat me Aftësi të Kufizuar](#).

418 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

419 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 37.

420 Official Gazette (2024), [Regulation \(GRK\) no. 23/2024 on Procedures and Criteria for assesment and recognition of the status and rights of paraplegic and tetraplegic persons](#).

421 Centre for Strategic Litigation in Kosovo (2024), [Mohimi i të drejtës së personave paraplegjik dhe tetraplegjik për kompensim dhe kujdestar personal](#).

309. Vredno je podsetiti da je 2022. godine Zdravstvena komisija sprovedla ponovnu procenu prava na finansijsku naknadu i socijalne usluge, kao što je predviđeno Zakonom br. 05/L-067 o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom, ovaj proces doveo je do isključenja značajnog broja osoba koje su prethodno bile zakonito priznate prema ovom zakonu. Oko 30.000 osoba je doživelo ponovnu procenu svojih stanja tokom godine, prema procedurama koje su utvrdili propisi Zdravstvene komisije. Kao rezultat toga, Ombudsman je u izveštaju iz decembra 2023. godine ukazao na zabrinutost zbog nedostatka pravne osnove za ovakve ponovne procene i pozvao institucije da poboljšaju Uredbu br. 07/2017. Nevladina organizacija HANDIKOS tvrdi da prava osoba sa invaliditetom ne treba da budu podvrgnuta ponovnim procenama, jer se njihova stanja ne poboljšavaju. U svetlu ovih kršenja, HANDIKOS je prosledio nekoliko slučajeva Administrativnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini, gde su trenutno još uvek na proceni. Kritična posledica ove situacije je povećana socio-ekonomska marginalizacija pogođenih osoba, koje su sada uskraćene za finansijsku naknadu koja im je od ključne važnosti za osnovne životne potrebe i medicinske usluge. Pravo osoba da ne budu podvrgnute neopravdanim ponovnim procenama trebalo bi da bude zaštićeno kako bi se sprečilo dalje oštećenje i osigurala njihova dostupnost osnovnoj podršci.⁴²²

310. Preporuke

- Skupština Kosova (SK) treba odmah da preduzme korake kako bi inkorporirala Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD) u član 22. Ustava, čime će postati direktno primenjiv ljudskopravaški instrument na Kosovu;
- Ministarstvo finansija (MF) treba da osigura da komisije odgovorne za procenu prava na invalidske penzije budu sastavljene od kvalifikovanih profesionalaca sa temeljnim znanjem relevantnih zakona;
- Ministarstvo zdravlja (MZ) treba da garantuje da osobe sa invaliditetom imaju pristup pristupačnim i kvalitetnim zdravstvenim uslugama, uključujući potrebne lekove, pomagala i rehabilitacione usluge;
- Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije (MONTI) treba da poboljša inkluzivno obrazovanje obezbeđujući da škole budu fizički pristupačne, pružajući specijalizovanu obuku za nastavnike o metodama nastave koje su osetljive na invaliditet.

7.5 Prava nevećinskih zajednica

311. Kosovo ima dobro uspostavljene institucije na centralnom i opštinskom nivou, kao i odgovarajući zakonski okvir, koji garantuje prava nevećinskih zajednica. Ustav Kosova u članu 3.1 (Jednakost pred zakonom) navodi da je Kosovo „multietničko društvo koje se sastoji od Albanaca i drugih zajednica“.⁴²³ Nevećinske zajednice Kosova uključuju K-Srbe, K-Turke, K-Rome, K-Aškalije, K-Egipćane, K-Bošnjake, K-Gorance i druge zajednice.⁴²⁴ U Tabeli 5 ispod prikazan je demografski

422 HANDIKOS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

423 The Kosovo Constitution (2008).

424 The Kosovo Constitution (2008), Chapter III.

odnos ovih zajednica prema posljednjem popisu stanovništva iz 2024. godine.⁴²⁵ Međutim, treba napomenuti da nisu svi K-Srbi koji žive na Kosovu učestvovali u popisu iz 2024. godine.⁴²⁶ Prema podacima Agencije za statistiku Kosova, registrovano je oko 35-36 hiljada K-Srba koji uglavnom žive na jugu Kosova, s obzirom na to da je velika većina K-Srba koji žive na severu Kosova izbegla učešće u popisu, uprkos naporima timova za registraciju.⁴²⁷ OEBS i srpski mediji su izrazili zabrinutost zbog ograničenih resursa za proces popisa, relevantnih informacija koje nisu uvek bile prevedene na srpski jezik, kao i zbog netačnosti tih prevoda kada su bili dostupni.⁴²⁸

312. Pored Ustava, prava nevećinskih zajednica garantovana su Zakonom br. 03/L-047 o zaštiti i promociji prava zajednica i njihovih članova na Kosovu. U ovom Zakonu, „nacionalna, etnička i verska raznolikost“ Kosova definiše se kao „izvor snage i bogatstva za dalji razvoj demokratskog društva“.⁴²⁹ Imajući u vidu ovo razumevanje, zakon predviđa posebne mere koje mogu osigurati implementaciju jednakog statusa i integracije zajednica i njihovih članova u kosovsko društvo. Takođe, Zakon br. 02/L-37 o upotrebi jezika (Zakon o jezicima) predviđa da i albanski i srpski imaju status službenih jezika.

313. Na nivou opštine, jezik bilo koje nevećinske zajednice ima status jezika u zvaničnoj upotrebi ukoliko opštinu nastanjuje zajednica čiji je maternji jezik neslužbeni jezik, a koja čini najmanje 3% ukupnog broja stanovnika u toj opštini.⁴³⁰ Službena upotreba turskog i romskog jezika u opštini Prizren je ilustrativan primer ovog Zakona u praksi. Isti je slučaj sa romskim jezikom u Gračanici.

314. Problemi sa implementacijom Zakona o upotrebi jezika identifikovani su i od strane Kancelarije za jezik u Izveštaju iz 2024. godine pod nazivom: „Implementacija Zakona o upotrebi jezika u opštinama i osnovnim sudovima“. Izveštaj je utvrdio, između ostalog, da: (i) nivo implementacije ovog Zakona u opštinama opada od 2019. godine, dok su u sudovima zabeležena samo manja odstupanja; (ii) postoji vrlo mali broj prevodilaca unutar institucija i kapaciteti su opali, pri čemu su većina usluga prevođenja outsource-ovane; (iii) postoji nedostatak posebnog budžeta, nedostatak osoblja i kvalifikovanih lica za obavljanje usluga prevođenja, naročito u opštinama.⁴³¹

Tabela 3. Stanovništvo prema etničkoj pripadnosti, bez kategorija „ostali“ i „ne želim da odgovorim“⁴³²

K-Albanci	K-Srbi	K-Turci	K-Bošnjaci	K-Romi	K-Aškalije	K-Egipćani	K-Goranci	Drugi	Ukupno
1,454,963 91.76 procenata	36,625 2.31 procenata	19,419 1.22 procenata	26,841 1.69 procenata	8,730 0.55 procenata	16,207 1.02 procenata	10,581 0.67 procenata	9,140 0.58 procenata	2,051 0.13 procenata	1,585,566

425 Kosovo Agency of Statistics (2024), [Regjistrimi i popullsisë, ekonomive familjare dhe banesave në Kosovë 2024](#).
426 Radio Evropa e Lirë (2024), [Lista Serbe: Serbët nuk do të marrin pjesë në regjistrimin e popullsisë së Kosovës](#).
427 Kosova News (2024), [Kastrati nga ASK paralajmëron gjoba ndaj atyre që refuzuan të marrin pjesë në regjistrim të popullsisë](#).
428 Balkan Insight (2024), [Kosovo Urged to Address Concerns About Census Amid Serb Boycott](#).
429 The Law on the Protection and Promotion of the Rights of Communities and their Members in the Republic of Kosovo [Law no. 03/L-047](#)
430 Law on Use of Languages [Law no.02/L-037](#).
431 Office of Language Commissioner (2024), [Report on the Implementation of the Law on the Use of Languages in municipalities and basic courts](#).
432 Slično popisu iz 2011. godine, većina kosovskih Srba bojkotovala je popis stanovništva na Kosovu 2024. godine. Kao rezultat toga, i dalje ne postoje zvanični podaci o tome koliko etničkih Srba živi na Kosovu (posebno na severu Kosova).

315. Nevladina organizacija AKTIV napominje da je pitanje jezičkih prava postalo sporno na severu Kosova nakon zamene saobraćajnih znakova sa srpskim jezikom sa dvojezičnim tablama (albansko-srpske), koje su potom bile prešarane. Zamena ovih tabli, zajedno sa izjavom ministra infrastrukture koja je opravdala uklanjanje ćirilice u skladu sa zakonom Kosova, izazvala je široku debatu. Čišćenje ovih tabli, u kontrastu sa nedostatkom akcije kada su ranije uništavana srpska imena, dovelo je mnoge u severnom Kosovu da se zapitaju da li se jezička prava zaista primenjuju jednako ili se manipulišu radi političkih ciljeva.

316. Kampanja ministara Elberta Krasniqija i Xhela Sveçle da uklone srpske simbole, poput bilborda u Zvečanu i Severnoj Mitrovici, doprinela je eskalaciji tenzija. Iako je srpska zastava na Zvečanskoj tvrđavi ostala netaknuta, ova kampanja izazvala je ciklus uklanjanja i vraćanja zastave, što je dovelo do sukoba u martu 2024. godine. Osoba koja je uklonila zastavu bila je gonjena od strane grupe, i iako nije došlo do direktnog konflikta, stub zastave je oštećen. Ovaj incident postao je tačka usijanja, pokazujući kako visoki politički potezi mogu uticati na lokalne sukobe i eskalirati tenzije, potencijalno ugrožavajući međuljudske odnose i bezbednost zajednica.⁴³³

317. NGO Aktiv je primetio da nije došlo do značajnih poboljšanja ljudskih prava u poređenju sa prethodnim periodima. Govor mržnje prema nevećinskim zajednicama i dalje je prisutan, sa slabim institucionalnim odgovorima i zapaljivom retorikom kosovskih zvaničnika koja podstiče tenzije, naročito na severu Kosova. Prisutnost specijalnih policijskih jedinica na improvizovanim kontrolnim punktovima i dalje doprinosi atmosferi nesigurnosti. Na primer, jedan vozač je izveštavao o napetoj situaciji sa specijalnom policijom, gde njegova jezička prava nisu bila poštovana, uprkos ustavnim garantijama za srpski i albanski jezik. Ovo ukazuje na potencijalna kršenja ljudskih prava tokom interakcija sa policijom.⁴³⁴ Dana 14. maja 2024. godine, održana je konferencija u Severnoj Mitrovici, sazvana od strane ministra unutrašnjih poslova, koja nije imala prevod na srpski jezik, čime je prekršeno jezičko pravo garantovano ustavom Kosova. Tek nakon što su novinari izvršili pritisak na ministra, on je odgovorio na srpskom jeziku.⁴³⁵

318. Institucionalni mehanizmi koji štite prava nevećinskih zajednica na Kosovu delimično spadaju u Savet za konsultacije sa zajednicama u okviru Kancelarije predsednika Kosova, Opštinske kancelarije za zajednice i povratak, ali i u ombudsmanovu kancelariju i Ministarstvo za zajednice i povratak. Savet za konsultacije sa zajednicama je most između javnih institucija Kosova i zajednica. Njegova centralna uloga je da iznese stavove zajednica o zakonodavstvu, politikama i programima koji se odnose na nevećinske zajednice, da garantuje efikasno funkcionisanje organizacija koje predstavljaju zajednice i da pruži zajednicama priliku da učestvuju u pravnim i političkim inicijativama. Pored Saveta, VK je usvojil Strategiju za inkluziju zajednica K-Roma i K-Aškalija u društvo Kosova 2022-2026 i Strategiju i akcioni plan za 2022-2024.⁴³⁶

433 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

434 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

435 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

436 Government of Kosovo (2022), [Strategy for the advancement of the rights of the Roma and Ashkali communities in the Republic of Kosovo 2022-2026 and the Action Plan 2022-2024](#).

319. U 2024. godini, VK je objavio izveštaj o implementaciji prethodno pomenute Strategije o K-Romskoj i K-Aškalijskoj zajednicama.⁴³⁷ Glavni nalazi i zaključci izveštaja su: (i) bilo je napretka u integraciji i unapređenju prava Romske i Aškalijske zajednice na Kosovu, u skladu sa Deklaracijom partnera Zapadnog Balkana o integraciji Roma u procesu proširenja EU (Poznanska deklaracija); (ii) odobravanje kvota za zapošljavanje Zakonom br. 08/L-197 o javnim službenicima osiguraće da članovi ovih zajednica imaju garantovane kvote za zapošljavanje; (iii) MONTI je učinio „maksimalne napore“ da integriše K-Romsku i K-Aškalijsku zajednicu, obezbedi im pristup obrazovanju, alternativnom obrazovanju i minimizuje napuštanje škole; (iv) nacionalna platforma za zaštitu od diskriminacije ovih zajednica bila je uspešna sa više od 10 istraženih slučajeva diskriminacije.⁴³⁸ Ipak, izveštaj je uglavnom fokusiran na postignuća koja VK smatra doprinosima unapređenju prava K-Romske i K-Aškalijske zajednice, ali ne pruža nikakvu kritiku ili informacije o ciljevima koji nisu ostvareni i razlozima za takve neuspehe. Izveštaj je trebalo da bude uravnoteženiji i transparentniji, da otvorenije prizna oblasti u kojima Strategija nije dala željeni ili planirani efekat.

320. Nakon Poznanske deklaracije, VK je uspostavila Tehničku grupu za zaštitu od diskriminacije K-Romske, K-Aškalijske i K-Egipćanske zajednice. Tehnička grupa je odgovorna za rešavanje pitanja diskriminacije protiv ovih zajednica na Kosovu, identifikovanje slučajeva diskriminacije i rad sa relevantnim vlastima kako bi se rešila ova pitanja. Pored toga, grupa je odgovorna za podizanje svesti o diskriminaciji protiv ovih zajednica i promociju jednakih prava i mogućnosti. Tokom 2021., 2022. i 2023. godine, Tehnička grupa je održala 8 sastanaka na koje su pozvani članovi civilnog društva. Međutim, nijedan sastanak nije održan 2024. godine.

321. Nacionalna platforma za borbu protiv diskriminacije Romske, Aškalijske i Egipćanske zajednice⁴³⁹, imala je 11.023 posetilaca, 673 aktivna korisnika i 73 prijavljena slučaja do 2024. godine, što pokazuje potrebu za kontinuiranim i dostupnim mehanizmima za prijavljivanje i borbu protiv antidžipsizma.⁴⁴⁰ Prema rezultatima poslednjeg popisa iz 2024. godine, Romsk, Aškalijska i Egipćanska zajednica čine 2,24% ukupnog stanovništva što je 35.518 osoba, pri čemu K-Romi čine 0,55% stanovništva ili 8.730 osoba, K-Aškalijske čine 1,02% ili 16.207 osoba, a K-Egipćani čine 0,67% ili 10.581 osoba.⁴⁴¹ Zabrinjavajuće je to što Nacionalna platforma ne pruža mehanizam za prijavu za druge nvećinske zajednice osim K-Roma, K-Aškalijske i K-Egipćana, niti pojašnjava kako se treba postupati u slučajevima kada je navodni diskriminator sama državna institucija – praznina koja značajno potkopava pristup pravdi i institucionalnu odgovornost.⁴⁴²

322. U novembru 2024. godine, izvršen je napad u Uroševcu gde su četiri osobe iz Romske, Aškalijske i Egipćanske zajednice ozbiljno povređene nožem. Među žrtvama su dve maloletne devojke, što ovaj incident čini još višezabrinjavajućim i alarmantnim za bezbednost osetljivih zajednica na Kosovu. Prema prvim informacijama, postoji osnovana sumnja da je ovaj napad bio motivisan mržnjom, antidžipsizmom i etničkom predrasudom. Tužilaštvo je već zatražilo izricanje mera zadržavanja prema licu koji se sumnjiči za pokušaj ubistva.⁴⁴³

437 Government of Kosovo (2024), [Raport – Zbatimi i Strategjisë për avancimin e të drejtave të komuniteteve Rom dhe Ashkali në Republikën e Kosovës 2022-2026 si dhe Planit të Veprimit 2022-2024.](#)

438 Government of Kosovo (2024), [Raport – Zbatimi i Strategjisë për avancimin e të drejtave të komuniteteve Rom dhe Ashkali në Republikën e Kosovës 2022-2026 si dhe Planit të Veprimit 2022-2024.](#)

439 OGG (2024), [Platforma kombëtare për mbrojtje nga diskriminimi për komunitetet Rom, Ashkali dhe Egjiptian.](#)

440 VoRAE (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

441 VoRAE (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

442 YIHR KS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

443 VoRAE (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

323. Prema rečima nevladine organizacije VoRAE, ovaj ozbiljan i životno ugrožavajući incident zahteva hitnu reakciju državnih institucija i civilnog društva kako bi se garantovala sigurnost pogođenih zajednica i rešavali motivi ovog čina. Nadležni organi moraju sprovesti temeljnu istragu, osigurati da sve okolnosti napada budu razjašnjene i odgovorni dovedeni pred pravdu. Takođe, potrebno je preduzeti konkretne mere za borbu protiv diskriminacije i predrasuda prema K-Romskoj, K-Aškalijskoj i K-Egipćanskoj zajednici kroz obrazovanje, podizanje svesti i garantovanje institucionalne zaštite. Najnoviji napad na ove građane predstavlja opasan signal za državu Kosovo i njeno društvo. Potreban je odlučan i sveobuhvatan pristup kako bi se sprečili ovakvi incidenti u budućnosti i izgradilo društvo u kojem će svi građani, bez obzira na etničku pripadnost, osećati sigurnost i jednakost.⁴⁴⁴

324. Istraživanje koje je 2024. godine sprovela Međunarodna klinika za ljudska prava (IHRC) na Pravnom fakultetu Harvardskog univerziteta dokumentovalo je trajne posledice trovanja olovom među preživelim K-Romima, K-Aškalijskim i K-Egipćanima koji su živeli u izbegličkim kampovima pod upravom UN-a na Kosovu između 1999. i 2013. godine. Kroz intervju sa 70 bivših stanovnika kampova, IHRC je utvrdio da preživeli i dalje pate od onesposobljavajućih fizičkih i kognitivnih zdravstvenih efekata, mnogi od kojih se prenose na njihovu decu. Istraživanje ističe duboko nezadovoljstvo UN fondom poverenja osnovanim 2017. godine, koji je ustanovljen bez konsultacija sa preživelim i nije uspeo da pruži direktnu kompenzaciju. Preživeli su stalno izražavali snažnu želju za individualnim finansijskim reparacijama, koje povezuju sa dostojanstvom, pravdom i fleksibilnošću za hitne medicinske i životne potrebe. Istraživanje smatra da projekti na nivou zajednice nisu dovoljni i da nisu povezani sa specifičnim štetama koje su preživeli. Nalazi IHRC-a naglašavaju potrebu za odgovorom zasnovanim na pravima i usmerenim na preživele, koji se bazira na direktnoj angažovanosti i informisanosti o stvarnim iskustvima zajednica.⁴⁴⁵

325. Ključni aspekt u situacionoj proceni ljudskih prava na Kosovu u 2024. godini odnosi se na bezbednost, što značajno utiče na naše razumevanje napetosti među zajednicama. Percepcija između K-Albanaca i K-Srba duboko je oblikovana širim političkim okvirom regiona. Situacija bezbednosti na severu Kosova ostala je napeta tokom 2024. godine, koja je bila obeležena brojnim incidentima.⁴⁴⁶ Značajno je da su tenzije na severu Kosova eskalirale zatvaranjem pet paralelnih srpskih institucija, što je bila akcija VK koja je naišla na oštre kritike Sjedinjenih Američkih Država i drugih zapadnih sila.⁴⁴⁷

326. Nevladina organizacija AKTIV primetila je da su osnovna građanska prava, uključujući pravo na sigurnost, slobodu kretanja, mirno okupljanje i druge društvene slobode, pretrpela nazadovanje tokom 2024. godine. Ova kršenja često se opravdavaju pod izgovorima "vladavine prava", borbe protiv terorizma i sličnim narativima. Međutim, ovakve akcije doprinosile su rastućem nezadovoljstvu među stanovništvom prema institucijama Kosova, dodatno destabilizujući krhki mir na severu.⁴⁴⁸

444 VoRAE (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

445 International Human Rights Clinic (IHRC) of Harvard Law School 2024, Ongoing Impacts of Lead Poisoning and Perspectives on Reparations in Kosovo.

446 United Nations Security Council (2024), [Report of the Secretary General](#).

447 Euronews (2024), [Kosovo shuts down five Serbian institutions in the north of the country, fueling tensions](#).

448 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

327. Nakon masovnog napuštanja institucija na severu Kosova, K-Srbi su bojkotovali lokalne izbore u aprilu 2023. godine, što je dovelo do rekordno niske izlaznosti od 3,47%⁴⁴⁹, što je rezultiralo time da su K-Albanci izabrali gradonačelnike u svim severnim opštinama. Nakon kontinuiranih poziva da izabrani gradonačelnici nemaju legitimitet i da treba da podnesu ostavke, odlučeno je da se sprovede referendum za smenu K-Albanskih gradonačelnika. Referendum je održan u četiri opštine na severu Kosova 21. aprila 2024. godine, ali je samo 253 od 46.556 registrovanih birača izašlo na glasanje.⁴⁵⁰ Nakon neuspeha referenduma zbog širokog bojkota, K-Albanski gradonačelnici su nastavili da obavljaju funkcije u četiri severne opštine Kosova do narednih lokalnih izbora.⁴⁵¹ EU Komisija je izjavila da bi referendum od 21. aprila 2024. mogao otvoriti put za povratak K-Srba u institucije Kosova, ali bojkot glasanja K-Srba znači da će trenutni gradonačelnici ostati na vlasti. Takođe je rečeno da je bojkot lokalnih izbora predstavljao ozbiljan pad u usklađenosti Srbije sa obavezama u okviru Dijaloga.⁴⁵²

NGO AKTIV izražava ozbiljnu zabrinutost u vezi sa organizacijom predstojećih parlamentarnih izbora u februaru 2025. godine, ocenjujući ih kao jedne od najslabije organizovanih do sada. Organizacija ukazuje na sistemske nedostatke koji naročito nepovoljno utiču na K-Srbe i interno raseljena lica (IRL). Ovi nedostaci uključuju nedostatak pristupa informacijama o izborima na srpskom jeziku, proceduralnu nesigurnost oko glasanja van Kosova, kao i opšti nedostatak transparentnosti u vezi sa celokupnim upravljanjem izborima.⁴⁵³

328. Prema rečima NVO NSI, u pokušaju da jednostrano izmeni situaciju u područjima sa srpskom većinom, zaobilazeći Dijalog i formiranje Zajednice opština sa srpskom većinom, institucije Kosova su stvorile brojne izazove za svakodnevni život članova K-Srpske zajednice. Na primer, Centralna banka Kosova usvojila je propis o gotovinskim plaćanjima s ciljem zaštite integriteta finansijskog sistema Kosova i borbe protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Propis je predviđao da će, od 1. februara 2024. godine, jedina valuta dozvoljena za gotovinske transakcije na Kosovu biti evro, čime je prekinuta uobičajena praksa korišćenja srpskog dinara kao primarne valute za gotovinske i komercijalne transakcije u područjima sa srpskom većinom, koja je trajala od 1999. godine. Pre nego što je propis stupio na snagu, vlasti Kosova su pružile ograničena javna objašnjenja sadržaja i efekta propisa. Sprovođenje propisa prekinulo je isplate zaposlenima u institucijama finansiranim od strane Srbije, kao i penzionerima paralelnog srpskog sistema socijalnog osiguranja na Kosovu. Takođe je uticalo na mala i srednja preduzeća, kao i na zdravstvene, dečje i obrazovne usluge.⁴⁵⁴ Odgovor Srbije, postavljanje privremenih mobilnih banaka, nije uspeo da zadovolji potrebe onih koji žive južno od reke Ibar, koji su morali da putuju velike udaljenosti kako bi došli do svojih prava. Hotline NVO Aktiv otkrio je široko rasprostranjeno nezadovoljstvo zbog nerešenih problema, a tvrdnje premijera Albina Kurtija o kafićima na severu koji prihvataju evro bile su uglavnom netačne, što je produbilo nepoverenje u institucije Kosova.⁴⁵⁵

329. Dana 28. januara 2024. godine, predstavnici Kvinte na Kosovu izdali su zajedničku izjavu u kojoj su izrazili zabrinutost zbog uticaja propisa Centralne banke na svakodnevni život srpskih većinskih zajednica na Kosovu. Pozvali su na suspenziju sprovođenja propisa kako bi se omogućio dovoljno dugi prelazni period. Dana 6. februara 2024. godine, Specijalni predstavnik generalnog

449 HRN (2024), Joint CSO Report on Human Rights in Kosovo 2023.

450 Euronews (2024), [Serb-majority municipalities boycott vote to remove Albanian mayors](#).

451 Zëri i Amerikës VOA (2024), [Dështon referendum për largimin e kryetareve shqiptarë të komunave në veri të Kosovës](#).

452 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 60.

453 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

454 NSI and AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

455 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

sekretara za Kosovo pozvao je na uzdržanost i konstruktivno angažovanje. EU je organizovala više od šest sastanaka u Briselu kako bi pokušala da reši pitanje dinara, ali nijedno rešenje nije postignuto. Poslednji takav sastanak između glavnih pregovarača i Specijalnog predstavnika EU za dijalog Kosovo-Srbija održan je 15. maja 2024. godine.⁴⁵⁶

330. Dana 29. decembra 2023. godine, nova skupština opštine Severne Mitrovice, u kojoj većinu čine predstavnici K-Albanaca, dodelila je zemljište koje trenutno koriste institucije podržane od strane Vlade Srbije Ministarstvu unutrašnjih poslova Kosova. Nakon što je prikupila potrebni broj potpisa, Srpska Demokratska Partija podnela je peticiju Opštinskoj skupštini za opoziv odluke i zatražila referendum o tom pitanju, u skladu sa Zakonom br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi. Dana 23. februara, Opštinska skupština je odgovorila naglašavajući da nije obavezna da pozove na glasanje o tom pitanju, pozivajući se na odsustvo zakona o referendumu.⁴⁵⁷

331. Krajem januara i početkom februara, K-policija je sprovela operacije koje su ciljale objekte korišćene od strane srpske zajednice u opštinama Dragaš, Peć, Klina i Istok, kao i u zajedničkom medicinskom centru u Prištini. K-policija je izvestila da su oduzeti različiti dokumenti, zapečaćeni objekti, i privremeno zadržana lica u četiri opštine, navodeći da su sumnjali da su objekti korišćeni ili se koriste za ilegalne aktivnosti. Dana 7. februara, kosovska policija je izvršila pretragu srpske pošte u Goraždevcu i oduzela dokumenta i opremu. Takođe, 7. i 14. februara, kosovske vlasti su zaustavile kamione koji su prenosili gotovinu i sprečili njihov ulazak na Kosovo na prelazu 1 (Jarinj), nakon što je počela primena nove uredbe o valuti.⁴⁵⁸

332. Dana 2. maja 2024. godine, K-policija je postavila kamere u centru Severne Mitrovice i potvrdila svoju nameru da postavi oko 200 kamera na severu Kosova, što je izazvalo brojne zabrinutosti među organizacijama civilnog društva u vezi sa pravom na privatnost. Dana 22. jula 2024. godine, tehničari, uz pratnju K-policije, postavili su nekoliko kamera oko glavnog Ibarskog mosta.

333. Prema NGO NSI, primetila se selektivnost u krivičnom gonjenju govora mržnje tokom izveštajnog perioda, uglavnom usmerena na K-Srbe koji su suočeni sa optužbama za podsticanje etničke mržnje, obično zbog izražavanja ili prikazivanja pro-srpskih stavova ili poruka, uključujući na društvenim mrežama.⁴⁵⁹

334. Dana 20. maja 2024. godine, K-policija je zatvorila kancelarije Srpske poštanske štedionice u četiri severne opštine i sprovela odvojene pretrage u kancelarijama trezora administracije Vlade Srbije u Severnoj Mitrovici. EULEX je pratio ove operacije. Pretrage su sprovedene bez sudskih naloga, a pozvani tužilac je bio obavešten tek nakon što je operacija već započeta. EU, zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama i drugim članicama međunarodne zajednice, ocenila je policijsku akciju kao kontraproduktivnu za tok dijaloga.⁴⁶⁰ Poštanske službe koje vodi Srbija u ostatku Kosova ostale su operativne, iako sa značajno smanjenim kapacitetima.⁴⁶¹

456 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

457 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

458 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

459 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

460 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

461 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

335. Kao deo kontinuiranih napora za borbu protiv šverca, 5. juna K-policija je iskopala puteve u selu Banje, Zubin Potok. K-Srbi iz sela su se žalili da su zbog toga izgubili pristup svojim imanjima.

336. Kuća porodice Đurković u Gojbulji, blizu Vučitrna, bila je vandalizovana tokom 2024. godine ispisivanjem poruka mržnje, a u cilju zastrašivanja ove K-Srpske porodice. NGO YIHR KS je reagovala protiv takvih izraza mržnje, naglašavajući da svi imaju pravo na sigurnost i dobrobit na Kosovu bez obzira na etničku pripadnost. Takav akt vandalizma je smatran namernim činom mržnje od strane YIHR KS-a. Poruka da kriminalna dela i govor mržnje nemaju mesta na Kosovu direktno je prenetu porodici Đurković od strane YIHR KS-a i drugih aktivista za ljudska prava koji su posetili porodicu.⁴⁶²

337. Ograničenja koja je VK postavila na srpske proizvode, koja su započela u junu 2023. godine, nastavila su da utiču na socio-ekonomska prava stanovnika i preduzetnika. Iako je ova mera ukinuta na prelazu Merdare početkom oktobra, ostala je na snazi na svim drugim prelazima između Kosova i Srbije, uključujući one na severu (Jarinje i Brnjak). Ovo je direktno uticalo na Razvojni fond za sever, uspostavljen u okviru Dijaloga kako bi se obezbedilo da prihodi od carina na robu koja ulazi kroz ove prelaze budu korišćeni za investicione projekte u regionu.⁴⁶³

338. Potpredsednik Vlade, Besnik Bislimi, kritikovao je srpske pasoše na konferenciji 24. aprila 2024. godine, pozivajući na povlačenje mera uvedenih nakon prisilnog ulaska gradonačelnika u zgrade opština na severu. On je pasoš označio kao ilegalan, što bi moglo dovesti do pravnih nesigurnosti za njegove nosioce i pogoršati etničke tenzije. Mnogi od ovih pojedinaca nemaju alternativne opcije za dokumentaciju.⁴⁶⁴

339. U skladu sa propisima Ustava za predstavljanje nevećinskih zajednica u kosovskim sudovima, K-ŠK je preporučio tri K-Srbina kandidata za pet sudijskih mesta koja su rezervisana za ovu zajednicu. Međutim, samo je jedan K-Srbin imenovan od strane gospođe Osmani. Slično tome, prilikom nedavnog zapošljavanja za 100 notarskih pozicija širom Kosova, gde je 8 pozicija bilo rezervisano za K-Srbe, Ministarstvo pravde nije imenovalo notara iz K-Srpske zajednice, uprkos kvalifikovanim kandidatima, čime je ostao samo jedan K-Srbin notar u celom Kosovu. Ova situacija je i dalje uticala na jezička prava i pristup uslugama za K-Srbe.⁴⁶⁵

340. EULEX je takođe primetio nedostatak osoblja u zatvorima koje čine većinom zatvorenici koji pričaju srpski jezik, što rezultira stalnim problemima u komunikaciji između osoblja i zatvorenika. EULEX i K-policija su i dalje radili na zajedničkim bezbednosnim procenama za opštine na severu Kosova, u skladu sa Bratislavskim sporazumom. Međutim, u mnogim slučajevima policija nije pružila relevantne informacije o svojim operacijama na severu Kosova na vreme, čime je negativno uticala na sposobnost Misije da sprovede svoj mandat.

341. NGO NSI beleži dva odvojena napada na stan Dragice Gašić, jedine srpske povratnice u Đakovici.⁴⁶⁶ Mreža za ljudska prava (HRN) snažno je osudila ovaj nasilni i kukavički čin kamenovanja, što je rezultiralo slomljenim prozorskim staklom. Ovo nije samo napad na nju lično, već i napad na osnovne principe mira, suživota i ljudskog dostojanstva.⁴⁶⁷

462 YIHR KS (2024), [YIHR KS stood up against hate today!](#)

463 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024. x

464 AKTIV (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

465 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

466 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

467 HRN (2024), [HRN condemns the violent act committed against the house of Dragica Gasić.](#)

342. Nasuprot inkluzivnom donošenju politika, K-Romi, K-Aškalije i K-Egipćani suočavaju se sa diskriminacijom na osnovu svoje etničke pripadnosti, uprkos Zakonu br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije koji zabranjuje diskriminaciju na osnovu etničke pripadnosti. Stigmatizacija njihovih kultura gura ih dalje u marginalizaciju, što rezultira nejednakim pristupom zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju i obrazovanju.⁴⁶⁸

343. Nakon ex post revizije Zakona o zaštiti od diskriminacije 2024. godine, VK je započela proces dopune i izmene ovog zakona, s obzirom na njegovu neučinkovitost i nedovoljnu implementaciju u praksi. Prema tvrdnjama NGO VoRAE, proces izrade novog nacrt zakona bio je inkluzivan, uz široko učešće zainteresovanih strana i civilnog društva (uključujući NGO VoRAE), a nacrt koji je radna grupa dostavila u decembru 2024. godine obećava, jer se bavio nekoliko aktuelnih pitanja u oblasti zaštite od diskriminacije, uključujući proširenje oblika diskriminacije, zasnovanih na uporednim modelima i najboljim praksama. Proces dopune i izmene nacrt zakona nastaviće se 2025. godine, zajedno sa preliminarim i javnim konsultacijama.⁴⁶⁹

344. U februaru 2024. godine, potpredsednik Vlade Kosova, Besnik Bislimi, izazvao je kontroverzu nazivajući grupu srpskih nevladinih organizacija (NVO) sa Kosova nacionalističkim. Kritkovao je ove NVO zbog toga što navodno protive integraciji srpskih građana u ekonomski i društveni život Kosova, predstavljajući njihov stav kao aktivno štetan za proces normalizacije između Kosova i Srbije.⁴⁷⁰ Radna grupa za Poglavlje 35 Nacionalnog konventa za Evropsku uniju odgovorila je osuđujući Bislimijevo etiketiranje NVO-a, ističući da je Nacionalni konvent nezavisna mreža organizacija civilnog društva koja deluje odvojeno od bilo kog državnog ili međunarodnog tela. Radna grupa je argumentovala da je Bislimijevo karakterisanje ovih NVO kao nacionalističkih štetno za proces dijaloga i suprotno principima evropskih vrednosti i demokratije. Takođe su naglasili važnost podrške inkluzivnosti i mirnom suživotu između etničkih grupa na Kosovu, suprotstavljajući se Bislimijevoj nacionalističkoj retorici.⁴⁷¹

345. Preporuke

- VK treba da obezbedi potpuno i nepristrasno sprovođenje jezičkih prava kako je to predviđeno Zakonom br. 02/L-37 o upotrebi jezika dodeljujući dovoljne resurse za prevodilačke usluge u javnim institucijama i osiguravajući usklađenost u svim opštinama;
- Ministarstvo za zajednice i povratak (MZIP) treba da unapredi funkcionalnost Saveta za konsultacije sa zajednicama i Opštinskih kancelarija za zajednice i povratak;
- K-policija treba odmah da preduzme mere za poboljšanje poverenja i sigurnosti u nevećinskim zajednicama, naročito na severu Kosova, osiguravajući da operacije sprovođenja zakona budu transparentne i u skladu sa osnovnim pravima;
- Ministravo pravde i Kosovska pravosudna komisija treba da obezbedi jednak pristup pravdi za nevećinske zajednice, osiguravajući pravilno predstavljanje u pravosudnim organima, naročito kroz imenovanje više K-Srpskih sudija i notara.

468 Odeljci 7.1 i 7.2 ovog izveštaja obrađuju položaj romske, aškalijske i egipćanske zajednice iz perspektive prava žena i prava deteta.

469 VoRAE (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

470 Koha.net (2024), [Bislimi godet Lajçakun, thotë se demonstroi qasje jo të drejtë e jo neutrale](#).

471 NSI (2024), [Statement](#).

7.6 Prava LGBTIQ+ osoba

346. Prava lezbijki, gejeva, biseksualnih, transrodnih, kvir i interseksualnih (LGBTIQ+) osoba zaštićena su međunarodno kroz član 7. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP) i međunarodne ugovore i konvencije koji su pravno obavezujući. Na nivou Saveta Evrope, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) zaštitio je prava LGBTIQ+ osoba u nekoliko aspekata i uz pomoć različitih članova EKLJP-a, iako eksplicitno priznanje LGBTIQ+ zajednice ili inkluzivnost seksualne orijentacije i roda u odgovarajućoj konvenciji nije dostupno. Na primer, član 3. EKLJP-a korišćen je za zaštitu prava LGBTIQ+ osoba u kontekstu zlostavljanja; član 6. (Pravo na fer suđenje) za obezbeđivanje fer postupaka za LGBTIQ+ osobe koje pokreću tužbe pred domaćim sudovima; član 8. (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) korišćen je za lične i porodične stvari LGBTIQ+ osoba kao što su operacije, priznanje roda, medicinski troškovi itd.; član 10. (Sloboda izražavanja) za slučajeve koji se odnose na slobodu izražavanja i udruživanja, a posebno na govor mržnje, nametnutu šutnju i pravne zabrane koje se odnose na homoseksualnost i demonstracije; član 12. (Pravo na brak i osnivanje porodice) i najvažniji član 14. (Zabrana diskriminacije) EKLJP-a za slučajeve diskriminacije protiv LGBTIQ+ osoba u temama kao što su intimni odnosi, civilna partnerstva i brakovi, usvajanje, starateljstvo, socijalna prava, zapošljavanje, dozvole za boravak itd.⁴⁷²

347. Član 24. Ustava Kosova takođe eksplicitno pominje seksualnu orijentaciju i rodnu ekspresiju. Ustav Kosova ne predviđa rodne restrikcije za slobodu brak, član 37. Ustava Kosova priznaje da svako ima pravo da se oženi i da ima porodicu kako je to zakonom predviđeno. Uprkos ustavnim pravima LGBTIQ+ osoba, neophodna zakonodavna rešenja koja bi prepoznala ovu zajednicu na ravnopravan način sa svim članovima društva nisu usvojena u novom nacrtu Građanskog zakonika. To je zbog neusvajanja istog-sex brakova od strane SK, što odražava osnovnu homofobičnu ideologiju koja stoji iza društvenih struktura Kosova. Takođe je ometalo napore LGBTIQ+ osoba, civilnog društva i međunarodne zajednice da obezbede pravične oblike demokratije u zemlji. Umesto toga, diskusije o istopolnim brakovima pokrenule su homofobičnu kampanju 2022, 2023. i 2024. godine protiv pojedinaca LGBTIQ+ zajednice sa javnim ličnostima, političkim ličnostima i medijskim kanalima koji su javno išli protiv osnovnih prava LGBTIQ+ osoba. U 2024. godini, uprkos oštrom protivljenju, nisu učinjeni ozbiljni pokušaji da se usvoji Građanski zakonik, uprkos pozivima različitih međunarodnih aktera, uključujući Parlamentarnu skupštinu Saveta Evrope u aprilu 2024⁴⁷³, i uprkos obećanju premijera da će Zakon biti usvojen u maju 2024.⁴⁷⁴ To je bilo posebno vidljivo tokom sednice razmatranja nacrtu Građanskog zakonika u SK. Konkretno, Deklaracija predsednice Odbora za ljudska prava AOK, Dude Balje, koja je javno izjavila da će glasati protiv istopolnih brakova, bila je jasna kontradikcija sa njenim javnim stavom u društvu.⁴⁷⁵ Baljina izjava iz 2022. godine bila je diskriminatorna jer implicira da bi prava LGBTIQ+ osoba trebalo da budu podređena kulturnim i tradicionalnim vrednostima većine. Ovaj pristup zanemaruje činjenicu da su ljudska prava univerzalna i primenjuju se na sve pojedince, bez obzira na njihov kulturni ili verski identitet.

472 European Court of Human Rights (2024), [Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights on the Rights of the LGBTI persons](#) (last updated on August 2024).

473 Parliamentary Assembly of the Council of Europe (2024), [Opinion no. 302\(2024\)](#), 16 April 2024.

474 Kosovo 2.0 (2024), We were here and we will always be here.

475 Human Rights Network (2022), [Declaration concerning statements made by Duda Balje on same-sex marriage](#).

348. Kao odgovor na oštru debatu o istopolnim brakovima, OiK je izdao mišljenje u kojem se tvrdi da je brak istog pola ustavno zajamčeno pravo i da uskraćivanje ovog prava istopolnim osobama predstavlja kršenje njihovog prava da ne budu diskriminirani na osnovu seksualne orijentacije.⁴⁷⁶ Pogoršanje već nestabilne pozicije LGBTIQ+ osoba na Kosovu nastavilo se jer je Duda Balje ostala predsednica Odbora za ljudska prava tokom 2024, uprkos pozivima za njeno smenjivanje od strane civilnog društva. U 2024. godini, Kosovo je kvalifikovano kao “neprijateljski prostor za LGBTIQ+ osobe” od strane Spartacus Gay Travel Index-a, koji smatra neprijateljski stav prema ovoj zajednici problematičnim.⁴⁷⁷ Jedina pozitivna tačka koju je Kosovo dobilo u ovom izveštaju bila je postojanje zakona koji se bori protiv diskriminacije, iako prema YIHR KS, ovaj zakon postoji samo na papiru jer nije implementiran u praksi. Glavni razlog zbog kojeg se Kosovo smatra neprijateljskim prema LGBTIQ+ osobama odnosi se na nivo emancipacije društva. Prema pravnom stručnjaku koji radi za CEL na Kosovu, “jedini način da LGBTIQ+ osobe žive slobodno na Kosovu je da sakriju svoj pravi identitet.”⁴⁷⁸

349. Tokom izveštajnog perioda, prijavljeno je pet slučajeva koji uključuju napad, pretnje, invaziju na privatnost i porodično nasilje, prema NGO CEL, ali njihovo rešavanje ostaje neizvesno. Žrtve u ovim slučajevima podržava NGO CEL kroz besplatnu pravnu pomoć, a osetljivost ovih slučajeva ne dopušta da se specifični detalji javno objavljuju, s obzirom na tekuće procedure pred različitim kosovskim vlastima, uključujući sudove. Što se tiče online pretnji upućenih LGBTIQ+ osobama, vlasti navode da je izazov u praćenju porekla online pretnji razlog njihove neaktivnosti. Važno je napomenuti da slučajevi koje LGBTIQ+ osobe prijavljuju samostalno policiji nailaze na više prepreka u poređenju sa onima koji su praćeni od strane predstavnika NGO CEL.⁴⁷⁹

350. Među ovim slučajevima, desio se vrlo ozbiljan slučaj koji spada u domen mučenja, okrutnog, nehumanog i/ili degradirajućeg postupanja tokom 2024. godine, a koji je uključivao osobu iz LGBTIQ+ zajednice. Ova osoba je, prema NGO CEL, bila oteta i podvrgnuta nasilju i mučenju. Slučaj je prijavljen vlastima i trenutno je u postupku pred Osnovnim sudom u Prištini. S obzirom na osetljivost slučaja i tekuće postupke na sudu, trenutno se ne mogu deliti dodatni podaci o ovom slučaju.⁴⁸⁰ Prema NVO CEL, postoje mnogi drugi slučajevi koji imaju ozbiljne osnove da se prijave kosovskoj policiji ili podnesu sudu, ali postoji značajna neodlučnost unutar LGBTIQ+ zajednice da pokrenu takve postupke.

351. Uprkos ozbiljnosti prijavljenih incidenata, nedostatak napretka u njihovom rešavanju izaziva zabrinutost u vezi sa efikasnošću trenutnih istražnih procedura. Nerešeni slučajevi ne samo da produžuju osećaj ranjivosti za žrtve, već i naglašavaju potrebu za robusnijim i tehnološki naprednijim pristupom rešavanju online pretnji. Dok Krivični zakonik predviđa da se svaki krivični prekršaj motivisan rodnim identitetom i seksualnom orijentacijom smatra otežavajućom okolnošću, stepen u kojem homofobija stoji iza zločina iz mržnje nije dovoljno istražen. NGO CEL sugerise da razlike u ishodima između slučajeva predstavljenih samostalno i onih uz pomoć CEL-a pokazuju važnost društvene podrške i zagovaranja za navigaciju kroz složenost pravnog sistema.

476 Ekonomika online, [Avokati i Popullit mbështet martesat mes gjinisë së njëjtë, ka një vërejtje për Kodin Civil – Ekonomia Online](#).

477 Radio Evropa e Lirë (2024), [Ligji vetëm në letër: Kosova cilësohet jomikpritëse për personat LGBTIQ+](#).

478 Radio Evropa e Lirë (2024), [Ligji vetëm në letër: Kosova cilësohet jomikpritëse për personat LGBTIQ+](#).

479 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

480 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

Ova razlika naglašava praznine u institucionalnoj reakciji prema pojedinačnim tužiocima i ističe važnost sveobuhvatne pomoći žrtvama ovih prekršaja.⁴⁸¹

352. Iako je tokom prethodnih izveštajnih perioda naveden plan za sigurnu kuću u opštini Priština za zaštitu osoba koje su izbačene od strane svojih porodica i žrtve nasilja, ova sigurna kuća nije napredovala u 2024. godini, uprkos stalnim pozivima za rešavanje ovog pitanja. NGO CEL Kosovo izveštava da nedostatak institucionalnog smeštaja na zvaničnom nivou za žrtve LGBTIQ+ zajednice tera NVO da ponude svoje vlastite mreže pomoći; NGO CEL nudi hitni smeštaj za odrasle bez mreže podrške.⁴⁸²

353. Tokom izveštajnog perioda, NGO CEL izveštava o tri slučaja LGBTIQ+ osoba kojima je bio potreban hitni smeštaj jer su bile izbačene iz svojih domova. Takvi slučajevi evikcija uglavnom pogađaju transrodne osobe, s obzirom na to da njihov rodni identitet onemogućava njihovo zapošljavanje na Kosovu i postizanje finansijske samostalnosti i stambenih uslova. S obzirom na to da na Kosovu ne postoji specifična sigurna kuća za LGBTIQ+ zajednicu, NGO CEL je morala sklopiti dogovor sa skloništem u Albaniji za smeštaj hitnih slučajeva (imaju jedan rezervisani krevet za osobe sa Kosova koji se koristi po potrebi).⁴⁸³

354. Kosovski instituti još nisu usvojili konkretne strategije za promovisanje prihvatanja LGBTIQ+ osoba u društvu Kosova. Uprkos postojanju nekih strategija akcije za prava LGBTIQ+ osoba, njihove involviranje i dobrobit, koje su usvojene od strane Kancelarije za dobro upravljanje i Agencije za rodnu ravnopravnost, ništa nije učinjeno da se te akcije konkretizuju u praksi, prema NGO CEL. Do sada, VK nije započela kampanje za povećanje nivoa prihvatanja LGBTIQ+ osoba u javnom domenu ili kod kuće.⁴⁸⁴

355. Sloganom „Bićemo tu. Uprkos svemu“, Prva nedelja ponosa u Prištini održana je od 3. do 8. juna 2024. godine. Pozitivan razvoj VK u vezi sa javnom podrškom Nedelji ponosa nastavljen je u 2024. godini, a premijer je učestvovao u Paradi ponosa drugu godinu zaredom.⁴⁸⁵ LGBTIQ+ osobe na Kosovu nastavljaju da rade na postizanju većeg prihvatanja i jednakosti, uključujući priznanje istopolnog braka i zaštitu od diskriminacije. Promocija prava gej osoba na Kosovu je tekući proces, a Nedelja ponosa u Prištini igra ključnu ulogu u stvaranju vidljivosti i podsticanju veće inkluzivnosti i pravednog društva. Nedelja ponosa i Parada ponosa koja je održana na Kosovu u 2024. godini mogu se smatrati uspešnim događajima koji nisu obeleženi nikakvim značajnim incidentima.⁴⁸⁶

356. U oblasti zdravlja, zdravstvene institucije nisu opremljene za rodne tranzicije, hormonske tretmane ili bilo koju drugu vrstu mera koje koriste LGBTIQ+ zajednice specifično. Što se tiče transrodnih osoba, usluge državnih psihologa, endokrinologa za usmeravanje hormonske terapije i hirurga za tranziciju nisu ponuđene. Što se tiče psihološke pomoći, ona je veoma niska i često se koristi konverzijska terapija (izveštaji pokazuju da nema istraživanja o ovom pitanju), pa broj LGBTIQ+ osoba sa anksioznošću, depresijom i suicidalnim mislima postaje veoma zabrinjavajući.

481 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

482 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

483 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

484 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

485 Albanian Post (2024), [Kurti për here të dytë rradhazi i bashkohet "Paradës së Krenarisë"](#).

486 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

357. Dobrovoljna davanja krvi članova zajednice nastavila su da ne budu prihvaćena od strane zdravstvenih instanci zbog stigme koja se povezuje sa LGBTIQ+ osobama i seksualno prenosivim bolestima, uključujući HIV.⁴⁸⁷ U vezi sa prethodnim, postoji značajan nedostatak finansiranih istraživanja koja ažuriraju društveno razumevanje o dobrobiti LGBTIQ+ osoba. Jedan od slučajeva odnosi se na stopu zlostavljanja LGBTIQ+ osoba na osnovu stvarne ili percipirane seksualne orijentacije, rodnog identiteta i rodnih karakteristika. Istovremeno, broj samoubistava i samopovređivanja uzrokovanih anksioznošću i depresijom među LGBTIQ+ zajednicom nastavlja da raste, prema NGO CEL.⁴⁸⁸

358. Takođe, NGO CEL izveštava o nekoliko drugih oblasti koje utiču na život LGBTIQ+ osoba na Kosovu. Na primer, (i) postoji samo jedan biznis/preduzetnik vođen od strane LGBTIQ+ osobe; (ii) nema javno LGBTIQ+ osoba zastupljenih u SK-u ili drugim vladinim pozicijama; (iii) jezik mržnje od strane parlamentaraca SK-a u vezi sa uključivanjem brakova između istog pola i dalje je nerešen nakon nekoliko neuspelih pokušaja da se postigne pravna inicijativa.⁴⁸⁹

359. NGO CEL je izrazila da je jedan od negativnih aspekata tokom izveštajnog perioda neusvajanje nacrtu Građanskog zakonika i neuspeh da se nastavi sa Zakonom br. 04/L-003 o građanskom statusu, koji bi omogućio transrodnim osobama da menjaju rodne oznake bez potrebe za pokretanjem sudskih postupaka. Pozitivan događaj tokom izveštajnog perioda bio je efikasan i efikasan zaključak sudskog slučaja koji se odnosi na planirani teroristički napad protiv LGBTIQ+ osoba (videti dole za više informacija). Drugi pozitivni događaji uključuju uspešno ex-post pregledanje Zakona o zaštiti od diskriminacije i izradu izmena koje proizilaze iz ove analize.

360. U martu 2024. godine, NGO CEL objavila je studiju slučaja u vezi sa postupkom sudova na Kosovu u vezi sa planiranim terorističkim napadom protiv LGBTIQ+ zajednica na Kosovu.⁴⁹⁰ Studija slučaja se odnosi na analizu stvarne presude u slučaju gde je pojedinac (B.V.) planirao teroristički napad protiv LGBTIQ+ zajednica na Kosovu tokom Parade ponosa. Nakon istrage o njegovom konkretnom planu da koristi eksplozive na određenim lokacijama Parade ponosa, uhapšen je, proglašen krivim za planiranje terorističkog čina protiv LGBTIQ+ zajednice, i kasnije osuđen na 3 godine i 6 meseci zatvora. NGO CEL je pohvalio efikasno rešavanje ovog osetljivog slučaja od strane Tužilaštva i Osnovnog suda u Prištini, ali je izrazio zabrinutost zbog blagosti presude i nedostatka uzimanja u obzir otežavajućih okolnosti. Prema NGO CEL, ostaje pitanje da li je presuda bila pravedna i pravična u poređenju sa težinom planiranog terorističkog čina i potrebom za primenom domaćeg zakonodavstva kao prevenciju budućih terorističkih akata.⁴⁹¹

361. Javna pisma pod nazivom "Za homofobe nema mesta u Parlamentu!" bila su upućena predsedniku SK-a od strane NGO YIHR KS i 50 drugih NVO-a zbog ozbiljnih zabrinutosti u vezi sa diskriminatorskim i homofobičnim izjavama koje su koristile gospođe Labinote Demi Murtezi i Duda Balje tokom sednice S-a koja se održala u julu 2024. godine da bi se diskutovalo o situaciji

487 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

488 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

489 CEL Kosovo (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

490 CEL Kosovo (2024), [Trajtimi nga Gjykata i sulmit të përgatitur terrorist kundër komuniteteve LGBTI+ në Kosovë](#).

491 CEL Kosovo (2024), [Trajtimi nga Gjykata i sulmit të përgatitur terrorist kundër komuniteteve LGBTI+ në Kosovë](#).

zaštite i promocije ljudskih prava na Kosovu.⁴⁹² Predstavnic SK-a gospođa Labinote Demi Murtezi izjavila je da "LGBTIQ+ osobe prenose bolesti" i koristila druge klevetničke i mrzilačke izjave prema LGBTIQ+ osobama, što je dovelo do zajedničke tužbe koju su podneli protiv nje i SK-a Osnovnom sudu u Prištini pet NVO-a: YIHR KS, CEL Kosovo, CSGD, KGSC i Civil Rights Defenders. Tužba tvrdi da je došlo do kršenja dostojanstva i diskriminacije prema LGBTIQ+ osobama tokom plenarnog zasedanja SK-a održanog 16. marta 2022. godine, radnje koje su u suprotnosti sa vrednostima koje propisuje Ustav i međunarodne konvencije koje se primenjuju na Kosovu.⁴⁹³ Kao posledica toga, u martu 2024. godine OiK je podnela mišljenje Amicus Curiae Osnovnom sudu u Prištini u podršku tvrdnji pet NVO-a koje su podnele tužbu, tražeći da se odbrani LGBTIQ+ zajednice od diskriminacije i kršenja dostojanstva.⁴⁹⁴ Pravda na Kosovu ima idealnu priliku da potvrdi kršenja koja su počinjena prema LGBTIQ+ zajednicama od strane S-a i diskriminatorskih izjava njenih članova. Takva odluka bi stvorila veoma važnu sudsku praksu koja bi bila u skladu sa jurisprudencijom ESLJP-a i potvrdila da nema mesta takvom diskriminatorskom jeziku u javnom prostoru Kosova.

362. U vezi sa ovom temom, YIHR KS je realizovao akciju prekidanja sednice Komisije za ljudska prava u SK-u, zahtevajući ostavku predsednice ove Komisije, zamenice Duda Balje, i članice Labinote Demi-Murtezi. Akcija je nosila naziv: "Za homofobe nema mesta u Parlamentu!". Prema YIHR KS, skandalozno i izuzetno uznemirujuće je to što član Parlamenta, koji je i predsednica Odbora za ljudska prava, ne razume osnovni princip na kojem bi ove javne pozicije trebalo da funkcionišu, tj. poštovanje univerzalnih ljudskih prava, uključujući jednaka prava za LGBTIQ+ osobe.⁴⁹⁵

363. Preporuke

- VK treba odmah da preduzme korake da obezbedi potpuno sprovođenje ustavnih prava za LGBTIQ+ osobe, uključujući pravno priznanje brakova istog pola usvajanjem nacrtu Građanskog zakonika;
- K-policija treba da poboljša istragu i procesuiranje zločina iz mržnje i diskriminacije protiv LGBTIQ+ osoba, obezbeđujući da se online i offline pretnje, napadi i slučajevi mučenja shvate ozbiljno;
- Ministarstvo zdravlja treba da razvije i implementira strategiju zdravstvene zaštite koja garantuje pristup medicinskim i psihološkim uslugama za LGBTIQ+ osobe;
- K-ŠK treba takođe da obezbede odgovornost za homofobičnu retoriku i diskriminatorske prakse od strane javnih funkcionera u skladu sa ustavnim i međunarodnim obavezama Kosova.

7.7 Prava ljudi u pokretu

364. Zakonski okvir Kosova promoviše i olakšava bezbedan povratak „interno raseljenih lica“ u članu 156. Ustava, uz istovremeno obezbeđivanje pomoći u oporavku imovine i imanja.⁴⁹⁶ Takođe, u januaru 2018. godine, Vlada Kosova je izdala Uredbu br. 01/2018 o Povratku Raseljenih Lica i

492 CEL Kosovo (2024), [51NGO – Public letter addressed to Mr. Glauk Konjufca : Homophobes have no place in Parliament!](#).

493 YIHR KS (2024), [A lawsuit is filed against the Assembly of the Republic of Kosovo and member of Parliament Labinote Demi Murtezi](#).

494 OiK (2024), [Opinion in the role of Amicus Curiae for the Basic Court in Prishtina R.nr. 175/2024](#).

495 Koha (2024), [Homofobët s'kanë vend n'Kuvend, ndërpritet mbledhja e Komisionit për të drejtat e njeriut](#).

496 The Kosovo Constitution (2008).

Održivim Rešenjima. Uredba, između ostalog, definiše odgovornosti nadležnih, odlučujućih i izvršnih tela, kao i postupke i kriterijume za pomoć.⁴⁹⁷

365. Domaći zakonodavni okvir koji pokriva celokupnu politiku azila je kompletiran. Ovaj zakonodavni okvir predviđa postupke prijema i početnog tretmana aplikacija za međunarodnu zaštitu; postupke i standarde za razmatranje i odlučivanje o aplikacijama za međunarodnu zaštitu; interne pravilnike o funkcionisanju Centra za azil, pravila o radu Nacionalne komisije za izbeglice (NCR), kao drugog administrativnog tela; kao i Uredbu o integraciji stranaca, odnosno osoba sa statusom međunarodne zaštite na Kosovu.⁴⁹⁸ Kada novi Zakon o strancima stupi na snagu, možda će biti potrebno da se izmeni i Zakon o azilu jer će mnogi delovi biti pogođeni prethodnim zakonodavnim okvirom.⁴⁹⁹

366. S obzirom na promene u zakonodavstvu EU i potrebu da se adresiraju pravni nedostaci na koje se naišlo tokom njegove primene, Vlada Kosova je usvojila novi Zakon o strancima. U martu 2024. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP)⁵⁰⁰ objavilo je Finalni izveštaj proizašao iz javnih konsultacija o novom Zakonu o strancima, a nacrt zakona je bio usvojen na prvom čitanju u SK. Novi Zakon još uvek nije u potpunosti usvojen jer je procedura za usvajanje na drugom čitanju u SK-u još uvek na čekanju, zajedno sa postupkom njegovog usvajanja od strane Predsednika i objavljivanja u Službenom glasniku. Prema zapažanjima NVO CRP-K, novi nacrt Zakona o strancima nudi određena specifična rešenja za tražioce azila, posebno za osobe koje dugo čekaju odgovor ili su im odbijeni zahtevi za azil, ali ne mogu biti vraćeni u svoju zemlju porekla i trenutno nemaju definisani status.⁵⁰¹ Za ovu kategoriju, novi nacrt Zakona o strancima reguliše tzv. „status tolerancije“, prema kojem ove osobe mogu imati pristup pravima i različitim javnim uslugama dok se ne donese konačna odluka o njihovom slučaju.⁵⁰² Ipak, Zakon o strancima je izmenjen 2024. godine zajedno sa još 35 drugih zakona u delovima koji regulišu posebne administrativne postupke, i to je učinjeno kako bi se obezbedila usklađenost sa Zakonom br. 05/L-031 o Opštem upravnom postupku.⁵⁰³

367. Agencija za civilnu registraciju (ACR) uključila je specifične mere u Strategiji za unapređenje prava Roma i Aškalija, obavezavši se da uspostavi mehanizam za identifikaciju, prevenciju i zaštitu osoba čija rođenja nisu registrovana. Uprkos ovom strateškom uključivanju, obećani mehanizam još uvek nije uspostavljen.⁵⁰⁴

368. Predložene izmene zakonodavnog okvira, nacrt Zakona o građanskom statusu, nacrt Zakona br. 04/L-215 o državljanstvu i Zakon o strancima, imaju za cilj poboljšanje zaštite, pod uticajem preporuka UNHCR-a, Civil Rights Program Kosovo (CRP/K) i drugih stručnjaka. Ove izmene

497 Government of Kosovo (2018), [Regulation No. 01/2018 on the Return of Displaced Persons and Durable Solutions](#).

498 CRPK (2024), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2023.

499 CRPK (2024), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2023.

500 OGG, Platform for public consultations (2024), [Draft-Law on Foreigners Final Report from public consultations](#).

501 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

502 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

503 Official Gazette (2024), [Law no. 08/L-262](#) on amending and supplementing the laws containing special administrative procedures and their harmonization with the Law no. 05/L-031 on the General Administrative Procedure.

504 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

predviđaju produžene periode registracije za decu rođenu u inostranstvu od kosovskih državljana, automatsku registraciju rođenja putem zdravstvenih ustanova, ukidanje kazni vezanih za kasnu registraciju rođenja i proširena prava za osobe bez državljanstva. Ove izmene još nisu formalno usvojene od strane AOK i identifikovani problemi i dalje ometaju puno uživanje ljudskih prava od strane pogođenih lica.⁵⁰⁵

369. NVO CRP/K nastavila je da se bavi ključnim izazovima sa vlastima, posebno u vezi sa sprovođenjem člana 32 Zakona o državljanstvu, koji je i dalje ometen zakonskim nejasnoćama i nepravilnom primenom. Neregularni postupci za kasnu registraciju i potvrdu državljanstva produžavaju pravnu nesigurnost i povećavaju rizik od apatridnosti. Takođe, procedura za utvrđivanje statusa apatrida (SSDP) zahteva dalja unapređenja kako bi bila efikasnija.⁵⁰⁶

370. Kosovo i dalje predstavlja tranzitnu rutu za osobe u pokretu. U 2024. godini, podneto je 190 zahteva za međunarodnu zaštitu koji su prosleđeni Odeljenju za državljanstvo, azil i migracije pri Ministarstvu unutrašnjih poslova. Pravnu pomoć tokom azilnog postupka obezbedio je Civil Rights Program Kosovo (CRP/K), kroz projekat finansiran od strane UNHCR-a. Većina zahteva za azil su obustavljeni jer su aplikanti nastavili dalje bez završavanja postupka utvrđivanja izbegličkog statusa ili su povukli zahtev za međunarodnu zaštitu.⁵⁰⁷

371. Prema NVO CRP/K, većina azilnih slučajeva na Kosovu završava se u administrativnom postupku bez potrebe za sudskim procesom. To se dešava iz dva razloga: mnogi aplikanti ili nađu rešenja unutar administrativnih organa Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), ili odustanu od svojih zahteva za azilom i presele se u drugu zemlju. Odgovarajući odeljak unutar MUP-a, konkretno Odeljenje za azil, državljanstvo i migracije, bio je prilično efikasan u tretmanu zahteva za azil i njihovom završavanju administrativno bez potrebe da stranke idu na sud.⁵⁰⁸

372. U 2024. godini, 17 osoba je dobilo međunarodnu zaštitu na Kosovu, uključujući 4 sa statusom izbeglice i ostale sa supsidijarnom zaštitom i privremenim dozvolama za boravak na godinu dana, uz mogućnost produženja. Korisnici su potekli iz zemalja kao što su Ukrajina, Jordan i Sirija. Ukrajinski novinari koji su bili pod privremenom zaštitom skoro dve godine, podneli su zahtev za međunarodnu zaštitu zbog zakonskog ograničenja privremene zaštite prema članu 81. Zakona o azilu. Njihove aplikacije su odobrene, dodeljena im je supsidijarna zaštita, dok su i dalje imali pristup vladinim uslugama. Rodno zasnovano i porodično nasilje institucionalno je priznato kao valjan osnov za međunarodnu zaštitu, a jedna porodica je dobila takav status od Ministarstva unutrašnjih poslova. Međutim, drugi slučaj, u kojem je majka sa dve ćerke bežala od rodno zasnovanog nasilja, odbijen je i od strane Odeljenja za državljanstvo, azil i migracije i od strane Nacionalne komisije za izbeglice. NVO CRP/K podnela je tužbu Osnovnom sudu u Prištini, ali slučaj je bio nerešen 14 meseci, što je negativno uticalo na dobrostanje porodice i na kraju ih je nateralo da napuste Kosovo zbog produžene neaktivnosti.⁵⁰⁹

373. U poređenju sa prethodnim godinama, fizička i socijalna sigurnost u Azilnom centru u Maguri značajno se poboljšala tokom 2024. godine.⁵¹⁰

505 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

506 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

507 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

508 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

509 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

510 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

374. Uprkos dugogodišnjoj podršci od strane NVO CRP/K i drugih lokalnih i međunarodnih organizacija koje su pomogle u izgradnji institucionalnog znanja o zaštiti izbeglica, osobe kojima je dodeljena međunarodna zaštita na Kosovu i dalje se suočavaju sa značajnim izazovima. Iako su im poboljšani pristupi integracionim uslugama—uključujući smeštaj, socijalnu pomoć, kurseve jezika, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, hranu i nehranu, podršku za zapošljavanje i besplatnu pravnu pomoć—većina njih i dalje zavisi od državnih institucija i organizacija koje ih podržavaju zbog ograničene ekonomske samostalnosti. Pristup finansijskim uslugama je neredovan i često zavisi od diskrecionih odluka pojedinih banaka, koje mogu oklevati da prihvate izbegličke, azilantske ili apatridske dozvole boravka koje izdaje Ministarstvo unutrašnjih poslova. Čak i sa važećim dokumentima, percipirani rizici i nepoznavanje rezultira odbijanjem usluga, a izbeglice koje primaju socijalnu pomoć ograničene su na postanske račune koji ne omogućavaju pristup širem bankarskom sektoru.⁵¹¹

375. Iako Zakon o strancima Kosova (br. 04/L-219, izmenjen zakonom br. 06/L-036) dodeljuje osobama sa supsidijarnom zaštitom pravo da podnesu zahtev za stalni boravak nakon pet godina neprekidnog boravka—time omogućavajući njihovu potpunu pravnu integraciju prema Zakonu o državljanstvu—trenutno ne postoje implementacijski postupci koji bi omogućili pristup ovom pravu u praksi. Takođe, za razliku od izbeglica, osobe sa supsidijarnom zaštitom nemaju pravo na standardne putne dokumente. Prema Administrativnom uputstvu br. 02/2014, njihov pristup putovanjima je ograničen na izuzetne okolnosti, kao što su ozbiljna bolest ili smrt člana porodice, lične hitne situacije, putovanja u vezi sa obrazovanjem maloletnika ili učešće u kulturnim ili sportskim događajima, što efektivno ograničava njihovu slobodu kretanja.⁵¹²

376. Uprkos kontinuiranom razvoju vladine online platforme za pristup pravima i uslugama u e-Kosova, izbeglice nemaju pristup ovoj platformi. Baza podataka platforme povezana je samo sa Agencijom za civilnu registraciju (ACR), koja generiše podatke samo za građane Kosova. Druga prepreka je nekompatibilnost njihovih privremenih dozvola za boravak sa ličnim brojevima identifikacije sa Administrativnim uputstvom br. 09/2019 o Postupku i kriterijumima za izdavanje dozvola za boravak za strance, sistemom za zapošljavanje, što im onemogućava da se registruju za usluge zapošljavanja, obuku ili subvencije za zapošljavanje.⁵¹³

377. Još uvek postoji ograničena dostupnost informacija i podataka o ne registrovanim osobama, što predstavlja izazov koji posebno pogađa marginalizovane zajednice kao što su romske, aškalijske i egipćanske zajednice. Agencija za civilnu registraciju (ACR) nema zvaničnu osnovu o veličini ne registrovane populacije. Prema različitim procenama, u nedostatku zvaničnih podataka, postoji oko 4.702 osobe koje su izložene riziku od apatridnosti. Značajan procenat ovih osoba pripada romskoj, aškalijskoj i egipćanskoj zajednici. Poslednji popis sproveden je 2024. godine. Upitnik popisa (Pitanje 13) imao je za cilj prikupljanje podataka o statusu državljanstva. Međutim, još uvek nema zvaničnih podataka koji bi pružili više informacija o osobama koje su izložene riziku od apatridnosti. Podaci, prema Odeljenju za državljanstvo, azil i migracije (DCAM), MUP, govore da ima 14 osoba sa priznatim statusom apatrida.⁵¹⁴

511 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

512 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

513 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

514 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

378. Prema NVO YIHR KS, civilna registracija na Kosovu predstavlja značajan izazov koji uglavnom pogađa nevećinske zajednice na Kosovu i one koje su u ranjivom položaju. Zakonodavni okvir o civilnoj registraciji se nedosledno tumači među različitim opštinama/upravnim kancelarijama za civilnu registraciju, što dovodi do neslaganja u praksi i utiče na prava i interese K-Srpske zajednice vezane za sticanje državljanstva. Štaviše, K-Romi, K-Aškalije i K-Egipćani su u značajno nepovoljnijoj situaciji jer nemaju dovoljno znanja o procedurama civilne registracije i procedurama za pokretanje žalbi/tužbi kada njihova prava i interesi budu prekršeni od strane lokalnih ili centralnih vlasti.⁵¹⁵

379. U 2024. godini, NVO CRP/K pomogla je 117 ljudi sa kasnom registracijom rođenja i sticanjem državljanstva i identifikovala više od 100 neregistrovanih lica kojima je potrebna pravna pomoć. Ova pomoć bila je ključna u rešavanju složenih izazova apatridnosti, koji pogađaju različite demografske grupe, uključujući žene, muškarce, decu i ranjive grupe kao što su stariji ljudi. Pored direktne pravne pomoći, NVO CRP/K je takođe sprovedla inicijative za izgradnju kapaciteta kao što su okrugli stolovi, obuke i informativni sastanci, jačajući razumevanje svih zainteresovanih strana o prevenciji apatridnosti i pravnom okviru koji reguliše registraciju civilnog statusa.⁵¹⁶

380. Proces obnove privremenih dozvola za boravak za apatridne osobe i dalje predstavlja problem, uglavnom zbog administrativnih prepreka i nedostatka jasnog institucionalnog mehanizma za verifikaciju i potvrđivanje statusa apatrida. Trenutno je za svako obnavljanje potrebna formalna administrativna odluka kojom se ponovo potvrđuje nepromenjeni status apatrida. Ovaj zahtev dodaje složenost postupcima, izazivajući značajna kašnjenja u obnovi dozvola za boravak i time ometajući pravovremen pristup esencijalnim identifikacionim dokumentima i uslugama za apatridne osobe.⁵¹⁷

381. Najam stanova je jedan od režima za obezbeđivanje smeštaja i stambene pomoći prema Uredbi br. 01/2018 o povratku raseljenih lica i održivim rešenjima.⁵¹⁸ Najam se obezbeđuje kao privremena mera smeštaja za povratnike dok se ne pronađe održivo rešenje za stanovanje. Najam za povratnike iz ozbiljne (teške) kategorije⁵¹⁹ obezbeđuje se za period između 3 i 12 meseci, u zavisnosti od finansijskih kapaciteta Ministarstva za zajednice i povratak.⁵²⁰

382. Situacija ranjivih povratničkih porodica, naročito iz K-Romske, K-Aškalijske i K-Egipćanske zajednice, ostaje teška jer i dalje žive u iznajmljenim stanovima sa malo ili nimalo pomoći od nadležnih vlasti, uprkos odredbama zakonodavnog okvira koji je trebalo da ih podrži. Njihovi krhki životni uslovi dodatno se pogoršavaju visokim troškovima najma i nedostatkom održivih stambenih rešenja, koja nisu ostvarena uprkos prethodnim procenama i odobrenim pomoći za stanovanje. Prošle su godine, a ove porodice još nemaju jasnu putanju ka stalnom stanovanju. Štaviše, značajan problem je činjenica da povratnici koji žive u privatno iznajmljenim nekretninama nemaju formalne ugovore o zakupu, što ih ostavlja bez pravne zaštite. Ovaj nedostatak zvanične dokumentacije ima ozbiljan uticaj na njihovu sposobnost da pristupe ključnim programima socijalne pomoći, kao i drugim oblicima pravne i socijalne zaštite. Nedostatak sigurnog stanovanja i nesigurnost u vezi sa njihovim stambenim statusom ostavlja ove porodice izložene ekonomskim teškoćama i ranjivosti. Bez for-

515 YIHR KS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

516 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

517 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

518 Regulation No. 01/2018 on the Return of Displaced Persons and Durable Solutions, Article 15, available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=15942>.

519 Ibid, Article 10, paragraph 2, predviđa kategorije ranjivosti porodica povratnika na osnovu procene, koje mogu biti, kako je navedeno u podtačkama: 2.1. ozbiljna/teška ranjivost, 2.2. umerena ranjivost i 2.3. niska ranjivost.

520 Ibid, Article 15, paragraph 2.2.5.

malnih stambenih rešenja, njihovo pravo na sigurno stanovanje i socijalnu zaštitu—garantovano Ustavom Kosova i međunarodnim ljudskim pravima—ostaje nesprovedeno.⁵²¹

383. Neregistrovanje stambenih objekata u opštinskim katastarskim evidencijama, izgrađenih kroz programe stambene pomoći prethodnih godina, i dalje je problem. Ove izgrađene stambene jedinice, iako izgrađene na zemljištu u vlasništvu povratnika, pravno ne postoje jer porodice nisu bile upoznate sa dodatnim korakom koji treba da preduzmu kako bi potpuno legalizovale svoje novoizgrađene stambene objekte (sada neformalni). Ova situacija ostavlja povratničke porodice ranjivima zbog nedostatka pravne zaštite. Ovaj problem nastavlja da ometa mogućnost porodica da u potpunosti ostvaruju svoja prava na imovinu i ugrožava njihovu sigurnost i pristup drugim povezanim pravima. Glavni izazovi koji doprinose ovoj situaciji uključuju složene pravne postupke, finansijska ograničenja, ograničene ljudske i tehničke kapacitete na opštinskom nivou i nedostatak potrebne dokumentacije i informacija. Ovi faktori i dalje stvaraju značajne prepreke, sprečavajući ispunjenje zakonskih obaveza u vezi sa katastarskom registracijom. Kao rezultat toga, prava na imovinu povratničkih porodica ostaju nedovoljno zaštićena, što ometa njihovu mogućnost potpune integracije u društvo i podriva željeni uspeh programa pomoći za stanovanje.⁵²²

384. Prema Izveštaju Generalnog sekretara UN-a iz 2024. godine, UNHCR je registrovao 13 dobrovoljnih povrataka članova zajednica koje nisu u većini, koji su bili raseljeni unutar Kosova i izvan njega, među njima 9 muškaraca, 4 žene, 7 K-Srba, 5 K-Roma i 1 K-Aškalija.⁵²³ Ukupan broj raseljenih lica iz zajednica koje nisu u većini, koji su našli održiva rešenja na Kosovu od 2000. godine, sada iznosi 29.418 osoba (među njima 14.435 žena, 14.983 muškaraca, 12.831 K-Serb, 7.780 K-Egipćana i K-Aškalija, 4.095 K-Roma, 1.879 K-Bosnjaka, 1.464 K-Goranaca, 1.325 K-Albanaca, 21 K-Crnogoraca, 18 K-Turaka i 4 K-Hrvata). Od 2024. godine, na Kosovu ostaje 15.586 raseljenih lica.⁵²⁴

385. Romska povratnička porodica u opštini Gnjilane bila je uskraćena od potpune uživanja svojih prava na imovinu. Opština je odbila izdavanje građevinske dozvole za izgradnju kuće kroz program stambene pomoći, pozivajući se na Urbanistički plan iz 2013. godine. Navodno, ovaj plan predviđa izgradnju javnog vrtića u toj oblasti. Međutim, 09.08.2021. godine, Opštinska direkcija za urbanizam, planiranje i zaštitu životne sredine izdala je odluku o izdavanju građevinske dozvole, omogućavajući izgradnju uprkos postojećem opštinskom urbanističkom planu, ali nije korišćena zbog nedostatka sredstava Ministarstva za zajednice i povratak u to vreme. Od usvajanja opštinskog urbanističkog plana do danas nije izrađen ni budžet ni projekat za izgradnju vrtića. Ostali vlasnici imovine u oblasti predviđenoj za vrtić nastavljaju da ostvaruju svoja prava na imovinu bez ograničenja. Članci 2.1.9, 3 i 4 Zakona br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije naglašavaju obavezu obezbeđivanja jednakog tretmana i sprečavanja diskriminatornih praksi u pitanjima prava na imovinu. Pored postavljanja administrativne prepreke, opština nije započela postupak eksproprijacije niti ponudila alternativno rešenje. U 2024. godini, nakon dužeg čekanja, porodica je konačno odabrana da koristi programe za povratnike, koji su im bili uskraćeni odbijanjem izdavanja građevinske dozvole. Odluka opštine nije samo prekršila prava na imovinu, već i pravo na dostojan život, kako je garantovano Ustavom Kosova. Roma povratnička porodica

521 AT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights 2024.

522 AT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights 2024.

523 United Nations Security Council (2024), [United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, Report of the Secretary General](#).

524 United Nations Security Council (2024), [United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, Report of the Secretary General](#).

je podnela žalbu protiv opštinske odluke Ministarstvu za prostorno planiranje, životnu sredinu i infrastrukturu, ali nije doneta odluka u roku koji je postavljen članom 135 Zakona br. 05/L-031 o Opštem upravnom postupku.⁵²⁵

386. Situacija u vezi sa procesom registracije prava na korišćenje imovine u naselju "Fidanishte" u Južnoj Mitrovici ostaje nepromenjena. Ukupno 288 kuća izgrađeno je u naselju "Fidanishte" za K-Rome, K-Aškalije i K-Egipćane, uz finansijsku podršku različitih međunarodnih donatora. Međutim, nije preduzeto nijedno proaktivno meru od strane gradonačelnika ili Odeljenja za geodeziju, katastar i imovinu da se registruju imanja 74 K-Egipćanskih porodica u katastarskim evidencijama, što je neophodno za zakonsko priznanje njihovih prava na imovinu. Kao rezultat toga, pogođene porodice osećaju nesigurnost, jer nemaju odgovarajuću dokumentaciju koja bi garantovala njihovo pravo na sigurno i nesmetano korišćenje njihove imovine. Slična situacija se primenjuje i na četiri K-Egipćanske povratničke porodice u Đakovici, koje su korisnici programa za stanovanje na zemljištu koje je dodelila opština. Proces registracije prava na korišćenje imovine je zastao još od 2015. godine, ostavljajući korisnike u stanju nesigurnosti u vezi sa njihovim pravima na imovinu. Kašnjenja i neaktivnost u registraciji prava na imovinu za ove ranjive grupe mogu se smatrati neuspehom vlasti u ispunjavanju obaveza proisteklih iz međunarodnih ljudskih prava.⁵²⁶

387. Ministarstvo infrastrukture trenutno sprovodi projekat proširenja puta, konkretno proširenje autoputa Peć-Priština, koji utiče na imanja K-Srpskih povratnika u selu Grebnik u opštini Klina. Tokom procesa eksproprijacije, konačna odluka je dostavljena K-Srpskim povratnicima na albanskom jeziku, zanemarujući njihovo pravo na korišćenje svog jezika. Ovo predstavlja jasno kršenje člana 5. Ustava Kosova, koji garantuje prava svih zajednica, uključujući pravo na korišćenje njihovog jezika. Pored toga, sam proces eksproprijacije je sproveden netransparentno. Pogođeni povratnici nisu bili pravilno obavешteni o odluci o eksproprijaciji, a što je još važnije, nisu bili pozvani na javne rasprave na kojima se diskutovalo o eksproprijaciji. Ovaj nedostatak komunikacije krši pravo na informisanje i učešće u javnim procesima koji utiču na njihovu imovinu.⁵²⁷

388. Situacija u vezi sa pristupom pravnoj pomoći za osobe koje su izložene riziku od apatridnosti ostaje uglavnom nepromenjena u 2023. godini. Ove osobe i dalje uglavnom zavise od pravne pomoći koju obezbeđuju NVO, jer kriterijumi za pružanje pomoći iz Agencije za besplatnu pravnu pomoć (FLAA) isključuju neregistrovane odrasle osobe koje nemaju lični dokument. Štaviše, zbog nedostatka kadrova, FLAA nije u mogućnosti da se bavi svim potrebama za pravnu pomoć u ovoj oblasti. Ova organizacija, u okviru svog sporazuma sa organizacijama koje pružaju besplatnu pravnu pomoć, uglavnom se oslanja na njihovu podršku u oblastima koje su u skladu sa njihovom stručnošću. Kako bi povećali kapacitete osoblja FLAA za registraciju civilnog statusa i povezane postupke, UNHCR i CRP/K blisko sarađuju sa FLAA kroz ciljana obučavanja i tekuću saradnju. Ove aktivnosti imaju za cilj jačanje institucionalnog odgovora i poboljšanje pristupa pravnoj pomoći za one koji su u riziku od apatridnosti. U ovom kontekstu, NVO CRP/K je bila ključna u obezbeđivanju besplatne pravne pomoći i sudskog zastupanja za neregistrovane osobe, obezbeđujući da njihova prava budu prepoznata u administrativnim i sudskim postupcima.⁵²⁸

525 AT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo in 2024.

526 AT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo in 2024.

527 AT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo in 2024.

528 CRPK (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

389. Preporuke

- Agencija za civilnu registraciju treba da preduzme konkretne korake u uspostavljanju funkcionalnog mehanizma za identifikaciju, prevenciju i smanjenje broja neregistrovanih lica, sa posebnim fokusom na marginalizovane zajednice, u skladu sa Strategijom za unapređenje prava Roma i Aškalija;
- SK treba da prioritetno usvoji nacrt Zakona o građanskom statusu, Zakon o državljanstvu i Zakon o strancima, jer su ovi zakoni ključni za jačanje pravne zaštite za lica koja su izložena riziku od apatridnosti;
- Treba uspostaviti mehanizam verifikacije kako bi se pojednostavio i ubrzao proces obnove dozvola za boravak za priznata apatridna lica. Ovo bi smanjilo administrativna kašnjenja i poboljšalo pravovremen pristup dokumentaciji i uslugama;
- Nacrt Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći treba eksplicitno uključiti odrasle osobe izložene riziku od apatridnosti kao prihvatljive korisnike. Takođe, vlada treba da poveća finansijsku podršku FLAA i specijalizovanim NVO kako bi obezbedila pružanje ciljanih pravnih usluga usmerenih na iskorenjivanje apatridnosti.

8. ODELJAK D: INTER-SEKTORSKA PITANJA/ POSEBNA PITANJA LJUDSKIH PRAVA

8.1 Tranziciona pravda i ljudska prava

390. Definicija tranzicione pravde u ovom dokumentu proizlazi iz OHCHR-a, koji je definira u odnosu na ljudska prava kao cilj koji ima za "priznavanje žrtava, povećanje poverenja pojedinaca u državne institucije, jačanje poštovanja ljudskih prava i promicanje vladavine prava kao korak prema pomirenju i prevenciji novih kršenja."⁵²⁹ Sveobuhvatan pristup tranzicionoj pravdi može olakšati procese pomirenja i doprineti transformaciji društva Kosova u uključivo društvo koje dele sve etničke zajednice.

391. Zakonski okvir koji se bavi tranziciono pravdom u kontekstu sukoba u Kosovu uključuje Zakon br. 05/L-060 o Forenzičkoj medicini, koji je na snazi od aprila 2016. godine, a koji osniva Institut za forenzičku medicinu i poverava mu zadatak lociranja, iskopavanja i utvrđivanja sudbine nestalih osoba. Drugi zakon je Zakon br. 04/L-172 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-054 o statusu i pravima mučenika, invalida, veterana, članova Kosovske oslobodilačke vojske, žrtava seksualnog nasilja u ratu, civilnih žrtava rata i njihovih porodica, koji se bavi seksualnim nasiljem povezanim s sukobom. Međutim, ovaj zakon postavlja izazove jer ograničava priznavanje samo na incidente neposredno nakon rata 1998-1999. Treći zakon, Zakon br. 08/L-177 o Institutu za zločine počinjene

529 OCHR (2022), [transitional justice and human rights](#).

tokom rata na Kosovu, usvojen 2023. godine, osnovao je Institut za zločine s ciljem provođenja istraživanja i dokumentacije zločina počinjenih na Kosovu od 1. januara 1998. do 20. juna 1999.

392. Nakon godina loših inicijativa i nedovršenih planova za usvajanje Strategije za tranzicionu pravdu, VK je konačno usvojio desetogodišnju Strategiju za tranzicionu pravdu 2024-2034 i integralni Akcioni plan za 2024-2026 koji je priložen kao aneks glavnom dokumentu.⁵³⁰ Strategija se opisuje kao “ne samo putokaz za isceljenje prošlih rana, već i vizija za kohezivnu i inkluzivnu budućnost”. Naglašava pristup koji je usmeren na žrtve, s ciljem da se bavi nasleđem masovnih kršenja ljudskih prava kroz mere poput traženja istine, pravde, reparacija i institucionalnih reformi. Iako Strategija za tranzicionu pravdu spominje načelo inkluzivnosti u svom uvodnom delu, njen sadržaj ne odražava ovu posvećenost. Vremenski okvir strategije ograničen je na razdoblje 1989-2000, isključujući druge relevantne iskustva i glasove.⁵³¹ NGO NSI izražava zabrinutost da strategija za tranzicionu pravdu nedostaje inkluzivnost i pravičnost, jer uglavnom isključuje iskustva nevećinskih zajednica i zanemaruje post-ratne zločine. Uprkos formalnim naporima za konsultacije, značajan doprinos tih zajednica je ignoriran.⁵³²

393. Prema riječima NGO BIRN, usvajanje nove Strategije probudilo je nade i sumnje u isto vreme, 25 godina nakon završetka rata. Da bi funkcionirala u praksi i bila u stanju nositi se s nasleđem sukoba, Strategija “mora imati poverenje (i Albanaca i Srba)”, smatraju stručnjaci za tranzicionu pravdu.⁵³³ Prema NGO NSI, neki članovi civilnog društva izrazili su kritike, a neki su povukli svoje učešće u konsultacijama zbog onoga što su smatrali neinkluzivnim procesom, obeleženim “etnocentričnim” pristupom tranzicionoj pravdi umesto pristupa usmerenog na žrtve. Predstavnici međunarodne zajednice izrazili su slične zabrinutosti.⁵³⁴

394. Institut za zločine počinjene tokom rata na Kosovu, koji je operativno uspostavljen za dokumentovanje i očuvanje kolektivne memorije, proizašao je kao inicijativa Ministarstva pravde. SK je usvojio Zakon br. 08/L-177 o Institutu za zločine počinjene tokom rata na Kosovu 2023. godine kao inicijativu koja ima za cilj dokumentovanje zločina počinjenih tokom rata na Kosovu u periodu od 1. januara 1998. do 20. juna 1999. godine, a primjenjiv je i na zločine koji su nastali nakon rata, a povezani su s ratom, najkasnije do 31. decembra 2000. godine. Institut će funkcionisati kao agencija unutar Kancelarije premijera i imaće niz važnih nadležnosti vezanih za istraživanje, prikupljanje podataka, objavljivanje sećanja preživelih, upravljanje bazama podataka o ratnim zločinima, pripremu statističkih podataka itd. Dana 17. februara 2024. godine, Institut je primio prve dokumente koji se odnose na svedočanstva o zločinima prisilnog nestanka osobe, koje je dostavio predsednik Udruženja porodica nestalih lica na Kosovu.⁵³⁵

395. Zakon br. 04/L-023 o Nestalim Osobama, koji osigurava prava nestalih osoba i njihovih porodica, posebno onih koji su nestali kao rezultat sukoba iz 1998-1999. godine na Kosovu, naišao je na nezadovoljstvo, što je dovelo do potrebe za izmenama (pogledati i prethodne izveštaje iz 2021, 2022. i 2023. godine). Prema Strategiji za tranzicionu pravdu 2024-2034, odnosno specifičnom cilju 2, pod nazivom “Intenziviranje procesa razjašnjavanja sudbine i mesta nestalih

530 Government of Kosovo (2024), [Republic of Kosovo Strategy on Transitional Justice 2024-2034](#).

531 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

532 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

533 Balkan Insight, Balkan Transitional Justice (2024), [Kosovo in 2024: New Justice Strategy Arouses Hope – and Doubts](#).

534 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

535 Office of the Prime Minister (2024), [Instituti për Krimet e kryera gjatë luftës pranoi dosjet e para për krimet e luftës](#).

osoba”, planirana je izmena i dopuna Zakona br. 04/L-023 o Nestalim Osobama kao mera/radnja za ostvarenje ovog specifičnog cilja.⁵³⁶ Međutim, prema Akcionom planu 2024-2026 koji je priložen glavnom dokumentu Strategije kao integralni deo, rok za izmenu Zakona o Nestalim Osobama bio je 2024. godine. Strategija i njen Akcioni plan su usvojeni 13. juna 2024. godine⁵³⁷, a jedna od ključnih mera/radnji za postizanje jednog od ciljeva Strategije već kasni, jer VK nije izmenila Zakon o Nestalim Osobama u roku koji su sami postavili. Ovo otkriće izaziva zabrinutost u pogledu toga da li je Akcioni plan temeljno razrađen i da li će VK uspeti u efikasnoj implementaciji svih mera koje su predviđene ovom ambicioznom, ali dugo očekivanom Strategijom.

396. Zakon br. 04/L-054 o Statusu i Pravima Mučenika, Invalida, Veterana, Članova Kosovske Oslobođilačke Vojske, Žrtava Seksualnog Nasilja u Ratu, Civilnih Žrtava Rata i Njihovih Porodica, usvojen 2011. godine i izmenjen 2023. godine, određuje status i finansijsku podršku kroz penzije i posebne naknade za kategorije ratnih žrtava.⁵³⁸ Problem sa primenom ovog zakonskog okvira u praksi javlja se kada korisnik dostigne 65. godinu života i ima pravo na penziju kao doprinos za godine radnog staža. Član porodice, korisnik u ovoj situaciji, obavezan je da odluči hoće li i dalje primati porodičnu penziju kao oblik reparacije za gubitak člana porodice ili penziju kao doprinos godinama službe, jer nije u mogućnosti da prima obe penzije iz istog penzijskog fonda. Porodice nestalih osoba smatraju ovu regulativu diskriminatorskom, jer su prihodi različite prirode i ne bi trebalo da se međusobno umanjuju. Postoje slučajevi ove vrste koji su predstavljeni domaćim sudovima, a NGO KLI pomaže u procesu pregovaranja sa VK kako bi se našlo odgovarajuće rešenje za ovaj kompleksan problem.⁵³⁹

397. Tokom 2024. godine, NGO KRCT je dobio četiri pozitivne presude u kojima je Osnovni sud u Prištini priznao pravo žrtvama da dobiju obe penzije. U ovim slučajevima, Osnovni sud u Prištini se poziva na sudsku praksu ESLJP-a, koja potvrđuje da su penzije koje proizlaze iz prethodnih doprinosa smatrane imovinom koju niko ne može negirati, dok penzija koja proizlazi iz statusa žrtve služi za priznanje doprinosa, gubitka i žrtvovanja tokom rata. Ove četiri presude su sada na čekanju na Apelacionom sudu, jer su državni organi Kosova podneli žalbu na ove odluke. Ipak, NGO KRCT je optimističan da će ove presude biti potvrđene u sve tri instance na Kosovu, u skladu sa prethodnim sudskim presedanom koji je već potvrdio pravo žrtava na dualnu penziju. Zbog uspeha ovih slučajeva, kosovski sudovi su sada preplavljeni hiljadama slučajeva u kojima se traži potvrda da mogu ostvariti dvostruke penzije.⁵⁴⁰

398. Tokom poslednje dve godine podneseno je deset tužbi vezanih za seksualno nasilje, od kojih je četiri slučaja bilo u 2024. godini. Svi slučajevi su pripremljeni i podržani od strane KRCT-a, koji je pružao psihološku pomoć žrtvama i pravnu reprezentaciju angažovanjem advokata.⁵⁴¹

536 Government of Kosovo (2024), [Republic of Kosovo Strategy on Transitional Justice 2024-2034](#), p. 26.

537 Betimi për Drejtësi (2024), [Qeveria miraton Strategjinë për Drejtësi Tranzicionale 2024-2024](#).

538 MPRC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

539 MPRC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

540 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

541 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

399. Do kraja 2024. godine broj prijava za status žrtve seksualnog nasilja tokom rata dostigao je 2.204 prijave – od kojih je 1.726 odobreno od strane nadležne Komisije, dok je 344 odbačeno. NGO KRCT smatra da je broj odbačenih prijava od 344 zabrinjavajući i odražava nesenzibilisan pristup nadležne Komisije prema žrtvama seksualnog nasilja tokom rata. Opšti razlog Komisije da ove žrtve nisu uspele da ih uvere u vezu sa ratnim događanjima vezanim za seksualno nasilje nije ispravan način za tretiranje lične istorije žrtava koje su pretrpele tokom rata.⁵⁴² Dodatno, KRCT je dokumentovao 1.400 slučajeva seksualnog nasilja počinjenog tokom rata na Kosovu. Nakon uspešnog zagovaranja, Zakon o zdravstvenom osiguranju sada garantuje besplatno i bezuslovno zdravstveno osiguranje za preživjele seksualnog nasilja tokom rata.⁵⁴³

400. Dana 12. septembra 2024. godine, Medica Gjakova, u partnerstvu sa Medica Mondiale iz Kelna, pokrenula je studiju “Nisam kriv za ono što mi se dogodilo”, razvijenu sa 200 preživelih od seksualnog nasilja kroz pristup usmeren na žrtve. Istraživanje ističe trajne psihološke, socijalne i ekonomske izazove sa kojima se suočavaju oni koji su preživeli seksualno nasilje na Kosovu, pružajući dokaze koji će informisati politike koje se temelje na traumatskim iskustvima, izazvati društveni stigma i zagovarati dugoročnu institucionalnu podršku.⁵⁴⁴

401. OIK je objavio izveštaj po službenoj dužnosti u 2024. godini pod nazivom: “Poštovanje ljudskih prava u procesu priznanja i verifikacije žrtava seksualnog nasilja tokom Kosovskog oslobodilačkog rata i drugih prepreka za pristup zakonski definisanim benefitima”.⁵⁴⁵ Jedno od ključnih zapažanja iz Izveštaja je da postoje značajni zakonski propusti u sekundarnim zakonodavnim aktima koji se odnose na rokove i odredbe u vezi sa pravnim lekovima u administrativnom postupku. Kao rezultat toga, OIK je sugerisao izmene Regulative br. 22/2015 kako bi se osiguralo poštovanje prava osoba koje su pogođene i obezbedio efikasan pristup pravnim lekovima. Dodatno, OIK je izrazio zabrinutost zbog načina na koji se sprovodi intervju sa žrtvama seksualnog nasilja, jer se postupak može kršiti tako što ne dovoljno štiti njihovu anonimnost. Na kraju, OIK je pozvao odgovorne institucije da osiguraju dostojanstvo podnosilaca prijava tretirajući ih sa poštovanjem i izbegavajući retraumatizaciju tokom intervjuisanja.⁵⁴⁶ KRCT je takođe dosledno izveštavao o tome, uključujući svoj doprinos izveštaju Ombudsmana u vezi sa pristupom Komisije žrtvama.⁵⁴⁷

402. Zalaganje civilnih organizacija i porodica žrtava i nestalih osoba na Kosovu je kontinuirano i uporno tražilo produženje roka za prijavu za status žrtve za preživjele seksualnog nasilja.⁵⁴⁸ Iako je VK pristala da odgodi rok za prijavu za žrtve seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu, NGO KRCT je stalno zagovarao da ne postoji takav rok i da treba biti na raspolaganju žrtvama da odluče kada žele podneti prijavu za ovaj status.⁵⁴⁹

403. Nerazjašnjena sudbina nestalih osoba i dalje ostaje ključni problem koji treba rešiti. Tokom perioda od juna 2023. do juna 2024. godine, institucije Kosova su rešile 10 slučajeva, dok sudbina 1.612 nestalih osoba još uvijek nije utvrđena. Implementacija Deklaracije o nestalim osobama koja je usvojena na visokom nivou tokom EU-posredovanog Dijaloga 2. maja 2023. godine, nakon

542 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

543 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

544 Medica Kosova (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

545 OIK (2024), [Report of Ombudsperson Ex-Officio no. 436/2023](#).

546 OIK (2024), [Report of Ombudsperson Ex-Officio no. 436/2023](#).

547 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

548 Balkan Insight (2024), [BIRN Fact-Check: Was Kosovo's First Transitional Justice Strategy Worth the Wait?](#)

549 KRCT (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

dogovora iz 2023. godine o normalizaciji odnosa, još nije započela jer Kosovo i Srbija još uvek pregovaraju o uslovima za zajedničku komisiju koja bi, između ostalog, trebalo da pomogne u rešavanju sudbine preostalih 1.612 osoba koje su nestale 1998-99.⁵⁵⁰ Rešavanje pitanja nestalih osoba treba smatrati hitnim kako bi se pružili odgovori porodicama koje čekaju gotovo 25 godina, naglašavajući humanitarni imperativ pred političkim ciljevima.⁵⁵¹ Ipak, uprkos ovim obnovljenim obećanjima, politizacija ovog pitanja ostaje glavni prepreka za stvarni napredak u otkrivanju slučajeva nestalih osoba.⁵⁵²

404. U vezi sa sastavom Komisije za nestale osobe VK-a, vladinog tela koje predvodi, nadgleda, usklađuje i koordinira aktivnosti sa lokalnim i međunarodnim institucijama u vezi sa razjašnjenjem sudbine nestalih osoba, NGO MPRC je izrazio ozbiljnu zabrinutost što ovo važno telo nije kompletirano od marta 2020. godine, jer još uvek nije imenovan član iz zajednica koje nisu u većini. Apsolutno je neophodno da Komisija bude kompletirana što je pre moguće i nastavi svoj rad na razjašnjavanju sudbine nestalih osoba bez obzira na njihov etnički, verski ili drugi status.⁵⁵³

405. U julu 2024. godine, Kosovo je bilo domaćin XVI Forumu za Tranzicionu Pravdu u Postjugoslovenskim Zemljama, koji je organizovao NGO Fond za humanitarno pravo i Fond za humanitarno pravo Kosovo. Forum je pružio platformu za razmatranje izazova i strategija vezanih za tranzicionu pravdu u regionu.⁵⁵⁴

406. Uprkos osnivanju Ministarske komisije za Spomenik deci ubijenoj tokom rata 1998-1999. na Kosovu i potpisivanju Memoranduma o razumevanju između MKOS-a i Univerziteta u Prištini za savetovanje i izradu narativnog dokumenta o spomenicima za decu ubijenu i nestalu tokom rata, Spomenik nije uspostavljen tokom 2024. godine. Ipak, planovi za njegovu izgradnju nisu napušteni, s obzirom na to da VK spominje "Spomenik za decu ubijenu i nestalu tokom rata" u svojoj novoj Strategiji za tranzicionu pravdu 2024-2034, koja će prema Akcionom planu 2024-2026 biti zaključena između 2025-2026. godine.⁵⁵⁵

407. Analiza koju je objavio NGO YIHR KS u oktobru 2024. godine pod nazivom "Stavovi mladih prema ratu i ratnim zločinima na Kosovu" potvrdila je pretpostavku da sećanja na ratna događanja imaju značajan uticaj na stavove kosovske mladosti, iako 84% ispitanika nemaju lično iskustvo rata. Ovo istraživanje, potkrepljeno anketama sprovedenim među mladima, pokazalo je: (i) da su razgovori sa članovima porodice i onima koji su iskusili rat najuticajnije izvori informacija o ratnim događanjima, zajedno sa tradicionalnim masovnim medijima; (ii) da postoje značajne razlike u odgovorima između K-Albanca i K-Srba u vezi sa njihovim stavovima o ratu, znanju o ratnim zločinima i njihovim mišljenjima o mirovnim sporazumima i međunacionalnim odnosima; (iii) da postoji korelacija između suočavanja sa nasilnom prošlošću i procesuiranja ratnih zločina sa izgradnjom povjerenja, pomirenja i poboljšanja međunacionalnih odnosa; (iv) da ispitanici nisu zadovoljni načinom na koji škole doprinose njihovom znanju o ratu; (v) da su ispitanici skloniji

550 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 58.

551 Balkan Insight (2024), [Kosovo and Serbia Must Keep Their Promise on Missing Persons](#).

552 See also the reports of 2023, 2022 and 2021 for similar comments by the respective CSOs.

553 MPRC (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

554 HLC Kosovo (2024), [XVI Forum for Transitional Justice in Post-Yugoslav Countries](#).

555 Government of Kosovo (2024), [Republic of Kosovo Strategy on Transitional Justice 2024-2034](#), page 61.

informisanju o ratnim zločinima počinjenim protiv njihove etničke grupe nego protiv civilnog stanovništva druge etničke grupe.⁵⁵⁶

408. Dana 18. decembra 2024. godine, formalno je osnovan Muzej genocida i borbe za slobodu (albanski: "Muzeu i Gjenocidit dhe Përpjekjes për Liri") na odluku VK-a.⁵⁵⁷ To je uspjelo nakon mnogih pokušaja prethodnih vlada da osnuju ovakav memorijalni centar.⁵⁵⁸ Ovaj specifični muzej će biti posebna jedinica Kosovskog muzeja i dokumentovaće zločine počinjene protiv kosovskog stanovništva i drugih tokom poslednjeg rata. Ključni ciljevi su institucionalizacija kolektivne memorije Kosova, podsećanje na genocidne zločine koje su počinile bivša Jugoslavija i Srbija.⁵⁵⁹ Međutim, ova inicijativa nije odražena u Zakonu br. 08/L-066 o Budžetu koji je nedavno usvojen.⁵⁶⁰

409. U novembru 2024. godine, Fondacija Jahjaga otvorila je prvi muzej za preživjele od ratnog seksualnog nasilja na Kosovu, posvećen sećanju na oko 20.000 žrtava seksualnog nasilja. Ukupna kultura tišine oko pitanja ratnog silovanja polako bi mogla biti promenjena otvaranjem muzeja koji daje glas žrtvama i obezbeđuje da zločin silovanja i seksualnog nasilja bude dužno zapamćen od strane društva.⁵⁶¹

410. Dana 26. decembra 2024. godine, prvi put je izrečena presuda u odsustvu od strane Specijalizovanog odeljenja Osnovnog suda u Prištini protiv Čedomira Aksića, koji je osuđen na 15 godina zatvora zbog počinjenih ratnih zločina protiv K-Albanskih civila. Prema NGO HLCK, ova presuda predstavlja novi presedan i značajan događaj u pravosudnom sistemu Kosova; ipak, postoje zabrinutosti u vezi sa suđenjem u odsustvu i činjenicom da bi to moglo „negativno uticati na standarde pravde i transparentnost u sudskim postupcima.”⁵⁶² Tokom 2024. godine, još četiri presude su donesene za ratne zločine koje su počinili Muhamet Alidemaj (15 godina zatvora), Duško Arsić (13 godina zatvora), Ekrem Bajrović (12 godina zatvora) i Časlav Jolić (8 godina zatvora). Tri pojedinca (Zlatan Arsić, Sulejman Selimi i Jahir Demaku) optužena za ratne zločine su oslobođena; nekoliko drugih slučajeva ratnih zločina se još uvek vodi pred sudovima Kosova i očekuje se da budu zaključeni u narednim godinama; dok su podnete nove optužnice u odsustvu od strane Specijalnog tužilaštva Kosova. Broj tužilaca u odeljenju za ratne zločine Specijalnog tužilaštva je povećan, ali problemi u procesu obrade značajnog broja predmeta još uvek postoje. Nova strategija za ratne zločine čeka usvajanje. NGO HLCK i dalje zagovara da Kosovo i Srbija angažuju značajnu pravnu saradnju kao deo procesa dijaloga i omoguće saradnju između dvaju država kroz sporazum koji bi omogućio obe države da sarađuju i dovedu pred lice pravde sve one koji su počinili ratne zločine. Takva saradnja se smatra neophodnom kako bi se osigurali poštenu i jednaki postupci za optužene i obezbedila pravda za žrtve rata.⁵⁶³

411. Tokom 2024. godine, u vezi sa transparentnošću i integritetom Specijalizovanih veća Kosova, vodeći pravni stručnjaci i medijski izveštaji su tvrdili da održavanje većine sednica iza zatvorenih vrata protivreči principu javnosti i transparentnosti.⁵⁶⁴ Prema pravnim stručnjacima koji su govorili

556 YIHR (2024), [Youth attitudes towards war and war crimes in Kosovo](#).

557 MYCS (2024), [Themelohet Muzeu i Gjenocidit dhe Përpjekjes për Liri](#).

558 Koha (2024), [Muzeu i Gjenocidit "i themeluar" ndër vite, tash me letra](#).

559 Radio Evropa e Lirë (2024), [Kosova bëhet me Muze të Gjenocidit dhe Përpjekjes për Liri](#).

560 Koha (2024), [Muzeu i Gjenocidit "i themeluar" ndër vite, tash me letra](#).

561 Balkan Transitional Justice (2024), [Kosovo Takes Careful Steps Towards Remembrance of Wartime Rape](#).

562 HLCK (2024), [The First Verdict in Absence for War Crimes in Judicial Practice in Kosovo: A New Precedent and Challenges for Justice](#).

563 HLCK (2024), [The First Verdict in Absence for War Crimes in Judicial Practice in Kosovo: A New Precedent and Challenges for Justice](#).

564 DTV Media (2024), [Qerkini: Specialja e vetmja që mbanë shumicën e seancave të mbyllura](#); Gazeta Blic (2024), [Nait Hasani](#).

za BIRN, oko 60 procenata svedoka svedoči u zatvorenim sesijama za javnost, a nedostatak nezavisnih posmatrača tokom suđenja otežava izveštavanje o radu suda, čime se povećava nepoverenje javnosti prema Specijalizovanim većima Kosova.⁵⁶⁵ U vezi sa pitanjem transparentnosti i integriteta, NGO HLCK je objavio brošuru pod nazivom: “Koliko su transparentna Specijalizovana veća Kosova?”, u kojoj su navedeni ključni nalazi vezani za izazove sa transparentnošću suda, odnosno činjenicom da: (i) značajan deo sudskih sesija je zatvoren za javnost, što izaziva ozbiljne sumnje u transparentnost suda; (ii) zatvaranje sednica za javnost i medijima se uskraćuje pristup sudskim procesima, što otežava održavanje javne kontrole nad sudskim odlukama; (iii) javnost je uskraćena za pravo da čuje iskaze svedoka, često cenzurisanjem celokupnog iskaza u nekim slučajevima, a ne samo informacija koje bi mogle ugroziti identitet zaštićenih svedoka.⁵⁶⁶

412. Na Kosovu je osnovan fond za pružanje pravne pomoći osobama optuženim pred Specijalizovanim većima, kao i za finansijsku pomoć njihovim porodicama.⁵⁶⁷ Suprotno tome, priznate žrtve ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti nisu dobile odgovarajuću finansijsku pomoć. Ispravljane ove razlike u tretmanu je ključno prema Evropskoj komisiji i brojnim civilnim društvima.⁵⁶⁸ U 2024. godini, Panel za suđenje Specijalizovanih veća Kosova je osudio Pjetra Shalu za ratne zločine kao što su proizvoljno zadržavanje, mučenje i ubistvo i osudio ga na 18 godina zatvora⁵⁶⁹, dok je kazna za Salih Mustafu smanjena sa 22 godine na 15 godina zatvora kroz Apelacioni panel Specijalizovanih veća Kosova.⁵⁷⁰ Dana 6. decembra 2024. godine, Specijalizovano tužilaštvo Kosova podnelo je drugu optužnicu protiv Hashima Tacija u vezi sa njegovim navodnim delima ometanja pravde i uhapšeno je nekoliko osoba zbog pokušaja ometanja službenih lica u obavljanju službenih dužnosti i pretnje sudu.⁵⁷¹ Svi optuženi su izjavili da nisu krivi, a biće zanimljivo pratiti kako će se odvijati budući pravni proces.

413. Uprkos napretku, Kosovo i dalje suočava sa izazovima u potpunoj implementaciji mera tranzicione pravde. Potreba za sveobuhvatnim bazama podataka o žrtvama rata, standardizovanim praksama objavljivanja i većom transparentnošću u sudskim postupcima ostaje kritična. Izveštaji su ukazali na potrebu za strukturiranim i validiranim bazama podataka, poboljšanjem arhiviranja suđenja iz UNMIK-a i EULEX-a i većom transparentnošću u dokumentovanju i arhiviranju sudskih procesa vezanih za ratne zločine.⁵⁷² Izveštaj BIRN-a sugerise nekoliko preporuka u vezi sa ovim, naime: (i) uspostaviti centralizovanu i validiranu bazu podataka o ratnim žrtvama kako bi se osigurala sveobuhvatna dokumentacija; (ii) standardizovati prakse objavljivanja kako bi se održala doslednost i pouzdanost izveštavanja; (iii) povećati transparentnost u sudskim procesima, uključujući arhiviranje suđenja iz UNMIK-a i EULEX-a, kako bi se stvorilo poverenje javnosti; (iv) rešavati dezinformacije pružanjem tačne i potpune dokumentacije o ratnim zločinima i naporima

[Transparenca e 'Gjykatës Speciale' është zero.](#)

565 Balkan Insight, Balkan Transitional Justice (2024), [Seancat e mbyllura në Gjykatë e Hagës për Krime të Luftës “Rritin mosbesimin” në Kosovë.](#)

566 HLCK (2024), [How Transparent are the Kosovo Specialist Chambers?](#)

567 EU Commission (2023), Kosovo Report 2023, p. 23.

568 YIHR KS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights 2024.

569 Kosovo Specialist Chambers & Specialist Prosecutor's Office (2024) [Pjetër Shala](#). For more on this, see also Radio Evropa e Lirë (2024), [Pjetër Shala dënohet me 18 vjet burgim për krime lufte](#);

570 Gazeta Demos (2024), [I zbretet dënimi Salih Mustafës, nga 22 në 15 vjet burgim.](#)

571 Kosovo Specialist Chambers and Specialist Prosecutor's Office (2024), [SPO charges Thaçi with obstruction offences; arrests Smakaj, Kilaj and Fazliu in Kosovo; and summons Kuçi.](#)

572 BIRN (2024), [BIRN Kosovo's Report on Transitional Justice Highlights Need for Establishing Database on War Crimes.](#)

za prijelaznu pravdu; (v) sarađivati sa civilnim društvom u praćenju i izveštavanju o napretku inicijativa za tranzicionu pravdu.⁵⁷³

414. Generalni popis stanovništva na Kosovu 2024. godine obuhvatio je pitanja u vezi sa posledicama sukoba iz 1998–1999. godine na Kosovu, uključujući štetu na imovini i da li su članovi porodice ubijeni, ranjeni ili nestali. NGO NSI napominje da su pitanja bila ograničena na period od 28. februara 1998. do 12. juna 1999. godine. Ovaj vremenski okvir je kritikovalo civilno društvo K-Srba zbog isključivanja perioda nakon sukoba, kada su se desili mnogi napadi na K-Srbe i druge nevećinske zajednice.⁵⁷⁴

415. Preporuke

- Ministarstvo pravde treba da obezbedi jasno zakonsko razdvajanje između penzija i reparacija za ratne žrtve, kako preživeli i članovi porodica ne bi bili primorani da biraju između socijalnih naknada i kompenzacije za kršenje ljudskih prava. Ovo razdvajanje mora biti zakonski osigurano kako bi se sprečila diskriminacija;
- Kosovo sudski savet treba da poveća transparentnost u suđenjima za ratne zločine omogućavanjem javnog pristupa nesenitivnim sudskim procesima i povećanjem izveštavanja za javnost. Redakcije i zatvorene sednice treba ograničiti na zaštitu žrtava i svedoka, a ne na ograničavanje javnog nadzora;
- Institut za ratne zločine i Ministarstvo pravde treba da ojačaju regionalnu saradnju u dokumentovanju svih ratnih zločina i slučajeva nestalih osoba, osiguravajući prekograničnu sudsku saradnju. Kosovo i Srbija moraju da se angažuju u značajnoj pravnoj saradnji kako bi olakšali gonjenje i izručenje ratnih zločinaca;
- Vlada Kosova i relevantne institucije treba da revidiraju zvaničan vremenski okvir u vezi sa ratnim žrtvama kako bi osigurali da procesi tranzicione pravde odražavaju iskustva svih pogođenih zajednica.

8.2 Korupcija i ljudska prava

416. Ispitivanje korupcije u kontekstu ljudskih prava pruža uvid u različite slojeve društva u kojima korupcija nastaje i ometa ostvarivanje kolektivnih prava. Posebno u zemljama u razvoju, povezivanje korupcije i kršenja ljudskih prava od velikog je značaja za razvoj društva u skladu sa demokratskim principima građanske ravnopravnosti, inkluzivnosti i transparentnosti.

417. Ustav Kosova ne spominje reč “korupcija” u svom tekstu, ali pruža vlastima ustavni okvir za regulisanje ovog pitanja putem zakona i osnivanja nezavisnih agencija, u skladu sa članom 142. Ustava. U skladu sa ovim članom, osnovana je Agencija za prevenciju korupcije sa zadatkom da nadgleda primenu nekoliko ključnih zakona vezanih za prevenciju korupcije, kao što su: Zakon br. 08/L-017 o Agenciji za prevenciju korupcije, Zakon br. 06/L-011 o prevenciji sukoba interesa u vršenju javne funkcije, Zakon br. 08/L-108 o deklaraciji, poreklu i kontroli javne imovine i poklona, te Zakon br.

573 BIRN (2024), [BIRN Kosovo's Report on Transitional Justice Highlights Need for Establishing Database on War Crimes](#).

574 NSI (2025), input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

06/L-085 o zaštiti uzbunjivača. U 2024. godini, Skupština Kosova usvojila je Zakon o Specijalizovanom tužilaštvu kako bi poboljšala krivičnu pravdu u slučajevima visokog nivoa korupcije. Ovaj zakon ima za cilj poboljšanje gonjenja teških zločina, uključujući ratne zločine, jačanjem kapaciteta i nezavisnosti Specijalizovanog tužilaštva.⁵⁷⁵ Strategija vladavine prava Kosova (2021-2026) stavlja akcenat na borbu protiv korupcije kroz sudsku proveru i institucionalne reforme.⁵⁷⁶

418. Iako Kosovo još uvek nije potpisalo Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC) zbog nemogućnosti pridržavanja međunarodnih konvencija, Koalicija civilnog društva UNCAC smatra da je Kosovo pokazalo solidnu posvećenost izgradnji zakonske i institucionalne infrastrukture za borbu protiv korupcije kroz zakonodavne mere koje su u skladu sa principima UNCAC-a.⁵⁷⁷ Ipak, uprkos solidnom zakonodavnom okviru u vezi sa zakonima i politikama protiv korupcije, Koalicija UNCAC smatra da “značajni izazovi opstaju u njihovoj efikasnoj primeni”, s obzirom na to da su organi za sprovođenje zakona zakazali u isporuci željenih rezultata.⁵⁷⁸

419. Izveštaj Evropske komisije iz 2024. godine priznaje ograničen napredak u borbi Kosova protiv korupcije. Došlo je do napretka u rešavanju slučajeva korupcije što je dovelo do većeg broja konačnih sudskih odluka i osuda; međutim, rezultati su bili snažno pogođeni nedostatkom resursa i manjkom nepristrasnosti i odgovornosti u sudstvu i tužilaštvu. Iako je došlo do napretka u brzini rešavanja građanskih slučajeva, ukupna efikasnost, pravovremeno rešavanje i brzina rešavanja slučajeva visokog nivoa korupcije ostaje ograničena. Kosovski organi su pozvani i obavezani da pokažu snažniju posvećenost uspostavljanju čvrstog stava u borbi protiv visokog nivoa korupcije, između ostalog, jačanjem upotrebe antikorupcijskih alata poput planova integriteta javnih institucija i deklaracija imovine. Da bi se osigurao efikasniji rad na slučajevima visokog nivoa korupcije, mora se ojačati saradnja između policije, tužilaštva i sudstva.⁵⁷⁹

420. Značajan izveštaj civilnog društva o implementaciji Članova II i V Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije u Kosovu objavio je NGO Kosovski pravni institut (KLI) u 2024. godini.⁵⁸⁰ Izveštaj je analizirao rad ključnih institucija za borbu protiv korupcije i rangirao ih kako sledi: (i) Tela za pregled javnih nabavki, Kosovska tužilačka komisija i Državno tužilaštvo, dodeljena im je ocena “lošeg” učinka; (ii) Agencija za prevenciju korupcije, Kosovska sudska komisija, Agencija za upravljanje zaplenjenom ili oduzetom imovinom, Finansijska jedinica za obaveštavanje, i Nacionalna kancelarija za reviziju dodeljeni su sa “umerenom” ocenom; dok je (iii) Agencija za informacije i privatnost bila jedina institucija koja je dobila “dobru” ocenu.⁵⁸¹ Detaljna analiza specifičnih članova UNCAC-a pokazala je da postoji očigledna nepodudarnost između statusa implementacije u zakonu i statusa implementacije i sprovođenja u praksi, s obzirom na to da je

575 YIHR KS (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo in 2024.

576 MoJ (2025), [Strategy on Rule of Law](#).

577 UNCAC Coalition of Civil Society (2024), [New Civil Society Report on Kosovo: Need for Stronger Accountability, better Implementation, and Judicial Independence](#).

578 UNCAC Coalition of Civil Society (2024), [New Civil Society Report on Kosovo: Need for Stronger Accountability, better Implementation, and Judicial Independence](#).

579 EU Commission (2021), Kosovo report 2024, p. 6.

580 KLI (2024), [Civil Society Report on the implementation of Chapter II \(Prevention\) & Chapter V \(Asset Recovery\) of the United Nations Convention against Corruption in Kosovo](#).

581 KLI (2024), [Civil Society Report on the implementation of Chapter II \(Prevention\) & Chapter V \(Asset Recovery\) of the United Nations Convention against Corruption in Kosovo](#), see Table 2: Performance of selected key institutions for more comments on their performance and areas where they need to improve to better fulfil their mandate.

većina odredbi UNCAC-a slabo primenjena u praksi.⁵⁸² Izveštaj KLI-a sadrži 26 konkretnih preporuka za prioritetne akcije koje bi pomogle u poboljšanju primene UNCAC-a u Kosovu i time pokazale snažniju odlučnost da se spreči i bori protiv korupcije.⁵⁸³

421. U 2024. godini, OEBS je objavio izveštaj o praćenju suđenja u Zapadnom Balkanu: Od papira do prakse, koji obuhvata period od jula 2021. do marta 2024. godine, sa posebnim poglavljem o Kosovu. Izveštaj identifikuje sistemske izazove u rukovanju slučajevima organizovanog kriminala i korupcije, uključujući slabu primenu Krivičnog postupovnog zakonika, neskladan sudski praksu, loš kvalitet optužnica, nedostatak transparentnosti, ponovljena suđenja i ograničen pristup presudama na svim zvaničnim jezicima. U izveštaju se upozorava da ovi problemi pojačavaju percepciju nekažnjivosti i erodiraju poverenje javnosti u pravosudni sistem. Izveštaj EULEX-a iz 2024. godine ponavlja ove zabrinutosti, naglašavajući hitnu potrebu za jačanjem kapaciteta tužilaštva, sudstva i izvršenja kako bi se efikasno rešavali slučajevi visokog nivoa korupcije i organizovanog kriminala.⁵⁸⁴

422. Prema Izveštaju o zemlji Kosova 2024, koji je objavio BTI Transformation Index, uprkos velikim obećanjima Vlade Kosova u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, malo je postignuto u ovoj oblasti.⁵⁸⁵ Korupcija se smatra jednim od ključnih pitanja koja hitno treba rešiti, s obzirom na to da je sudstvo kompromitovano visokim nivoima korupcije i nedostatkom sprovođenja zakonskog okvira za borbu protiv korupcije. U mnogim važnim slučajevima korupcije koji uključuju vodeće političare, oni koji su proglašeni krivima često su osuđeni na uslovnu kaznu. Slično izveštaju OEBS-a gore, BTI Transformation Index smatra da je konfiskacija imovine posebno ograničena u slučajevima visokog nivoa korupcije. Drugi značajni nalazi ovog izveštaja uključuju činjenicu da: (i) korupcija je rasprostranjena u javnoj administraciji; (ii) antikorupcijske agencije nemaju potrebne osoblje; (iii) korupcija ometa rast privatnog sektora, a prakse korupcije služe kao prepreke za različita privatna preduzeća; (iv) korupcija je najprisutnija u javnim uslugama kao što su energija, farmaceutski proizvodi, telekomunikacije, poštanske usluge, železnice, vazdušni saobraćaj i građevinski sektor.⁵⁸⁶

423. Prema anketi koju je sprovedla UNDP, građani Kosova smatraju da najviši nivo korupcije postoji u sudstvu, Kosovskoj carini i KEDS-u, dok je K-policija, prema percepciji ispitanika, najmanje korumpirana javna institucija.⁵⁸⁷

424. U 2024. godini, Kosovo je poboljšalo svoju poziciju na 73. mesto od 180 zemalja u Indeksu percepcije korupcije Transparency International, sa 83. mesta u 2023. godini. Iako ovo označava skroman napredak u percepciji napora u borbi protiv korupcije, poboljšanje ostaje krhko, posebno

582 KLI (2024), [Civil Society Report on the implementation of Chapter II \(Prevention\) & Chapter V \(Asset Recovery\) of the United Nations Convention against Corruption in Kosovo](#), see Table 1: Implementation and enforcement summary for more details on the status of implementation of UNCAC articles in Kosovo.

583 KLI (2024), [Civil Society Report on the implementation of Chapter II \(Prevention\) & Chapter V \(Asset Recovery\) of the United Nations Convention against Corruption in Kosovo](#), see Table 1: Implementation and enforcement summary for more details on the status of implementation of UNCAC articles in Kosovo; KLI (2024), [Civil Society Report on the implementation of Chapter II \(Prevention\) & Chapter V \(Asset Recovery\) of the United Nations Convention against Corruption in Kosovo](#), see pp 90-91 for a full list of recommendations.

584 OSCE (2024), [The Western Balkans Trial Monitoring Report: From Paper to Practice – Evaluating the Effectiveness of Judicial Responses to Serious Organised Crime and Corruption](#). To be noted: the Report conducted trial monitoring on organised crimes and corruption cases deriving from the Kosovo Supreme Court, Kosovo Court of Appeals and 7 main basic courts in Kosovo.

585 BTI Transformation Index, [Kosovo Country Report 2024](#).

586 BTI Transformation Index, [Kosovo Country Report 2024](#).

587 Kallix (2024), [UNDP tregon se cili institucion e mendojnë qytetarët si më të korruptuarin në Kosovë](#).

u svetlu kontinuiranih zabrinutosti zbog političkog mešanja u pravosudni sistem – što naglašava potrebu za stvarnim reformama i jačanje institucionalne nezavisnosti.⁵⁸⁸

425. Borba protiv korupcije je veliki izazov za savremena društva, a civilno društvo igra ključnu ulogu. Digitalna pismenost omogućava civilnom društvu da efikasnije prati, analizira i izveštava o korupciji, čime doprinosi transparentnijem i pravednijem društvu. Vodič “Digitalna korupcija – izazovi savremenog doba” stvoren je od strane Mreže civilnog aktivizma, uz podršku NGO AKTIV, kako bi pomogao civilnim društvima u borbi protiv digitalne korupcije, naročito u zajednicama koje nisu u većini na Kosovu.⁵⁸⁹

426. Iako digitalizacija poboljšava transparentnost i smanjuje ljudske greške, ona takođe donosi nove izazove. Zloupotreba IT-a za korupciju može se desiti u vladi, javnim preduzećima ili bilo kojem nivou vlasti, pri čemu digitalni alati omogućavaju skrivene ili zamagljene koruptivne aktivnosti. Digitalna korupcija podrazumeva upotrebu digitalnih tehnologija (kao što su online platforme, softveri i baze podataka) za manipulaciju podacima, olakšavanje mito ili prikrivanje nezakonitih transakcija. To se preklapa sa sajber korupcijom, koja se specifično odnosi na korupciju kroz sajber kanale, uključujući hakovanje, phishing i ransomware. Sajber korupcija uključuje upotrebu sajber alata i platformi kao što su kriptovalute, dark web i hakovanje za koruptivne aktivnosti kao što su mito, ucena ili manipulacija podacima. Takođe uključuje korišćenje tehnologija kao što su deepfakes da se prevari ili nanese šteta pojedincima u koruptivne svrhe. Ukratko, digitalno doba pruža i prilike i nove rizike za korupciju, što zahteva robustnu digitalnu pismenost i budnost civilnog društva.⁵⁹⁰

427. Preporuke

- Vlada Kosova treba da poboljša nezavisnost i kapacitet institucija za borbu protiv korupcije. To uključuje dodeljivanje adekvatnog finansiranja i smanjenje političkog mešanja u sudske procese;
- Kosovska sudska komisija (KJC) i Kosovska tužilačka komisija (KPC) moraju osigurati doslednost i transparentnost u suđenju za slučajeve korupcije, rešavajući visok broj oslobađajućih presuda i ponovljenih suđenja;
- Agencija za prevenciju korupcije treba da poboljša sprovođenje zakona o deklaraciji imovine uvođenjem nezavisnog mehanizma za praćenje i povećanjem kazni za nepoštovanje;
- Ministarstvo pravde treba da da prioritet usvajanju Nacrta državne strategije protiv korupcije 2024-2027 i Akcionog plana;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova mora da razvije nacionalnu strategiju za borbu protiv digitalne korupcije i sajber omogućene ucene, osiguravajući da vladine institucije, preduzeća i civilno društvo budu opremljeni digitalnim alatima za praćenje i prevenciju nezakonitih finansijskih transakcija.

588 Transparency International (2024), [Corruptions perception index](#).

589 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

590 AKTIV (2025), Input for the joint CSO report on Human Rights Kosovo 2024.

8.3 Životna sredina i ljudska prava

428. Ljudska prava i životna sredina su usko povezani.⁵⁹¹ Ljudska prava ne mogu biti uživana bez održive, sigurne i zdrave životne sredine. Negativni efekti klimatskih promena ugrožavaju potpuno ostvarivanje ljudskih prava, uključujući pravo na održivu, sigurnu i zdravu životnu sredinu, pravo na život, vodu, sanitaciju, hranu, zdravlje, stanovanje, samoopredeljenje, kulturu i razvoj.⁵⁹² U julu 2022. godine, Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je rezoluciju kojom se izjavljuje da „svako na planeti ima pravo na zdravu životnu sredinu.”⁵⁹³ Ova rezolucija je prelomna odluka koja eksplicitno proglašava pristup čistoj i zdravoj životnoj sredini univerzalnim ljudskim pravom.⁵⁹⁴ Ona kasnije poziva aktere da pojačaju svoje napore kako bi ublažili efekte klimatske krize, uključujući države, međunarodne organizacije i preduzeća.

429. Ustav Kosova ne prepoznaje pravo na zdravu životnu sredinu. Međutim, u članu 52. navodi da su „Priroda i biološka raznovrsnost, životna sredina i nacionalno nasleđe odgovornost svih”, i da „svima treba biti pružena prilika da se čuju od strane javnih institucija i da se njihovo mišljenje uzme u obzir o pitanjima koja utiču na životnu sredinu u kojoj žive”. Zakon br. 08/L-181 o proceni uticaja na životnu sredinu, Zakon br. 08/L-025 o zaštiti vazduha od zagađenja, Zakon br. 08/L-250 o klimatskim promenama su važni zakonski instrumenti za zaštitu životne sredine u Kosovu. Evropski sud za ljudska prava (ECHR) eksplicitno ne prepoznaje pravo na zdravu životnu sredinu. Međutim, brojni međunarodni pravni standardi razvijeni od strane Saveta Evrope, kao što su EKLP, Evropska socijalna povelja i Bernska konvencija o očuvanju evropske divlje faune uspešno su pozvani kako bi se postigao napredak u pitanjima životne sredine širom Evrope.⁵⁹⁵

430. Evropski sud za ljudska prava (ESLP) odlučivao je u više od 300 slučajeva vezanih za životnu sredinu, primenjujući koncepte kao što su pravo na život, porodični život, sloboda govora u širokom spektru pitanja životne sredine, uključujući zagađenje, ljudske ili prirodne katastrofe i pristup informacijama o životnoj sredini.⁵⁹⁶ U aprilu 2024. godine, ESLP je odlučivao o tri slučaja vezana za klimatske promene, a to su slučaj br. 1 Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švajcarske (gde su četiri žene i nevladina organizacija tužile zbog posledica globalnog zagrevanja po njihove životne uslove i zdravlje); slučaj br. 2 Carême protiv Francuske (gde je stanovnik opštine u Francuskoj tužio Francusku zbog nedovoljnih koraka u sprečavanju globalnog zagrevanja, što utiče na njegovo pravo na život i pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života); i slučaj br. 3 Duarte Agostinho i drugi protiv Portugala i 32 druge države (gde su deca/mladi ljudi tužili zbog trenutnih i budućih efekata klimatskih promena na njihove živote, dobrostanje, mentalno zdravlje i mirno uživanje u svojim domovima).⁵⁹⁷ Dok su slučajevi br. 2 i 3 proglašeni neprihvatljivim, u slučaju br. 1, ESLP je utvrdio da Švajcarska „nije ispunila svoje obaveze (”pozitivne obaveze”) prema Konvenciji u vezi sa klimatskim promenama”.⁵⁹⁸ Ovi slučajevi su značajni jer građani Kosova koji imaju zabrinutosti u vezi sa životnom sredinom i nevladine organizacije koje se bave pitanjima životne sredine imaju pravo da se direktno pozovu na ove slučajeve pred redovnim sudovima.

591 Geneva Environment Network [Geneva Environment Network](#) (2023).

592 [OHCHR](#) (2022).

593 Geneva Environment Network [Geneva Environment Network](#) (2023).

594 United Nations (2022), [UN general Assembly declares access to a clean and healthy environment a universal human right](#).

595 Council of Europe (2024), [Protecting the environment using human rights law](#).

596 European Court of Human Rights (2024), [Environment and the European Convention on Human Rights](#).

597 Grand Chamber of the European Court of Human Rights (2024), [Grand Chamber rulings in the climate change cases](#).

598 Grand Chamber of the European Court of Human Rights (2024), [Grand Chamber rulings in the climate change cases](#).

431. U 2024. godini, Skupština Kosova je usvojila prvi Zakon o klimatskim promenama u Kosovu.⁵⁹⁹ Svrha Zakona je da definiše odgovornosti i obaveze državnih organa u preduzimanju mera za ublažavanje efekata klimatskih promena. Zakon se primenjuje na sve operatere i sektore čija aktivnost ima uticaja na klimatske promene, a to su industrije energetske proizvodnje, proizvodnje, građevinske, goriva, rudarstva, šumarstva, biološke raznovrsnosti, zaštićenih područja, poljoprivrede i stočarstva, upravljanja otpadom i vodama, zdravstva, saobraćaja, puteva i železnica, aerodroma, brana, turizma itd. Zakon takođe navodi ciljeve, principe, mere za klimatske promene, mere praćenja i izveštavanja, dok takođe pruža zakonsku osnovu za osnivanje Nacionalnog saveta za klimatske promene. Sve u svemu, Zakon ima vrlo ambiciozne ciljeve i zahteva usvajanje najmanje pet strateških dokumenata ili nacionalnih planova, kao što su: (i) Strategija dekarbonizacije na duži period; (ii) Strategija za prilagođavanje klimatskim promenama; (iii) Akcioni plan za prilagođavanje klimatskim promenama; (iv) Nacionalni energetske i klimatski plan; (v) Nacionalno određeni doprinos. Ostaje da se vidi da li će Vlada Kosova i međuministarska tela odgovorna za implementaciju ovog Zakona moći da se pridržavaju visokih standarda i ciljeva koje je postavio. Evropska komisija već je naglasila da postoji niz dokumenata koji još uvek moraju biti razvijeni i da kapaciteti javnih institucija, uključujući inspeksijske organe, da ispune svoje odgovornosti vezane za klimatske promene moraju biti „hitno i značajno ojačani“.⁶⁰⁰

432. Zelena agenda za Zapadni Balkan ima za cilj da proporcionalno i prilagođeno primeni Evropski zeleni dogovor u odgovarajućim zemljama.⁶⁰¹ Cilj je pretvoriti regionalne izazove u vezi sa životnom sredinom i klimatske promene u prilike i obnovljiva rešenja. S obzirom na to da prirodni resursi i klimatske promene ne poznaju granice, Zelena agenda predviđa zajedničku regionalnu akciju koja će doprineti održivom socio-ekonomskom razvoju i zelenoj obnovi celog regiona u post-pandemijskom periodu.

433. Praćenje kvaliteta vazduha u stvarnom vremenu sada je omogućeno putem mreže od 12 stanica za praćenje vazduha postavljenih na geografskim lokacijama u opštinama Kosova. Ovo omogućava merenje kvaliteta vazduha u Kosovu u stvarnom vremenu. Pristup tim 12 stanicama je dostupan putem platforme Evropske agencije za životnu sredinu (EEA) Evropski indeks kvaliteta vazduha.⁶⁰² Praćenje vazduha se vrši na osnovu Zakona br. 08/L-025 o zaštiti vazduha od zagađenja i sekundarne legislatur donete posebno za ovu svrhu, odnosno Administrativnog uputstva br. 09/2023 o metodama praćenja kvaliteta vazduha, prikupljanju podataka, kriterijumima i metodologiji.⁶⁰³ Uprkos određenom napretku u poboljšanju kvaliteta vazduha, on i dalje predstavlja veliki zdravstveni rizik usled kašnjenja u potpunoj implementaciji odgovarajućih remedijalnih mera koje bi pomogle u smanjenju zagađenja vazduha.⁶⁰⁴

434. Kvalitet vazduha u Kosovu je ogroman zdravstveni problem, sa prosečnom koncentracijom PM2.5 koja je 2,4 puta viša od godišnje vrednosti smernice Svetske zdravstvene organizacije (WHO).⁶⁰⁵ Ključni faktor koji doprinosi trenutnoj situaciji je zavisnost od ugljenične energije za

599 [Law no. 08/L-250 on Climate Change](#) (2024).

600 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 84.

601 European Commission (2020), [Guidelines for the Implementation of the Green Agenda for the Western Balkans](#).

602 IQ Air (2024), [Air quality in Kosovo](#).

603 Official Gazette, [Primary and secondary legislation on prevention against air pollution](#).

604 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 82.

605 IQ Air (2024), [How polluted is Kosovo?](#)

snabdevanje energijom, kao i praksa sagorevanja čvrstih goriva uključujući ogrevno drvo za grejanje i kuvanje. Analiza trenda iz godine u godinu, koja pokriva period od 2018. do 2024. godine, pokazuje da je kvalitet vazduha - prikazan ovde u mikrogramima po kubnom metru vazduha - stalno iznad smernica WHO za kvalitet vazduha od 10 µg/m³, a 2024. godina je zabeležila povećanje prosečnog indeksa kvaliteta vazduha sa 19 u 2023. na 24 u 2024. godinu.⁶⁰⁶ Priština kontinuirano beleži najgori kvalitet vazduha u Kosovu, dok je tokom 2024. godine Viti bio najčistiji grad u Kosovu. Postoje trenuci, posebno tokom zime, kada je prosečna koncentracija PM_{2.5} u glavnom gradu Kosova 20,7 puta viša od godišnje smernice PM_{2.5} (podaci sa 2. januara 2025). Ovo dovodi do toga da Priština bude, nažalost, smatrana gradom koji se može uporediti sa velikim gradovima kao što su Peking, Mumbai i Nju Delhi kada je u pitanju zagađenje vazduha, prema studiji Svetske banke.⁶⁰⁷

Tabela 4. Kvalitet vazduha u mikrogramima po kubnom metru vazduha na Kosovu od 2018. do 2024. godine

Godina	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Smernice SZO
Prosečan indeks kvaliteta vazduha u µg/m ³	30.4	23.5	20.0	14.7	19.4	19.0	24	10

435. Glavni izvori zagađenja vazduha su emisije sagorevanjem čvrstih goriva uključujući ugalj i drvo, kako u domaćinstvima, tako i u energetske industriji koja koristi termoelektre na ugalj. Prema Svetskoj banci, ovo čini oko polovinu emisija čestica PM_{2.5} u Kosovu. Dok se procenjuje da 20% zagađenja vazduha u Kosovu dolazi izvan zemlje, većina je rezultat izvora koje može kontrolisati Vlada Kosova.⁶⁰⁸

436. Termoelektre na ugalj u Kosovu čine glavni izvor zagađenja vazduha. Dve postojeće termoelektre, Kosovo A i Kosovo B, smeštene su u mestu Obilić, koje je u susedstvu Prištine i stoga je odgovorno za veliko zagađenje vazduha u tom gradu. Treba naglasiti da ove termoelektre zauzimaju prvo i treće mesto po zagađenju vazduha u Evropi. Zajedno, one emituju četiri puta više PM_{2.5} čestica nego većina drugih termoelektrana u Balkanskoj regiji.⁶⁰⁹ Iako pružaju energetske infrastrukturu Kosovu, rezultat zagađenja vazduha je štetan za prirodnu sredinu i ljudsko zdravlje.

437. Pored svojih rizika po ljudsko zdravlje, zagađenje vazduha šteti i prirodnoj sredini. Hemijski spojevi, kao što su azotni oksidi i amonijak, koji se ispuštaju u tlo i vodu, izazivaju hemijski neravnoteže u prostoru sa značajnim disfunkcijama u prirodnim ekosistemima i biološkoj raznovrsnosti. Drugi uticaji uključuju eroziju zgrada i kisele kiše koje doprinose oštećenju biljaka, šuma i useva. Posebno važan izvor za globalno zagrevanje i klimatske promene su emisije gasova sa efektom staklene bašte.

⁶⁰⁶ Air Quality Index (2024), [Kosovo Air Quality Index](#).

⁶⁰⁷ World Bank (2019), [Western Balkans Regional AQM, Kosovo Report](#).

⁶⁰⁸ IQ Air (2024), [What are the main sources of Kosovo's air pollution?](#)

⁶⁰⁹ IQ Air (2024), [What are the main sources of Kosovo's air pollution?](#)

438. Tri hidroenergetska projekta na rekama Dečani, Lumbardhi i Belaja su predmet pravnog spora između Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture Kosova i austrijskog investitora KelKos u oblasti hidroenergije, koji traje već nekoliko godina.⁶¹⁰ U julu 2024. godine, Centar za strateško litigiranje u Kosovu (Qendra për Raste Gjyqësore Strategjike), zajedno sa nevladinom organizacijom „Pishtarët“ i troje građana iz Dečana, podnelo je tužbu Ustavnom sudu Kosova, argumentujući, između ostalog, kršenje člana 52. (Odgovornost za životnu sredinu) Ustava.⁶¹¹ Tužioci smatraju da su Apelacioni sud i Vrhovni sud arbitrarno tumačili Zakon br. 04/L-147 o vodama i zanemarili očiglednu štetu po životnu sredinu koju su prouzrokovali ovi hidroenergetski objekti. Do sada je Ustavni sud samo jednom našao kršenje člana 52. Ustava 2010. godine.⁶¹² Ostaje da se vidi kakav će stav zauzeti u vezi sa poznatim hidroenergetskim projektima u Dečanu.

439. Nova Energetska strategija Kosova (2022-2031) skreće pažnju od daljeg razvoja hidroelektrana zbog zabrinutosti u vezi sa životnom sredinom. Ovo je važan korak napred koji čini Kosovo prvim u regionu koji prestaje da promovise nove hidroelektrane. Strategija planira ambiciozan rast obnovljivih izvora energije, sa ciljem postizanja neutralnosti u emisiji ugljen-dioksida do 2050. Potpisnici Zelene agende obavezali su se na dekarbonizaciju do 2050. godine⁶¹³, čime se završava upotreba svih fosilnih goriva: nafte, gasa i uglja.

440. Preporuke

- Vlada Kosova treba da prioritizuje finansiranje i međuministarsku koordinaciju kako bi osigurala efikasnu primenu zakona i propisa koji se odnose na klimatske promene u Kosovu;
- Ministarstvo za životnu sredinu, prostorno planiranje i infrastrukturu mora ojačati mehanizme za sprovođenje zakona kako bi smanjilo industrijsko zagađenje, naročito od termoelektrana Kosovo A i Kosovo B;
- Kosovsko sudijsko veće (KSV) i Ustavni sud treba da obezbede snažniji sudski nadzor nad ekološkim sporovima prioritarno razmatrajući slučajeve koji se odnose na degradaciju životne sredine i pravo na zdravu životnu sredinu;

8.4 Pravo na jednakost i zabranu diskriminacije

441. Diskriminacija je osnovno ljudsko pravo koje je ugrađeno u različite međunarodne ugovore o ljudskim pravima, uključujući Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (UDLjP), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Na nivou Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLjP), zaštita od diskriminacije

610 Pishtarët (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

611 Qendra për Raste Gjyqësore Strategjike (2024), [Dorëzohet kërkesa për vlerësimin e kushtetutshmërisë së aktgjykimit të Gjykatës Supreme të Kosovës për hidrocentralet e Deçanit](#).

612 Constitutional Court of Kosovo case no. [KI 56/09, Fadil Hoxha and 59 others v. Municipal Assembly of Prizren](#).

613 YIHR KS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

obezbeđena je putem dva različite odredbe, tačnije Čl. 14. EKLJP koji garantuje zaštitu od diskriminacije u uživanju prava predviđenih Konvencijom; dok Član 1. Protokola br. 12 proširuje opseg zaštite od diskriminacije na "svako pravo predviđeno zakonom", uvodeći tako opštu zabranu diskriminacije koja nije nužno vezana za prava iz EKLJP.⁶¹⁴ Kosovo ima zakonsku obavezu da osigura da sve osobe unutar njegove jurisdikcije budu zaštićene od diskriminacije na osnovu rase, etničke pripadnosti, pola, starosti, religije, seksualne orijentacije i drugih zaštićenih karakteristika.

442. Ustav Kosova se odnosi na jednakost u Članu 3. Ustava, gde je navedeno da mora postojati princip jednakosti pred zakonom za sve osobe prilikom vršenja javne vlasti. Član 24. Ustava potom eksplicitno zabranjuje diskriminaciju i garantuje jednaku zaštitu pred zakonom za sve osobe. Takođe, jednakost i zabrana diskriminacije su deo ustavnih vrednosti propisanih u Članu 6. Ustava, na osnovu kojih funkcioniše ustavni poredak Republike.

443. Zakon br. 05/L-020 o ravnopravnosti polova, Zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije, kao i Krivični zakonik br. 04/L-082 pružaju pravni okvir za zaštitu od diskriminacije i odgovornost za počinioce. Zakon br. 05/L-019 o instituciji Ombudsmana ovlašćuje instituciju Ombudsmana da promoviše, prati i podržava jednako postupanje bez diskriminacije na osnovu Zakona o ravnopravnosti polova i Zakona o zaštiti od diskriminacije. Ombudsman takođe može da se pojavi u svojstvu prijatelja suda (*amicus curiae*) u pravnim postupcima koji se odnose na ljudska prava, jednakost i zaštitu od diskriminacije, uključujući pred Ustavnim sudom. Administrativna Uputstva Ministarstva za lokalnu samoupravu, br. 2007/08 o uspostavljanju jedinica za ljudska prava u opštinama predviđaju osnivanje jedinica u opštinama koje se sastoje od najmanje tri službenika, uključujući koordinatora ljudskih prava.⁶¹⁵ Kancelarija za dobro upravljanje (OGG), zajedno sa Međuministarskom radnom grupom za ljudska prava, još je jedan institucionalni mehanizam koji ima zadatak da koordinira napore u borbi protiv diskriminacije širom institucija.

444. Evaluacija Zakona br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije sprovedena je 2023. godine, od strane radne grupe koja se sastojala od članova NVO sektora, među kojima su se našle i ključne preporuke za izmene.⁶¹⁶ Na osnovu ovog izveštaja, započeta su 2024. godine amandmanska unapređenja Zakona o zaštiti od diskriminacije, koja se planiraju izložiti javnoj raspravi 2025. godine. U cilju izrade ovih izmena, radna grupa je održala nekoliko sastanaka u 2024. godini, a očekuje se da će se sastanci nastaviti i 2025. godine, sve do finalizacije ove izuzetno važne inicijative.⁶¹⁷

445. Ipak, kao što je izveštaj Evropske komisije iz 2024. godine ukazao, zakonodavstvo o zaštiti od diskriminacije uglavnom je u skladu sa međunarodnim standardima, ali je njegova implementacija slaba zbog slabih institucionalnih kapaciteta.⁶¹⁸ U decembru 2024. godine, Ombudsman je podneo svoj godišnji izveštaj o implementaciji Zakona o zaštiti od diskriminacije Skupštini Kosova, u kojem su identifikovani brojni ključni problemi, uključujući: (i) nizak nivo institucionalne svesti o važnosti prikupljanja i evidentiranja podataka o slučajevima diskriminacije; (ii) odsustvo ključnih elemenata u opštem sistemu za prevenciju i zaštitu od diskriminacije; (iii) neuspeh u sprovođenju procedura za prekršaje u slučajevima diskriminacije; (iv) nezadovoljavajuće sprovođenje zakonodavnog okvira o diskriminaciji od strane pravosuđa; (v) nedostatak institucionalnih podataka o kršenju

614 For more details on the meaning and applicability of Article 14 of the ECHR and Article 1 of Protocol No. 12 to the ECHR, see European Court on Human Rights (2024), [Guide on Article 14 of the ECHR and on Article 1 of Protocol No. 12 to the Convention](#).

615 HRN (2024), joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

616 Office of the Prime Minister (2023), [Report on Ex-Post Evaluation of the Law No. 05/L-021 on the Protection from Discrimination](#).

617 YIHR KS (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

618 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 35.

Zakona o zaštiti od diskriminacije.⁶¹⁹ Prema izveštaju Evropske komisije, stopa implementacije preporuka Ombudsmana je posebno niska kada se radi o diskriminaciji/ jednakosti.⁶²⁰

446. Diskriminacija na osnovu etničke pripadnosti i dalje je glavni problem u Kosovu, pri čemu je dostojanstvo članova zajednica K-Roma, K-Egipćana i K-Aškalija naročito ugroženo. U 2022. godini, advokat Tomë Gashi je kažnjen sa 2.500 evra zbog njegovog učešća u šutiranju imovine osobe koja je prosila na Trgu Majke Tereze, što je dovelo do žalbe koju je podneo YIHR KS pred Komorom advokata Kosova.⁶²¹ Neuspešan u prigovorima i tužbi protiv Kosovske advokatske komore (OAK), Gashijev apel prema Apelacionom sudu i Ustavnom sudu Kosova na kraju je odbijen, čime su potvrđene disciplinske mere i novčane kazne protiv njega.⁶²²

447. Prema Izveštaju o online medijskim narativima koji je objavio NVO D4D u 2024. godini, mizoginija i podsticanje mržnje prema ženama u medijima na Kosovu i dalje su prisutni. Konkretni primeri medijskih postova pokazuju tendenciju da se žene prikazuju kao slabe (čak i one profesionalno aktivne, kao advokati ili u drugim profesijama), dok su degradirajući i ponižavajući komentari u odgovorima na takve postove brojni. Ovaj trend je prisutan i u medijskim publikacijama na albanskom i srpskom jeziku.⁶²³

448. Diskriminacija prvenstveno utiče na prava koja se odnose na obrazovanje, pristup socijalnim uslugama i zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju i pravo na upotrebu zvaničnog jezika.⁶²⁴ Nekoliko izveštaja Ombudsmana je naglasilo postojanje diskriminacije u vezi sa pravima zajednica i njihovih članova, starosnom diskriminacijom penzionera koji su uplaćivali doprinose, pravima paraplegičnih i tetraplegičnih osoba, jednakom zastupljenosti žena i muškaraca na svim nivoima javnog sektora, rodnim kvotama itd.⁶²⁵ Diskriminacija žena, posebno na radnom mestu, takođe ostaje značajan izazov. Žene često dobijaju manju platu od muškaraca za isti rad i nedovoljno su zastupljene u rukovodećim pozicijama. Dodatno, žene iz zajednica koje nisu većinske, naročito iz zajednica K-Roma, K-Aškalija i K-Egipćana, trpe višestruku diskriminaciju u vezi sa zapošljavanjem i pristupom zdravstvu. Deca sa invaliditetom suočavaju se sa diskriminacijom u pristupu predškolskim institucijama, dok druge osobe sa invaliditetom nailaze na prepreke u pristupu socijalnim uslugama, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, asistivnim uređajima i fizičkoj infrastrukturi. Diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta takođe je prisutna, pri čemu članovi LGBTIQ+ zajednice trpe stigmatizaciju, diskriminaciju i nasilje.⁶²⁶

449. Na Međunarodni dan za nultu diskriminaciju, 1. marta 2024. godine, pet NVO-a (YIHR KS, CEL Kosovo, CSGD, KGSC i Civil Rights Defenders) podnelo je tužbu protiv Skupštine Kosova i jedne od njenih poslanica, Labinote Demi Murtezi, tvrdeći da je njen diskriminatorski i klevetnički jezik

619 Ombudsman Institution in Kosovo (2024), [Press release – Ombudsman submitted the 2023 Annual Report on the Implementation of the Law on Protection from Discrimination to the Assembly of the Republic of Kosovo](#).

620 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024, p. 31.

621 YIHR KS (2022), [Komunikatë për publikun](#).

622 YIHR KS(2023), [Epilogue of the case: Tomë Gashi found responsible for undertaking unethical actions, violation of duties and authority of the lawyer](#).

623 D4D (2024), [Narrativat në mediat online gjatë muajve prill-qershor 2024](#).

624 EU Commission (2024), Kosovo Report 2024.

625 Ombudsperson Institution (2024), [2023 Annual Report on the implementation of the Law on Protection from Discrimination in the Republic of Kosovo](#).

626 CEL (2025), input for the joint CSO report on Human Rights in Kosovo 2024.

prema LGBTIQ+ osobama prekršio njihova ustavna prava na očuvanje dostojanstva i zabranu diskriminacije.⁶²⁷

450. Implementacija mera protiv diskriminacije u praksi dodatno je otežana slabom koordinacijom na nivou opština. Mnoge marginalizovane zajednice nemaju pristup pravdi i suočavaju se sa preprekama prilikom traženja pravne zaštite zbog diskriminacije.

451. U novembru 2024. godine održan je Samit Zapadnog Balkana protiv rasne diskriminacije u Prištini pod motom: „Snaga u različitosti: Društvo bez rasne diskriminacije”.⁶²⁸ Na ovom događaju okupili su se lideri, stručnjaci i aktivisti iz Kosova i regiona kako bi diskutovali i razvili strategije za borbu protiv rasne diskriminacije prema Romima, Aškalijama i Egipćanima. Samit je fokusiran na ocenu uticaja prethodnih samita na politike i prakse borbe protiv rasne diskriminacije, dok se osvrnuo na prethodne izazove i naučene lekcije tokom godina.

452. U decembru 2024. godine, YIHR KS je objavio izveštaj pod nazivom: „Diskriminatorski jezik u školskim udžbenicima: Analiza udžbenika za srednje škole na Kosovu”.⁶²⁹ Izveštaj nudi detaljnu analizu diskriminacije u udžbenicima koji se koriste u srednjem obrazovanju na Kosovu. Konkretno vezano za diskriminaciju, izveštaj ističe sledeće nalaze: (i) tretman rodних uloga koji se oslanja na patrijarhalne strukture i norme koje žene prikazuju u podređenim i domaćim ulogama; (ii) predstavljanje dece, adolescenata i starijih osoba koje je često redukovano i nedovoljno složeno, čime se podstiče ograničen pogled na potencijal pojedinaca u različitim životnim fazama; (iii) dosledne neprikladne poveznice između fizičke lepote i društvene vrednosti; (iv) diskriminacija prema LGBTIQ+ zajednici koja je i očigledna i suptilna, sa eksplicitnim i implicitnim predrasudama koje potvrđuju dalje patologizovanje ne-heteronormativnih identiteta.⁶³⁰

453. Preporuke

- Pravna kancelarija Premijera Kosova treba da osigura da predložene izmene Zakona o zaštiti od diskriminacije budu potpuno usklađene sa međunarodnim standardima ljudskih prava, naročito u vezi sa antidžipsizmom, diskriminacijom zasnovanom na rodu i pravima LGBTIQ+ osoba;
- OiK mora poboljšati praćenje slučajeva diskriminacije uspostavljanjem centralizovane baze podataka o prijavama diskriminacije, njihovim rešavanjima i institucionalnim odgovorima;
- MONTI treba hitno da revidira udžbenike za srednje škole kako bi eliminisao diskriminatorski jezik, naročito u vezi sa rodnim ulogama, prikazivanjem starosnih grupa i pitanjima vezanim za LGBTIQ+. Ovaj proces revizije treba da uključuje stručnjake za jednakost i ljudska prava kako bi se obezbedio uravnotežen i inkluzivan sadržaj;
- Kosovsko sudijsko veće (KSV) i Kosovska tužilačka kancelarija (KTC) treba da ojačaju sudski nadzor u slučajevima diskriminacije, osiguravajući da sudovi daju prioritet i efikasno odlučuju u slučajevima diskriminacije.

627 YIHR KS (2024), [A lawsuit is filed against the Assembly of the Republic of Kosovo and member of Parliament Labinote Demi Murtezi](#).

628 Terre des hommes (2024), [The Western Balkans Summit against Racial Discrimination](#).

629 YIHR KS (2024), [Discriminatory Language in School Textbooks: An analysis of upper secondary level school textbooks in Kosovo](#).

630 YIHR KS (2024), [Discriminatory Language in School Textbooks: An analysis of upper secondary level school textbooks in Kosovo](#).

